

13

Р. МЛИНОВЕЦЬКИЙ

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

I

"ТАЄМНИЧА РУКА"

ТОРОНТО — 1982

Р. МЛИНОВЕЦЬКИЙ

ГОЛОД НА УКРАЇНІ

І

"ТАЄМНИЧА РУКА"

ТОРОНТО — 1982

Printed by: — THE BASILIAN PRESS
286 Lisgar St. Toronto, Ontario, Canada, M6J 3G9

П Е Р Е Д М О В А

Ця збірка призначена розглядові злочинної діяльності видавців і поширювачів т. зв. "Енциклопедії Українознавства", якої наче б то "Головним Редактором" є Володимир Кубійович. Він же ще перед війною виступав, як "географ" і як видавець "опрацьованих" московськими послугачами творів Лесі Українки і як автор статей з ділянки статистики.

З огляду на сказане подаємо спочатку де-які відомості про цю його "діяльність", а потім, подавши прізвища справжніх редакторів "Енци. Укр.", передруковуємо той розгляд самої "Енци. Укр.", якого в 1951 році було видано на цикльостилі лише 40 примірників. Ці 40 примірників забрали видавці (для "внутрішнього вжитку") і розіслали лише тим особам, яким уважали вказаним. Самозрозуміло, що загал і тоді, коли був виданий той розгляд, і тим більше — пізніше, його не бачив і він є бібліографічною рідкістю, якої не можливо дістати. А про його появу була тоді ж лише досить докладна згадка в другому виданню "Історії українського народу" Р. Млиновецького (640 стор., рік 1952) на підставі листів відомого вченого — проф. д-ра П. Герасименка. У цій згадці була мова також про розмови і листування д-ра Герасименка з д-ром Чубатим, про причини усунення д-ра Чубатого зі становища Голови НТШ і про думку в цій справі новообраного Голови НТШ — проф. д-ра Романа Смаль-Стоцького, який закупив для НТШ 2 прим. згаданої "Історії", а також, що він в основному засолідаризувався з оцінкою д-ра Герасименка і д-ра Чубатого. Тих листів ми тут не подаємо тому, що готується до друку далі в "Додатках" ціла серія листів обох названих учених.

ПРО ГЕОГРАФІЮ УКРАЇНИ

Недавно нам довелося читати про те, що "проф. д-р Кубійович написав першу велику географію України", і тому не зашкодить поінформувати загал, як властиво стоїть справа з появою "першої великої географії України".

Треба уважати загальновідомим фактом, що визначний наш географ С. Рудницький містив уже свої праці з географії України, в тому і власні досліді, в роках 1905, 1907 і 1913 в наукових збірниках НТШ. У 1910 році вийшла в Києві його "Коротка географія України", а вже в 1921 році він написав велику працю "Основи землезнання України", перша частина якої вийшла в Чехії в 1922 році, а друга частина вийшла в Ужгороді 1926 року. Обидві частини разом мають 406 сторінок. Умови тогочасного друку, а зокрема брак коштів, спричинилися до того, що праця та вийшла без ілюстрацій і без мап, які автор думав, коли покращають видавничі умови, видати як третю частину. У "Передньому слові" до другої книжки писав С. Рудницький, що її "другу книжку довелося якомога більше скоротити". Але і це скорочене видання, коли виключити з "Географії" України "Кубійовича" 372 "образки" (до яких зараховані не тільки ілюстрації, але і схеми та різної величини малки й діаграми) — буде більше обсягом тексту за "Географію" "Кубійовича", яка без тих "образків" матиме менше 400 сторінок (всіх має 516).

З наведеного ясно випливає, що першою великою географією України є географія С. Рудницького, яка вийшла в 1922-26 роках, а не географія "Кубійовича", яка вийшла в 1937 році.

Автор першої великої географії України — С. Рудницький був у цій ділянці майже піонером, бо існували тоді або

писані чужинцями географії тих держав, до яких належали частини розшматованої України, про які в них також згадувалося, або окремі географічні праці, присвячені фізичній географії тих земель. По революції вийшло кілька праць українських авторів, про які далі буде мова.

Отже С. Рудницькому довелося з тих праць, а також з окремих праць українських авторів, *трактуючи їх як матеріал*, укласти географію України.

Перед появою "Географії" "Кубійовича" вийшло вже кілька праць, які розглядали Україну як цілість, але тому, що великих розходжень, якщо мова про *фізичну* географію, між чужинцями й українцями бути не могло, українські автори спинили свою увагу в першу чергу на двох наступних частинах географії — антропогеографії та економічній географії, особливо на останній.

Звичайно, що перед появою тих праць було, як ми щойно згадували, багато зроблено в першу чергу в ділянці *фізичної* географії України, провадилися досліді і публікувалися наслідки тих дослідів. Перші праці (у московській мові) появилися в кінці XVIII століття, тоді ж було засновано в Києві Південно-західній відділ московського географічного товариства. В другій половині XIX віку досліджується рельєф Полтавщини та чорноморських степів і геологічна будова Волині. Наприкінці XIX віку творяться в московських університетах України катедри географії. Географи польського університету у Львові досліджують Карпати і західньо-українські землі. Тоді ж і на початку XX століття укладаються на підставі дослідів докладні топографічні мапи. У 1918 році був заснований Український геологічний комітет. У 1926 році засновується український науково-дослідчий інститут географії і картографії, за участю якого в 1928 році видано перший "Географічний атлас УРСР". Таким чином негайне опрацювання і опублікування, після відновлення української держави, фізичної географії не було так конечним, як висвітлення економічних можливостей з погляду інтересів *не народу-гнобителя*, тільки з погляду інтересів відвічного власника цієї землі — українського народу.

Тому вже в 1919 році в Кам'янці Подільському вийшла "Економічна географія України" проф. Остапенка (понад 200 сторінок). У тому ж 1919 році в Києві вийшла праця проф. київського Комерційного інституту, пізніше — академіка і завідувача катедрою економічної географії КДУ—К. Воблого "Економічна географія України" (212 стор.). У 1922 році вийшла праця академіка П. Тутковського "Краєвиди України", а трохи пізніше ще дві його праці з царини геології та географії України.

Видавництво "Земля" у Відні видало 1922 р. "Економічну географію України" проф. Феценка-Чопівського (понад 200 стор.). Вийшли того ж автора "Природні багатства України". У 1923 році появилася праця проф. Кістяковського "Нарис географії УРСР", підручник, який був у 1927 році значно доповнений і перероблений та вийшов у 1928 році восьмим виданням, як підручник для середньої школи.

У 1923 році С. Рудницький закінчив працю "Огляд національної території України", яка вийшла в Берліні накладом "Українського Слова" (стор. 146). Це наукова праця, написана на підставі аналізу численної літератури, публікованої в різних чужих мовах, яку й подає автор.

Щоб не вертатися до питань, висвітлених докладніше у названій праці, а стисліше — в "Основах землезнання України", наводимо слова автора з "Переднього слова" до другої книжки тих "Основ". С. Рудницький пише: "З повною свідомістю я взяв за основу, зосібна в економічній географії, дати з-перед світової війни, додаючи тільки сям і там новіші дати. З цього приводу роблено мені навіть гострі закиди. Та географія має завдання представити не хвилевий стан господарства даної країни — на се є економічна статистика. Географія має представити заокругленими цифрами нормальний (для даного розвиткового ступня) стан населення і господарства. Коли б географ представив її економічний стан на основі даних, хоч би 1925-26 року, вийшли б числа для статистика чи економіста може дуже важні, але для географа напевно — майже безвартісні..."

В. Кубійович був перед війною доцентом Краківського університету і викладав статистику. Отже певно тому ті розділи географії, які він писав, базовані головню на числах

які взяті були з *советських* видань, і це позначилось на остаточних висновках.

Зокрема слід згадати, що згідно з працями С. Рудницького мінімальна етнографічна територія України рівняється 905.000 кв. кілометрів з населенням 51,249.000, з чого українців було 36,605.000, а москалів 6,384.000.

Максимальна ж етнографічна територія — 1.056.000 кв. кілометрів, з населенням 53.906.000, з чого українців 38.737.000, а москалів 6.439.000.

Згідно з Кубійовичем, українська суцільна територія (етнографічна) в Європі має рівнятися лише 728.500 кв. км. з населенням 49.500.000 (стор. 29).

Як бачимо, Кубійович на підставі тих даних, якими він користувався, *відмовився* навіть від мінімальної території, усталеної С. Рудницьким, *подарувавши не менше 176.500 кв. км. сусідам*, але зате наблизився до *советських* даних. Москалі, одірвавши те, що вже могли одірвати, подавали, що наче б то територія України в 1939 році рівнялася 588.200 кв. км., а тепер рівняється 601.000 кв. км. Так ми "на гальмах" наближаємося до потрібного москалям "знання".

Ми не збираємося рецензувати "Географію Кубійовича", лише принагідно звернути увагу на такі надто важливі підставові числа, бо для поважної оцінки треба було б присвятити досить багато місця і часу. Згадаємо, як приклад, що на сторінці 19 пишається мапка "українських земель за часів Хмельниччини (XVI вік)", на якій на північний схід від України великими літерами видрукувана така назва тієї країни: "Росія", хоча за тих часів звали ту країну москалі: "Московское гусударство", а себе "московські люди", західньо-європейські народи: "Московія", а українці — "Московщина". Україну ж уважав гетьман Богдан відродженою руською державою. Щойно після полтавської катастрофи московський цар наказав звати московську державу — "Росією" і Меншіков з його доручення в 1713 році писав до московських послів закордоном, щоб вони добивалися від урядів чужих держав, щоб ті вживали неналежну і невживану досі назву "Росія".

Звернувши увагу на подібні засадничі помилки тієї географії, вертаємося до нашої теми.

Отже з попереду поданого ясно, що "Географія України і сумежних земель" "В. Кубійовича" не була ані "першою географією" України взагалі, ані навіть першою "великою" географією України.

Її треба радше уважати географічним збірником, який складається зі статей різних авторів, і тому, природно, в ній лишилися невисвітленими ряд питань з географії України. До таких питань належать: історія розвитку географічної науки на Україні, корисні копалини України, фізико-географічне районування України, українська земля, як антропогеографічна одиниця, економічне значення природних багатств України тепер і в майбутньому, домашня промисловість, металургія, хемічна промисловість, курорти і т. д.

А деякі з названих розділів були б досить цікаві для читачів і варто було б напр. відмітити, що географію, як окремий предмет, почали викладати в Україні ще в Києво-Могилянській Академії 1632 р.

Як видно зі "Змісту" до географічного збірника, окремі статті (крім Кубійовича) писали такі автори: Ю. Полянський, С. Пашкевич, проф. Чередиїв, І. Тесля, І. Федів, М. Мельник, Е. Жарський, І. Крип'якевич, Р. Єндик, проф. Зілинський і Р. Дольницький. Вправді В. Кубійович у "Вступному слові" до першого видання твердив, що "половину цієї книжки написав редактор цього твору", але це не відповідає правді, бо згаданим попереду авторам із 516 сторінок належить 338, а В. Кубійовичу — 178, себто не більше ніж одна третина — і ця третина переважно — статистика.

Ми вже підкреслювали досить "цікаве" поважне зменшення Кубійовичем території України, знову ж на 5 сторінці покутує московське розуміння назви "Україна", якого помилковість і шкідливість була переконуючо доведена проф. С. Шелухіним ("Україна", 248 стор., вид. 1936 р.) і якого не відважуються тепер висувати виразно навіть советські автори. Але на стор. 5 читаємо: "Положення України типово межове і це зазначає сама назва нашої батьківщини. Україна є межовою країною Європи, лежить на переході до Азії"... Поминаючи те, що в українській мові ка-

жуть "край столу", "край лісу стояла хатина", "край берега", а не як москалі "у края стола", "у берега моря", і щоб в такому розумінні створити назву країни, треба було творцеві її бути москалем і почувати себе членом іншої національної спільноти. Мало того! Навіть зменшена на четвертину українська територія ще є надто велика, щоб бути "межовою землею" в уяві її населення.

У 1953 році виступив В. Кубійович зі статтею "Зміни в стані населення УССР" ("Свобода" ч. 223), в якій він пише: "За останніх 40 років (1913-1953) був баянс втрат і зисків усього населення УССР приблизно такий: жертви голоду — 2-3 мільйони, репресії, вивіз і виїзд з України, головню до Азії — коло 3 мілн.". Навіть поминувши те, що свого часу урядові советські видання 1922 року подавали двічі більше число втрат першого голоду, що у видаваній у Львові "Загальній Енциклопедії" подано, що число жертв першого (1921-22 рр.) голоду доходило до 10 млн. (том II, ст. 744), треба пам'ятати, що УКК подало число жертв лише другого голоду (1933 року) — 6 млн. Це все знав добре проф. Кубійович, а проте — обнизив число жертв голоду за значно більший час з яких 16 мільйонів до 2-3 мільйони!

Виступаючи, як головний редактор "Енци. Українознавства", Кубійович не тільки запросив у число співробітників її багатьох москво- і комунофілів, які й надали їй відповідний характер, але вже у жовтні 1959 року запросив А. Білинського опрацювати гасло "Концентраційні табори СС-СР". А. Білинський після десятилітньої "промивки мозку" був випущений до Західньої Німеччині і в своїй книжці ("Світ і ми") писав між іншим: "Наш народ... мусить прийняти соціалістичну ідеологічну базу, та в принципі позитивно поставитися до радянської системи" (стор. 280), а еміграція, пише він, мусить перестати наголошувати ідею самостійности України". Логічним завершенням того, що намагалася довести "Енци. Українознавства", було трактування маріонеткового "уряду" в Києві, як... "законного продовження" уряду УНР!

З того мало б впливати, що УССР — є державою, створеною українським народом і що моральним обов'язком

ідейної частини української еміграції є негайний поворот на батьківщину, хіба що їй той "уряд" доручив виконувати якесь завдання поза її межами.

Ми уважали необхідним звернути увагу на разючі помилки і недотягнення у Географії і в теперішній праці (в Енциклопедії Українознавства) проф. В. Кубійовича для кращого зрозуміння предмету.

Д. М-ин

ГОЛОД НА УКРАЇНІ І "ТАЄМНИЧА РУКА"

Дня 24 травня 1953 року було влаштовано українцями по цілому світі, за винятком окупованих Москвою земель, жалібне вшановання жертв штучного голоду організованого москвинами в 1933 році.

Однак це вшановання мало такі специфічні особливості, що несамохить виникає у кожної думаючої людини думка про якусь "таємничу руку", яка вплинула на ТАКИЙ власне характер святкування.

"Таємнича рука", як побачимо далі, подбала про те, щоб: 1) оскільки можливо ЗВУЗИТИ І ЗМЕНШИТИ злочин московсько-більшевицької влади, промовчуючи свідомо (і то цілковито) перший штучний голод (1921-22 рр.), який забрав не менше жертв у людях і що до існування його, розмірів, штучності і національного характеру є документальні, автентичні дані, яких автентичності не може заперечити московсько-більшевицька влада, 2) сконцентрувала всю увагу тільки на другому голоді (1933 р.), знаючи, що як розміри так і сам факт голоду може бути опертий голов-но на зізнання багатьох тисяч свідків, які однак можуть оповідати кожний про свою місцевість і не можуть дати ані числових даних про цілість, про всю Україну, ані документальних доказів, таких, яких не могла б пробувати заперечувати московська влада, кажучи, що ті зізнання "тенденційні", 3) справу того голоду представила, як репресію за спротив колективізації, а тим самим приховала його національний характер і обтяжуючи відповідальністю за нього

тільки "кліку Сталіна." підперла фактично ідею конечности боротьби з режимом, а не ідею поділу Росії і 4) промовчавши подібні злочини московської царської влади, перенесла відповідальність з московського народу на большевицький режим.

Таким чином зусилля українських організацій і величезні кошти видані на пропагандову акцію (напр. в Дітроїті до 1.500 доларів!), зжиті були так, що вони не пошкодять і ідеї орієнтації Заходу в боротьбі з "большевизмом", не на, в першу чергу, московський нарід і тим самим підтримують саме ту концепцію, яка завжди давала і даватиме московським большевикам перемогу (Денікін, Колчак, Юденіч, Врангель, Власов).

Самозрозуміло, таке поставлення справи робить величезну шкоду українській справі, як на міжнародньому полі так і на внутрішньому. На цьому останньому таке ставлення справи зуживає без найменшої користі гроші за які можна було справді зробити щось корисне для нашої справи, як рівнож уможлиблює спритне отруювання психіки української еміграції КОМУНІСТИЧНИМИ ідеями, про яке скажемо далі докладніше.

З'ясувавши так основні цілі, які осягнула "таємнича рука", переходимо до доказового матеріялу і з'ясування цілості справи.

На початку згадаємо тим, хто встиг забути, або подамо фактичні дані тим, хто не знав про голод 1921-22 років.

Справа представлялася так:

У літку 1921 року була страшна посуха, яка викликала величезний недорід, як над Волгою (кол. губернії Самарська, Саратовська, Царіцинська і Уральська) так і в Степовій Україні. Треба принагідно зазначити, що ті губернії над Волгою не були чисто московськими, навпаки суцільні райони тих земель були заселені не москвинами, а надволжськими німцями, чувашами, казахами і іншими.

Московська влада вже в серпні 1921 року МАЛА ДОКЛАДНЕ ЗВІДОМЛЕННЯ про те, що в Степовій Україні ВИГОРІЛО МАЙЖЕ ВСЕ ЗБІЖЖЯ, ЗНАЛА, що склади збіжжя, які там існували раніше на випадок посухи — порожні, а населення може прохарчуватися власними за-

собами найдовше місяць-два. У багатьох повітах спалених посухою, як напр. в Мелітопольському, БІЛЬШЕ ЯК 80 ВІДСОТКІВ ЗАСІЯНОГО ПОЛЯ ЗОВСІМ НЕ КОСИЛОСЯ, В ДРУГИХ — НЕ ПОВЕРНУЛОСЯ НАВІТЬ ВИСІЯНЕ НАСІННЯ. ПРО ЦЕ ВСЕ ЗНАЛА МОСКОВСЬКА ВЛАДА ЩЕ В КІНЦІ ЛІТА, знала вона також, що того року, коли взяти всю Україну разом, цебто не тільки степову Україну, то й вся Україна мала тільки одну третину звичайного врожаю. Коли ж мова йде про спалені посухою землі українські, то московська влада знала добре, що в п'яти голодуючих губерніях (Катеринославська, Запорізька, Миколаївська, Одеська і Донецька) урожай дорівнював разом МЕНШЕ НІЖ П'ЯТИЙ ЧАСТИНІ звичайного врожаю і тим землям, для того, щоб ЛЮДИ НЕ ВМЕРЛИ З ГОЛОДУ треба було додати не менше 196.958.330 ПУДІВ.

Щож робить московський уряд. ЗНАЮЧИ ДОБРЕ ТАКИЙ СТАН, знаючи добре, що в ті місцевости, щоб врятувати людей від голодної смерті треба ДАТИ НЕГАЙНО майже 200 мільйонів пудів зерна (пуд = 40 фунтів)? Спішить з допомогою? Ні! Натомість уже в липні 1921 року ПІДНОСИТЬ висоту стягуваного для МОСКОВЩИНИ податку в зерні до 12 пудів з кожної десятини! Отже Москва не тільки НЕ ДАЛА конечної допомоги, але ще й НАКАЗАЛА, ВЖЕ ТОДІ КОЛИ БУЛО ВІДОМО, ЩО ПОСУХА СПАЛИЛА ВСЕ, СТЯГНУТИ З УКРАЇНИ 225 МІЛЬЙОНІВ ПУДІВ ЗЕРНА! Українським посіпакам Москви, українським комуністам дано наказ стягати той "продналог" СИЛОЮ і для цієї акції приділено було СПЕЦІЯЛЬНІ ВІЙСЬКОВІ ЧАСТИНИ!

Скільки справді змогли знайти решток торішніх запасів зерна та марного збору в 1921 р. і інших харчів московські війська — ми не знаємо, бо москвини тоді, коли вже ВИМЕРЛА ВЕЛИКА ЧАСТИНА НАСЕЛЕННЯ, коли вже далі не вдавалось ховати від світу правду — подали МІЖНАРОДНІЙ НАНСЕНІВСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ наче б то вони забрали на Україні, як "продподатки" тільки десяту частину врожаю, але в іншому випадкові московсько-большевицькі ж урядові джерела подали, що стягнули аж 61

МІЛЬЙОНІВ ПУДІВ! ТА Й ЦІ ОБИДВА ЧИСЛА ФАЛЬШИВІ, бо в звідомленнях опублікованих у московській совітській пресі, подавалися БАГАТО БІЛЬШІ ЧИСЛА. Зрештою, пізніше, мусіли самі московські большевики визнати в урядово виданій одноднівці ("Помощь голодным" Однодневная газета Главполитпросвета і Цеканомголоду, Харьков, 10 марта 1922 г.) хоч би напр. таке: "ТІЛЬКИ ПІСЛЯ П'ЯТИ МІСЯЦІВ ГОЛОДУВАННЯ офіційально визнано Миколаївську губернію в місяці лютім 1922 р. голодуючою, ДО ТОГО Ж ЧАСУ ЙШЛО СТЯГАННЯ ПРОДНАЛОГУ". Далі знаходимо там же також докладніші відомости про те, як немилосердно відбиралися всі харчові засоби у населення. Так напр. читаємо такі подробиці: "Білоцерківська волость херсонського повіту: ГОЛОДУЄ 90 ВІДСОТКІВ НАСЕЛЕННЯ, весь інвентар проміняний на хліб. ПРОДНАЛОГ ВИКОНАНИЙ НА 97 ВІДСОТКІВ. Щоденно умирає з голоду десятки людей. Населення тікає, видаючи дітей на призволяще".

Це кілька скупих слів з УРЯДОВОГО московського документу про ОДНУ тільки ВОЛОСТЬ!

Ці слова показують з якою НЕЛЮДСЬКОЮ ЖОРСТОКІСТЮ ті звірі відбирали остатні зерна від нещасного селянина і з яким цинізмом писали про це! Згадано тут і про те, що худобу всю нещасні проміняли на хліб, тільки не додано, що тоді всі голодуючі степові українські землі засуджені москвинами на вимирання були замкнуті кордоном із "заградітельних отрядов" і тому МІГ голодуючий поза межами нещасної засудженої окупантами землі ВИМІНЯТИ за останнього коня трохи хліба, АЛЕ НЕ МІГ ЙОГО ДОНЕСТИ ДО СВОГО СЕЛА — бо у нього відбирали той хліб ті "атряди"! Тому ті, опухлі від голоду українці, що ще мали силу йти—пробували тікати з тих засуджених на смерть сел і хуторів, але вони не були в силі вести, чи нести зі собою своїх дітей!

А ось що читаємо в другій московській публікації — в книжці Арнаутова "Голод і діти на Україні" (Харьков, 1922 год):

"неурожайні губернії признавалися офіційно голодуючими ТІЛЬКИ ПІСЛЯ ТОГО, як показувалося з цілковитою

очевидністю, що **ВЖЕ НЕ МОЖЛИВО ЗІБРАТИ ТАМ АНІ ОДНОГО ПУДА**".

Вже хоча б з наведених фактів, і то фактів опублікованих не ворогами большевицько-московського уряду, тільки тим урядом, вистарчає, щоб переконати кожного в тому, що московська большевицька влада **СВІДОМО ВИКОРИСТАЛА ПОСУХУ ДЛЯ ПЛЯНОВОГО ВИГУБЛЕННЯ ГОЛОДОМ СЕЛЯНСТВА СТЕПОВИХ РАЙОНІВ**. Пізніше, коли вже майже половина населення вимерла з голоду, коли вже не можна було, як ми вже казали, ховати від світу страшної правди (первісно влада ССРСР, використовуючи допомогу Америки і міжнародних організацій для московських районів, де був природний голод — уперто заперечували існування голоду в Україні), московська влада починає брехливу пропагандову акцію, в якій розписується про свою "допомогу" голодуючим дітям та про те, наче б то вона конфіскувала церковні цінності, щоб... допомогти голодним. В дійсності ж московська окупаційна влада почала щойно в 1922 році давати **МІЗЕРНІЙ ЧАСТИНІ** ще живих українських дітей незначну допомогу, але... з тих засобів, які надсилав "буржуазний захід", а в першу чергу — Сполучені Держави Пів. Америки! Що ж до конфісування церковного золота та дорогоцінних каменів і срібла — то з нього асигновано було на допомогу голодним взагалі за **МОСКОВСЬКИМИ** даними ледве 10 частину! Скільки з того дійшло фактично до голодних — звичайно ми не знаємо! Та ж допомога жменці українських дітей не була страшною для Москви, бо, як казав про це в своїй праці, виданій советською установою, проф. Підгаєцький — в наслідок того, що ті діти вже пережили і так загрожувало "знищення в наступному поколінні фізичних, інтелектуальних і моральних якостей і утворення з них народу недорозвинених рабів".

З наведеного випливає з цілою переконливістю слідуючих слів: І. Гарасимовича ("Про голод на Україні" 1922 р стор. 147): "Советська влада, забираючи безпощадно сотками мільйонів пудів хліб навіть у голодних областей України — **ЗНАЛА** що робить! У неї ж під руками всі дані й обрахунки! І коли вона той пограбований хліб український

вивезла і ще далі вивозить до Росії, а до того наслала й насилає звідтам в урожайні області України сотки тисяч "їдоків" — між ними десятки тисяч самих дітей, — з другого боку мільйони населення України, в тому числі, переважно дітей, засудила на явну голодову смерть — то певна річ, що **ЦЕ НЕ СЛІПИЙ ПРИПАДОК**, а тут маємо до діла з **СИСТЕМОЮ**, зі свідомим винародовлюванням, з **ВИРАФІНОВАНИМ ФІЗИЧНИМ ВИНИЩЕННЯМ УКРАЇНЦІВ РОСІЙСЬКИМИ ОКУПАНТАМИ!**"

Наслідки цієї "голодової" московської політики були жахливі! Навіть советська преса тих часів була переповнена описами трупоїдства, людоїдства і божевілля на тлі голоду, а представник американської допомогової організації А.Р.А. проф. Гатчісон, об'їхавши з доручення А.Р.А. голодуючу Україну в січні 1922 року, ствердив: "страхіття Поволжжя ніщо в порівнянні з тим, що бачив на Україні".

І ось за тих обставин, коли половина голодуючих вже не може ходити навіть у пошукуванню хліба, коли було вже з'їдено не тільки все, що надавалося до їжі, але й що не надавалося, коли збожеволілі від голоду почали їсти трупи і власних дітей — московська влада намагається, як лише можливо, приховувати правду і стримувати всяку допомогу для українців. З цією метою, статистичні дані повітових органів про число голодуючих свідомо й цілево зменшують губерніяльні органи влади, але й ці зменшені числа знова применшуються центральними установами. Так напр. ми мали змогу ствердити, що коли Арнаутов у своїй книжці подає, що "голодує на Україні коло 8 мільйонів душ", "Укр. Червоний Хрест" (советський, на чолі якого стоїть москвин — Іванов) подає, що тільки 7 мільйонів — тоді ж урядовий московський офіціоз "Помощь голодним" намагається переконати міжнародні організації, що число голодуючих не перевищує 3.000.000!

Дійсне число голодувавших на підставі різних даних обчислює "Українська Загальна Енциклопедія", **ВИДАНА У ЛЬВОВІ** в 1933 р. значно вище. Там на стор. 744 тому III-го читаємо: "голодувало в 1921-22 рр. **ДО 10 МІЛЬЙОНІВ**, хоча це не перешкодило большевикам **ВИВОЗИТИ ХЛІБ З РАЙОНІВ ГОЛОДУ**".

Ми знаємо, що Міжнародні організації, а головню С.Д. П.А., дали величезну допомогу ССРСР. Зі С.Д.П.А. вислано 68.088 бушлів пшениці, 1.647.860 фунтів пшеничної муки, 3 мільйони фунтів кукурудзяної муки, пів мільйона фунтів вівсяних платків, 35 тисяч фунтів рижу, 13.000 пак конденсованого молока, 2.000 мішків цукру, пів мільйона фунтів товщів, 300 тисяч фунтів м'ясних консервів, мільйон фунтів какао, коло 8 тисяч фунтів шоколяду і т. д. і т. д. Нансєнєвська організація дала 151.000 фунтів харчєв і понад 8 мільйонєв рублєв золотом, єнші організації є країни дали кожна стїльки, скїльки була спроможна.

Однак всі згаданє допомоги були данє до 1 лютого 1922 року, єбто в часє, коли ще закордоном не знали ані про голод, ані про розмєри голоду в Україні (про єе довідувалися лише в кєнцє сїчня) і тому були скєрованє до губернїєв над *Волгою**. Самозрозумїло, по дорозє москєвська адмїнїстрація, і взагалє москєвини, розкрали з того величєзну скїлькиє. На самєє залїзницє мїж Москєвою є Казанню протягом другої половини грудня 1921 року було розкрадено 145.991 пудєв (за сов. часєписом "Єкономїєская жїзнь"). Через чорноморськє порти представники Нансєна скєрєвовували голєвну масу харчєв на Москєвщину аж до квїтня 1922 року, якє транспортовано через голоднє райони пїд сильною вїєсьєвою охороною.

Так москєвини спритно обдурєвали наївний Захїд, вїєкорїстали гуманїтарну акцію для допомоги народу-вбївнїковї, позбавляючи допомоги свої жертви.

В наслїдок однак протиукраїнсьєкої полїтики з дарункєв для голодуючих дуже мало (ї то теорєтично) вїд квїтня 1922 року почала влада допускати єє на Україну.

Як вїглядали вїдносини у нас в квїтнє 1922 року можемо тїльки приблизно уявити на пїдставє вїдомостєєв *урядєвої*

---

* Цїкавє рємїнїсценції на тлє допомоги Заходу виникають нинї, коли ми бачмо єе єє нинї з т. зв. Схїднєо-європейсьєкого фонду навїєть найбільш (делїкатно кажучи) "лєояльнє" до москєвинєв українськє організації за тую "лєояльнїєть" одержали суму... в десять разєв меншу за тую, яку одержали організації народу-гнобитєля.

преси на окупованій Україні. Ось напр. що пише "Пролетарская Правда" з 5. V. 1922 року:

Зупинимося на Бердянському повіті, як найбільш типовому. Він навіть у кращому стані ніж Гуляйпільський чи Мелітопольський повіти і таким чином по цифрам одного Бердянського повіту, можна мати уявлення про жахливий стан Запоріжжя.

АНДРІЄВСЬКА ВОЛОСТЬ. З загальної кількості населення в 12.135 душ померло до 6-го квітня** 3.407 душ. Решта абсолютно голодує. Їдять глину, курай, мертвечину, зареєстрована велика скількість труподства. **БЕРЕСТОВЕЦЬКА ВОЛОСТЬ.** З загальної кількості населення в 8.948 осіб померло 2.418 душ, голодує 96,5 відсотків. Зареєстровано випадки людожерства. **НОВОСПАСОВСКАЯ ВОЛОСТЬ.** Рахувалася одною з самих багатих волостей повіта, а нині там померло 40 відсотків. Голодує майже все населення. Бувало багато випадків людожерства, труподство стало звичайним явищем. **ТРОЇЦЬКА ВОЛОСТЬ:** з 5.000 осіб від голодової смерти загинуло 1.500, з квітня місяця смертність в цій волості в зв'язку з наступленням теплих днів через епідемії значно збільшилась. **ДМИТРОВСЬКА ВОЛОСТЬ:** Тут смертність від голоду знайшла для себе широке поле. Хто встиг перекочував в урожайну місцевість. Решта загибає. **ПЕТРІВСЬКА ВОЛОСТЬ:** (в 6 верствах від Бердянська). На повітовому з'їзді лікарів у Бердянську сконстантовано, що населення цієї волости їсть екскременти.

В самому Бердянську життя жахливе. Люди ходять понурі й злі. Ще в 1919 році місто нараховувало 65.000 осіб. Тепер у Бердянську після укомплектовання великого числа брацьких могил залишилося 28.635 осіб з я-

---

** 1922 року.

ких абсолютно голодує 15.485 осіб, напів голодує 7.143 і лише ледве животіють 6.000 осіб.*

Повищі зіставлення доповнюю оцими даними з "Помощі голодним":

"В однаковій ступені зменшується кількість робочої худоби. Ще в осени 1921 року було в цій губернії 550.000 коней, а вже на перше січня 1922 р. осталося їх біля 160.000. На першого лютого осталося тільки 110.000 тисяч, а на весну по всій імовірності зменшиться ще вдвоє. Уже й тепер є волості, де зосталося ледве 10 коней на цілу волость... З ЦЕНТРА НЕ НАСПІЛО В ГУБЕРНІЮ НА СІЧЕНЬ І ЛЮТИЙ АНІ ОДНОГО ПУДА ЗЕРНА НА ДОПОМОГУ ГОЛОДНИМ".

Звичайно прямо і цілком щиро не писали московські большевики в своїй пресі, що вони виморюють голодом населення майже половини України, щоб зламати його здатність до спротиву москвинам, щоб здобути нові простори для колонізації, та щоб відтяти Україну від моря, однак, що так було можемо здогадуватися з численних статей московсько-большевицьких авторів. Ось напр. уривок статті "Російська федерація", видрукованої в московсько-большевицькому органі "Накануне" (ч. 63, 1922 р.): ..."Советізація окраїн була їх русифікацією. Всюди від Фінляндії до Кушкя (військова станція московська на Афганському кордоні) носіями ідей відірвання були культурні буржуазні кола. Революційна ж основа БУЛА РІВНОЧАСНО Й МОСКОВСЬКОЮ ОСНОВОЮ. В парламентах, радах, курултаях, меджилісах "столпотворили" фінляндці, українці, білоруси, татари, В СОВСТАХ ЖЕ... ГРЕМІЛА "КРЕПКАЯ РУССКАЯ РЕЧ". Вплив Москви мав тут основну НАЦІОНАЛЬНО-ОБЄДНУЮЧУ.... Ми переходимо до самого основного розуміння російської федерації. Вона ЗАРОДИ-

---

* Так представляла урядова "Пролетарская Правда" ч. 5 за 1922 р., а проф. Кубійович твердить в "Укр. Слові", що жертви голоду за весь час від 1913 до 1953 рр. не перевищують 3 мільйони. (Див. додаток ч. 3).

ЛАСЯ Й РОЗВИВАЄТЬСЯ, ЯК ЗАСІБ, ЯК ОСНОВА, ДОПОМІЧНА ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПІДСТАВ ЗАГАЛЬНО НАЦІОНАЛЬНОЇ ЄДНОСТІ".

Коментарі зайві! Ясно, що москвини ототожнювали "московське" з "советським", ставили завдання відновити МОСКОВСЬКУ державність хоч би в формі федерації, поневолити немосковські народи і зламати їхній спротив. Це оголошувалося "революційним завданням!"

Звичайно, смішно було б сподіватися, щоб було більше ясно сказано, але факти зафіксовані в московсько-большевицьких виданнях цілковито ясно доводять, що голод на Україні був НАСЛІДКОМ ПЛЯНОВОЇ МОСКОВСЬКОЇ ПОЛІТИКИ, яка ніколи не знала жодних меж етичного характеру і не цуралася найбільш звірячих, жахливих засобів. Подані нами попереду цитати з СОВЕТСЬКИХ видань не дають найменшої можливості піддати сумніву це основне наше твердження.

Подані тут факти можуть бути доповнені величезним матеріалом, який був свого часу опублікований в книжці І. Герасимовича: "Голод на Україні" в 1922 році в мові українській, німецькій, англійській і французькій. Ця книжка на майже 300 сторінках дрібного друку подає вичерпуючі й переконуючі докази й документальні дані, які всі разом і кожний зокрема **ДОВОДЯТЬ, ЩО ГОЛОД 1921 РОКУ БУВ ШТУЧНО ОРГАНІЗОВАНИЙ МОСКОВСЬКОЮ ОКУПАЦІЙНОЮ ВЛАДОЮ І ДОВІВ ДО ВИНИЩЕННЯ В НАЙБІЛЬШ ДИКИЙ, КАНІБАЛЬСЬКИЙ, НЕЛЮДСЬКИЙ СПОСІБ КОЛО 6.000.000 УКРАЇНЦІВ, ПЕРЕВАЖНО СЕЛЯН.**

Інші матеріали, які підтверджують сказане, публіковані в збірнику "Стерні".

Щоб українці степової України не могли порятуватися втечею до тих українських районів, де тоді хоч і не було урожаю, але й не було такого голоду — кожну з тих губерній "прикріплено" до тої чи іншої московської губернії і все те, що тільки можна було випомпувати у населення — спрямовано туди. Але мало того: мешканцям степової України не вільно було мандрувати, шукаючи хліба, на не заторкнуті посухою українські місцевості, а натомість сюди приве-

зено на прохарчування до 300.000 москвинів! Кожному селянинові, як подавала преса, призначувалося де-коли по кілька голодуючих і наказано було їх прогодувати.

Число загинувших від голоду, а саме **6 МІЛЬЙОНІВ** ми подали головно на основі різних **СОВІТСЬКИХ** даних, однак воно дуже недокладне, бо як признає вже цитований нами попереду **СОВІТСЬКИЙ** автор (Арнаутов) "за минулу зиму безперечно **ВИМЕРЛО** величезне число дітей, які **НЕ БУЛИ** НІКИМ І НІДЕ ЗАРЕЄСТРОВАНІ.

Очевидячки не можемо дивуватися тому, що організатори голоду 1921-22 рр. використали його для того, щоб колонізувати москвинами не лише степову Україну, цілі волості якої **ВИМЕРЛИ ЦІЛКОМ**, але й щоб тим привезеним "на прохарчування" москвинам "нарізати" на Україні землю. На степову Україну, коли було вже "по всьому", коли вже села не мали часто ані одного живого мешканця — заборонено було переселятися з інших **УКРАЇНСЬКИХ** губерній! Туди мали прийти москвини і навіть жиди, **АЛЕ НЕ УКРАЇНЦІ!**

Так московський большевицький уряд осягнув свою мету: **ЗЛАМАВ ОПІР СТЕПОВОЇ УКРАЇНИ І КУБАНИ** (ми тут не подали про цю українську землю за браком у нас під рукою урядових матеріалів, хоча І **ВОНА БУЛА ЖЕРТВОЮ ТОЇ Ж МОСКОВСЬКОЇ ГОЛОДОВОЇ ПОЛІТИКИ**).

"Штучний голод" показався отже кращим і ефективнішим способом нищення цілих народів за примітивно-фельдфебельське винищування людей у газових камерах!

Було б чудним і незрозумілим, коли б московські нелюди, не спробували при першій нагоді застосувати того ж випробуваного способу ще і на тих українських землях, на яких в 1921 році не було посухи. Така нагода трапилася коли наше селянство поставило опір примусовій колективізації. Вправні московські народовбивці застосували негайно подібні ж засоби і позбавленням населення харчових засобів осягнули не лише жахливі наслідки: **ЗАГИНУЛО ТОДІ В СТРАШНИХ МУКАХ КОЛО 7 МІЛЬЙОНІВ УКРАЇНЦІВ!** Цей другий голод різниться від першого лише тим, що научені досвідом окупанти України подбали щоб не ли-

шилося жодних документальних **УРЯДОВИХ** даних про розміри голоду та його причини. Таким чином відомости про нього опираються тільки на свідчення багатьох свідків, які можуть нам і світові розповісти про ті страхиття, які вони чудом пережили.

Ясно зі сказаного, що недосвідчена ще початково в політиці московсько-большевицька влада не виявила в 1921-22 роках належної обережності і залишила надто багато доказів свого злочину. Крім того їй було не на руку й те, щоб працюючі маси, як совітські так і Заходу, пам'ятали про допомогу голодним Америки та інших "буржуазних держав", яка не годилася з їх пропагандою спрямованою проти "буржуазної демократії".

Тому, вже під час організованої московськими большевиками виставки в Берліні (від 7 до 22 липня, 1922 р.) під назвою "Голод в Росії" про **ГОЛОД НА УКРАЇНІ НЕ БУЛО ПОДАНО ЖОДНИХ МАТЕРІЯЛІВ. П'ЯТЬ ВЕЛИЧЕЗНИХ КІМНАТ БУЛО ЗАПОВНЕНО ЕКСПОНАТАМИ** про голод над Волгою і... про **БОЛЬШЕВИЦЬКУ РЯТУНКОВУ АКЦІЮ**, і ані одного слова **АНІ ПРО САМЕ ІСНУВАННЯ ГОЛОДУ НА УКРАЇНІ, АНІ ТИМ БІЛЬШЕ ПРО ШІСТЬ МІЛЬЙОНІВ УКРАЇНЦІВ ВИГУБЛЕНИХ ГОЛОДОМ!** Рівнож там була виставлена фальшиво-цинічна діаграма, на якій **ВЕЛИКИЙ СТОВП** показував допомогову акцію голодним большевиками а **МАЛЕСЕНЬКИЙ** — те, що зробили **РАЗОМ УСІ** держави "буржуазії", в **ТОМУ Й АМЕРИКА!** Так **ЗНИКЛИ** завдяки совітській московській пропаганді без сліду майже кілька тисяч вагонів харчів, які дали самі **СПОЛ. ДЕРЖ. ПІВН. АМЕРИКИ. (А.Р.А.)!**

Ця виставка в Берліні показала **ОСНОВНУ ЛІНІЮ** дальшої большевицької пропагандової акції. Вона зводилася до того, щоб: **ГОЛОД НАД ВОЛГОЮ ПРЕДСТАВИТИ ЯК "СТИХІЙНЕ ЛИХО"**, яке навістило "РОСІЮ", переконати світ, що цьому стихійному лихові властиво енергійно й ефективно протиставився большевицький уряд і щоб *світ не помітив цілком не тільки бестіяльного винищення штучним голодом коло шести мільйонів українців, але й щоб* **НАВІТЬ ПРО САМ ФАКТ ГОЛОДУ НА УКРАЇНІ**

МОЖЛИВО ЗАРАЗ ЖЕ ЗАБУВ,, ЯК ЩО ВЗАГАЛІ ЩОСЬ ЗНАВ ПРО НЬОГО.

Коли ж пізніше москвини вдруге зорганізували голод — то відразу подбали про те, щоб не лишилося урядово-зафіксованих на письмі навіть слідів злочину.

З усього сказаного випливає цілком ясно, що відповідальність за загублення голодом коло 13 мільйонів українців падає не на самого Сталіна та його кліку, але рівнож і большевицьку владу, очолювану Леніном та Троцьким, цебто взагалі на московську комуністичну партію і створену нею владу.

Та тут же повстає питання: чи то ж лише московські **БОЛЬШЕВИКИ** є тим ворогом, тими нелюдами, що за допомогою штучного голоду винищують цілі народи?

Коли ми, щоб знайти відповідь на це питання почнемо перегортати поживклі від часу картки нашого минулого то побачимо, що на початку XVIII віку, коли москвинам, як і в 1920 році, вдалося перемогти українських борців за самостійність і окупувати цілу Україну — москвини, боячися стихійного спротиву українського народу, що не хотів гнути шиї в московському ярмі — **ЯК І ТЕПЕР, ВИНИЩИЛИ ПРИМУСОВИМИ ПРАЦЯМИ І ГОЛОДОМ МАЙЖЕ ПОЛОВИНУ УКРАЇНЦІВ.**

Ось що оповідає нам про це історія:

Коли після полтавської поразки москвини, використовуючи маріонеткового гетьмана, нарешті добилися закріплення свого панування над Україною в розумінню воєнно-стратегічному, вони беруться до фізичного винищення українського народу.

З цією метою: 1) відрізується Україну від решти світу економічною "залізною завісою" й знищується всі торговельні зв'язки з західними народами, які мала до того часу Україна, 2) забирається в московські руки фінансову господарку України і підшрубовується між 1722 і 1724 роком податки у шість разів, 3) протягом перших 18 років від 1765 року, забирається на примусову працю **НЕ МЕНШЕ ПОЛОВИНИ ТОДІШНЬОГО** дорослого чоловічого населення (більшість його або цілком не вернулася з праці, втрапивши в ній життя, або вернулася каліками) і 4) відбира-

ється в українців величезну скількість волів, без яких тоді не можна було господарювати на важкій чорноземлі найбагатших земель козацької України.

Прямим і так бажаним "братньому" народові наслідком було страшне зубожіння козацтва і міщанства, серед яких кількість злидарів, що примирала з голоду, вже доходила в другій чверті XVIII віку до 50 відсотків.

За таких обставин тягарі, які лягли на плечі широких мас українського населення стають впрост непосильними, а москвини, використовуючи витворену ними ситуацію, скуповують козацькі й селянські землі за безцін, або впрост відбирають за незвернені "позички". Це все веде до таких жахливих злиднів, що вже в 20 роках XVIII століття дуже часто трапляються "добровільні" записи вільних ще вчора людей "во вічне володіння", цебто в кріпацтво!

Нарешті в 1734 році забрали москвини на війну і на помічні роботи зубожілих до решти українців у такій скількості, що не було кому орати землю і постачати хліб потрібний тим же москвинам. Це змусило московську владу вернути частину людей на Україну та дурити обіцянками щоб, як каже московський наказ "тамошніє обивателі не разбежалісь". На Україні й далі панує голод. Московський фельдмаршал Мініх, що тоді переїздив через Україну, доносив владі, що вздовж шляху, яким він переїздив ніде "азімова хлеба не висеяно". Звичайно, про сам голод у багатій Україні він не писав. Цей голод був москвинам потрібний для ослаблення сили українського народу, тоді як незасіяні простори загрожували москвинам "проривом" на хлібному фронті. Тому, коли основну мету було досягнуто і велика частина населення вигинула або втратила здоров'я, полетіли накази, щоб влада на місці подбала про "весьма запущеное в Малой Росії хлебное сеяніє", а одночасно та ж влада наказала потайки скуповувати через скупщиків запаси збіжжя, які могли бути у нечисленних заможніших одиниць і скеровувати його на Московщину.

Та збільшити засіяну площу було не легко, бо москвини перед тим ще забрали величезну кількість волів і коней, а тому тодішній московський диктатор — Бірон одержав між іншим звідомлення в якому говорилося: "работать не на чом

понеже скільки волів в 1736 гаду положено от майора Шпанова — можете обстоятельно убедітся самі”.

Ці ЗАСОБИ стосовані з ПОДІБНИМИ Ж НАСЛІДКАМИ, цілком іншим, але також МОСКОВСЬКИМ урядом двісті років ПЕРЕД ГОЛОДОМ 1921-22 РОКУ з ПОДІБНОЮ Ж МЕТОЮ і з такими ж наслідками показують, що московські большевики йшли вже ВТОПТАНИМИ ШЛЯХАМИ.

Як бачимо, шкідливою помилкою було б уважати, що то лише московські большевики хапаються таких нелюдських способів для загарбування й колонізування земель інших народів, бо й інші московські уряди залюбки dokonували подібних злочинів.

Загально відомим є, що кожний, навіть найгірший уряд не може триматися довго без активної або пасивної ПІДТРИМКИ свого народу, що ця підтримка здобувається здійснюванням тих історичних завдань, які собі поставив даний народ, а тому було б з нашого боку цілковито нелогічним і смішним звільнити московський нарід від відповідальности за ті злочини, яких він допустився, очолюваний тим чи іншим урядом. МОСКОВСЬКИЙ НАРІД ВІД ВІКІВ ЖИВЕ ЧУЖИМ КОШТОМ, це нарід який має бідні на природні багатства землі* і свою культуру та становище в світі здобув і удержує тільки ЗАВДЯКИ ЕКСПЛУАТОВАННЮ підбитих народів та їхніх багатих земель. Москвин розуміє, що він живе, висмоктуючи як той павук, соки облутаних його павутинням народів і розуміючи це, згоден терпіти навіть деспотичну владу, навіть найгірший режим, коли та влада гнобить душить і ссе кров сусідніх народів. Революції він робить ТІЛЬКИ ТОДІ, коли влада виявляє НЕЗДАТНІСТЬ затримати загарбані землі. Втрата немосковських азійських земель в 1905 році — викликала революцію, поразки в 1914-16 роках — викликали другу

---

* Москвини подають як свої природні багатства, багатства РСФСР, тимчасом з її території (16,9 мільйонів кв. клм.) справді заселено москвинами не більше 10 відсот., а решта належить не їм.

революцію! Московський нарід схвалював і схвалює гноблення і нищення поневолених народів. Більше того — немає жодного москвина, який би ДОБРОВІЛЬНО згодився на визволення, цебто на відірвання від московської держави загарбаних земель, натомість майже кожний москвин для вдержання їх погодиться на всі можливі засоби гноблення, не виключаючи й голоду. Жорстокість тих засобів, найбільша нелюдська жорстокість — не спинить москвина, бо не без причин же великий московський письменник, чистокровний москвин — М. Горькій писав, що важко знайти більш жорсткий нарід, як нарід московський. При цьому він підкреслив, що має на увазі НАРІД МОСКОВСЬКИЙ В ЦІЛОМУ.

Поскільки ж народи всього світу і без того завжди уважали, що відповідальність за вчинки поносить не лише уряд даного народу, але й сам нарід, поскільки напр. в 1918 році й після усунення Гогенцоллерів, обмежили німецький НАРІД Версальським трактатом, а в першу чергу обмежили його зброєння, поскільки ПОДІБНО ж трактували НІМЦІВ і після другої світової війни — постільки було б нелогічним і навіть абсурдним (але для москвинів — дуже корисним!) намагатися ОДИН московський нарід представляти як нарід "НЕПОГРІШИМІЙ", а одночасно — дозволити йому витягати всі користи з тих же гріхів!

Подані факти, відомости й міркування управнюють нас, бачити у нічим неузасадненому намаганні звільнити московський нарід від відповідальности за вигублювання мільйонів людей за допомогою штучного голоду, а також у намаганні затерти в свідомости навіть того народу, що втратив у 1921-22 рр. шість мільйонів, сам спогад про той жахливий московський злочин — акцію "таємничої руки"!

Чия це "таємнича рука" не важко здогадатися, нагадавши собі, що то московські большевики ВЖЕ в 1922 РОЦІ намагалися пустити в непам'ять голод на Україні 1921-22 рр., а також усвідомивши, що й АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКІ настроєні москвини є дуже зацікавлені в тому, щоб світ як найскорше забув про те безприкладне в історії Землі розмірами й жорстокістю масове вбивство. Тринадцять мільйонів людей — це ж майже цілий нарід! Шведів, норвежців і дан-

ців є разом менше ніж число українців вигублених голодом. Щоб скорше забули в світі про голод 1921-22 рр. "таємнича рука" усунула зі всіх бібліотек світу вичерпуючу й річеву працю І. Герасимовича про штучний голод 1921-22 років, незалежно від того чи то були примірники в мові німецькій, українській, англійській чи якій іншій. Та ж "таємнича рука" дбайливо усувала всі спроби нагадати про голод 1921-22 років в українській пресі, концентруючи увагу українського загалу на голоді 1933 року, хоча серед українців нової еміграції є досить людей, що чудом врятувалися в ті ж роки (1921-22 рр.) від жахливої смерті.

Завдяки заходам цієї ж "таємничої руки" опрацьовано брошури в англійській мові про голод 1933 року і укладено "резолюції", що їх мусіли ухвалювати українці-емігранти на вічах, так, що там не було й згадки про штучний голод 1921 року, а число жертв зменшувалось з 13 мільйонів до 6 мільйонів!

Навіть там де під час святкування СВІДКИ, що особисто пережили на українських землях обидва голоди і оповідали також про голод 1921-22 рр. — і там підсунуто "резолюції", в яких не було ані слова про голод 1921 року і його жертви! "Таємнича рука" отже виявила як свій великий вплив серед еміграції, розкиданій по цілому світі так і скоординованість дій та... тотожність цілей з тими, які ставила СОБІ ще в 1922 році большевицька пропаганда!

Та ж "таємнича рука" використала НЕЗНАННЯ, забудькуватість, а в деяких випадках — звичайну людську лінь тих, висунених на чоло комітетів, що організували демонстрації, людей, які НЕ МАЛИ НИЧОГО СПІЛЬНОГО з "таємничою рукою". Декому з цих людей пробували ті, що знають про голод 1921-22 рр. звернути увагу на konieczність не звужуючи, правильно й солідно поставити справу інформації народів Заходу про цей злочин московського народу, але згаданим людям було "важко" зробити конечне зусилля для того, щоб переглянути цілість справи, узаasadнити КОНЕЧНІСТЬ висвітлювання також і голоду 1921-22 рр. Ті люди воліли мати гонори "батьків народу" не студіюючи справи, без клопоту і боротьби з "таємничою рукою". Слуги ж "таємничої руки" коли їм пригадувано про голод

1921-22 рр. збували пригадку твердженням, що мовляв той голод "немає пощо згадувати адже ж до нього признаються самі большевики і є у них навіть твори присвячені голоду" і т. д. і т. д.

Почувши такі міркування, не один наївний "западнік", лінуючися прослідити справу, успокоювався і бездумно повторював їх. Тимчасом, справа була в тому, що з огляду на те, що голод залишив через тодішню недосвідченість влади (і інші причини) досить слідів, червона Москва не пробувала ховати голоду, як такого, лише усталила таке його наświetлення: "був у 1921-22 році "голод в Росії" (не лише мовляв, на Поволжжі, але й на Україні), який був наслідком стихійного лиха і під час якого червона Москва дала нещасним жертвам голоду величезну допомогу, бо хоча була сама зруйнована війною — дала більше ніж усі буржуазні держави разом". В рямцях цієї концепції писали, доводячи цю нахабну московську вигадку і советські послугачі на фронті літератури (напр. М. Куліш "97").

Чи ж це зветься "признаватися до голоду"? Адже ж центром цієї справи не те є, що була посуха, НЕ ТЕ, ЩО БУВ ГОЛОД, А ТЕ, ЩО МОСКВИНИ В 1921-22 РОКАХ СВІДОМО І ПЛЯНОВО ВИКОРИСТАЛИ НЕВРОЖАЙ, ПОГЛИБИЛИ Й ПОСИЛИЛИ, З МЕТОЮ ВИМОРДУВАТИ КІЛЬКА МІЛЬЙОНІВ УКРАЇНЦІВ!

А ЧИ ДО ТОГО ПРИЗНАЮТЬСЯ МОСКВИНИ?

Словом, агенти "таємничої руки" переконали збаранілого "гонорового прокурора" в "акті оскарження" говорити тільки про останній злочин "ісповідників нової доктрини", доконаний над "ворогами доктрини", НЕ НАЗИВАЮЧИ ЇХ ПО ІМЕНИ, НЕ ЗГАДУЮЧИ ЇХ ПОХОДЖЕННЯ, злочин, до якого злочинець НЕ ПРИЗНАЄТЬСЯ, але ні словом не згадувати про попередні злочини, яких доконання тим злочинцем є доведене, бо мовляв, він сам "признається", що його жертви... "вмерли з невідомих причин, не зважаючи на його спроби їх врятувати!" І "таємничій руці" вдалося ЗВІЛЬНИТИ МОСКВИНІВ "від вини і кари" за вигублення шости мільйонів українців.

Всього сказаного доконала "таємнича рука" безперечно в ПЕРШУ ЧЕРГУ для того, щоб усунути одну з найбіль-

ших перешкод., яка могла б повстати для московського народу, утруднюючи йому підступну акцію проти ще вільних народів світу. Але був ще й інший мотив, який змушував "таємничу руку" вживати всіх заходів, щоб спогад про штучний голод 1921-22 рр. і шість мільйонів жертв загинув серед дрібніших справ, як голка в стіжку сіна. Серед еміграції опинилося кілька десятків тисяч нещасних колишніх "громадян" У.С.С.Р. — українців, які були жертвами московського терору, які мусіли гинути, як мухи, працюючи на окупантів.

Але опинилося серед нас і пара десятків людців, що ДОПОМОГЛИ ЖОРСТОКОМУ ОКУПАНТОВІ ЗАПАНУВАТИ НА УКРАЇНІ, що допомагали винищувати український нарід і нині хотіли б затримати під своїм впливом ті емігрантські маси, що складаються переважно з фізичних робітників, з метою ще раз використати їх в інтересі ворога. Щоб не дати тим нещасним стати такими ж людьми, як і всі, не дати визбутися ідей прищеплених їм в С.С.С.Р. (бо лише тоді зможуть їх льокаї "таємничої руки" використати) треба удержати в колі ідеї в яких їх виховано. Це ж можна досягнути лише годуючи їх і далі такою літературою як напр. "Джіммі Гіґінз" Ептона Сінклера, цебто творами тих українських комуністів, які могли розстріляти власну матір, оскільки вона була проти "загірньої комуни", проти "мрійника в Кремлі", проти того народу (московського) в якого ті яничари "були закохані".

Задля цього жменька колишніх помічників і посіпак окупантів почала орудувати концепцією, що власне ті українські комуністи, які допомогли окупантові запрягти Україну в московське ярмо, які допомагали з запалом харківським маріонеткам Москви заковувати в червоні кайдани український нарід і видирати у нього засоби до життя — що власне вони були репрезентантами, вигаданого "ренесансу двадцятих років!" Цю концепцію ширять вони, використовуючи те, що москвини, коли їм послуги різних Хвильових і Фальківських вже були непотрібні, а тамті не хотіли зрозуміти, що їхня роля скінчена — позасилали їх, а то й розстрілювали.

Промовчуючи отже, що й таких вірних московсько-боль-

шевицьких слуг, як Затонський, чи сумної пам'яті — Постишев, також зліквідовано, — робиться з московсько-большевицьких агентів, посіпак та яничарів — "борців проти режиму"; свого роду "героїв" та "українських патріотів", щоб можна популяризувати їхні твори. Твори ж їхні, написані на замовлення окупанта, ширять... московсько-большевицькі ідеї, ідеалізують "загірню комуну" і навіть... Че-Ка!

Згадані автори звичайно не тільки "не бачили" як конали в жахливих муках голоду організованого большевицькою Москвою мільйони українців, але й на свіжих братських могилах співали панегірики вбивцям! Більше того, вони писали на замовлення масових вбивців і нелюдів твори в яких нацьковували ще живих українців на церкву, релігію, священників і ченців, як тих, яким і не в голові була допомога нещасним та представляють владу вбивників, як таку владу, яка начеб то власне одна "рятувала" нещасних від голодової смерті (М. Куліш "97")!

Тоді, як український нарід стогнав у важкому московсько-большевицькому ярмі і оплакуючи жертви жахливого штучного голоду посувався на зустріч новому голоду, "буйногриві місяці" тих слуг тьми — комуністичних письменників "летіли їхнім життям, як розлогими степами" і "пропливали, як гордовито задумані кораблі" їхні роки (звичайно, поки ласка окупанта не минула!).

Для того, щоб нещасні брати і сестри, сини й дочки тих, що сконали жахливою смертю від штучного голоду 1921-22 рр., люди, які щиро оплакують тих 6 мільйонів українців, не надумались поставити питання чи варто читати твори тих письменників, які захоплювались ідеями окупантів і звеличували часи їхнього панування, панування вбивників українського народу, що гинув у страшних муках голоду, "таємнича рука" мусить дбати, щоб і українці якнайскорше забули про той голод.

Як бачимо є досить (і то поважних) причин чому "таємнича рука" мусила і мусить дбати про те, щоб ми забули про страхіття голоду 1921-22 років. Але чи не є рівнож досить причин у справжніх українських патріотів і всіх синів і дочок гнобленого українського народу, незалежно від того, чи вони "західняки" чи "східняки", щоб унеможливи-

ти вплив "таємничій руці" на еміграційне українське життя?
Адже ж і від того як інформує еміграція народи Заходу та від її свідомости залежить чи прийде визволення України, чи ще один голод.

Тринадцять мільйонів замучених москвинами українців владно домагається від нас, щоб ми допомогли їм стати страшною примарою на всіх московських шляхах і щоб жодна "таємнича рука" не могла допомогти вбивникам уникнути заслуженої кари.

ЧОМУ ГОВОРИМО, ПИШЕМО І ПРОТЕСТУЄМО, ЗГАДУЮЧИ ЛИШЕ ГОЛОД 1933 РОКУ?

Нині стало і завжди пишемо, говоримо і протестуємо перед чужинцями, згадуючи лише голод 1933 року, хоча від часу до часу і обзиваються окремі голоси, які хотіли б, щоб ми як не перенесли центру ваги то бодай згадували завжди поруч і голод 1921-22 років.

З огляду на сказане вказаним є дати ясну відповідь на питання: чому лиш голод 1933 року? А щоб дати на поставлене питання незаперечну, ясну і переконуючу відповідь, мусимо порівняти ті два голоди.

У роках 1921-22 жахливий голод обхопив цілу південну Україну і вона обернулася в одне суцільне пекло з усіма можливими страхіттями аж до людоджерства включно. Згадавши про цей голод ми в першу чергу ставимо питання: чи цей голод був явищем стихійним чи вислідом плянної московської акції, отже проявом національно-політичної боротьби?

На це питання *москвини та їхні приплентачі* категорично відповідають: "голод 1921-22 рр. був явищем чисто стихійним, поглибленим наслідками війни, а Москва не тільки не несе за нього найменшої відповідальности, а ще й їй належить подяка, бо вона рятувала населення і подбала про допомогу міжнародної організації АРА!"

Яку ж відповідь на поставлене питання дають сухі, урядово зафіксовані московською окупаційною владою, факти?

На степових землях України посуха траплялася часто, що-кілька років і голоду наслідком того все ж не було, бо в усіх майже селах були магазини збіжжя, в яких стало зберігався на той випадок "залізний запас".

Україна засівала до першої світової війни збіжжям 279.260 кв. кілометрів і в 1914 р. експортувала 106.5 мільйонів метр. сотнарів*. В роках 1917-19 мала, як свідчить відомий економіст проф. Чопівський, завдяки доброму урожаю величезні надвишки, що перевищали 10.000.000 метр. тон всіякого збіжжя. Це такі збіжеві запаси мала Україна крім інших харчових засобів, бо напр. у 1920 році було ще 240.000 рогатої худоби, 130.000 свиней і т. д.

Німці, як це ствердили самі московсько-большевицькі володарі, встигли під час свого перебування завантажити і вивезти дуже мало хліба. Сам Ленін у своїй промові на мітингу в Петербурзі 19 березня 1919 року сказав дослівно: "німецькі імперіялісти хотіли вивезти з України 60 мільйонів пудів (пуд = 40 хунтів) хліба, а вивезли всього тільки 9 мільйонів". Далі він же, в тій же промові сказав: "Ми маємо тепер Рад. Україну. Запаси хліба на Україні велетенські. Взяти все відразу — не можна. Ми послали на Україну наші кращі продовольчі сили і вже в один голос дістали таке повідомлення: "Запаси хліба величезні, але все відразу вивезти не можна, нема апарату... коли буде зброя в руках і буде апарат, на 1 червня одержите за це 50 мільйонів пудів хліба" (Ленін, Твори т. XXIV, стор. 75-76).

Бритійська господарча комісія, що вернула з України в 1920 році подає, що врожай самої пшениці в 1919 році рівнявся 550 мільйонів пудів, а старі запаси — 200 мільйонів пудів, що разом дає 750 мільйонів пудів.

Захоплюючи з початком 1920 року Україну в третє, московини перед загарбленням, для зменшення спротиву, видали славний "наказ" Троцького до Червоної Армії, в якому говорилося: "тільки український робітник та селянин має виключне право в своєму краю панувати... Хай живе могутня самостійна Україна" (подано по радіо з Москви 3-го грудня 1919 року). Ще раніше, бо 29 листопада 1919 року ЦКРКП(б) виніс ухвалу, що "Треба на ділі викривати перед українським селянтством контрреволюційну демагогію, я-

---

* 1 метр. сотнар — 100 кільо або 250 хунтів, а метр. тона — 1000 кільо або 2500 хунтів.

ка переконує, ніби завданням Радянської Росії є викачування хлібних та харчових продуктів з України в Росію". Але, в одній із тоді ж прийнятих постанов наказувалося *грунтовно обезброїти населення України...*, приспавши "революційною демагогією!"

Адже вже в січні 1920 року Ленін на засіданню Виконавчого Комітету домагався, щоб з України стягнути якнайбільше харчів. І москвини в третє зайнявши Україну, спромоглися вивезти до 1921 року, як "развборстку" коло 200 мільйонів пудів хліба, а крім того у масово арештованих і засиланих в першу чергу конфісковано всі харчові запаси і вислано їх до Москви.

Це все можна було зробити тому, що до 1. 1. 1921 року частково обезброєно населення.

За час від 20. V. 1920 року до 1. I. 1921 року було відібрано від повстанців "205 кулеметів, 13 гармат, 23.714 рушниць, 683 револьвери, 207 бомб і 342 шаблі".

Не ввійшли в це зіставлення відібрані від Махна 600 кулеметів, 20 гармат і багато рушниць.

Урядово було стверджено, що тільки до 1 жовтня 1920 року вивезли з України на Московщину 17 мільйонів пудів збіжжя і 4,5 мільйонів пудів цукру.

Отже, підсумовуючи ці безсумнівні урядові освідчення самих окупантів, приходимо до висновку:

1) *Що в 1921 році, не зважаючи на всі "військові події", були на Україні величезні запаси хліба і інших харчових продуктів, яких могло вистарчити спокійно не на одну, але на п'ять таких посух як та що була в 1921 році.*

2) *Що перед 1921 роком, за освідченням самого Леніна, німці вивезли лише 9 мільйонів пудів за вісім місяців, а москвини тільки за два місяці 1920 року встигли вивезти 17 мільйонів пудів.*

3) *Зоставалися ще на Україні, не зважаючи на те, що москвини вивезли дуже багато збіжжя, в початку 1921 року величезні запаси хліба та харчів і тому є лише порожньою фразою обчисленою на якихось примітивних людей всяка згадка про "повійськові обставини". Збіжжя була величезна кількість і без московської плянної акції жодна однорічна*

посуха не спричинила б голоду. Кожному рівнож ясно, що, навіть коли б не було тих запасів, московська влада, дові-
давшись ще перед жнивими 1921 року про наслідки посухи,
могла б знайти засоби для врятування населення..., коли б
вона хотіла його рятувати, як рятувала населення Поволж-
жя, а не вигублювати.

По одержанню перших рапортів з Поволжжя про посуху
московська влада вже в кінці липня 1921 року декретом
звільняє Поволжжя від всякого "продподатку".

Другого серпня 1921 року Голова Раднаркому — Ленін
звернувся "До селян України" з відозвою, в якій читаємо,
"Правобережна Україна в цьому році збрала прекрасний
урожай. Робітники і селяни голодного Поволжжя... чекають
допомоги від українських хліборобів. Допомога потрібна ве-
лика... Хай з кожного повіту, забезпеченого хлібом пош-
лють хоча б двох-трьох вибраних з селян підвезти туди хлі-
ба..."

Отже москвини рятують українським хлібом з Право-
бережжя — москвинів Поволжжя і вживають інших засобів
до рятування того ж Поволжжя.

А як реагують москвини на відомість про посуху на пів-
денній Україні? — Ось як:

До кінця липня 1921 року стягнув і вивіз окупаційний
уряд з України 60 мільйонів пудів хліба, як "продподаток".
В липні ж 1921 року підноситься висота продподатку (намі-
чено було перед тим 117 мільйонів пудів хліба) з 6 пудів
до 12 пудів з десятини, а для того, щоб видерти хліб скеро-
вується на Україну численні відділи червоної армії. З самих
же п'ятьох голодуючих південних губерній (Донеччина, Ка-
теринославщина, Одесчина, Запоріжжя та Миколаївщина)
яким самим, як свідчить виданий в Києві 17-25 квітня 1922
року бюлетень большевицького Українського Червоного
Хреста, — бракувало для прохарчування 196.958.330 пудів
збіжжя, стягнуто "податку" 18.000.000 пудів!

Знищені посухою і засуджені окупантами на смерть ра-
йони України відділяють від решти українських земель "за-
градітельними отрядами", відділами "всеобуч" і військом.

Чи після ствердження всього сказаного, в світлі поданих
тут урядових освідчень, чесна людина, а не московський

підбрехач, може наважитися твердити, що голод 1921-22 років був явищем "стихійним" в якому не завинила Москва"?

Інші урядові публікації лише стверджують сказане попередю.

В одноднівці "Помощь голодным", виданій 10 березня 1922 року "Главполітосветом і Цекапомголоду" в Харкові, читаємо: "Тільки після п'яти місяців голодування офіційно признано Миколаївську губернію в лютім 1922 року "голодуючою". До того ж часу провадився збор продналогу".

В Білоцерківській волості Херсонщини голодувало 90 відсотків населення, а "продподатку" стягнуто 97 відсотків! Це значить, що силою війська відбирались всі харчі, які лише можна було знайти.

Але на податку не кінчалось. Розташовані майже в кожному селі відділи московської окупаційної армії не лише самі харчувались коштом населення, але й "збирали" примусові "жертви" для москвинів. За чотири місяці збрали вони тих "пожертв" 50.000 пудів хліба ("Помощь голодным", московсько-большев. офіціоз).

Після того як відбрали на південній Україні 600 кулеметів і 20 гармат — не можна дивуватися тому, що як подає той же офіціоз "Голодуючі" губернії України дали Поволжжю 92 вагони збіжжя".

Крім того з 10 березня 1922 року почали ще брати з України "допомогу" в формі т. зв. "голодних паїв", з яких складалось 870 вагонів, які щомісяця стягалися для московських голодуючих областей. Поза тим додатково стягнуто з України багато збіжжя як "збіжеву позичку" для голодуючих, а також зобов'язано Україну прохарчувати 6 мільйонів "прив'язаних" до України москвинів Поволжжя.

Єлисаветгородський повіт належав до Миколаївської губернії в якій, як подають большевицькі "Вісті" з 21 грудня 1921 року, вже в трьох лише повітах нараховано 400.000 голодуючих і усталено було, що щоб врятувати населення від голодної смерті треба йому дати не менше 6.000.000 пудів збіжжя. Тимчасом, як подає харківський "Комуніст" з 23 грудня 1921 р., в Миколаївській губернії: "С начала кампанії заготовлено 1.400.000 пудів. Следует собрать еще

4.500.000 пуд. продналога і 600.000 пудов помолсбора. Опродкомгуб от методоу убеждения перешол к решительным действиям".

Коментарі зайві! Щоб вижити бракує ще 6 мільйонів пудів, а тут стягають для Москви понад 6 мільйонів!

Ще виникає одне питання у збаламученого московськими агентами читача: чи ж той голод набрав уже тоді там аж таких страшних розмірів?

Замість відповіді подаємо знову відомість з урядової московської преси, а саме з Петроградської "Правди" з дня 9 грудня 1921 року:

"Спеціальная комісія обехавшая Поднепрове отмечает ужасные размеры голода в одеском уезде... Дорога по пострадавшим местностям усеена начіная от самой Одеси павшімі лошадьмі, на каждой версте не менше 10 трупов".

"Зареєстровано десятки голодних смертей і самоубійств в связи с голодом".

Москва знала, що діється на Україні і далі робила все, щоб погіршити становище, щоб осягнути свою мету.

А ось ще ближча до дійсности телеграма, яка є урядовим документом:

"Телеграмма"

Срочно-голодная.

Харьков, Предцека Помголода.

Бахмут 70. 30, I. 11-6.

"Голод в Донбасе прінял в Маріупольском, Грішінском, Таганрогском уездах ужасающие размеры. Голодает до 500. тысяч человек. Крестьяне в отчаянии роют себе могилы, не чувствуя реальной помощи. До сіх пор із центра не получено ні одного зерна. Просім ваших немедленных распоряжений об екстренной прісилке продгрузов на адрес Губкомпомголода".

Предгубісполкома Рухімовіч;

Предгубкомпомголода Заруцкій.

Але "центр" московський замість зерна, щоб рятувати голодних дав "Інструкцію", з якої наводимо параграф 7: *Параграф 7:* Прі налічії дефіцитов у губернії, т. є. прінедоборе голодних пайков Губпомголоди обязани прінять са-

миє героїческіє і срочніє мєри к ізисканію средств для покритія дефіцита полностью, даби не нарушіть всей системи распределенія привязаних к У.С.С.Р. голодающих губерній”*

Скільки ж було голодуючих на Україні в 1921-22 рр. можемо зміркувати хоч би з такого свідчення кап. Квіслінга:

“Вирушаючи на Україну я силкувався в Москві добитися інформацій про становище на Україні від осіб, які повинні були б бути в курсі справ. Вони сказали мені, що на Україні становище кепське, що до пів мільйона людей вмирає з голоду”.

“В дійсности число вмираючих на Україні було більше ніж у шість разів вище” (ст. 2).

Другий розділ доповіді Квіслінга йде під наголовком: “Південна половина України — охоплена голодом”. Тут капітан Квіслінг стверджує, що до 7.000.000 українців вмирає з голоду та “майже все населення України відчуває брак поживи і всього, що потрібне для життя, але зазначені вище мільйони голодних є людьми, що дійсно вмирають з голоду у всьому страшному розумінню цих слів”.

“Волинь, Поділля, Київщина та Чернігівщина несуть тяжку повинність по допомозі голодуючим на Волзі та зобов'язання утримувати всіх втікачів, які прибувають з голодних місцевостей”.

Далі Квіслінг бере на себе обов'язок заявити: “Можна також ствердити, що реквізіція продуктів у селян, по старій економічній совітській системі, мала особливо тяжкий характер на Україні і, що збирання податків згідно нової економічної системи 1921-22 року тяглося занадто довго, тим більше, що тоді вже існував голод”.

Про Запоріжжя Квіслінг між іншим пише: “Можна було з математичною точністю передбачити, що голод на Запоріжжі розпочнеться в жовтні 1921 року, що він зростатиме

---

* Це значить, коли голодуюча українська губернія не вислала на Московщину додатково наложеної данини — то втерти все, що дасться силою.

зо дня на день і через декілька місяців охопить майже все населення Запоріжжя”.

Згадуючи про долю Херсона Квіслінг цілком отверто заявляє: “Херсон мабуть найбільш навіщене нещастям місто: це місто засуджене на смерть, коли ніхто не надійде з допомогою. Те, що подібна доля може спіткати порівнюючо велике європейське місто, до того ще положене на березі відкритого моря є ганьбою для байдужої Європи і не говорить на користь тих осіб на Україні, яких обов'язком було запобігти цьому лихові”.

Але ще гірші речі ніж у Херсоні діються по українських селах. На сторінці 22-ій свого доповіді Квіслінг підкреслює: “Міста знаходяться в кращому положенні ніж села”.

В кінці свого доповіді Квіслінг уміщує наказ даний німецькими колоністами Запоріжжя, своїм двом висланцям до Європи, де німці зайвий раз зазначають, що “розміри нещастя на Україні перевищують те, що можна бачити на Волзі. Але очі цілого світу звернені лише на Волгу, в той час як області Чорного та Азовського морей забуті і позбавлені допомоги”.

Капітан Квіслінг, репрезентант допомогової міжнародної організації д-ра Нансена, висланий на Україну і до Криму, подає в своїй брошурці: “La Famine en Ukraine” Report du Capitaine Vidkum Quisling, representent du D-r. Nansen pour l'Ukraine et La Crimee. Geneva, le 30 avril 1922 a.

таке:

“Непомірно велика також смертність від недуг. В наслідок виснаження організм не має сили боротися хоч би з найлегшими недугами. Кір, напр. ускладнюється гангреною ясен, що поширюється на рот та заличники, та дає 20 відсотків смертності. Несприйнятливість до віспи осіб, що нею раз вже були недужі — втрачена; зустрічаються випадки повторного занедужання віспою. Різні сурогати, що їх уживають для їжі викликали надзвичайне поширювання занедужань шляхів травлення. Хліб приготований з зернят морелі давав 50 відсотків, жолуді та всякі інші сурогати давали жахливі відсотки смертності.

Виснаження особливо у дорослих, спричиняло загальний опух тіла, що викликало водянку, спалень (гангрену) ніг,

пальців рук, носа і т. п. від чого 50 відсотків вмирало. Взагалі можна без переборщення сказати, що число щоденно вмираючих в наслідок голоду на Україні доходить до 10 тисяч”.

Це дуже мала кількість, бо на 1 березня за урядовими даними на Донеччині голодувало лише 23 відсотки населення, тоді як хоч би в Миколаївській губернії — 58 відсотків, а в Запоріжській губернії — 78 відсотків населення.

Щоб не спинятися на страхіттях голоду 1921-22 рр. обмежуємося лише до двох уривків з тодішніх московсько-більшевицьких часописів. Так напр. в "Накануне" ч. 70 за 1922 рік читаємо: "людоедство стало битовим явленням" ... і як приклад подається: Крестьянка Анна Бедова із села Дальніна Одеськаво уезда села труп собственново 12-летнево мальчика і корміла тем мясом свою 8-летнюю дочь.

А ось урядовий акт, що стверджує випадок найгіршого канібалізму, що його наводить капітан Квіслінг у своїм справозданні:

"Протокол: 23 січня 1922 р. ми підписані А. Троянський, з 14 медичного відділу, Е. Саєнко, секретар комячейки Благовіщенська, і Ц. Дитюк, голова комітету незаможних, по просьбі голови волосного комітету відвідували та допитували сім'ю Івана Федоровича Нищенка, якого жінка Харитина Андрієвна, 45 літ від роду, вбила двох своїх дітей та з їх трупів приготувала собі їжу. Це зробила вона в відсутності свого чоловіка, що пішов шукати собі хліба, покидаючи свою родину зі словами: "живіть собі як можете, я піду за хлібом"... На запитання, що спонукало її душити своїх дітей, відповіла вона чистосердечно та в цілковитій притомності: "Я задушила їх, бо вони були найбільше кволі та найбільше виснажені, а опісля я їх зварила та нагодувала себе та дітей, бо ми були дуже голодні". Комісія прийшла до висновку, що Харитина Нищенко була доведена до вбивства своїх дітей голодом та розпукою, бо не мала надії на яку-будь допомогу, щоб рятувати своїх дітей. Підпис: А. Троянський, шеф 14 медичного відділу, Саєнко, секретар комячейки Благовіщенська, Дитюк, голова комітету незаможних".

З нагоди дітовбивства пише Арнаутов, бувший комісар

одеського Губнаробраза, в своїй брошурці таке: "Страшно й подумати чи може ж морально виправитися дитина, яку стихія голоду пригнула до самої землі і примусила не тільки дивитися, але й бути учасником усіх відражуючих діл, докраних дорослими в наслідок їхнього звіринного егоїзму? Яке поняття про людську природу може винести дитина з оточення, в якому їй приходить ховатися від дорослих, сильніших людей або й від своїх власних батьків, щоб вони його не з'їли?"

Той же Арнаутів нараховує голодуючих тяжко — 8 тисяч, таку ж кількість нотує і капітан Квіслінг.

Кожному ясно, що до того стану, який описує хоч би сов. преса в грудні місяці 1921 року, до стану, коли людоджерство "стало побутовим явищем" дійшло не відразу.

Московська влада про зростання голоду й жахливі його розміри знала своєчасно, як знала в час і про посуху. Але довідавшись про посуху на Поволжю зняла галас московська урядова преса ще в літку 1921 року. В літку ж 1921 року вже складено було ряд умов з американськими установами про допомогу, а від вересня 1921 року туди вже потекли широкою річкою харчі.

Про голод на Україні москвини знають добре, бо вони його спричинили, але мовчать, щоб хтось своєю допомогою не перешкодив здійснити заплановане винищення мільйонів найздоровішого і найактивнішого населення України. Про голод на Україні тому москвини не лише мовчать, не лише далі за допомогою війська стягають "податки" в натурі, але й в ті, відділені від засуджених на вимирання військовим кордоном райони України, які не були знищені посухою, навезли, як нараховує І. Герасимович не менше 167 тисяч москалів і москаленят "на прогодовання" ("Голод на Україні" ст. 168).

Коли вже людоджерство стало побутовим явищем, коли мільйони людей вже вигинули з голоду — щойно тоді на VI "Всеукраїнському З'їзді Рад" заявляє Мануїлській "ми примушені визнати, що немає слів, щоб передати всю повноту руїни українського сільського господарства" ("Вісті", 17 грудня 1921 року), а Раковський заявив слідує: "Те-

пер ми повинні схилитися перед непереможною дійсністю — визнати факт голоду на Україні”.

Та тої “дійсности” не лише, як ми бачили, ніхто не збирався “перемагати”, але власне її було цілево створено і весь час пляново погіршувано. Осягнуті наслідки урядово “визнано” що-найменше пів року пізніше ніж могли московські окупанти зробити, цебто тоді, коли їхня мета вже була осягнута.

Після цієї урядової “заяви” московського губернатора починають вже реагувати на голод і московські “одописці”, письменники і поети.

Зразком такого реагування може бути вірш В. Поліщука

“ГОЛОДНА МАТИ”*

Глибини страждання.
Різала носика,
Очки виймала
Щей ротик порола,
А їх цілувала недавно,
— Ой мамо, матусю,
Не ріж —
Страшний твій нагострений ніж!
Ой сину,
Проклята голодна година!
А злість прибувала мов став!
І мозок смоктала,
Робила драгли!...
— Ай!...
Серце моє розривають палі
Затесані гостро!
Погляд сіро блукає,
Волосся у космах,
А змії в йому:

---

* “Помощь голодным” 10 марта 1922 г.

Немає життя вже синку моєму,
Як різала тіло,
Ножем розтяла,
Ой чула живе під своїми руками,
То тіло своє відчувала мов рану.
Колись цілувала живе.
Він більше не встане.
Ай!...
Тай зомліла.
Не чула вже болю,
І жалю не мала до тіла,
А потім солила,
Робила драглі.....!
Ой, серце моє пробивають палі
Затесані гостро!

Організований москвинами в 1921-22 рр. голод мав на меті не лише ослабити фізично український нарід і так зламати його спротив, не лише розчистити місце для московської колонізації, але й *вплинути на ті райони України, що не були охоплені голодом*, в яких ще не заговкли постріли повстанських рушниць і в яких не дуже певно почували себе представники окупаційної влади навіть і в 1925 р. (див. листа М. Куліша з 22 грудня 1925 року до жінки, опублікований НТШ., на стор. 323 в "Творах"). Згадуваний комуніст М. Куліш пише в цьому листі до своєї жінки між іншим таке: "знову *продирався* через ліс, *озираючися*, щоб не наскочити на бандитів (є й тут такі місця): Шепетівка, Славута, Бобрівка, одне село забув, М. Ізяслав, містечко Ямпіль".

Коли так "непевно" себе почував "українець" — М. Куліш, в 1925 р. то що ж тоді казати про рік 1922! Саме тому тим "нездогадливим", що не додумалися ще — що *головним спричинником* голоду 1921-22 рр. була Москва, і слід було дати це зрозуміти. Це й пробував "з'ясувати" в літературному творі (за який влада мовляв "не відповідає") М. Хвильовий.

Він пише в році 1922 (цебто тоді, коли вже описане було жахливою дійсністю) новелю "Редактор Карк". Ця новеля

спочатку була друкована в пресі, а потім ввійшла в збірку "Сині етюди", яка вийшла в 1922 році і була передрукована пізніше в першому томі його "Творів", що вийшли три роки пізніше.

В цій новелі є така "красномовна" і багатозначна розмова між героєм новелі — редактором Карком і "Нюсею":
— Нюся. — "Не думаєте Ви, що на Волині і сьогодні "ліс шумить?"* — Я гадаю, що шумить. Я в сей мент на Волині...

Редактор Карк:

— А я от: Запоріжжя, Хортиця. *Навіщо було бунтувати? Я щоденно читаю голодні інформації з Запоріжжя. І я згадую тільки, що це була житниця*".

(*"Сині етюди"* ст. 41)

Коли ми додамо, що москвини звикли всяку спробу поневолених ними народів боротися, всяке намагання вирватися з московського ярма звати "бунтом" то стане ясным про що мова. Це означає: На Волині ще борються з московськими окупантами повстанці, але хай пам'ятають, що як не скоряться — чекає їх голодова смерть, голод такий, як і на козацькім Запоріжжю. Отже такий близький у ті часи до московської окупаційної влади на Україні Фітільов-Хвильовий ясно і недвозначно давав зрозуміти "неспокійній" Волині, що голод степової України був просто московською *пацифікаційною акцією*".

В тому ж 1921 році М. Йогансен у своїй поезії "Голод" також відзначив *не стихійний, тільки політичний* характер голоду таким закінченням:

*"Сій же в строфи лють насіння,
Сій же,
Поки ріже твій син твого сина,**
Сій же
Пазурями землю копай,
Лушпайя*

---

* "Ліс шумить" — назва оповідання Короленка, в якому описується збройна розправа селян з паном на Волині.

** Має автор на увазі людожерство.

Сій бараболі —
Ще карам не край,
Ще боротись довго за волю”.

Обидва автори так одночасно ствердили, що той голод був московською нелюдською “репресією” і тому у Йогансена “Ще карам не край”, а щоб, їх не могли стосувати — ще треба “боротись довго за волю”. (У Хвильового: “Навіщо було бунтувать? Я щоденно читаю голодні інформації з Запоріжжя...”).

Коли ми порівнюємо цю московську “пацифікацію” з пацифікацією польською чи з пізнішою — німецькою, то побачимо, які марні, примітивні і не ефективні були тамті. Вирафінованістю, підступністю, неблаганною жорстокістю* і велитенськими осягами ця московська пацифікація перевищувала тамті в тисячі разів!

Але вже в 1922 році помітила Москва, що вона надто мало уваги звернула на те, щоб перед світом затерти сліди доконаного злочину і тому на організованій москвинами в Берліні, в липні 1922 року виставці “Голод в Росії” вже фігурував плякат, на якому було вимальовано як піп стоїть у дверях церкви і не допускає брати церковних скарбів “для голодуючих” та як москвини помагають голодним!

В році 1924 вже стає конечним затерти всі сліди доконаного злочину і зняти з москвинів усяку відповідальність за його доконання.

Це завдання й береться здійснити М. Куліш своєю п’єсою “97”, яка тому й витримала вісім видань і тепер виходить в УССР дев’ятим виданням та допомогла своєму автору “зробити кар’єру”. В цій п’єсі всупереч правді, голод є лише наслідком посухи, а рятувати населення перешкоджають піп та куркулі й тому московсько-большевицька допомога приходить трохи запізно.

М. Куліш був цілком свідомий того завдання, яке мала виконати ця п’єса, усю фальшивість якої він чудово знав.

---

* Про неї в уже цитованому оповіданні М. Хвильовий: “Ми не політики... Нема в нас і північної жорстокости”. А Хвильовий не без причин стало захоплювався жорстокістю.

Саме ця свідомість і виявилась в таких словах листа М. Куліша до Арк. Любченка з дня 23. XII. 1924 р.: "Не можна "оказьонювати" кінець п'єси, яка матиме надалі до деякої міри історичне значіння".

Отже вже від довшого часу починає переводити Москва енергійну акцію "ховання кінців" у воду і нищення слідів доконаного злочину. В рямцях цієї акції зникають без сліду з ряду європейських бібліотек видання, пов'язані з голодом зокрема видання в 1922 році в-вом "Українське Слово", книжки І. Герасимовича "Голод на Україні" (стор. 296 з численними таблицями й діаграмами) та переклади тої книжки на мови німецьку й англійську.

Після того, безумовно таж Московщина, вживає заходів щоб голод 1921-22 рр. було "забуто" і московські директиви в цій справі до нині стисло виконуються її приплентачами.

В році 1933 Московщина, використовуючи свій попередній досвід, знова організувала на Україні голод. До цього року московська комуністична адміністрація і уряд протягом майже 12 років навчилися мистецьки приховувати свої злочини і вже не лише потрапили зорганізувати цей голод без всякої посухи чи неврожаю, але й, що найголовніше, так поховати кінці в воду, що не залишилося майже жодних документальних даних.

Коли ми могли про голод 1921-22 рр. не лише подати свідчення урядової московської преси щодо його наявності й розмірів, але й ряд документальних даних, які не лишають сумніву щодо відповідальности за цей злочин Москви, то про голод 1933 року можна оперувати майже виключно свідченнями свідків і то тих, які опинилися поза межами московської імперії.

Свідчення навіть найпевніших свідків є не те, що урядові документи і то документи самого московського уряду. Адже ж кожний свідок знає лише про те, що діялося багато років тому в його районі і на підставі таких зізнань, зложених доривочно певної (випадкової) кількості людей на еміграції важко усталити більш менш докладно число жертв того голоду.

Таку ситуацію віддавна всебічно використовує Москов-

щина. Коли спробували деякі політичні кола ще в 1933 році порушити справу цього голоду на засіданню Ради Ліги Націй* то дискусія на цю тему викликала таку реакцію на засіданню Ц.В.К. ССРСР в грудні 1933 року: голова Ц.В.К. — М. Калінін, коментуючи виступ міністра Мевінеля, що домагався ухвали про допомогу голодуючим і інших обронців ідеї чинної допомоги жертвам голоду, сказав: "Політичні шахраї збирають гроші на допомогу для ніби-то голодуючої України. Тільки zdeгенеровані кляси, що перебувають у стані розкладу можуть родити таких безмежно цинічних типів".

А після цього один з чужинецьких кореспондентів, який був на тому засіданню подав у пресі Заходу відомости, що "згідно з словами советського президента *твердження про голод на Україні є тільки злістною вигадкою zdeгенерованих верств суспільства*. На цю заяву ані один з присутніх на засіданню ЦВК українських делегатів не знайшов ані одного слова протесту".

Наведене не лишає найменшого сумніву в тому, що навіть сам факт голоду 1933 року можуть спокійно заперечувати москвини і то заперечувати урядово. Коли ж, як побачимо, хтось з московських кол неурядово й згоджується визнати, що були окремі випадки голодування де-яких груп населення — то начеб то ці випадки "були наслідком злісного і безглузлого індивідуального спротиву розпорядженням державної влади, спротиву, що носив політично-соціальний характер".

Та найголовніше не це! Всякі протестаційні віча, походи, пресова кампанія, як ми знаємо, мають на меті поінформувати про московські злочини інші нації, чужинців, а в пер-

---

* Звістки про голод подав у парижському часопису "Матен" французький журналіст, який бачив у Румунії голодних, що намагалися вирватися з окупованих москвинами земель через Дністер. Ці звістки зробили вражіння і міністр закордонних справ Норвегії, переглянувши перед тим архіви Нансена з періоду першого голоду — виступив з пропозицією допомоги голодним.

шу чергу політиків і впливові особистості великих держав Заходу, а також їхню громадську думку.

Коли б розвинули серед чужинців належну акцію, підкріплюючи інформації свідків, про голод 1933 року, як це можемо зробити, коли мова йде про голод 1921-22 рр. документальними даними або пресовими звідомленнями фактів і їх спроби заперечувати голод 1933 року були б марні. Безперечно така акція нашої еміграції не лише була б дуже неприємна Московщині, але й вона могла б пошкодити пропагандово-дипломатичній діяльності її представників, як на форумі Об'єднаних Націй так і при ширенні серед мас Заходу москвофільства. Для того, щоб уникнути згаданих комплікацій Московщина вжила відповідних заходів, щоб про цей голод 1921-22 років, якого штучність можна документами довести, українська еміграція цілком не згадувала.

Що тут не маємо до діла просто з українською забудькуватістю тільки власне з уміло веденою ворогами акцією, доводять хоча б такі факти:

Коли в році 1953 було організовано ряд віч і демонстрацій з приводу двацятилітніх роковин голоду — всякі спроби (навіть у формі писаних мотивованих заяв) добитися включення і голоду 1921-22 рр. в програм акції, були приплентачами московськими ударемнені. Після цього ряд людей намагався в пресі нагадати українській еміграції про голод 1921-22 років, але редакції часописів, немов послушні якійсь невідомій руці вперто не містили надсиланих матеріалів. Лише в "Гомоні України" чч. 26-29 за 1953 рік була друкована мотивована документами стаття під заголовком "Голод на Україні і таємнича рука".

Ця стаття наводила стільки фактів, що коли б вона була друкована по англійськи то з певністю привернула б до справи голоду 1921-22 рр. увагу не одного англійця чи американця. Але чи не завдяки таємничому впливу то ї ж "таємничої руки" українська еміграції не реагувала на неї цілком. Ніхто не важився заперечити її, але ніхто з українців, виявляючи гідну осуду байдужість не виявив зацікавлення причинами голодної смерті мільйонів українців, що загинули в тих роках.

Минуло п'ять років. Автор цих рядків одержав запро-

шення від метрополіт. відділу Українського Конгресового Комітету Америки в Дітройті на "ширшу нараду" в справі "відзначення 25-річчя масового голоду", яке мало відбутися 21 березня 1958 р. о годині 7 вечора. Про справу відзначення голоду почали говорити щойно о год. 9 вечора. Автор цих рядків на самому початку взяв слово і пробував коротенько звернути увагу зборів на конечність "відзначувати" два голоди, подаючи кілька яскравих фактів про голод 1921-22 рр. та вказуючи, що власне тезу організованя голоду Москвою можна підперти документальними даними тільки тоді, коли мова йде про голод 1921-22 рр.

Після автора забрав слово заступник голови зборів для того, щоб попросити наступних промовців "говорити коротко, а не виступати з цілими рефератами". Це було все, на що спромігся наш патріот. Після цього попросив собі слово голова місцевого "Добрусу" і підкресливши спочатку що він є головою цієї організації, заявив дослівно: "Про голод 1921-22 рр. немає пощо згадувати. То був голод стихійний, спричинений посухою і воєнними обставинами, а Москва не поносить за нього найменшої відповідальности. Навпаки, вона подбала, щоб АРА організувала допомогу харчів з Америки... і інш". Далі він запропонував перейти до обговорення питання укладання походу. З присутніх (більш ніж сотні) делегатів не знайшлося ані одного, який би зацікавився порушеним питанням, так, немов загинуло кілька мільйонів не українців, тільки мешканців місяця!

Ставимо собі питання: як-що з такою байдужістю ставляться до страхіть голоду 1921-22 рр. українці, які не виявляють до цієї справи навіть хвиливого зацікавлення — то чого ж можемо сподіватися від чужинців, яким повинна бути більш байдужа доля українського народу?

Це питання не потребує відповіді, вона ясна сама собою. А коли так, то чи ми не повинні враховувати не тільки того, що зможемо своїми протестами привернути хвиливу увагу лише зnikomо малої частини чужинців, але й те, що промосковська преса і різні московські рептильки не мовчатимуть і вони безумовно цілковито заперечать сам факт масового голоду в 1933 році і досить легко переконують

чужинців у тому, що вся ця справа лише пропагандова штучка ворожих Росії урядів.

Ми сказали, що промосковські елементи досить легко переконують у цілковитій безпідставності "вигадки" про голод 1933 року чужинців.

Твердимо ми це тому, що:

1) Сам Конгресовий Комітет у своїм "зверненню" (Великий тиждень, Нью Йорк, 1958) ствердивши, що "світ не йняв віри", не міг покликатися ні на що інше як на загальникові "свідчення обсерваторів", "репортажі"..., "голос кардинала Теодора Ініцера". Про яких "обсерваторів" мова — невідомо, чиї репортажі і оскільки вони узасаднені — рівнож невідомо, а кардинал Ініцер — там не був. Саме тому й "світ не йняв віри". Не конче і тепер повірять.

2) Щоб підірвати довір'я до свідків певно московські жчинники подбали, щоб постійно серед нас виступали ті чи інші особи зі свідченнями і запевненнями, які були б надто далекі від правди. Прикладом може бути хоч би те, як в числі 7-8 "Овиду" за 1952 рік, в своїй статті про П. Капельгородського, Яр Славутич не лише оповідає як йому "за свідченням" іншого в'язня "виривали відрослу бороду", але й запевняє дослівно: "Він залишився вірний традиціям народництва. Зрозумівши свою убогість супроти інших, замовк. На протязі останніх 15 років свого життя (до 1938, цебто від 1923 року Р. М.) поет мало писав, ще менше друкувався і до своїх поезій ставився як до "гріхів молодости".

Тимчасом в Києві в 1933 році вийшли окремим виданням твори П. Капельгородського. В тому ж році святковано там ювілей Капельгородського, який був редактором "Большевика Полтавщини" і за час вигаданої Яр Славутичом п'ятнадцятилітньої мовчанки — написав понад 600 фейлетонів, 200 віршів і кілька антиукраїнських повістей!

І це не єдиний випадок навіть з тим же Я. Славутичом!

Подібних інформацій можна знайти в нашій сучасній пресі надто багато і авторами її здебільшого є власне особи з числа тих, які можуть виступати "свідками" в справі голоду.

Не менше неймовірними "відомостями" годував нас Підгайний, а скільки брехнень пущено в обіг у зв'язку з наки-

ненням скрипниківського правопису — того й не счислити!!

Та цього мало! Коли б навіть де-які і не встигли ще скомпромітуватися, завжди можуть москвини твердити, що ті свідки — втікачі, підозрілі особи не гідні довір'я, які говорять на доручення різних розвідок і т. п.

(Заяви ж советських діячів про голод 1922 р. опубліковані в урядових виданнях — заперечити важко).

3) Нарешті вбивчим аргументом, яким можуть скористатися московські агенти є подаване на еміграції число жертв голоду. Не ходить тут про дрібні розбіжності, тільки про справді скандальні, компромітуючі!

З одного боку напр. у "Зверненню" Укр. Конгр. Комітету говориться, що *шість* (6) мільйонів українців сконали *страхітною смертю голоду* в ці чорні дні України" цебто в 1933 р., а з другого — людина, яка є фаховим знавцем статистики (був доцентом цієї дисципліни), яка не лише виступає як головний редактор "Енц. Українознавства", але і як голова організації, яка засвоїла, колись почесну, назву НТШ, у своїй статті вміщеній в парижському "Українському Слові" і передрукованій без найменших застережень на другій сторінці в 232 "Свободи" заявляє дослівно: "За останніх сорок років був баянс втрат і зисків всього населення ССР приблизно такий:

Втрати: жертви голоду — 2-3 мільйони".

Коли ми приймемо під увагу те, що навіть за урядовими даними наслідком лише голоду 1921-22 рр. загинуло кілька мільйонів то очевидно, що професор не *лишив* на голод 1933 року навіть одного мільйона. Розбіжність, що не перевищує 30 відсотків терпима з трудом, але 50 відсотків і більше?

Зі сказаного не можемо зробити жодного іншого висновку, як лише такий: про голод 1921-22 рр. "не вільно" згадувати тому, що довести його штучний характер, мету, національний підклад і розміри можна *легко урядовими даними*, які Москві дуже важко, коли не неможливо заперечувати чи зменшувати його розміри до смішного, і розглядати лише в соціальної чи адміністративній площині.

Коли ми говоримо про голод 1921-22 рр. то стосуючи стало порівнявчий метод при аналізі заходів Москви у від-

ношенню до Поволжа і до України приходимо несамохіть до єдино правильного висновку, а саме, що москвини не зупинялися перед найбільш нелюдськими засобами, щоб тільки ослабити український нарід і що той штучний голод був одним з проявів московсько-української національної боротьби.

Коли ж ми звертаємося до голоду 1933 р. то не лише справа, як ми бачили, не може бути належно з'ясована, підперта документами, але її нам і світові представляють московські приплентачі, що штовхають нас на *хибний шлях*, в площині *соціально-політичній* (спротив колективізації, а не московському пануванню), що дуже вигідно для москалів.

Є чинники, які вміло подають нам "матеріяли", що власне усувають *всяку тінь національного моменту*. Для прикладу згадаємо тут опубліковану в 4 числі "Вісника" (Нью Йоркського) за 1955 рік *"таємну інструкцію"*. У поясненню редакції цього журналу виразно кілька разів говориться про *"боротьбу з селянством"* взагалі, а потім що зокрема *"На Україні, як знаємо, після запеклої війни проти селянства, застосовано було облогу села голодом (в 1933-4 рр.)*. Облога та — *кінцева фаза відкритої війни проти села"*.

Отже "націоналістична" редакція з притиском підкреслює виключно соціальний характер голоду і *тільки соціальний*, а далі вона друкує "Інструкцію" в якій розяснюється, що боротьба ведеться не проти селянства взагалі, тільки проти його активних *"куркульських"* і взагалі *приватно-власницьких елементів**.

Наказується в цій "Інструкції" припинити *масові репресії* і подається норми в яких дозволяється виселення. Для "Ц. Ч. О. (Центрально-Чорноземної Облaсті, Московщина) заселеної самими москвинами, якої територія дорівнює 155,1 тис. кв. кіломет., встановлено норму 1.000, а для України, якої територія була тоді 447,3 тис. кв. кіломет.

---

* У тому ж числі "Вісника" друкується *"випадково"* твір, який змальовує читачеві справді огидну постать *куркуля"*.

не 3.000, а тільки 2.000. "Інструкція" датована 8 травня 1933 року і підписана Молотовим.

Ми не входимо в те, чи ця "Інструкція" може трактуватися поважно, з нас вистарчить, що її трактує поважно "націоналістичний" журнал і що вміщення її можна пояснити хіба бажанням уаргументувати погляд Багряного, що лише західні "шовіністи" твердять, немов боротьба носить національний характер, а що в дійсності це боротьба політично-соціальна і в кожному московському танкові сидять "сестри-українки", що москвини є більш людяні, ніж українці ("Гетсиманський сад") і що тому і в 1933 році москвини виявляли для українців більшу "мягкість" ніж навіть до москвинів.

В такому світлі можна представляти голодову політику московську навіть в "націоналістичному" журналі, коли ми концентруємо увагу лише і тільки на голоді 1933 року. Звичайно це дуже вигідно для москвинів, бо в свідомості наших советських "мало-українців" (модерна відміна "малороса") вину за той злочин складається на "уряд Сталіна". "Москву" розуміється, як центр "сталінської" адміністрації і... і тоді можна плече в плече зі "старшим братом" боротися проти режиму!

Наведене отже є ще одним оргументом того, як небезпечно є відзначувати лише голод 1933 року і допомагати якнайскорше забути невігідний для москвинів голод 1921-22 рр., бо ж то тоді нарід-злочинець не зумів замести всіх слідів злочину й приховати його національного характеру.

Перший голод обхопив південну Україну на якій, як ствердив урядово Ленін, були тоді величезні (що найменше на п'ять років голоду) запаси збіжжя і то в той час коли на Правобережжі згідно зі словами того ж Леніна був чудовий урожай.

Той факт, що страшний голод там лютував ствердили урядово голова окупаційної влади Раковський і його заступник Мануїльський. Про вивіз хліба перед тим і підчас голоду свідчать накази, звіти і газетні відомості лише і тільки урядового характеру друковані в урядових виданнях.

Про страхіття голоду свідчить тодішня московсько-советська преса, а про канібальство і інші наслідки як їх пре-

са так і звітлення міжнародних допомогових органів. Про його штучність і політичний характер свідчить навіть М. Хвильовий, Йогансен та інші.

Проти маємо лише загальникову заяву голови Дітройтського Добрусу та йому подібних більш менш "багряних" діячів, які можна згадувати лише як трагічну гумористику.

Отже з усього сказаного попереду ясно, чому вигідно для різних "багряних" елементів та їхніх вчителів, щоб українська еміграція просто "робила галас" лише з нагоди голоду 1933 року, а про голод 1921-22рр. або мовчала, або давала такі авторитетні "пояснення" як в "історичній" песі М. Куліша "97".

Але чи не повинно горіти соромом обличчя тих, хто пам'ятає криваву боротьбу своїх предків, хто горить синівською любов'ю до своєї нації, хто боліє її болями і радіє її радостями, кому близькі і рідні ті мільйони непокірних козацьких нащадків, яких лютий ворог вигубив найстрашнішим, найлютішим способом, бачучи як байдуже минають той жахливий злочин члени емігрантських організацій! Поляки втратили в Катині значно менше число людей і смерть не була така жахлива, а проте вони не зважали на конюнктуру й на те, що і німці обвинувачували москвинів, а союзники — боронять, голосно перед лицем світа оскаржували вбивців і про цю справу нині знає цілий світ!

Чи ж ми можемо дарувати злочин і звільнити вбивця "від вини і кари" тільки тому, що всякі еміграційні "вівці" бездумно, за звичкою біжать слідом за кількома фальшивими "баранами" і відмовляються самотійно думати?

З московського рахунку не сміє бути скреслено ані голод 1933 року, ані тим більше голод 1921-22 рр. і цей рахунок повинен бачити вільний світ.

В И С Н О В К И:

Таким чином ми ствердили, що:

1. Зорганізований москвинами у степовій Україні в 1921 році голод московські більшовики *на місцях і взагалі на Україні* не пробували заперечувати, тільки визнавали як факт уже в останньому кварталі 1921 року.
2. На початку 1922 року факт існування голоду московські урядові органи і органи окупаційної влади вже змушені були визнати прилюдно і *на міжнародньому форумі*.
3. Однак *штучний* характер голоду підкреслювався в пресі і виданнях У.С.С.Р., де, як відомо, всі видання є державні, *лише в роках 1921-22*. Зокрема у виданнях Д.В.У. появилися тоді твори в яких ясно говорилося про те, що той голод був *репресією* за "бунтарство" українців.
4. Пресові матеріяли, урядові звіти і інші документи дозволяють ствердити, як величезні розміри того голоду так і страхіття, які наслідком його відбувалися.
5. Щойно в 1924 році московська влада, не заперечуючи самого факту жахливого голоду, що в 1921-22 роках вигубив кілька мільйонів населення степової України, *починає однак заперечувати його штучний характер*, більше того — представляти в ролі "рятівників" українського населення. *намагається катів, які його поглиблювали й організовували* У межах відповідної пропагандової акції написав М. Куліш свою песу "97", якою й зробив собі кар'єру.
6. Організований пізніше, в 1933 році новий голод окупанти вже від самого початку і до нині заперечували й заперечують, що їм у великій мірі допомагає робити брак урядових документів, які б стверджували його розміри та його існування.
7. Добре розуміючи, що інакше ставиться світ до обвинувачення в злочині рецидивіста-злочинця, а інакше — до неза-

плямованої особи, москвини, не можучи перешкодити свідкам говорити про голод 1933 року, вжили успішних заходів, щоб не лише пішло в немам'ять винищення голодом і важкими роботами половини населення України в першій половині XVIII віку, але й забулося злочинне організування голоду, шляхом використання посухи, в роках 1921-22.

Отже всяке промовчування (а тим більше — заперечування) штучного характеру голоду 1921-22 років, а тим більше, всяке звільнювання окупаційної московсько-большевицької влади від відповідальності за нього — є *роботою на користь Московщини*, є зрадою власного народу, зрадою, яка улегшує народові-вбивникові скидання з себе всякої відповідальності за голод не лише 1921-22 рр., але й тим більше заперечення існування голоду року 1933.

Жоден українець, коли він не є тайний зрадник чи запроданець, не сміє звільняти вбивників свого народу від моральної відповідальності за *раніше доконаний і урядово стверджений злочин*, і улегшувати тим самим вбивникові заперечування і цього новішого злочину.

Нашим обов'язком є (оскільки тут мова лише про винищення українців голодом*) безупинно нагадувати світові про *обидва злочини*.

---

* Нищили українців москвини не лише голодом, але й розстрілами, в'язницями, засланням та у війні.

Розміри можемо уявити собі на підставі таких даних:

Згідно з обчисленнями проф. Нідерле мало бути в 1900 році коло 61 мільйонів москвинів.

Згідно з обчисленнями проф. Флоринського в 1906 році було — **65 мільйонів москвинів**.

Проф. С. Рудницький подає на 1914 рік як мінімальне число замешкалих на Україні українців — **36.605.000**, а взагалі — **39.592.000**.

У 1920 році Гасенко видав таблиці на яких обчислює, що на підставі **пересічного** коефіцієнту приросту населення має бути українців у 1964 році — **100 мільйонів**.

Тимчасом згідно з урядовими московськими відомостями було українців в межах України в 1940 році лише — **33 міль-**

Література з якої користав автор:

- І. Герасимович: Голод на Україні, ст. 296, Берлін 1922 р.
Збірник "Стерні" ч. I. Прага, 1922 р. стор. 134.
Ленін, Твори.
М. Хвильовий: "Сині етюди", стор. 194, вид. 1922 р.
Арнаутов: Голод і діти на Україні", 1922 р.
Історія ВКП(б).
Information N 22, Genève 1921.
М. Куліш: Твори.
Преса.

ПРИМІТКА

Перша, подана тут стаття була друкована в торонтському "Гомоні України" (ч. 26-29 за 1953 рік), а друга також в "Гомоні України" (ч. 19, 20, 21, 22 і 23 за 1958 рік), цебто п'ять років пізніше).

йонів 600.000, а взагалі українців на цій території підлеглій Москві — 38 мільйонів 600.000.

За те згідно з тими ж джерелами москвинів, що мали менший приріст, стало 117.800.000 (а було їх в 1914 році — 65.000.000!).

Наслідком, отже, московської політики зростає непомірно не кількість "сталінців" чи "хрущовців" — тільки скільки москвинів, а зменшується кількість українців на десятки мільйонів.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК Ч. 1

Поштові марки з написом:
"ДОПОМОГА ГОЛОДУЮЧИМ",
які випустив поштовий уряд У.С.С.Р., щойно на початку
1923 року!

ДОДАТОК Ч. 2

Фотокопії обкладинки "Синіх етюдів", на якій стоїть
1923 рік і заголовкової сторінки, на якій стоїть 1922 рік та
сторінки 41 на якій видруковано:

"— А я от: Запоріжжя, Хортиця. *Навіщо було бунтувати?*
Я щоденно читаю голодні інформації з Запоріжжя. І згадую
тільки, що це була житниця!"

Книжку цю видала сов. урядова установа — "Д.В.У."

**
*

Тифозні в гарячці, а палати сумні. І думають палати вели-
ку народню думу: де правда?

... Йшов міський вечір, фаркали люкси, шумувало на
тротуарах, а брук — тихше...

— А я вам хочу ще сказати.

Це Ньюся.

Каря:

— Говоріть.

— Не думаєте ви, що на Волині і сьогодні ліс шумить?
Я гадаю, що шумить. Я в сей мент на Волині.

...Як і завше в тиху погоду струмками відходив за обрій
дим — над вечером, над містом!

Редактор Карк:

— А я от: Запоріжжя, Хортиця. Навіщо було бунтувати? Я щоденно читаю голодні інформації з Запоріжжя. І я згадаю тільки, що це була житниця.

На столі стояли фарфорові чашки. Це ті, що лікар ховав.

Карк згадав: український мужик ніколи не бачив фарфорові чашки, а потім він пішов у повстанці — і бачив чашки. Але він не пив з тих чашок — йому ніколи. Український мужик і на заводі — він всюди український. Буває він пролетар — таких багато. Він більшовик і уміє умирати.

Це було в листопаді — український мужик біг обідраний і темний з гарячими очима з порожніми руками на багнети — чимало їх бігло. Вони уміли умирати. Тоді вітер носився з листям. Було й так: приїздили до його, ставили його до стінки розстрілювати. А він казав:

— Простіть, господа... чи то пак, як вас...

Було ще й в ярках — ярки багато знають...

Я: на те революція, на те боротьба. Він, редактор Карк:
— А все таки вклоняюсь тобі, мій, героїчний народі!

ДОДАТОК Ч. 3

"Україн. Загальна Енциклопедія", видана у Львові на ст. 744 третього тому подає, що число голодуючих в 1921-22 рр. доходило до 10 мільйонів.

Арнаутов у книжці виданій "советською" владою, подає число голодуючих 8 мільйонів.

"Укр. Черв. Хрест", урядова советська установа зменшила число голодуючих до 7 мільйонів.

Московський офіціоз "Помощь голодним" зменшила це число до 3 мільйонів.

Проф. д-р В. Кубійович зменшив це число ще більше, бо твердить, що протягом 40 років (від 1913 до 1953), цебто охоплюючи як роки 1921-22 так і 1933 рік — загинуло всього від голоду лише від 2 до 3 мільйонів!

Фотокопію цієї статті проф. В. Кубійовича подаємо не тому, що хочемо притягнути увагу загалу до його діяльно-

сти чи особи, а тому, щоб кожний міг переконатися, що цитоване нами його твердження про кількість жертв голоду не "вирвано" штучно з тексту на шкоду автора статті, не є якимсь тенденційним викривленням слів її автора, лише об'єктивним фактом.

Це важливе тому, що заслуговує на увагу, що цей факт (разом з фактом опублікування тої статті без найменших застережень з боку редакцій двох часописів, які мали б формувати погляди еміграції і стояти на сторожі українських інтересів і правди) не викликав не тільки ані одного прилюдного протесту, але навіть не приневолив хоч одного з діячів" зацікавитися тим: які висновки може зробити ворог (і не ворог!), зіставляючи подаване значно пізніше окупаційною владою дуже применшене число жертв голоду на Україні (3 міль.) і подане У.К.К. число жертв голоду 1933 року (в 6 мільйон.), що разом складається на 9 мільйонів, з твердженням проф. В. Кубійовича, що жертв голоду було не більше 3 мільйонів!

Чи наведене не робить всіх чисел сумнівними разом?

Чи не свідчить за безвідповідальність одних і не поважне трактування цілості справи з боку других?

І чи не в такому підході певних осіб до справи слід шукати відповіді на питання: 1) Чому знайшлося кілька десятків тисяч доларів на організацію демонстрацій з нагоди голоду 1933 року, а не знайшлося пів тисячі доларів, щоб видати в англійській мові коротку *річеву* брошурку, яка б знайомила світ з голодовою московською політикою в першій половині XVIII століття, в 1921-22 рр. і нарешті в 1933 році. 2) Чому вдалося московським приплентачам добитися пущення в непам'ять голоду 1921-22 рр., зв'язані з яким урядові публікації надають сили і поваги свідченням свідків про голод 1933 року?

і 3) Чому про такі речі доводиться видавати на цикльости-лі, а ті чинники, які начеб то стоять на сторожі українських інтересів, вміють лише промовчувати не тільки безвідповідальні виступи своїх колег, але й сам факт dokonання московськими большевиками в 1921-22 рр. жахливого злочину?

ДОДАТОК Ч. 4

Н. Н. Fisher. The Famine in Soviet Russia. 1919-1923. The operation of the American Relief Administration, New York. Macmillan. 1927, pp. 609.

Один розділ книги Фішера, шефа історичної секції АРА і проф. історії Стенфордського Ун-ту, присвячений голоду на Україні в рр. 1921-1922. Фішер пише, що на початку допомогової акції всі загалом уважали, що "голодова область" обмежується надволзькими губерніями. Чичерінська нота 3 серпня 1921 р. до "всіх, всіх, всіх" урядів не перераховує жодної української губернії у своїм списку голодуючих місцевостей. Довідалась про голод на Україні АРА цілком незалежно від совуряду. В жовтні місяці 1921 р. на прохання жидівських допомогових організацій, дуже зацікавлених налагодженням допомоги жидівському елементу в місцях особливої концентрації цього елемента, отже, самозрозуміло, на Україні. АРА звернулася до совуряду з проханням, аби двом її представникам дозволено було виїхати на Україну.

Одразу ж після прохання надійшов лист від Ейдук, большевицького зв'язкового для зносин з АРА (16 листопада 1921), в якому зазначалося, що Гетчинсон та Гольдер, які від АРА мали їхати на Україну, не матимуть дозволу робити дослідження на Україні, бо київська, чернігівська, полтавська, подільська та волинська губернії не є голодуючими губерніями, але, навпаки, мають занадто багато хліба, частина якого була вивезена для допомоги центральним російським провінціям. Більше того совуряд не може зрозуміти, пощо АРА має посилати своїх людей до місцевостей, де нема неврожаю. Ейдук додав, що "є конче потрібним просити АРА не розкидати своїх сил, а зосередити їх *включно* на Волзі".

30-го листопада обидва висланці АРА приїхали до Харкова через Київ. У Харкові урядові чинники не проявляли охоти давати інформації про "харчовий стан" України і лише після побачень з членами уряду, висланці АРА вияснили, що становище дуже кепське. Приймав Американців Скрипник, який їм вияснив, що на УССР не поширюється

договір, який АРА підписала з Литвиновим у Ризі 12 серпня 1921, бо Литвинов заступав лише совнарком РСФСР.

Другого дня Скрипник заявив делегатам, що становище на південній Україні значно гірше, ніж можна було сподіватись, а тому допомога АРА була б бажана при умові, що буде спеціальне щодо цього порозуміння Сов. України з АРА, на що Американці зауважили, що на це їм бракує належних уповноважень. На запитання, чи можуть вони далі провадити вивчення стану на Україні, Скрипник не дав позитивної відповіді, після чого делегати АРА вирішили вертати до Москви. Перед виїздом до Москви від урядовців української центральної статистичної управи вони довідалися про вельми невідрадний стан південної України. З другого боку статистична управа гадала, що на північній Україні був чудесний урожай, й що вона з своїх лишків може послати понад п'ятьсот мільйонів пудів хліба до Московщини, а крім того прийняла до себе багато втікачів з Волги.

При спробах поширення на Україну допомогової акції стверджено, як пише Фішер, існування незгоди між Харковом та Москвою, але не були (для Фішера) ясні всі причини цього явища. Дуже знаменним на погляд Фішера є те, що в той час коли АРА досліджувала становище на півдні України, Москва чесно (virtually) ігнорувала у своїй пресі голод на узбережжі Чорного моря, який був не менше жорсткий аніж на Волзі. Фішер вважає, що незгода між двома столицями відрочила допомогу Україні, через те, що нічого не можна було робити доки не була віддана належна пошана фіктивній незалежності УССР, що згодом виявилася в підписанні порозуміння між УССР та АРА. Дійсно, по якійсь жорсткій іронії долі ані разу й ніколи УССР не уживала своїх суверенних прав, бо за неї все завше рішала Москва, крім цього єдиного випадку, коли справа йшла про врятування соток тисяч людей від голодної смерті. 10-го січня 1922 р. було нарешті підписано порозуміння між УССР та АРА, але майже всі ресурси АРА поглинуло Надволжя й програм допомоги Україні був обмежений на 2.000.000 осіб та й то виконувати цей програм почали лише у місяці квітні, коли власне кажучи пізно вже було допомагати.

Особливо цікавий у книзі Фішера підвідділ "Советська допомогова акція на Україні" (стор. 261-266). У нім стверджується ще раз, але цим разом в історичній перспективі, те, про що багато доводилося писати в роки голодової блокади України, геніяльно підготованої і блискуче переведеної Москвою в рр. 1921-22.

"До того часу як АРА розпочала свою діяльність (січень 1922) ані центральний московський уряд, ані український у Харкові, пише Фішер, не зробили нічого поважного, щоби допомогти голодуючим на Україні. Справді, єдина допомогова діяльність, що відбувалася на Україні від літа 1921 аж до весни 1922 було збирання та вивіз на далеку Волгу харчових продуктів, від браку яких вмирало населення вздовж берегів Чорного моря".

"Політика комуністичних партій супроти голоду на Україні є цікавою з багатьох оглядів. Московський уряд не лише заховав від АРА становище на Україні, але він активно знищував, як вже було зазначено, кожен найменшу можливість нав'язання контакту Американців з Україною. Пояснення, що становище вздовж Чорного моря було невідоме урядовцям центрального уряду, не варте уваги". Далі Фішер наводить цілий ряд відомостей з урядових джерел, які свідчать про те, що становище на Україні було вчасно відоме тому, кому це належало знати. Український виконком, як про це свідчить його власне справоздання "енергійно організовував допомогу голодуючому населенню "на Волзі" (Центр. Ком. Пом. Гол.: Ітогі боротьби, ст. 257).

Одним із заряджень Всеросійського Помголу (помощь голодающим) було прив'язання губернії, офіційно визнаної за "голодуючу" до іншої губернії в ліпшій становищу. Остання мала скупчити всі зусилля для збирання харчових продуктів для допомоги прив'язаній до неї офіційно голодуючій губернії. В такий спосіб Самара, Саратов, Уральск та Царіцин були прив'язані до України. До цих губерній, а також до Татреспубліки та Центрпомголу українські губернії вивезли разом 1,127 вагонів збіжжя від збору урожаю 1921 р. по серпень 1922 р.

"Дуже дивно, пише Фішер, що ці потяги склалися у Києві та Полтаві і мусли вирушати за сотки миль до голо-

дуючих на Волзі, замість того, щоби їхати недалеко до Одещини чи Миколаївщини, де лютував жорстокий голод. Це тим більш дивне, коли довідуєшся з цього офіційного звіту, що одеська губернія, де урожай становив лише сімнадцять відсотків нормального і де люди вмирали з голоду на вулицях головного міста так само, як і по своїх селах, послала 65 вагонів на Московщину, а Миколаївська, з урожаем лише чотири відсотки нормального і де місто Херсон уявляло з себе найбільш безнадійну жертву голоду, справді найгіршу в цілій країні, послала вісім вагонів на Волгу. У цьому неймовірному звіті читаємо: "Належить зауважити, що навіть голодуючі губернії послали хліб на Волгу" (Ітоги боротьби, 258).

На весні 1922 р. офіційно було визнано, що на Україні "голодних" є три мільйони.

"Цікаво довідатись, пише Фішер, що маючи три мільйони голодуючих з поміж свого народу, український уряд все ще присвячував дві третини своєї енергії та ресурсів допомозі іншій країні. Крім Продподатку уряд збирав грошову данину, і від цього не були звільнені голодуючі губернії".

Не можна позбутися, на думку Фішера, почуття, що страх чи політична доцільність, чи разом обидва ці фактори, керували урядовою голодовою політикою на Україні. Як нам відомо, Україна була ареною найбільш тривкого опору комуністичній владі. Крім того на Україні не було громадського землеволодіння, так поширеного на Московщині. Землеволодіння було індивідуальне.

Особливо сприяюча для селянства була обстановка на степовій Україні, яка навіть мало відчувала земельний голод. Там було особливо багато заможних господарів зпоміж селян. І саме ці області зазнали голод у рр. 1921-22. На підставі компетентного авторитета, що писав за згодою советської влади (В. Качінській. Очеркі аграрної революції на Україні. Харков, 1922) землевласники-селяне в цілій степовій Україні утворювали значний чинник в господарськiм добробуті країни і вони, цілком природно, чинили впертий опір комуністичним спробам земельного переділу.

Отже большевики вирішили використати голодову катастрофу на степовій Україні, щоб скрутити нарешті "в бара-

нячий рік" це саме вперте українське селянство, що на протязі кількох років все ще пручалося проти комуністичної диктатури.

Так кінчас Фішер розділ своєї книги, присвячений голоду на Україні. В нього вистачило енергії дібратися до певної частини справжніх причин виморювання України Москвою, правда — лише на половину. Національного чинника він не добачив.

М. Мухин.

Ми тут подали цілу рецензію М. Мухина, друковану свого часу в ЛНВ в зв'язку з появою книги проф. Стенфордського ніверситету Фішера, що був шефом історичної секції АРА в тих пам'ятних роках. Як бачимо з неї, рівнож і проф. Фішер стверджує, що навіть 16 листопада московський представник заперечував існування голоду на Україні (хоча про нього знав, бо ж не випадково серед названих ним губерній не було степових губерній України). У Харкові ж 30 листопада "урядові чинники" ще не мали охоти визнати існування голоду, а Скрипник щойно 1 грудня, заявивши, що на Україну не поширюється умова підписана в Ризі, признав, що становище на південній Україні невідрадне.

Все далі сказане в праці Фішера підтверджує цілковито те, про що була мова в нашій брошурці. Той факт, що проф. Фішер не зрозумів того, що довелось бути свідками власне тим двом представникам АРА одного з етапів запеклої боротьби двох народів — дивуватися не можна. Щоб те зрозуміти — треба знати історію України і орієнтуватися в національних відносинах. Але й проф. Фішер зрозумів, що населення південної України вимерло **НЕ В НАСЛІДОК СТИХІЙНОГО ЛИХА — ТІЛЬКИ СВІДОМОЇ ЗЛОЧИНОЇ АКЦІЇ МОСКВИ.**

ДОДАТОК Ч. 5

(доданий до примірників книжки, які ще не були продані до 15 січня 1959 року, цебто по 4 місяцях).

КРАПКА НАД "І"

Ми ще в 1953 році писали про те, що ціла протестаційна аяція еміграції з нагоди роковин голоду відбувається під контролем "таємничої руки" ("нерви", що нею керують і "мозок" слід, правдоподібно, шукати в "зореносному") і що ця "таємнича рука" пляново прямує до досягнення намічених завдань, які й були подані нами (див. стор. 1 цієї книжки). Про методи, тактику й далші конкретні завдання говорилося виразно далі в цій же брошурці. Зокрема вважалося, що першим черговим завданням є *"пустити в непам'ять голод 1921-22 рр., концентруючи увагу на голоді 1933 року і надати цій справі забарвлення тільки одного з проявів соціально-економічної боротьби, а одночасно внести хаос в справі розмірів того голоду і числа жертв. Одним з проявів тої тенденції було пущення в обіг статті проф. Кубійовича.*

Коли по п'ятьох літах "мозок", що керував діями "таємничої руки" побачив, що енергія і запал наївної емігрантської маси *виладувалися*, що нові п'ятилітні роковини були зустрінуті більш менш байдужо — настала пора на здійснення другого чергового завдання — на поступове *"пускання в непам'ять і голоду 1933 року.*

Однак в 1958 році появилася публікація М. Рудницької, яка хоча і не виходила поза рямці усталені вже "таємничою рукою" і хоча навіть скеровувала увагу в потрібному напрямі (була писана тоді, коли Хрущов відповідальність за всі "неприємні подробиці" будівництва соціалізму скидав на покійного вже Сталіна) — про те вже була "перейденим етапом, вже була зайвою, бо на черзі був третій етап. *Пора вже було "на гальмах" пускати і той голод (1933 року) в непам'ять*, а відповідальність за нього не концентрувати на комусь конкретному, лише "розпорошувати" щоб і вона стала чимсь неясним, нездатним викликати почуття гніву.

Та в цьому ж році появилася і ця брошурка, яка могла впливати в дуже небажаному для "таємничої руки" напрямі так би мовити "посередньо". Одна її частина була друкована в 1958 ж році в Канаді ("Гом. України"), а по появі її у вересні інша її частина була передрукована в ряді

чисел аргентинського українського часопису "Наш Клич". Окремі уступи були реферовані пресою Канади, Австралії й Європи.

Наслідком того, перед "таємничою рукою" виринули нові завдання: треба було негайно привернути *всю увагу* загалу до якоїсь іншої справи, якогось питання, хоч пов'язаного з голодом, але такого, щоб потягти за собою суспільство далі манівцями в нетрі. Застосована була вже не раз випробувана на еміграції тактика: про цю мою внижку ані згадки (щоб колись хтось хто її не читав — не зацікавився і не прочитав), а вміщено в пресі статтю, що навмисне "передавала куті меду", щоб викликати галас, "полеміку" і непомітно "обробити" ласу до всякої сенсації емігрантську масу.

В жовтні появляється в ню-йоркському "Віснику" стаття "Половецького" під красномовним наголовком "Голодові фантазмагорії". Завданням статті було викликати галас і "полеміку" у *невластивій* площині, щоб відтягнути увагу від дійсного стану річей, дійсного ворога і дійсного розуміння сенсу історичних подій. З цією метою в статті виразно не тільки заперечувалося особисту відповідальність Сталіна, але й відповідальність "Політбюра" партії. Почавши спритно з узаasadненого заперечення очевидного абсурда, а саме: що "голод був організований особисто Сталіним" (теза М. Рудницької), "Половецький" заявив, що Сталіна обдурили своїми "рапортами"... місцеві комуністи. Що Сталін довідавшись правду — хотів люто покарати спричинників "голодової катастрофи" (про злочин "Половецький" і його патрони не говорять, говорять лише про "катастрофу"), але його *вдруге піддурюють* (ну, "наївний" Сталін, такий наївний, як український емігрант!) та замість списку винних осіб підсовують йому список українських агрономів у числі 75 осіб. Обхоплений шляхетним гнівом, невинний мов ягня, Сталін — наказує половину без суду розстріляти, а половину — замкнути до в'язниць.

Хто винен? Може московська комуністична партія? Самозрозуміло, що "Половецький" запевняє, що й думки такої не слід мати, бо ж хоча і був голод "наслідком бою партії за колективізацію", але чи ж могла партія, коли "револю-

дійна законність" дозволяє нищити лише клясового ворога "нищити працівників" — це ж мовляв, "протиричило б основним засадам марксизму і теорії диктатури пролетаріату".

Вправді, може здаватися неймовірним, що з такими міркуваннями і такою логікою відважився хтось на еміграції виступити та ще й не року 1970-80, а 1958.

А проте, як бачимо, знайшлися такі, що виступили з такими думками.

Отже, з поданих попереду міркувань ню-йоркського "Вісника" такі висновки: московський нарід — "невинен", бо голод начеб то є одною з фаз "соціально-економічної боротьби, Сталін і "політбюро" — "невинні", бо це перечить основним засадам марксизму" (як ті "засади" не вигиналися в разі потреби! Р. М.), більше того, — Сталін, як репрезентант партії сам хотів люто покарати спрчинників. Хто ж винен? Винна, мовляв мала групка людців і то не московської національності, і то сталих мешканців тої ж України, а саме "жидів-большевиків", які займали в партійному апараті відповідальні посади.

Навмиске гостро висловлені такі думки спровокували "послужливого ведмедя" (див. "Байка" Крилова) виступити проти. Намір у С. Ленкавського добрий — "розторощити ворога", але до нього бракувало знання справи і розуміння тактики ворога, С. Ленкавський слушно заперечив цілий ряд провокаційних тверджень, але не розуміючи тактики ворога і його справжньої мети — допоміг тому ворогові у баламученню: 1) не згадуючи й словом голоду 1921-22 років і 2) з запалом гідним ліпшого застосовання, доводячи (як це й треба було ворогові) начеб то голод 1933 року був лише вислідом соціально-політичних причин. На стор. 11 ню-йоркського "Вісника" (ч. 12, 1958 р.) розписується С. Ленкавський про спротив "селянства" (отже при чому тут нація!) "на Кавказі, Поволжі і навіть Сибірі", про "громадянську війну" (ми знаємо в московському навітленню і визвольна національна боротьба 1917-22 рр. була лише "громадянською війною") і... покликається на писання осіб, які власне й були "пальцями" тої ж "таємничої руки".

С. Ленкавський, повторюючи безкритично підсунуті ним твердження ані на хвилину не задумався над питанням:

чому ж, коли всюди точилася боротьба проти колективізації, коли всюди були "селянські бунти" — голод був лише на Україні?

Коли б вирвався С. Ленкавський з-під сугестій тих авторів і опанованої чужими елементами преси — може "хлопський розум" підсунув би йому таке питання і так він дійшов би до причин національних! Але так не сталося і тому стаття С. Ленкавського відтягла також увагу читача від моменту національного.

Закінчив "пускання димової завіси" в тому ж числі "Вісника" І. Вовчук, який ставши в позу "об'єктивного судді" в полеміці, протекційно-повчаючим тоном зазначив, що, мовляв, Ленкавський не тримається тексту статті Половецького (отже — фантазує!), а для п. Вовчука "мірилом був текст!" Далі п. Вовчук "об'єктивно" визнав рацію за більшістю тверджень Половецького і пішов ще крок далі. Він "розгрішив" уже й тих "жидів-большевиків з України, а винуватину скинув на абстрактну ідею ("месіянстичну теорію вибранництва").

Ми знаємо, що тоді, коли справа в абстрактній ідеї — нема мови про ненависть, про національну боротьбу, про національного ворога. Так Багрянний змушував нас в московських танках знаходити українських дівчат, Драгоманов — боротися з "централізмом", а "Вісник" (з редактором) — "поборювати месіянстичну теорію вибранництва"! Не треба й казати, що у всіх тих концепціях — "спільний фронт" з москвинами є річчю можливою і samozрозумілою.

Московський нарід є й в цьому випадкові невинний як новонароджене ягнятко! А тому й радить нам редактор "націоналістичного" журналу вивчати суть подій і коріння зла, читаючи праці "відомого русского (так і написано!) вченого Г. Федотова", який мовляв у "глибоких студіях про большевизм" писав так, що як запевняє І. Вовчук "не можна вбачати якоїсь тенденції у вченого Федотова", що шукає "центру большевицького сатанізму".

У такі нетрі завели нас спритні прихильники "таємничої руки", а що все ж справа голоду хоч і ще тільки 1933 року, хоч і лише в рямцях "громадянської боротьби", є все ж справою для Москви неприємною — то слід "крикунів"

Українців

У 1917 - понад 40 млн.

У 1979 - 25 млн.

За урядовими московськими даними в 1922 році загинуло від голоду 7.5 мільйонів, а в 1933 згідно з даними ЛКС Бали, отже разом коло 13 млн. Але урядові дані дуже зменшені. У виданні під Полішоу у Львові між докторів Вітчизни "Загальний Енциклопедичний том 2 на стор. 774 подано, що загально число жертв голоду 1921-22 р. доходить до 10 млн. Разом з ССР. це дає 16 млн. Отже московський колуд у догоду своїм теперішнім па- чен змінився це число до... 2 - 3 млн. Це то майже в шість разів.

Чи не перестався? "Слобода" перекручує статтю з "Мельни- гівського часопису "Українське Слово" (видаване в Парижі)

... д-р П. Кубішович

ЗМІНИ В СТАНІ НАСЕЛЕННЯ УССР

Людність українських земель підлягає великим флюктуаціям не лише внаслідок природного руху населення, але й міграційних процесів, воєн, голоду і репресій окупанта. Завдяки колонізаційним процесам мінялася також величина території, замешаної українцями, подібно, як і в росіяни, але, як ні в одного іншого народу Європи. Поруч інтенсивних міграційних процесів, головним чинником, що впливав від століття на зміни в стані населення, була в Україні висота природного приросту населення, що був довгі часи одним з найвищих в Європі. Головно завдяки цьому зросла маса населення, яке виповнювало всі українські землі, — на протязі XVIII ст. з 3 на 9 млн., на протязі XIX ст. з 9 на 37 млн., в моменті вибуху першої світової війни населення України нараховувало до 47 млн. і то не зважаючи на те, що від кінця XIX ст. українські землі були тереном інтенсивної еміграції — з західних земель за океан, до центральних і східних — до Азії. Якщо б приріст населення йшов далі в тому самому темпі, то сьогодні жило б на українських землях коло 70 млн. душ, а число українців у світі доходило б до 60 млн. (в 1919 р. — коло 40 млн.).

В дійсності населення України підлягає від 1914 р. революційним змінам, моменті нормального росту переплітаються з демографічними катастрофами. До цих катастроф належали роки першої світової війни, визвольних змагань і перші роки російської окупації, коли то населення України зменшилося на 3 млн., зловіщі роки голоду і советських репресій 1932-1934 років, в яких населення всіх українських земель впа- ло на 4-6 млн., і часи другої світової війни, в якій люд- вість наших земель втратила коло 10 млн. душ.

Результат демографічного ро-

сту були для українських зе- мель, зокрема для УССР, 1921-29 роки, в яких природ- ний і дійсний приріст насе- лення був у нас найвищий зі всіх країн Європи (2% річ- но), далеко слабшим (мабуть 1.5%) був він в 1935-40 рр. та під час другої світової вій- ни. Сьогодні населення всіх українських земель можна оцінювати на 48-49 млн., са- мої підсоветської України на 36-37 млн., а число всіх укра- їнців в світі на 41-42 млн. — всі ці числа мало що вищі, як 40 літ тому.

За останніх 40 років був багате втрата і зникла всього населення УССР приблизно такій:

Втрати: жертви голоду — 2.5 млн., репресій, вигід і ви- їзд з України, головню до Азії, — коло 3 млн., воєнні втрати (на фронтах, ліквіда- ція жидів тощо) коло 5 млн., евакуації в глибину Росії й Азії коло 2 млн., виїзд на Захід (поляків, німців, коло 200.000 українців) коло 2 млн.; разом 14-15 млн.

В тому самому часі зросло населення України на яких шляхом природного приросту і на яких 2 млн. шляхом припливу ззовні (1.5 млн. українців ввезених з західних окраїн, які припа- ли Польщі, та приплив ро- сійян) — разом до 9 млн.

Національні відносини УС- СР змінилися внаслідок від- пливу з України загалу нім- ців і чехів, переважної час- тини поляків і асиміляції тих, що залишилися (це властиво римокатолики, які вживали української мови) та виши- щення нацистами більшості жидівського населення; в то- му часі однак напливав в Україну російський елемент, який творить сьогодні майже єдину, але потужну націо- нальну меншину України.

Рівночасно збільшилося чи- сло українців, що живуть сьогодні за межами українсь- ких земель, в першій мірі в Азії, в теж за океаном.

(„Українське Слово“, Париж)

ДОДАТОК Ч. 3.: Усього опіа з "Слободи" ч. 223 за 1953 рік.

трохи полякати, щоб не здіймали галасу і чи не з цією метою п. І. Вовчук пише: "в нашій публіцистиці часто в усердїї, щоб показати як найбільше страхіття голодової облоги узагальнювано і людожерство, не помічаючи, що такою клеветою кривдимо не тільки впалих, а й живих".

Що це значить?

Значить, що не лише число жертв голоду стало "фантазією" (див. статтю Кубійовича), не лише "в усердїї" преса, було просто "клеветою" (по-українськи — наклепом) і що мовляв, вигадувала різні страхіття і людоїдство, але все ж ліпше про те мовчати, бо мовляв, і нас уважатимуть за людоїдів!

Це зветься "поставити крапку над "і". *

ПІДСУМКИ

Перевідаючи матеріали різних авторів, зібрані і опубліковані в 1958 році Млиновецьким в брошурі про голод 1921-22 рр., яка давно стала бібліографічною рідкістю, вважаємо кінечним доповнити її тим, що приніс час.

Отже, на початку мусимо підкреслити, що скандальний виступ В. Кубійовича в справі голодів на Україні (1921-22 рр. і 1933), який у кожного здорового, нормального, свідомого народу сам один "припечатав" би дальшу "карєру" п. В. Кубійовича і він би опинився поза межами національної

---

* За урядовими московсько-советськими даними в 1922 році загинуло від голоду 7.010.000, а в 1933 згідно з даними УКК 6 млн., отже разом коло 13 млн. Але урядові дані дуже зменшені. У виданій під Польщею у Львові між двома війнами "Загальній Енциклопедії" в томі 2 на стор. 744 подано, що загальне число жертв голоду 1921-22 р. доходить до 10 млн. Разом з 33 р. це дає 16 млн. Отже московський холуй у догоді своїм теперішнім панам зменшив це число до... 2-3 млн., цебто майже в шість разів. Чи не перестарався? "Свобода" передрукувала статтю з "мельниківського часопису "Українське Слово" (видаване в Парижі).

спільноти — не привернув належної уваги української інтелігенції на еміграції, даючи тим сумне свідоцтво, як про її інтелігентність, так і національну свідомість. Що більше — він заохотив п. В. Кубійовича до дальшої "діяльності" на користь большевицької Московщини в першу чергу в характері і ролі (у великій мірі декоративної) головного редактора т. зв. "Енци. Українознавства". В ній, у її гасловій частині, він вмістив у томі 2 (стор. 405-407) під гаслом "Голод" статтю відомого советофіла — Маркуся.

Перших 27 рядків — це непотрібна балаканина такого типу: "Голод, соціально-господарче лихо, яке виявляється в позбавленні населення харчового мінімуму і виникає здебільшого в наслідок неврожаю..." і т. д. Вправді, поскільки передплатники "Е. У.", не будучи самі большевиками і одержавши вже 9 книжок цього архитвору ворожої пропаганди і далі збирають на неї гроші, може й справді потребують "наукових" пояснень таких "незрозумілих" слів, як: "лопата", "сорочка", "сокира", "камінь", "хліб" і т. п., але і для них може вистарчило б трохи коротших! Всіх рядків присвячених цьому гаслу є майже 200, але справді штучного, викликаного на тлі посухи, жахливого голоду 1921-22 років, присвячено лише 33 рядки! Ті 33 рядки зужили редакція і автор на те, щоб зменшити в кілька разів розміри голоду, викликати у читача вражіння, що то було стихійне явище, щось посереднє між голодом і голодуванням або недоїданням.

З цією метою автор промовчує цілком справжні причини голоду і вимирання цілих сел, і навіть міст, і трупоїдство та людоджерство, які стали в ті роки частим явищем. Тоді, як московський автор в офіційному виданні пише, що тяжко голодуючих було вісім мільйонів (Арнаутов, Голод і діти на Україні"), а висланий Міжнародною Організацією д-ра Нансена — капітан Квіслінг подав, що "до 7,000.000 українців вмирає з голоду у всьому страшному розумінні цих слів", у згаданій "Е. У." читаємо: "можна *припускати*, що на Україні в наслідок цього голоду померло близько 500.000 людей". Так, зменшивши в кілька разів (в 15 разів) число жертв голоду, автор всупереч правді і видрукованим на окупованій Україні творам сов .письменників (Хвильо-

вий-Фітільов, Йогансен), запевняє начеб то цей голод "був спричинений неврожаєм і соціально-політичними повоєнними обставинами. Як і в значно пізніше ,1924-1925 прийнятих московськими окупантами концепціях, які затирили сліди доконаного ними страшного злочину, немає ані натяку на те, що москалі вже в кінці літа знали про неможливість вижити без допомоги зовні (бодай з урожайних районів України) навіть до жовтня 1921 року і знаючи те, наказали одібрати спеціально висланим військовим відділам усі селянські запаси. Промовчано про стягнення "продподатку" в голодуючих уже районах, промовчані жахливі наслідки голоду: харчовання стервом, екскраментами, трупоїдство і людоджерство. Щоб ще ліпше затерти національний підклад злочину, написав автор всупереч правді і документальним даним, начеб то "на Надволжі катастрофа була ще більша". Далі, з тою ж метою, подано в "Е. У." начеб то напр. на Катеринославщині на 1000 мешканців померло 67 осіб". Тимчасом як офіційний "Бюлетень" "Укр. Червоного Хреста" з того часу подає з Запоріжчини: "Більше 100.000 людей, переважно дітей, вже не можуть звестися на ноги" "В трьох повітах Запоріжчини голодує понад 19.000 людей. Четверта частина людей лежить і вже не може піднятися. Це — населення засуджене на смерть". "Пролетарська правда" з травня 1922 писала: "Андрієвська волость. З загальної кількості населення в 12.138 душ, померло до 6-го квітня 3.407 душ. Решта абсолютно голодує". "Новоспасівська волость — нині там вимерло 40%. Голодує майже все населення".

"Бердянськ у 1919 році нараховував 65.000 мешканців. Тепер у Бердянську, після укомплектування великого числа братських могил залишилося 28.635 мешканців, з яких абсолютно голодує 15.185 осіб".

Запитаємо автора статті в "Е. У.": ким треба бути і за який юдин гріш служити ворогам українського народу, щоб написати й видрукувати, знаючи те все: "на Катеринославщині на 1000 осіб померло 67 осіб"?

Ми стримуємося від відповіді, бо довелося б ужити слів, яких не прийнято вживати в літературній мові!

Але і цього було мало авторові статті в "Е. У."! Він написав: "Сов. уряд організував допомогу, але головна увага була звернута на голод у надволзьких районах".

Далі, автор, знаючи, що більшість тих, хто буде користати з тої "наукової" праці, пам'ятає добре часи німецької окупації в роках 1941-42, написав з метою ще більше за-терти вражіння від московського страшного злочину на закінчення: "населення українських міст... особливо східньої України... важко голодувало, а німці свідомо перешкоджали довозові продуктів".

Коли прийняти під увагу, що автор свідомо промовчав і масову смерть тисяч і мільйонів людей, промовчав труподство і людоджерство — то самозрозуміло, що читач на радість авторові, поставить знак рівності між обома "голодами" і забуде про московські злочини. Адже ж під час німецької окупації він не бачив ані щоб на вулицях люди падали і вмирали з голоду, не чув про вимирання з голоду цілих сел, ані про труподство: ані про людоджерство. Цей же московський адвокат, який навіть натяком не обвинуватив москалів в організації голоду 1921-22 і 1933, не забув обвинуватити німців у "свідомому перешкоджанні".

Самозрозуміло, що наведене не є жодним "винятком". Ціла т. зв. "Ен. Ук." ширить москвофільство і комунофільство. Про всі спотворення правди можна було б написати грубу книжку, але ми не можемо виходити поза межі теми, яка обговорюється у збірці статей "Голод на Україні в світлі урядових даних", і тому обмежимося до наведення кількох речень, із великої пропагандової статті (4 стор. дрібного друку). Автор — В. Плющ. Стаття вміщена в п'ятому томі на стор. 1906. Ось кілька тверджень цього автора:

"Україна за забезпеченням лікарями стоїть на першому місці в світі".

" На безпереривне зростання медичних кадрів в УССР сов. влада звертала особливу увагу з самого початку свого існування".

"Витрати на охорону здоров'я в УССР постійно зростають".

"Санаторно-курортна справа на Україні значно розвинулася".

"Охорона здоровля матері та дитинства стоїть на Україні на високому рівні. Це пояснюється з одного дійсною турботою про дітей, з другого боку — масовим притягненням жіноцтва до праці".

"Досить добре зорганізована допомога при пологах".

"Санітарно-протиепідемічним та профілактичним заходам органи сов. влади завжди надавали великої ваги".

"Існує нагляд за санітарним станом підприємств".

"Завдяки покращанню охорони здоровля в УССР зменшилася смертність і тепер належить до найнижчих у світі".

"Середня тривалість життя в УССР зросла з 47 років у 1926 році до 72 років у 1965".

Перечитавши це все можна лише дивуватися чому автор статті (як-що не має "спеціального призначення") і його однодумці сидять на чужині, а не вертаються працювати для свого народу?

Короткий висновок із усього поданого в цій праці, такий:

"таємнича рука" діє далі і має поважні успіхи не наслідком мудрости своїх керівників, тільки наслідком безмежної наївности, примітивізму і неінтелігентности тої частини емігрантського "інтелігентного" загалу, що підтримує "Е. У." і якому не бракує ані грошей, ані "титулів", але бракує чогось значно важнішого за одне і друге...

Р. Паклен

МЕДИЧНА ОПІКА В ССРСР І ЗРІСТ НАСЕЛЕННЯ

Друк. "Гом. Укр." ч. 35, 36, 38, 39 рік 1968

Як у медичних журналах так і у виданнях Центрального Статистичного Управління при Раді міністрів УСССР, не раз і не два, при різних нагодах, підкреслюється величезний зріст медичної охорони здоров'я, а наслідком того поліпшення гігієнічно-санітарних умов та зменшення хворіб і смертності.

Поруч із тим, однак, уважна аналіза подаваних у медичній пресі ССРСР відомостей про шпитальну мережу та забезпечення населення ліками змушує нас застановитися над фактичною вартістю подаваних відомостей.

Звичайно, ми не маємо змоги перевірити, наскільки подавані там інформації відповідають правді, знову ж не хочемо, не маючи перевірених конкретних даних, піддавати під сумнів ті оптимістичні погляди і запевнення різних советських авторів. Тим часом, samozрозуміло, фактичний стан охорони здоров'я українського народу нам далеко не байдужий, а тим більше його практичні наслідки — себто, чи зростає нормально український нарід.

Поскілки ми не можемо перевірити фактичного стану медичної опіки, поскілки ми в праві і можемо поцікавитися наслідками тієї опіки. Правда, і в цьому випадку ми змушені користуватися советськими статистичними даними, але вони пофальшовані на їхню користь. Ці дані неможливо цілковито сфальшувати і тому, як побачимо далі, вони дають надто понуру картину. Нам лише треба пам'ятати, що дійсність є ще значно гіршою.

Переходимо до числових статистичних даних, але для повноти картини, подаємо і важливіші дані з часів "перед-

революційних". Правда, оскільки ходить про ті часи, то деякі тоді загальновідомі числа важко подати за першоджерелами, які б довелось спеціально розшукувати, але поскільки це були загальновідомі речі, можемо спокійно їх подати "з другої руки".

За часів царату в кожному середньошкільному підручнику географії можна було знайти число населення "російської імперії" і процентове співвідношення народностей, що її населявали. Нині важко розшукати навіть такого підручника, але можна обійтися і без нього, взявши потрібні дані з інших видань.

У 1913 р. в Державній Думі з декляративною промовою в справі національної політики уряду виступив від лівого крила Г. Петровський. Промову, яку він мав виголосити, написав сам В. Ленін, який знав, що в Державній Думі серед депутатів були визначні московські вчені, економісти, статистики, публіцисти, а тому не міг покликатися в ній на числові дані відомі широкому загалові, подаючи недокладні числа.

Ця промова була опублікована пізніше в творах В. Леніна і ми подаємо відповідне місце дослівно, з виданого в українській мові "Партвидавком ЦК КП(б)У" в 1936 році збірника його статей: "Статті і промови про Україну". Автор її на стор. 240 пише дослівно:

"В Росії навіть урядова, тобто явно перебільшена і підроблена відповідно до "намірів уряду" статистика налічує в усьому населенні країни тільки 43% великоросів. Великоросів у Росії менше як половина населення".

Самозрозуміло, немає найменших причин думати, що за роки війни і на початку революції це співвідношення могло значно змінитися.

Якщо йдеться про число москалів і немосковського населення в мільйонах, то подаємо далі числа, опубліковані в таблицях, доданих до мапи України, виданої вдруге, в 1920 році (число отже з 1918-1919 років). На мапі видруковано:

"Україна в числах, зладив Г. Гасенко по найновішим офіційальним українським, російським, французьким і іншим джерелам, як також по працям Е. Реклю, Бокмаріяжа, Сеньобоса, Грушевського, Рудницького, Волкова, Пенка, Фре-

ха, Шефера й інш. Друге видання при співучасті проф. д-ра С. Рудницького".

Вже одне прізвище нашого найвизначнішого географа гарантує стислість і докладність числових даних. Згадані таблиці подають число москалів у мільйонах "71".

Що стосується числа українців, то наводимо дослівно відповідне місце з "Основ землезнання України", кн. I, ст. 27:

"Мінімальний простір території України 905.000 км. кв. з населенням 51,249.000. З того українців 36,605.000 (71,3%)", коли ж взяти "максимальний простір етнографічної України (1,056.000 кв. км), з населенням 53,906.000, то українців буде 38,737.000 (71,7%)"*).

У тій же праці на стор. 46 подає С. Рудницький, на підставі статистичних даних, плодючість українців по районах, а на таблицях цитованої мапи подає щорічний приріст населення для України — 2%, для Московщини — 1,5% і для Німеччини 1,3%.

На таблицях цитованої мапи України вираховано рівнож, приймаючи під увагу цей усталений щорічний приріст населення, що 100,000.000 українців має бути в 1962 році. У тому ж році, згідно з обчисленнями, мало бути москалів 96,000.000.

Порівняємо тепер подане теоретичне обчислення з даними переписів. Згідно з даними урядових переписів, було москалів у 1897 році 48,000.000, які становили 43% усього населення різнонаціональної імперії. У році 1926 новий перепис подав їх число 74,000.000, а у 1939 році 90,000.000 і нарешті перепис 1959 року подає — 114,588.000.

Отже теоретично виведене в 1919 році на таблицях число москалів (96 мільйонів) показалося замалим.

Враховуючи те, що коефіцієнт природного приросту був усталений за часів царату, коли, як ми знаємо, медична опіка над широкими масами населення була рішуче замала, а

---

* Згідно з даними проф. С. Рудницького, було їх в початках ХХ ст. на українській території 38,737.000, а взагалі в Європі — 44,717.000. Всі ті землі належать до ССРСР.

також економічні умови існування найширших мас навіть московського народу були невідраді, — то те, що фактичний приріст показався більшим, можна з'ясувати лише одним, а саме — покращанням як медичної опіки, так і матеріальних умов. Тим самим приходимо до висновку, що оскільки мова про московський нарід, то і в запевненнях советських авторів є багато правди.

А тепер спробуємо тим же способом перевірити правдивість тверджень щодо українського народу.

Згідно з теоретичними обчисленнями, мало бути українців у 1962 році — 100,000.000, тим часом їх було тільки 37,252.930. Таким чином, протягом 45 років число українців не тільки не збільшилося, а зменшилося!

На 1962 рік москалів стало на 22 мільйони більше, ніж можна було передбачити, а українців — на 60 мільйонів менше, ніж випливало з обрахунку, і на 5,201.070 менше, ніж було в 1918-20 рр.

Такий стан, в якому протягом п'ятидесяти років перебуває український нарід, в науці прийнято звати "вимиранням".

Яка роль в тому "вимиранні" належить "медичній опіці" в ССРСР? Невблаганні урядові числа говорять, що в найліпшому випадку така ж., як в'язничному лікареві за часів царату, який лікував засудженого на повішення "пацієнта", щоб можна було виконати присуд!

У нас, серед еміграції, поширена думка, що в основному зменшення (при чому більшість не уявляє собі, яке велике!) пояснюється тим, що, мовляв, українців "зараховують" до "росіян" під неправильно вживаною назвою "русских". Але це не так, бо таке "зараховування" повинно мати місце і серед інших поневолених народів, отже з одного боку не можна всю надвишку московського приросту зараховувати на конто так "приписаних" українців, а з другого боку 22 мільйони московської* надвишки, у порівнянні з таблицями

---

* Коли ми знаємо, що в 1926 році москалів, згідно з урядовим переписом, було 74,000.000, — то з того випливає,

й обчисленнями згаданої мапи, не покривають 60 мільйонів українського дефіциту.

Тут слід пригадати собі, що перед самою першою світовою війною російська імперія мала 178,900.000 населення. Після закінчення другої світової війни і приєднання до СРСР ряду територій населення стало доходити в 1953 році до 199,000.000. Правда, з тих земель, які входили в склад імперії перед першою світовою війною, формально залишилися поза її межами — Фінляндія і та частина Польщі, яка належала перед 1914 роком до Росії. Населення згаданих територій доходить до 18,000.00. Але зате тепер до СРСР належать Закарпаття, Галичина і Буковина, населення яких доходить до 7,500.000.

Таким чином лише до 1953 року населення СРСР зросло на 28,000.000.

Правда, ми мусіли (за браком інших даних) зріст усього населення імперії взяти за більший період часу, а саме від 1914 року. Але різниця (12 років) не могла надто вплинути на зріст поданого числа, бо це були роки першої світової війни і революції. Ті втрати, які тоді мала імперія в населенню, спричинилися до того, що зроблений попереду обрахунок за період від 1926 до 1959 повинен бути близьким до стислого і давати правильну картину. Однак для більшої певності, спробуємо знайти відповідь на ті ж питання, беручи за підставу інші джерела.

Сучасні урядові московські дані подають такі числа: у 1913 році мало бути всього населення на тій території, яка в 1959 році була охоплена кордонами СРСР — 159,200.000, у 1959 році мало те населення зрости до 208,827.000.

Таким чином приріст за 46 років мав дорівнювати 49,627.000. Як бачимо, приріст всього населення СРСР не в стані вирівняти українського "дефіциту" — отже не в "зарахуванні" справа. Цей обрахунок, на жаль, не дає вичерпної відповіді на питання: як зросло населення імперії

що їх скількітсь зросла за 33 роки на приблизно 40,000.000, а цей зріст перевищує зріст всього населення СРСР на 12 млн.

і яка з численних народностей цей приріст давала. Справа в тому, що 1) частина земель, про які мова, протягом перших 26 років належала до інших держав і тому не була об'єктом московської політики, і 2) дві світові війни припадають на згаданий період і вони, звичайно, мусіли заважати на висоті приросту.

Однак, коли взяти за ті ж роки (від 1913 до 1959) дані про висоту приросту у москалів (враховуючи при тому, що дві згадані причини на їх приріст впливали значно менше), то знову одержимо числа, які годяться з нашим попереднім зіставленням і висновками. У 1897 році було роблено перепис усього населення і згідно з ним москалів тоді було 48,000.000. До 1913 року не було нового перепису і тому Ленін у 1913 році базував свої твердження на ньому, але статистики вирахували, що в 1913 році мало бути москалів 65,000.000. Поскільки ж урядовий перепис 1959 року подає, що в тому році було москалів 114,588.000, то з того випливає, що за 46 років число москалів зросло приблизно на 49,500.000. Тим часом за тих же 46 років усе населення імперії мало збільшитися на 49,627.000. Поскільки нам доводиться користуватися московсько-більшевицькими даними, вірогідність яких досить проблематична і на зроблення правильних висновків щодо характеристичної особливості приросту населення по національностям не надто великі недокладності не можуть мати впливу, то ми не потребуємо на них звертати уваги. Мусимо пам'ятати, що всі недокладності советської статистики скеровані до того, щоб приховати некорисну їм правду. Коли все ж таки і та спрепарована статистика показує, що діються жахливі речі, то можемо бути певні, що не допускаємося жодного перебільшення і наші висновки — відповідають правді.

А першим висновком з поданих статистичних даних є: *з усіх народів в межах ССРСР зростає числово лише московський нарід.*

Однак не може бути мови про збільшення числа москалів у висліді зараховування до їх числа під час перепису великої кількості осіб з числа поневолених народів. Звичайно і таке зараховування має місце, але не з нього складаються грубі мільйони! Із цим висновком у цілковитій згоді

стоїть зменшення кількості українців у тому ж періоді у порівнянні з 1914-1918 роками та слабкий зріст населення УССР взагалі, а про будь-який приріст населення не може бути й мови! Очевидно, не випадково ми втратили около 60 мільйонів приросту, який ми повинні б мати, бож при меншому прирості (1.5%) москалі в умовах того ж большевизму набути около 40,000.000.

Знову ж населення УССР, яке за даними тієї ж урядової статистики мало рівнятися в 1914 році 35,200.000, у 1953 році виносило лише 41,900.000 осіб. Отже в цілому, і то при збільшенні відсотку москалів на цій території, кількість усього населення УССР зросла лише на 6,000.000 за 45 років.

Таким чином і ці числові дані виключають припущення, що справа зводиться до неправильного зарахування частини українців під час переписів. Ці останні числа подає праця В. Наулка "Етнічний склад населення УРСР" (1965 рік, Київ), підкресливши, що вони стосуються УССР не в сучасних межах, а в межах "передвоєнних", себто з виключенням тих земель, які до цієї війни не були під Москвою.

Коли ми звернемося до числових даних, які подає видана в 1966 році праця "Центрального Статистичного Управління при Раді Міністрів ССР" під заголовком "Українська РСР в цифрах в 1965 році", то побачимо, що на українських землях у 1914 році на кожну тисячу населення випадало 44,1 народжень, а в 1964 році тільки 16,5 (стор. 38). Франція, про яку віддавна говоритья, як про країну, населення якої в занепокоюючий спосіб не дає належного приросту, за даними тієї ж праці, поданими на тій же сторінці, має 18,1 народжень на тисячу населення, себто значно більше за ту частину України, яка входить до ССР.

Справді на стор. 12 тієї ж праці подана табличка "Народжуваність, смертність та природний приріст населення", яка дає такі числа для УССР 1964 року: число народжень 16.5, число померлих — 7.0 на кожну 1000 і в примітці це видання так "наставляє на фокус" очі читача: "В порівнянні з 1913 роком смертність населення УРСР в 1965 році зменшилася в 3,3. Особливо зменшилася дитяча смертність, яка є однією з найнижчих у світі".

Це — щоб заспокоїти читача. Але та ж табличка подає для 1964 року природний приріст на 1000 — 9,5, а на 1965 рік уже тільки 7,7 при зменшенні народжень до 15,3, себто дальше зменшення приросту українського населення.

Щоб уявити собі справжню картину, треба було б мати аналогічні дані для тієї частини московського народу, яка живе на власній території, але, на жаль, таких знайти нам не вдалося, певно тому, що їх було невігідно подавати.

У т. зв. РСФСР москалі (за їх урядовими даними) творять лише 83,3% населення і є підстави думати, що дійсний відсоток москалів є менший. Отже природний приріст їх (вищий) дещо зменшується низьким "приростом" поневоле-них народів РСФСР і тому подане число не дає справжньої картини дійсного природного приросту москалів. Ще менше є число народжень в ССРСР, в якому москалі творять нині 54% населення. Решта населення складається з народів, число яких "зростає" так, як і українців. Тому подане советським автором число народжень в ССРСР на 1000 душ, а саме 19,6 коли б виділити самих москалів, значно зросло б і напевно досягло б 23-24 на тисячу. Це припущення зго-джується з тим, що в 1897 році москалі творили 43% насе-лення імперії, а тепер творять 54% всього населення і то при зрості території ССРСР по цій війні коштом чужих зе-мель, на яких вони мали малий відсоток. Цей зріст терито-рії коштом немосковських земель з немосковським населен-ням значно обнизив відсоток москалів у державі, на що вказує і той факт, що "Енциклопедическій словарь", вида-ний у 1954-55 році В-вом "Большая Советская Енциклопе-дія", на стор. 276 3-го тому подає, що "руськіє составляют 60% населенія". Треба думати, що цей відсоток був устій-нений ще перед війною.

Вже подані нами числові дані насувають припущення, що не лише українці, але й всі інші народи ССРСР, звичай-но, за винятком москалів, числово не зростають, а деякі й зменшуються. Бож коли б ті народи давали нормальний приріст, то при такому прирості населення, який має ССРСР, не міг би зрости московський нарід на стільки мільйонів, на скільки він зріс. Тому треба поцікавитися питанням: як сто-

їть справа з приростом населення у тих немосковських народів?

Щоб дати відповідь на поставлене питання, доводиться відписувати числові дані з різних видань, друкованих у різних роки, бож, самозрозуміло, советські автори хочуть приховати те, що діється в цьому напрямі. Довелося вибірувати числові дані по різних советських енциклопедіях, медичних працях та окремих виданнях.

Подаємо для ілюстрації ті дані, які вдалося вишукати про азійські народи, що мали "щастя" опинитися під владою того ж народу, що й українці.

Загальне число тубільців у Центральній Азії, яке в 1911 році ще доходило до 12,054.000, зменшилося в 1939 році до 10,500.000.

А ось дані про Узбецьку республіку. У 1926 році москалі мали там лише 15,6%, а в 1959 році вже 21% усього населення. Кількість узбеків, що в 1925 р. рівнялася 6,282.400 в 1959 році впала до 5,026.000 (в обох випадках не взято під увагу малої кількості узбеків, що живуть за межами Узбецької республіки, яких в 1959 році було трохи менше за 1 мільйон; в цілому ССРСР в 1939 році за урядовими даними їх було 4,845.100. Як бачимо, це число тільки "незначно" менше за число узбеків у 1959 році).

Не зашкодить поцікавитися національним складом "узбецької" комуністичної партії. В партії було:

У 1927 р. членів 266.642, в тому числі узбеків 40%.

У 1940 р. членів 39.600, в тому числі узбеків 32%.

1963 р. членів 263.000, в тому числі узбеків ?.

Хоч у доступних нам матеріялах не подано відсотку на 1963 рік узбеків, але, враховуючи зменшення числа узбеків у республіці та збільшення відсотку москалів, маємо всі підстави припускати, що він менший (25?), а партія зветься... узбецькою і начебто "верує" республікою.

У Туркменській ССР у 1926 році було 9,5% москалів, а у 1959 році стало їх вже 10%.

У Таджикиській ССР у 1926 році було 7% москалів, а у 1959 році стало їх 16%!

У Киргизькій ССР у 1926 році було 11% москалів, а у 1959 році стало вже 25%!

У Казахській ССР у 1926 році було 26% москалів, а у 1959 році стало їх 45%.

Визначний комуніст — Тоболін ще в 1938 році заявив: "для нас, як марксистів, ясно, що казахи, слабші економічно — мусять вимерти". Наведені слова — це, безперечно, тільки необережно висловлена думка, яку поділяють не лише партійні керівники, але взагалі москалі, хоч покищо її голосно не кажуть, але зате мовчки допомагають її реалізувати вже не один десяток років.

Наприклад, хіба ж не про це свідчать знову числа, до яких повертаємо, маючи на увазі подібний "процес" серед киргизів. Ось вони:

У 1897 році було киргизів 1,350.000, а у 1926 році — 762.736, у 1959 р. — 837.000, у 1966 році — 968.659.

Щоб було ясніше, нагадаємо, що в цьому періоді число москалів зросло там майже на 70%, а як видно з наведених даних, число киргизів зменшилося приблизно на 29%.

Коли б хто мав змогу зібрати докладні об'єктивні статистичні дані, вони були б ще страшніші та свідчили б про вимирання поневолених москалями народів. Зростає лише число москалів!

Москва, що мала в 1918 році 1,850.000 мешканців, уже в 1938 році мала 4,000.000, а в 1962 році — 6,298.000.

А ось числа, які показують темпи зросту Києва:

1915 рік —	625.000
1928 рік —	518.000
1939 рік —	847.000
1959 рік —	1,104.000•

Це свідчить про те, що населення Києва навіть не подвоїлося, тоді як населення Москви зросло в 3,5 рази, однак кількість москалів у Києві зростає.

• Така мінливість кількості населення Києва з'ясовується тим, що частина його не є сталим населенням (1915 — прифронтові установи і військові частини, 1928 рк — урядові установи в Харкові, а потім — знову "приплив" пов'язаний з перенесенням уряду до Києва.

Всі наведені тут числові дані не лишають сумніву, що "приріст" населення не підтверджує урядових фраз про те, що держава дбає про добро українського народу.

Тут знову повертаємось до нашого прикладу з в'язничним лікарем. Для нас важливі не формальні "заходи", а фактичний стан. А про нього проречисто свідчать такі числа:

У 1913 році в Росії природний приріст населення на 1000 душ був 16,4, а в 1964 р. — 12,7.

В Україні в 1913 році той же природний приріст рівнявся 18,9, а в 1964 році впав до 9,5.

Це свіжі урядові зіставлення, які також стверджують правдивість усього, сказаного попередю, а саме, що й українці й інші поневолені народи ССРСР завдяки типово колоніальним політичним заходам, — вимирають.

Те, що діється з усіма поневоленими народами ССРСР, звичайно не є наслідком політики, що її провадив і провадить лише московський комуністичний уряд. Ні, це наслідки політики, яку від ряду віків провадив і провадить московський нарід.

Що цього не бачив і не хоче бачити західній світ — це річ зрозуміла, але дивним є, що того не бачать навіть безпосередні сусіди москалів, у тому числі й українці. Не всі знають, якою малою є московська етнографічна територія і що на території, яку вважається московською, в наслідок плянної політики вимирають рештки народів, яким ті землі належали.

У праці проф. Д. Дорошенка "Слов'янський світ" подані в іншій нагоді, випадково майже, числові дані з 1900 року про кількість названих ним у тій праці кількох народів. Про численність кожного з тих народів у 1964 році ми зібрали відомості з ряду офіційних сов. джерел. І ось, яка картина відкривається:

Башкіри	понад 2.000.000	коло 1,989.000
Карели	понад 200.000	коло 180.000
Мордва (в европ. част. ССРСР трохи більше)	1,000.000	коло 895.000
Надволжські татари	понад 1,500.000	коло 1,345.000
Череміси	коло 500.000	коло 504.000

Чуваші

коло 650.000	коло 770.000
5.850.000	5.683.000

Замість приросту протягом 64 років наступило зменшення тих народів на 167.000. Не підлягає сумніву, що і в попередніх століттях чисельність кожного з названих (чи інших) поневолених народів стало зменшувалася, або залишалася такою ж, а це і є рівнозначне зі зменшенням, бо чисельність народу загарбника стало зростала.

На спеціальну увагу заслуговує така красномовна "подобиця": коли ми схочемо поінформуватися про долю якогось із названих народів в одній із советських енциклопедій, то знайдемо приблизно таке шабльонове інформування загалу, як наприклад, хоч би про башкірів. Наводимо відповідний уривок з УРЕ: "Після завойовання московськими військами казанського ханства (1552) основна частина башкірських племен добровільно прийняла російське підданство, що, незважаючи на колоніальний гніт царизму, мало прогресивне значення для дальшого розвитку башкірів. Під впливом російських селян-переселенців башкіри починають займатися хліборобством і переходять до осілого життя..." "Росіяни і трудящі інших національностей допомогли башкірському народові розгромити білогвардійщину і подали їй іншу допомогу... В результаті культурної революції в Б. була ліквідована неписьменність і досягнуто великих успіхів у галузі освіти, науки і культури".

Це — типова, шабльонова "інформація", яку подають сов. джерела про той чи інший поневолений москалями народ і шабльонова є звичайно до того ілюстрація, на якій одягнуті парубки й дівчата танцюють національний танок.

Словом — саме щастя спадає на голови такого народу завдяки "підкуванню" про нього московського народу. Буває подана і чисельність того народу в даний момент, але ніколи не подається його чисельности в давніших роках!

Та як же інакше інформують ті ж советські автори про цілком подібну політику інших народів!

Ось для прикладу: "Десятиріччя жорстокої колоніальної експлуатації, варварські репресії, до яких постійно вдається бельгійська адміністрація, хронічний голод, хвороби — усе

це привело до різкого зменшення населення Конго, зумовило його значну відсталість". Тут же подається число населення бельг. Конго в 1884 р. (30,000,000) і порівнюється його з числом з 1958 року (13,650,000). ("Країни Африки" — короткий довідник, Д.В. Пол. Літ. УРСР", 1961 р., ст. 77).

А тимчасом можна також поінформувати про долю народів бельгійського Конго в тому стилі, як інформовано про башкірів, а про башкірів подати за тим другим шаблоном! Адже ж москалі потрапили в тій же пропорції зменшити число башкірів лише за значно коротший час — замість за 75 років — лише за 64! І робилося це в тих же цілях, бо в цитованому уривку про башкірів було необережно згадано про "культуртрегерів" — "московських селян переселенців". Це істотна риса всякої колоніальної політики: зменшувати всіма способами кількість правних власників землі і на звільнених так територіях оселявати власних колоністів. Очевидячки всі колоніальні держави при цьому намагаються, щоб відвернути увагу, кричачи про "допомогу" місцевому населенню: культурну, медичну, релігійну чи світоглядну.

Те, що ми щойно наводили, — не є жодним "відкриттям", але на це треба безнастанно звертати увагу, бо ж загал нашого народу не уявляє собі усієї небезпеки, яка загрожує українському народові, і не свідомий того, хто є ворогом.

На закінчення подаємо числа, які так нагадують ті, які ми подавали, говорячи про азійські народи і їх "республіки", взяті з урядових советських видань.

У "Нарисі географії УРСР" проф. В. Кістяковського, якої восьме стереотипне видання вийшло в 1928 році, на ст. 62 подані такі дані про національний склад населення УС-СР:

Українців	— 78,8%
Росіян	— 9,5%

(решта припадає на інші національності).

У виданому в 1966 році 17 томі УРЕ, присвяченому виключно УССР, на стор. 68 сказано, що

Українців є 76,8%
Росіян є 16,9%

З наведеного ясно, для кого служить Україна "резервовим" тереном для колонізації, та чому зменшується кількість українців і зменшується також відсоток інших народів на українській землі, а лише поступово зростає відсоток москалів.

Ми знаємо, що москалі постійно і пляново нищили і нищать пам'ятки нашої культури (згадати хоч би пограбування й зруйнування Києва в 1169 році, потім висадження в повітря чигиринського замку на Ясній Горі, який був осідком гетьмана Богдана Хмельницького, а потім — Дорошенка, в році 1678, зруйнування Батурина в 1709 році, далі масове знищення українських книжок в 1720 році, далі — систематичне нищення українських церков і пам'яток архітектури протягом дальших років, зірвання найстарішої Десятинної церкви, знищення Михайлівського та Успенського соборів та церкви св. Миколая в Києві, будованої гетьманом Мазепою, ряду церков і монастирів, а на остаток — спалено коло 600.000 томів української Національної Бібліотеки), але боліючи душею з того приводу, якимось не звертаємо належної уваги на фізичне винищення нашого народу, як біологічної одиниці. Більше того! Ми тут, на еміграції, далі, по звичці, говоримо про "сорокмільйоновий" український нарід, не спиняємося над страшним, небезпечним фактом, якого не в стані приховати навіть советські статистики, а саме, що той в 1917 році 40-мільйоновий нарід за 50 років зменшився до 37,252.930! До того ж пишемо в еміграційних виданнях про зміни в руху людности так, що важко зорієнтуватися, що справді діється на рідній землі. Ось читаємо: "Можливо, що в наслідок голоду вмерло 3 мільйони українців, а з них 2,5 на території УССР ("Енциклопедія Українознавства" т. I, ст. 152). Про голод 1920 року промовчано.

А тимчасом ми мали б про те, що діється, кричати, щоб світ почув, бо мешканці поневоленої України кричати не можуть.

Ленін ще в 1913 році був дуже занепокоєний тим, що в "Росії" москалі творили лише 43% москалів, а тепер, в наслідок плянкової московської політики, москалі займають

майже 60% населення ССРСР, а українці в 1962 році, замість осягнути число 100 мільйонів, під "опікою москалів, втратили понад 62 мільйони природного приросту.

Кожний нарід є сам творцем своєї долі і свого майбутнього, але для того треба знати, хто є ворогом, знати напевно, знати мету боротьби і жити не для себе, а для свого народу.

Наш літописець казав: "врагу своєму віри не даждь", а до його слів ще слід додати і "не зневірюйся!"

Пам'ятаймо, що Гарібальді, якому Італія завдячує свою самостійність, після невдалого повстання і спроби захопити в Генуї арсенал — був заочно засуджений на смерть і мусів емігрувати до Америки. Пробув він в Америці 12 років, а коли в Італії знову почалася боротьба — покинувши все, поспішив на батьківщину, щоб взяти участь у збройних змаганнях за волю і своєю дальшою боротьбою заслужив собі невмирущу славу!

Той, хто вже на п'ятому році еміграції, щоб виправдати власну нікчемність, почав запевняти, що еміграція, як крижана гора, мусить розтопитися в чужому морі, — той виконує роль Франкового "Азазеля — темного демона пустині", що спокусив Мойсея. Ще раз повторюємо слова літописця:

"Врагу своєму віри не даждь!"

ЛІТЕРАТУРА

- Акад. Воблій: Економічна географія України, Київ, 1922 р.
О. Діброва: Географія Української РСР, Київ, 1958.
Д. Дорошенко: Слов'янський світ, т. I-III. Берлін, 1923.
Енциклопедический словарь в трех томах. Гос. Науч. Издат.
"Большая Совет. Инцеклопедія, Москва, 1955.
Ітоги Всесоюзной переписі населенія 1959 года, 1962.
Календар — довідник на 1946 р. Ук. Вид. Політ. Літ. Київ.
В. Кістяковський: Нарис географії УРСР, Вид. VIII, 1928.
Ленін: Статті і промови про Україну. Партвидав. Київ, 1936.
В. Наулко: Етнічний склад населення Української РСР, В-во
"Наукова думка", Київ, 1965.
С. Рудницький: Огляд національної території України. Берлін, 1922.

С. Рудницький: Основи землезнання України, т. II, Ужгород, 1926.

Семьонов: Росія. Полное географическое описание нашего отечества. Т. VII. СПб, 1903.

Скальковскій: Опыт статистическаво описанія Новоросійсково края. Одеса, 1850.

Українська Загальна Енциклопедія, т. I-III, Львів, 1932.

Українська Радянська Енциклопедія, т. I-XVII, Київ, 1966.

**ХТО Ж БУВ СПРАВДІ
“ГОЛОВНИМ РЕДАКТОРОМ”
Т. ЗВ. “ЕНЦИКЛОПЕДІЇ УКРАЇНОЗНАВСТВА”**

**ХТО Ж БУВ СПРАВДІ “ГОЛОВНИМ РЕДАКТО-
РОМ” Т. ЗВ. “ЕНЦИКЛОПЕДІЇ УКРАЇНО-
ЗНАВСТВА”?**

На поставлене вгорі питання кінцевим є дати відповідь перед зясуванням у “чийому інтересі” дбайливо і послідовно опрацьована т. зв. “Енци. Укр.”, хто несе відповідальність за її укладення, видання і поширювання.

Наївні скажуть: “та ж відомо, що Кубійович”, але... але так можуть відповісти лише ті, що нічого не читають, а над “перекарткованою” зі звички газетою (найчастіше “Свободою”) не думають, а в “Е. У.” спиняються переважно над колірними малюнками писанок, вишивок і т. п.

Поскільки “більшість”, яка за Ібсеном, не складається з розумних, назвала Кубійовича — спробуємо коротко познайомити з цією особою.

Коли ви приходили в якійсь справі на його запрошення до його помешкання в Кракові за німецької окупації, то двері вам відчиняла жінка, яка на коротке запитання: “чи професор Кубійович дома”? — відповідала з притиском: “Не розумем, не мове по українську, проше мувіць по польську”.

А ось випадок свідком якого була п. Д. Яворівська, що трапився в Кракові в “Українському Конзумі”, в якому тоді

стояло в черзі 5 покупців. Входить якась пані, відсовує чергового покупця і хоче купувати без черги. На протести присутніх відповідає: "колейка не для мене, естем жоном *ваше*го "проводира", називам сен Кубійович".

Просимо уявити собі, як заховувалася вона за часів існування польської держави!

В ганебному допису без підпису "Зустріч з Кубійовичом" вміщеному в числі 44 "Гом. Укр." за 1970 рік описується святкування 70-ліття з дня його народження і 50-ліття його "наукової праці".

Промовляв на вступі від "педагогів Торонта" Зелений, вітаючи, як "педагога і автора *першої* великої географії та атласу України". Вже було з'ясовано, що Кубійович не був автором тої географії і та збірка не була *першою* географією, що ж до атласу "України і сумежних земель" (назва "гнучка"), то його склав і упорядкував картограф Микола Кулицький. Сам ювілят уважав безпечнішим самому подати "чому він став українцем і посвятився праці для українського народу". З цього випливає, що від народження він не почував себе українцем, а вибір жінки-польки свідчить про те, яким "українцем" він був, а чому він ним став, зясовують хоч би одержані на цьому святкуванні в дарунок від Пласту 1500 дол., а від Чучмана — 1000 дол. За "тяжку працю" при німцях одержував 650 злотих на місяць, крім прибутків від псевдо-кооперативного "Краківського В-ва". Він же тоді коли всім було ясно, що дні німецького панування почислені — zorganizував для німців дивізію ес-есів, яка звалася "Галичина" і була частиною німецької армії.

Однак у тому оповіданню, в якому підкреслював він не без причин, що "любить правду" було надто багато брехні, яка стає очевидною, коли ми спробуємо покористуватися звичайною арифметикою.

Вродився К. у 1900 році, отже міг бути мобілізованим до УГА маючи 18 років і бути в ній міг лише до 1920 року в якому міг мати закінчену (?) середню школу *воєнного* часу (то був театр воєнних дій і про регулярне навчання не могло бути й мови). Автор твердить, що від того часу почалася "наукова праця". Яка і для кого? Міг продовжувати навчання і то за згодою поляків. Років через 4 міг на-

писати магістерку. Чи це "наукова" праця для України? Щось з тими 50 літами "наукової праці" (і то по польськи) не гаразд!

Спеціалізувався в статистиці і працював у польському університеті не як професор. Пізніша його праця до наших днів включно показує, що спритний лемко був надзвичайно "елястичною" маріонеткою, яка твердо трималася відомої циганської засади ("цигане! якої ти віри? — "а якої вам треба?") і яка швидко зорієнтувалася в слушности твердження "Шереха", що серед еміграції є величезна більшість "Санчо Пансів", але майже немає людей здатних думати, а також пам'ятала, що серед українців неможливо скомпромітуватися. Самий нездалий доцент статистичних наук побоювся б навіки скомпромітуватися, виступивши в пресі з такою "статистикою", як Кубійович, якій би всупереч безлічі зафіксованих даних, урядових і неурядових відважився б твердити, що "за останніх 40 років (цитована стаття була написана і опублікована в 1952 році — отже від 1912 року до 1952...) було втрачено українцями наслідком голоду 2-3 мільйони". Як zareагували українці на цю нісенітницю? Надрукувало цю статтю мельниківське "Українське Слово", що виходить у Парижі (недалеко від Сарселю!), а передрукувала без найменших застережень "Свобода" в числі 223, за 1953 рік. Тимчасом навіть московсько-большевицькі дані лише про голод 1921-1922 року подають, що число вмерших від голоду перевищало 6 млн.

Таким чином Кубійович показав себе елястичною маріонеткою, яка слухняно вдавала себе раз статистиком, раз — географом, раз — "провідником", раз — "головним редактором", але у всіх випадках була слухняним рабом, позбавленим чести збирачем грошей з наївних людей, несвідомих того, яку злочинну справу вони підтримують.

Було б ненормальним явищем, коли б один із справжніх редакторів "Енц. Укр." не раз приловлюваний на самій нахабній і цинічній брехні, не виступив на закінчення ювілею Кубійовича з промовою в якій вихваляв його зрадницьку діяльність, переконуючи слухачів у тому, що Кубійович (просимо не сміятися!) "вчений з Божої ласки", якого "численні" (!) наукові праці здобули собі високу оцінку в сві-

товій науці" (???). Далі А. Оглоблін, називаючи себе "істориком України", запевняв, що він "студіював" такі близькі цьому москалю "твори" Кубійовича і чи не глузуючи запевняв, що елястична маріонетка відзначається не тільки "великим розумом", але й "міцним характером" і має "вирішальну роль", а "географія України зробила з нього вже з далеких юнацьких літ українця, всеукраїнця..."

Без сумніву для О. Оглобліна не первина ширити саму цинічну неправду, але перед нами і далі стоїть питання: хто ж є справді головним редактором т. зв. "Енци. Укр." і несе відповідальність за неї?

На це питання ясну і недвозначну відповідь дає інформаційна стаття, видрукувана в "мельниківському" "Українському Слові" (число 561 за 1952 рік) під заголовком "Проф. Ю. Шерех законтрактований Гарвардським Університетом", в якому подається, що Шерех 5 липня покинув Швецію (скромно промовчано чому) і після короткого перебування в Нью Йорку (див. в "Додатках" лист. д-ра Герасименка) прибув 25 липня до Кембріджу, де його законтрактовано на словянському відділі "Гарвардського Університету" за особистою ініціативою шефа того відділу, проф. Романа Якобсона та проф. М. Карповича".

Тут треба нагадати, що обидва широко відомі, як запеклі москвофіли-україножери, які коли відвідали перед 1950 роком Європу то так обурююче заховувалися під час "зустрічі" з українськими "науковцями", що всі (навіть Оглоблін, щоб не розкрити хто він, змушений був підписатися) — запротестували і відмовилися від другої "зустрічі".

Отже тим "особистим запрошенням" особи, що не знала англійської мови і мала "докторат" українського "Вільного Університету" — сказано все.

Запрошення на лектора московської мови свідчить про бажання підтримати його, хоч він не мав належних кваліфікацій. Мусів *пізніше*, коли стало то відомим, признатися, що почував себе неуком серед учених Заходу. Можливо, Якобсону було більше за нас відомо про характер і майбутні пляни щодо "Е. У."

Далі цитуємо дослівно те, що пов'язане з редагуванням "Енци. Укр." під час його перебування в Люнді.

Видрукувано: "Тут збиток за збитком опрацьовувалися та редагувалися*) матеріали для "Енциклопедії Українознавства".

До сказаного слід додати, що в самій "Е. У." названі були як члени редакційної колегії" крім москаля Шевельова, ще п. Меншова, яка в Києві співробітничала з відомим помічником шефа гестапо — Вагнером, редактором "Нового Українського Слова" Штепою і спричинилась до розстрілу обох Теліг.

Далі подаю текст листа до автора цих слів, який торкається особи Меншової і з частини — фотокопію (бо лист був писаний рукою, є ще кілька листів, а сам автор їх особа відома). Автор листа — Віктор Андрієвський, ще перед революцією був відомий як добрий українець, за існування української держави був губерніяльним комісаром освіти Полтавщини і в році 1922 видало В-во "Українське Слово" в Берліні два томи його споминів. Ті спомини писав він "на свіжу пам'ять" і з огляду на їх "свіжість" у них не можна було фантазувати і брехати так як це роблять мемуаристи нині. Писав він і пізніше статті та публіцистичні твори.

По закінченню другої світової війни і приході американців, він опинився в таборі і мусив мешкати в тій же кімнаті, що і п. Меншова зі своїм п'ятим чоловіком — Моргуном. Лист писаний 16 січня 1949 року. Не подаю тої частини листа, яка торкається моїх праць і наших розмов у Кракові та Львові, лише те, що торкається згаданого подружжя.

Отже читаємо: "Але, на мій жаль мені довелось жити в однім покої з парою ніби "українців", що мають ознаки активних "руських". Вони мене лають "предпоследніми"

---

*) До появи серед нас "десидентів" — фальсифікатори такого типу як Шерех-Шевельов і "редакторів", які не мали жодної уяви, що вільно робити редакторові, було прийнято, що редактор має право (і то за згодою автора) виправити бұдову речення на кращу, або замінити не вживане в літературі слово на однозначне, відповідніше. Коли ж редактор не згоджувався з думкою автора — то лише мав право в **примітці** висловити свій погляд, **обрунтувати його** і дати свій власний підпис.

словами за мій "шовінізм", а Вас так і зовсім "последнімі" за Ваші писання" (тоді вийшло перше, дуже скорочене видання "Історії українського народу"...) "і обвинувачують Вас у страшних злочинах. Мені вже то тєє все впрост нестерпне. Сіє супружество має такі назви: Він Моргун, а вона Полонська — Василенко — Моргун. Вас вони щиро ненавидять за Ваші ревелаяції про Оглобліна та й про неї саму. Що воно за люде — мені невідомо, як невідомо, що вони робили в Києві за большевиків. Тому, що їх виступи щиро мають цілком певну тенденцію то я почав їх виводити на чисту воду і хотів би мати про них матеріяли..."

Далі прохання такі подати і прохання лист "зберегти в таємниці, а найкраще, прочитавши, його знищити".

На долині аркушика написано: Арх. ч. 121.

Автор наведеного листа інформації одержав, а прохання зберігати листа в таємниці стало по смерті В. Андрієвського необов'язуючим.

Щоб доповнити "портрет" Меншової, а разом ствердити анальфаетизм еміграції, подаю ще цікавий факт.

Вийшла її книжка: "Визначні жінки України", видана жіночою організацією Канади. Вони певно ніколи не чули про таку поетку, як Олена Теліга. Меншова палала ненавистю до О. Теліги тому, що та була українською націоналісткою, високо ідейною людиною і визначною поеткою. І Меншова дозволила собі написати, що начеб то "О. Теліга повірила в перемогу гітлеризму і ринулася до Києва". Цю підлу брехню видавці пропустили. Поетка, їдучи до Києва нелегально, прощаючися сказала авторові цих слів: "їду, щоб назад не вернутися. Слова моєї поезії про "гарячу смерть" тільки тоді впливатимуть, коли я їх поллю своєю кров'ю". Чоловік її — кубанський козак, визначний бандурист, покинув у Кракові забезпечене становище і поїхав пару тижнів пізніше, щоб вмерти разом.

Варте уваги, що всі вороги українського націоналізму в боротьбі з ним мусять послуговуватися лише наклепом, фальшуванням текстів, провокацією і... пробою зогидити автора, щоб знеохотити легковірних до читання, бо полеміки бояться.

Але вертаймося до справжніх "редакторів" "Е. У."

Ми вже наводили твердження, що Шевельов і "опрацьовував і редагував" усі матеріали. Йому допомагали О. Оглоблін і Меншова, але чи не найважливішою ланкою в ланцюзі був "мовний редактор" — Глобенко. Через його руки проходили всі матеріали, отже він мусив користуватися цілковитим довір'ям Шевельова. Але було б тактичною помилкою, щоб таку функцію доручити комусь з кацапським прізвиськом, а не на "нко". Тому він виступав не як Оглоблін (він не був споріднений з О. Оглобліним), а як "Глобенко". Він уважав себе москалем, московську літературу звав "нашою" і вдома розмовляв з жінкою виключно по московськи.

Отже справжня редакція "Енц. Укр." складалася з чотирьох москалів і одної московки, а тому цілком зрозумілим є її антиукраїнський характер.

І "Шерех" і підібрана московська "кумпанія" були свідомі того, що дехто з українців може помітити антиукраїнський характер "Енц. Укр." і власне для того потребували "галицької маріонетки" і цілево вмістили досить гостру статтю в обороні берестейської унії, а потім, використовуючи те, що широкий загаль не знав, що редакція вся знаходиться в руках "православних" москалів, подбали, щоб у відомих уердепівських ульмівських "Українських Вістях", редагованих москалем Лозовягіним, приписати Кубійовичу "пропаганду католицизму" і зняти з того приводу в пресі "гвалт".

Слаба національна свідомість загалу дала змогу нацькувати невіруючих "православних" на католиків і "закукуричені" люди не встані були помітити промосковського напрямку цілої "Енц. Укр."

Маріонетка, звичайно, мовчала про те, що і "опрацьовував" і "редагував" не він, а "православні" москалі, серед яких не було ані одного не москаля і ні одного католика і то вони спровокували навмисне цю "релігійну" війну.

Словом, усе вийшло "гладко" за московським пляном.

Але все ж серед емігрантів були люди здатні думати, а знова по тому, що писав "власний кореспондент" зі Стокгольму в "Українському Слові" у 1952 році, роблячи з "Шереха" ученого світового масштабу, поволі надходили правдиві відомості про минуле "визначного вченого", яко-

му врешті не лишилося нічого іншого, як "самому" признатися бодай до частини правди в легковажному тоні, мовляв, то все не варте уваги "дорослих" людей. Ці часткові признання появляються в 1971 році в "Сучасности" за червень стор. 38-55 і в передмові до книжки "Не для дітей". Признається в ній Шевельов ясно лише до одного псевда (хоча пише, що до двох). Потім — фрагменти, які не годяться зі собою. Так напр. він пише, що начеб то він "встиг захопити понад рік старої, передреволюційної гімназії". Там же признається, що його "університетські студії припадають на роки 1928-1931". Ми знаємо, що "передреволюційні гімназії" перестали існувати в 1917 році, а враховуючи, що Ш. народився в 1908 році, то він мав би скінчити гімназію перед 1917 роком. А тут перерва. *Щож робив Ш. протягом одинадцяти років після закінчення гімназії до вступлення до університету?*

Далі мусів признатися Шевельов, що він пройшов лише прискорений курс фільології (трьохрічний) з якого коло 40% припало на різні ударні політичні кампанії і тому навчання тривало приблизно два роки". По тому він став лектором в "Інституті Журналістики", в якому вчилися вести пропаганду, а українська мова була предметом другорядним. Далі признається цей "мовознавець", що "коли він опинився на Заході... то відчув себе неуком, як, безсорому казка, почуваете себе ви, на кожному міжнародньому з'їзді в усіх контактах з чужоземними колегами". Потім "опинився в Люнді... і провів там два з половиною роки в славістичній бібліотеці, надолужуючи те, чого мене позбавив мій "солідний радянський заклад" ("Сучасність", ч. 6 за 1971 рік, стор. 50). Тут знова "малий" пропуск, не згадано про наданий (за "неуцтво"?) Шереху "Українським Вільним Університетом" у Мінхені титул "доктора".

Рівнож не знаємо чи справді Ш. там "надолужив" те чого не знав, бо він був і лишився "майстром брехні" і ні одному його слову вірити не можна. Так напр. у біографічній замітці в "Свободі" (6 листопада 1959 року) читаємо начеб то "від 1928 року до 1942 не публікував Шевельов жодних своїх праць, не бажаючи йти "на припоні" партійної лінії", а 12 років пізніше мусив признатися, що в 1934 році,

спільно з Наумом Кагановичем, переробляв (і одержав гонорар) працю, якої авторами були заслані Шевчук і Бойків. Тут же мусив признатися, що ціла та справа "смерділа" і "сопук бив у ніс". Такою ж "смердючою справою" було інспіровання Косачеві написання пасквіля на Ольжича, оповіщеного Шерехом як геніяльний твір світової літератури. Щоб ще більше збаламутити наївних і улегшити собі і йому розкладання т. зв. "організованих націоналістів", оповістив Косача "таким же як Донцов ворогом большевизму".

З брошури "Не для дітей" довідуємося, що "Ю. Шерех" — псевдо. Що він син московського генерала, який своє німецьке прізвище підчас першої світової війни змінив на московське "Шевельов", підчас громадянської війни борючись з большевиками в лавах Денікінської армії і згинув.

Розкладову роботу вів Шерех у "Арці" і "МУР-і" спільно з Оглобліним, В. Петровим ("Домонтовичем"), Костецьким і т. п. У "МУР-і" (збірн. I, ст. 56-57) запевняв Шерех, що "такої України за яку боролися під Крутами і в армії УНР — бути не може", а може бути лише творена московськими комуністами, яких звеличував Фітільов.

Рекляму Шевельову, звичайно, роблять москалі, або обмосковлені жиди, навіть ніби то не комуністи, але — українофоби. Зразком такої реклами може бути допис в "Новом Русском Слове" з нагоди відкриття ВУАН 28 січня 1962 року. Ось, що там читаємо: "с докладом о деятельности і задачах Академії виступил *известный славист* проф. Георгій Шерех-Шевельов. Объективность докладчика носила такой характер, што доклад проф. Шереха-Шевельова мог би бити смело опублікован в русском "Новом Журнале" без измененій і поправок" ("Новое Русское Слово" з лютого 1962 року). Самозрозуміло, що запевнювання немов самої України "не може бути" і всі спроби найцинічнішою брехнею і фальшованням це довести, будуть москалями прийняті, як "объективна наука".

Для замилування очей і улегшення витягання з наївних грошей, випустив Шевельов брошурку "ЕУ контра УРЕ", в якій запевняється начеб то поява "ЕУ" викликала появу "УРЕ".

В дійсності спонукала окупантів до друкування "УРЕ" поява в Галичині трьохтомової енциклопедії, яка, як і "УРЕ" була універсальним довідником з різних галузей сучасної науки, техніки і культури" і ще в 1933 році створено було окупантами редакційну колегію і розпочато було підготовчі праці. Зміна політичного курсу в ССРСР припинила ту працю.

Як видана в ССРСР, так і раніше видана в Галичині енциклопедія ("Книга Знання") мали подібну ж мету, що й кожна енциклопедія, але "редакційна колегія" під проводом Шевельова мала цілком іншу мету. Вона не збиралася допомагати покупцям інформаціями з науки техніки і світового мистецтва, домішуючи лише те, що потрібне москалям з ділянки українознавства, тільки мала спотворити все, що могло послужити відродженню України, мала поширити певність у неможливості і не бажаності відокремлення України, а разом непомітно поширити ряд комуністичних поглядів. Звичайно і УРЕ мала подібні завдання, але була чесніша. В передмові до першого тому було сказано:

"Ідейною основою УРЕ є всеперемагаюче вчення Маркса-Енгельса-Леніна, збагачене і розвинуте в рішеннях з'їздів Комуністичної партії "Радянського Союзу".

Отже кожний, хто нею користувався, знав, що відомости з математики чи механіки будуть правильні, а вже навіть із астрономії — будуть достосовані до згаданого "вчення".

Далі говорилося, що УРЕ має показати братерську єдність українського народу з великим російським народом... і спрямована насамперед проти... українського буржуазного націоналізму.

Все згадане є основним в "Енци. Укр.". Лише воно дбайливо приховане і замасковане. Успіх тої юдиної акції у великій мірі залежав від того, щоб передплатники і покупці незорієнтувалися чим є "Енци. Укр." Для цього служила опанована "шевельовцями" і Лозовягіними преса і достосована до плеканих чужими агентами пару десятків років поглядів "соборницька" редакція. Дурненька "Червона Шапочка" навіть як і помітить вовчі зуби — то лише дивується, бо на вовкові бабусин очіпок!

А тут виразно "соборницький" очіпок! На чолі — Кубійович, відомий "західняк", що співробітничав з "гітлерівцями", навіть творив для них дивізію, далі — "літератор і мовознавець" — Глобенко, з типовим для Наддніпрянщини "малоросійським" прізвиськом. Далі "український історик з київської Академії Наук — Василенко* — Полонська, справді то прізвисько її чоловіка, але чи це не "все одно"? Далі "відомий український історик" О. Оглоблін ну і "мовознавець" — Шерех, з типово українським прізвиськом, яке можна знайти навіть у "націоналістичному" забороненому словникові Грінченка!

Це ж такий "соборницький" очіпок, що в дурненській "Червоної Шапочки" душа радіє, а кишеня розкривається! Де ж її додуматися, що "Шерех" — москаль Шевельов, "Глобенко" — москаль Оглоблін, Василенко-Пол." — московка Меншова, О. Оглоблін москаль, як і Домонтович та Багрянний, Фітільов, Державін і т. д. Кубійович лише маріонетка + підобрані ним на другорядні становища "холуї" московські "українського походження".

Коли б дурненька "Червона Шапочка" додумалася правди, побачивши вовчі зуби, еміграція нагадувала б того, хто вийшовши на прохід, коли вже почало смеркатися, помітив лавочку з написом "свіжо пофарбоване" ("УРЕ") і не вимастився б. Але Шерех подбав, щоб даючи свою "Енци. Укр." відвернути увагу прогульківця, за допомогою таких брошур і преси від напису і прогульківець сів би на свіжо пофарбовану лавочку.

Але Шерех зі скромности не згадав, що в одному випадкові він справді викликав наслідування окупантів. Москалі зацікавлені в ширенню того, що ширить "Ен. Укр." не

---

*) Еміграція задовольняється прізвиськом "на енко", не знаючи, що за Скоропадського московська партія "кадетів", яка не годилася навіть на автономію України, хочаби "єдиної і неделимої", Василенкові (міністр освіти) так довіряла, що дала йому "вільну руку" і він зберіг москалям Володимирський університет" і провів у життя всі антиукраїнські постанови з'їзду московських педагогів середніх і високих шкіл, а також загальмував розвиток українських.

лише між українцями, але й серед чужинців і побачивши як завзято ширять англомовну "Ен. Ук." збаранілі емігранти, випустили і собі подібну в одному томі. Та вона з багатьох причин менш для українців шкідлива.

На остатку ще мусимо дати відповідь на питання: для кого укладаються і видаються енциклопедії? Чи для "критиків" і знавців, чи для тих хто шукає для себе потрібних відомостей, з'ясування справ, яких не знає? — Кожному ясно, що власне для тих хто не знає, що шукає відповіді і з довір'ям ставиться до енциклопедії з якої користується. Однак через недогляд, або наслідком поступу науки підчас друкування енциклопедії, або невмінню думати якогось "дипльомованого" автора статті, можуть трапитися помилки проти волі редакції і такі помилки вона охоче виправляє в остатньому томі.

Такі помилки трапляються в кожній енциклопедії, але ми не про них говоримо.

Ми маємо на увазі свідоме, з політичних чи інших причин підтасовування матеріалу, коли редакція, неоглядаючися ні на що укладає цілу "енциклопедію", продумано і послідовно для збаламучення тих, що нею користуватимуться. Коли перейдемо до розгляду "Ен. Ук." то переконаємося, що вона свідомо укладена в інтересі комуністичної Москви, на шкоду українського народу.

Тут треба нагадати, що "В чийому інтересі?" мусив автор написати на домагання двох представників сеньорату пласту і двох визначних членів НТШ, серед яких був і світової слави вчений і винахідник проф. д-р П. Герасименко, якого власноручні листи в цій справі подаємо в кінці книжки. Вони власне хотіли запобігти друкуванню по англійськи тої ганебної московської протиукраїнської пропаганди. В листах проф. д-ра Герасименка розповідається докладно і про провокації ширені москалями і про цілий перебіг справи. Вартим уваги, що всі зусилля укладачів "Ен. Ук." спрямовані на те, щоб недопустити до прочитання рецензії "В чийому інтересі?" і що по прочитанні визнавали її слушність навіть такі обережні, як Р. Смаль-Стоцький. Фотокопію власноручного листа Р. Смаль-Стоцького в цій справі рівнож подаємо.

Для "повноти картини" подаємо також оцінку діяльності "історика України" пера колишнього запеклого радикала-федераліста і драгоманівця, автора п'ятитомової історичної праці про період Директорії і ряду інших — Матвія Стахова.

Все разом, поминаючи статті менш відомих авторів, свідчить про те, що знайшлася певна скількість людей здатних думати, які бачили куди ведуть еміграцію редактори "Ен. Укр.". З метою протидіяти широко використовується опанована москалями преса і ширяться провокації проти тих, хто наважився розкрити правду. "Свобода" ж, яка в руках "шерехівців", навіть найбільш ганебну історію перекручує до непізнання і... подає, як "величезне досягнення!"

Для тої ж мети в першу чергу використовується "титоломанію" еміграційних неуків. Для кращого з'ясування сказаного наводимо два приклади. Перший загальновідомий, але надто заплутаний марксистами і іншими "дарвіністами" советського типу. Дарвін, один з найвизначніших біологів мав докторат з геології, отже сказали б наші емігранти, був... "неспеціалістом", а з'ясовувати справу було б занадто довго. А тому звертаємося до другого прикладу, простішого.

Ще в початку цього століття всі "титуловані" історики і знавці світової літератури годилися, що "Іліада" і "Одіссея" — це легенди, витвори фантазії греків, зібрані і оформлені Гомером. Тимчасом не доктор історичних наук, не професор, а звичайна інтелігентна людина, — Шліман, читаючи уважно ті твори, а потім — вивчаючи їх, прийшов до висновку, що в них докладно описані дійсні події. З нього глузували вчені, але він на них не звертав уваги, мав кошти для організації експедиції в Туреччину, до якої належали тоді землі на яких стояла Троя, якої місце він визначив на підставі поем.

Почав розкопки. Шліман мав не титул, тільки розум і вмів логічно думати і тому віднайшов руїни Трої, а в них безліч скарбів, робленого з золота посуду, окрас, зброї і т.д. Мало того! Серед тих скарбів знайшов кілька ваз, а в середині медалі з написом: "Дар Кроноса — царя Атлантиди".

Другий приклад: приватна розмова (здається пов'язана

з появою книжки Підгайного про Соловки) д-ра П. Герасименка, проф. Барвінського і автора цих рядків з якої мені зятимилася така увага Герасименка: "осел — дуже порядна і корисна тварина, але наділена докторським титулом, стає істотою більш небезпечною за тигра-людожера".

А тепер вертаймося до ганебної історії поданої "Свободою". Спочатку інформуємо про справжній перебіг справи.

Серед еміграції є трохи таких критиків, які охоче беруться вишукувати в чужинецьких виданнях антиукраїнські та взагалі помилкові твердження з ділянки українознавства і потім пишуть до видавців протести. Один із таких громадян — Євген Зварич послав до редакції "Енциклопедії Британіка" листа з, як мусила це признати і "Свобода" поважними застереженнями до поданих у "Британіці" інформацій про Україну, її історію і культуру". ("Свобода", ч. 57, рік 1970). Лист п. Зварича і відповідь на нього редакційної асистентки "Енциклопедії Британіка" п. Юдіт Глей був за пару днів уміщений в англomовному "Українському Тижневику".

Закиди п. Є. Зварича самі по собі є слушні і під ними підписався б кожний справжній українець. Але на спеціальну увагу заслуговує відповідь п. Ю. Глей, читаючи яку треба червоніти з сорому кожному українцеві, який ще не втрапив сорому і не відзвичаївся червоніти.

Коротко, справа малася так:

Редакція "Енци. Британіка" своєчасно звернулася до НТШ з проханням поради матеріали якими слід користуватися для об'єктивного наświetлення української справи. Протягом місяця не одержано було жодної відповіді і хтось порадив покористуватися виданою заходами і коштом "Укр. Народнього Союзу", у видавництві університету в Торонті в англійській мові москалями під проводом Шевельова "Енци. Укр.". Далі п. Ю. Глей у довгій докладній відповіді подає зроблені закиди і сторінки Шевельовської "Енци. Укр." з яких взяті інкриміновані тексти. Глибокою іронією є запит чому Зварич не поцікавився тим, що ширить видана українцями "енциклопедія" перед тим, як писав листа з протестом і порада бодай тепер зазирнути туди і з приємністю прочитати те, що йому не подобалося в "Енци. Британіка".

А тепер дослівно подасмо те, що зробила з того "Свобода", подаючи "інформацію". Читаємо:

"ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ БРІТАНІКА" РЕКОМЕНДУЄ СВОЇМ ЧИТАЧАМ АНГЛОМОВНУ ЕНЦИКЛЬОПЕДІЮ УКРАЇНОЗНАВСТВА.

Під таким видрукуванням великими, грубими літерами вгорі на першій сторінці читаємо:

Пітсбург. Па. Відома "Енциклопедія Британіка" рекомендує своїм читачам, які б бажали мати основніші інформації про Україну, щоб вони користувалися виданою *статтями і коштом "Укр. Нар. Союзу"* у видавництві університету в Торонті англomовною "Енциклопедією Українознавства", додаючи, що вони "з приємністю читатимуть цю джерельну працю. "Британіка" висловила цю рекомендацію в цій справі в листі редакційної асистентки Юдіт Глей до нашого громадянина Євгена Зварича у відповідь на його листа із поважними застереженнями до поданих у "Британіці" інформацій про Україну, її історію і культуру. Лист п. Зварича і відповідь будуть надруковані у англomовному "Українському Тижневику".

Коментарі до наведеного — зайві.

Але виникає питання :на що числить редакція так безсоромно перекручуючи правду і одночасно заповідаючи, що будуть видруковані також обидва листи?

Вичерпуючу відповідь знайдемо в книжці Хосе Ортега і Гассет "Бунт мас", який звернув пильну увагу на наслідки велетенського розвитку сучасної науки і техніки, що викликали спеціалізацію.

"Раніше ми легко розрізняли людей освічених (інтелігентів), більш-менш освічених і неосвічених". "Сучасного спеціаліста не можна зичислити до жодної з цих категорій. Він не є освічений, бо він буквально не знає нічого, що лежить поза його спеціальністю, проте він не є неосвічений, бо ж він "вчений" і знає дуже добре "свою" частинку всесвіту. Доводиться сказати, що він — "учений неук", а це дуже поважна річ, бо це означає, що пан буде поводитися в УСІХ питаннях, на яких він не розуміється цілком, не як неук, а з зухвалістю, людини, що в своїй спеціальности є знавцем... Це збуджує в ньому бажання мати "останнє сло-

во" в усіх справах поза своєю спеціальністю. Мало того, він наслідком сказаного, навіть у своїй спеціальности не діє як "людина розуму", а розум утотожнює з науковим ступнем ("доктор", "професор", і т. д. і т. д.).

Ці люди в Америці цілком правильно мають назву не "інтелігентів, а "професіоналістів".

Отже і "професіоналіст" є таким же небезпечним, як у нашому прикладі, коли маючи "титул" хоче в справах в яких не розуміється мати "останнє слово". Тому, що йому доводиться зустрічатися з людьми інших професій, треба бодай щось сказати говорячи про "актуальні справи". Тут на допомогу приходять часопис. Професіоналіст стало зайнятий і не має часу навіть часопис прочитати уважно і... зрештою вважає це для себе... зайвим. Уважає, що для розмови на українські теми вистарчає "перекарткувати" часопис ("Свободу" і раз на тиждень у "партійний" зазирнути), а в загальних — телевізійні новини і рівнож часопис.

Самозрозуміло, що він не може не помітити поданого на першій сторінці вгорі дуже великими літерами наголовка, швиденько перебіжить спритно уложену коротку інформацію і буде всім з великим запалом розповідати про "наш" (бо такі "професіоналісти" звичайно ловляться на "соборницьку" маску і ряд титулів і розкривають свої кишені) успіх, а англійського (і то довгого!) текста листів, що появиться за кілька днів — читати не буде. Кращої безплатної реклями важко й придумати!

Але то ще не кінець лиха. Він буде купувати і роздаровувати чужинцям англійську "Ен. Ук.", буде вести злочинну антиукраїнську пропаганду, не підозрюючи того, що коли б, як в СРСР існували "чорні дошки" то треба було б їх надто багато, щоб можна було вмістити на них прізвища всіх тих (а в першу чергу "професіоналістів") хто спричинився і далі спричиняється до нищення москалями українського народу.

Всім відомо, що в Німеччині своєю психікою і навіть виглядом різняться прусак., баварець, віденець, мешканець Форальбергу і німець околиць Гамбурга. Але ми забуваємо, що Україна значно більша за Німеччину і тому її населення складається зі ще більшої кількості дещо відмінних груп,

на повстання яких впливала також різна історична доля. Кубанець різниться від гуцула і від лемка, різниться від них і поліщук. Має рівнож питомі риси населення колишніх запорожських земель, різняться полтавець і подоляк, слобожанин і чернигівець, волиняк і галичанин. Колосальну помилку робить той, хто думає, що всі вони мають подібну до його власної свідомість і поширює на всіх свій спосіб думання. Коли ж до того додати незнання нашого минулого навіть за останніх два століття, наслідки будуть жахливі. Так напр. особа, що вважає себе непомильним націоналістом наважилася сказати, що як би він із своїми земляками з найближчих околиць запанував на Україні, то кожного дня наказав би бити княми Міхновського за написання "декалогу". Тимчасом Міхновський, коли ще не було цього "націоналіста" на світі (в році 1900) виступив з брошурою "Самостійна Україна", в якій сказав багато цінних думок і вказав ясно головного ворога і неухильність боротьби з ним і перемоги або загину. У 1903 році організує тайну націоналістичну партію ("Українська Народня Партія"), у 1904 році творить при ній бойову організацію ("Оборона України"), в 1905 році висуває в легальному органі ідею самостійности України і неухильність боротьби з москалями. В році 1917 організує перше українське військове віче і величавий похід з плякатами, прапорами і військовими оркестрами. Зараз же організує Українське Військове Товариство ім. гетьмана Полуботка, яке ставить своєю метою організацію української армії для боротьби з москалями. Організує в Києві український полк ім. гетьмана Богдана. Допмагає організації в Чернигові полку ім. гетьмана Дорошенка. Скликає до Києва Перший Український Військовий З'їзд. На тому З'їзді, використовуючи необізнаність маси, шляхом найпідлішої брехні і демагогії за участю М. Грушевського, як їх потім назвав Грушевський, "московським холуям" вдалося захопити президію З'їзду в свої руки. Під час повстання у липні 1917 року і опановання українцями столиці, його приймають до "Б. С." якого вірним членом лишається аж до своєї смерті. Досвід Міхновського з РУП-ом взяли на увагу організатори "Б. С." і побудували його на цілком інших засадах.

Донцов у своїх творах (див. перші, несфальшовані видання) з пошаною і вдячністю згадує Міхновського, пишучи, що він його на ціле життя навчив відрізняти боротьбу з режимом від боротьби з народом, а також вказав який нарід є головним ворогом.

Крім згаданих, ще має Міхновський ряд заслуг, які належать до його пізнішої діяльності.

Отже лише незнанням доводиться з'ясовувати подібні твердження людини вихованої організацією в проводі якої були агенти ворожих держав. Вони подбали про запаморочення "соборництвом" молоді, яка в "добрій вірі" тисячами складала своє молоде життя, а по війні уможливила замаскованим москалям опановання еміграції. Політично очолював еміграцію москаль Лозовягін і він в усіх своїх творах звеличував москалів сам і пропагував твори москаля-чекіста Фітільова, чотирьох замаскованих москалів і одна московка дали Кістяк "Е. У.", а їм допомагали В. Петров-Домонтович (москаль), Державін (москаль); "Історія України" (два видання) "Холмський" (москалі). "Організовані націоналісти" замовляють вороже настроєній до українського руху московці Меншовій велику "Історію України", а політикою одної "націоналістичної" партії керує "Бойко" (москаль Блохін), другої "Вовчук" (рівнож).

Ми подали дані про вимирання поневолених москалями народів, але не думаємо, що так лише роблять москалі.

В Індії, Бомбеї було в 1891 році 821,764 мешканці, а по 10 роках стало 776,006, цебто не більше, а на 45,258 менше. Але індуси знають хто є їхнім ворогом і ненавидять англійців* і тому Індія звільнилася від англійського панування. А у нас? У ще більшому темпі зменшується число українців, а еміграція добровільно дала себе опанувати москалям.

У перших трьох томах, коли була мова про Віктора Петрова (псевда: Домонтович, Бер та інші), то подано рік

---

*) Індія більша за західню Європу і заселяють її різні народи, різних вір, тому коли стихійно вибухло 10 травня 1857 року повстання сипаїв до нього не приєдналися сипаї Пенджаба, Мадраса, Бомбею і персональні війська гайдерабадського раджі і деяких дрібніших князів.

1949, як рік смерти, але зі знаком запитання, мовляв, остаточно не усталене чи його зварили "бандерівці" (автора цих рядків запевняв пок. Р..., що "на власні вуха" чув жахливі благання рятунку і страшний зойк з таборової кухні, де його мали зварити в казані, а знова другим "свідок" мав чути, як його впихали до огрівача ("форнеса"). Можливо, що знака запити поставлено за порадою співробітника "Е. У." — колеги В. Петрова, який добре знав, які завдання виконував В. П. і де він є. Отже для компромітації "бандерівців" подано рік смерти, а знак запити, щоб не зловитися на ще одній брехні.

Гаслова ж частина друкувалася тоді, коли всім вже було відомо з советської преси, що:

1. В. Петров працював для Москви серед українців, як "партизан-розвідчик";

2. За цю "працю" був нагороджений орденом "Вітчизняної Війни" першої степені;

3. Був відкликаний до Москви і там після 1949 року працював як учений, поборюючи теорії і праці, які були москалям "не на руку". Отже т. зв. "Е. У." мусила відмовитися від вигадки про "вбивство", але зате робить йому "рекламу" (бо ж то "орденоносець!"), присвятивши похвалам аж 58 рядків! Самозрозуміло, немає там ані натяку на шпіонажу серед хохлов-емігрантів, ані про нагороду за неї.

Звичайно в гасловій частині "Е. У." москалі-редактори розперезались ще більше. Прикладом може бути хоч би "інформація" про Скрипника, якому, скориставшись з того, що він скінчив самогубством і знаючи, що "хохли" давно забули, що не лише Ягода, Берія, Троцький, Горкий, чи навіть ветеран чекістів — Дзержинський, попавши в "неласку" — зникли і що ідеалізатори чека, старі чекісти добре знали, що їх самих чекає під час слідства, воліли самогубство, вирішили дати ролю "українського націоналіста-ленінця".

Один з "московських холуїв" українського походження, присвятив йому навіть цілу книжку. Осіб, котрі хотіли б пізнати правду відсилаємо до солідно уgruntованої праці проф. Р. Смаль-Стоцького "Українська мова в сов. Україні", в якій можна знайти дані про фактичну діяльність Скрипника. Маємо на увазі перше видання цієї праці, бо в

другому (головно в "Передмові) є помилкові твердження, що були наслідком нерозпізнання декого з московських діячів серед українців. Для осіб, котрі не мають змоги скористатися з БСЕ або з першого видання 16-ти томової УРЕ, подаємо кілька коротких інформацій про Скрипника, а вони таки більш певні.

УРЕ між іншим інформує:

"Микола Скрипник у 1918 р. був членом колегії Всеросійської Надзвичайної Комісії і завідував відділом боротьби з контрреволюцією".

На початку 1919 р. призначений народнім комісаром державного контролю УРСР. Влітку 1919 керував розгромом банди Зеленого. Провадив політичну роботу в Червоній Армії, був начальником політвідділу Гомельського укріпленого району, а потім начальником особливого відділу Кавказького фронту. У квітні 1920 р. С. повернувся на Україну, його призначено народнім секретарем робітниче-селянської інспекції. У 1921 С. народний комісар внутрішніх справ УРСР. У 1922/27 — народний комісар юстиції і Генеральний прокурор УРСР. 1927-1933 народний комісар освіти УРСР". (том 13, стор. 228).

Як видно з поданого в УРЕ руки Скрипника в крові десятків тисяч замучених у катівнях ЧеКа, ще більше на його сумлінні загинувших на засланні. На Україні, куди його прислали з певними завданнями, дали йому змогу особисто познайомитися з тисячами людей, як комісару державного контролю. Пізніше йому доручили звичну роботу знищення селянського повстанського осередку в Трипіллі, яким керував народній учитель Терпило ("Зелений"), що був сам дуже лівих поглядів, але не був московським холуєм. Далі С. виконував агентурну роботу в армії, потім став він комісаром внутрішніх справ, якому підлягало НКВД і одночасно його зроблено не тільки комісаром юстиції, але й генеральним прокурором, що робило його необмеженим паном життя і смерті на окупованій Україні. Цю всю роботу переводив під прикриттям галасу про "українізацію", а від 1927 року йому було доручено практично покінчити з уже непотрібною "українізацією" і зліквідувати всі рештки осягнень з доби УНР, в тому числі й Академію Наук. Галас,

який був роблений під назвою "українізації" москалі, що керують життям еміграції оповістили "ренесансом двадцятих років".

Щоб ще виразніше підкреслити характер "Е. У." можна було б написати грубу книжку, але на жаль то не зменшить в існуючій ситуації шкоди, яку вона робить.

Спинимось для прикладу на статті пок. д-ра медицини В. Плюща, вміщеній в п'ятому томі на стор. 1906 (4 стор. дрібного друку).

Подаємо основні твердження щодо сучасного стану:

"Україна за забезпеченням лікарями стоїть на першому місці в світі".

"На безперервне зростання медичних кадрів в УССР сов. влада звертала особливу увагу з самого початку свого існування".

"Витрати на охорону здоров'я постійно зростають".

"Санаторно-курортна справа на Україні значно розвинулася".

"Охорона здоров'я матері та дитинства стоїть на Україні на високому рівні. Це пояснюється з одного боку дійсною турботою про дітей, а з другого боку — масовим притяганням жіноцтва до праці".

"Досить добре зорганізована допомога при пологах".

"Санітарно-протиепідемічним і профілактичним заходам органи сов. влади завжди надавали великого значіння".

"Існує нагляд за санітарним станом підприємств".

"Завдяки покращанню охорони здоров'я в УССР зменшилася смертність і тепер належить до найнижчих у світі".

"Середня тривалість життя в УССР зросла з 47 років у 1926 році до 72 років у 1965".

Перечитавши це все можна лише дивуватися чому українців, яких мало бути при такому річному прирості, який був усталений до першої світової війни, тепер є не 160 мільйонів (рік 1979) тільки 26 міль.) і чому автор тих "інформацій" (якщо не мав "спеціального призначення") і його однодумці з числа лікарів сидять на чужині, а не йдуть працювати для свого народу?

Природно, що поява цієї докладної і удокументованої рецензії в мікроскопічній кількості, яку поширювали замов-

ники (члени НТШ і сеньорату пласту) серед осіб яким варто було на їх думку її дати, впливу не мала на чотирьох москалів і одну московку, які далі продовжували свою роботу і тому т. зв. "гаслова" частина має той же антиукраїнський, комунофільський характер. Щоб показати це на конкретних прикладах, подаємо далі інформації про таких відомих осіб: М. Білинського, П. Болбочана, О. Волоха і В. Оскілка. Про кожного з них спочатку подаємо фактичні дані, підкреслюючи те, що свідомо промовчане в т. зв. "Е. У.", а потім дослівно передрук поданого в "Е. У."

Михайло Білинський — перед революцією старшина фльоти, провадив серед морців освідмлюючу національно-українську роботу. Перекоаний самостійник. Від моменту організації партії соціалістів-самостійників — член партії. Прибувши до Києва організує Морське міністерство, був морським міністром і начальником морського генерального штабу. У 1920-21 рр. був міністром внутрішніх справ.

Зголосився добровільно до участі в другому Зимовому Поході, хоча наперед знав про його трагічне закінчення, наслідком зради Ю. Тютюнника, кажучи, що хоче, щоб нащадки знали, що були й міністри, які не ховалися в заплілю, а йшли боротися за Україну. Згинув у бою недалеко Базару.

"Білинський Михайло (1882-1921) один із організаторів Морського Міністерства, 1919 р. морський міністер УНР; загинув у бою під час другого Зимового Походу". "Е. У.", т. I, стор. 130).

"Болбочан Петро виніс із рідної хати українську національну свідомість. У кадетській (юнацькій) школі ще перед революцією організував тайний український гурток. На початку першої світової війни мав рангу поручника, а при кінці мав рангу підполковника.

З вибухом революції став борцем за творення української армії і у V корпусі зорганізував український полк. Москалі розпочали проти його полку збройну боротьбу від якої він не ухилився. У 1918 році брав участь в обороні від москалів Києва і згідно з наказом уряду відійшов на Житомир. Під час контрнаступу після Берестейського миру відзначився на чолі Запоріжської дивізії у боях за Лівобереж-

жя. Викликав подив німецького командування блискучою операцією, яка закінчилася здобуттям Гребінки, яку боронили великі і добре озброєні сили (чехословацькі відділи і червона гвардія). У звідомленні Генерального Штабу УНР його прізвище, тому, що був самостійником, пов'язаним з самостійницькими організаціями — промовчане. Ще більше відзначився він здобуваючи Ромодан, який боронили двічі числово більші московські сили, а силою вогню перевищали в чотири рази. У центрі мали москалі шість добрих (не "імпрізованих") потягів, а вночі москалі одержали підкріплення 8.000 вояків, 7 панцирних потягів і 8 панцирників. По п'яťох днях боїв Болбочан здобув Ромодан. Німці офіційно поздоровили Болбочана з блискучою перемогою. Московська большевицька преса назвала Болбочана "найнебезпечнішим протівником і... старорежимним генералом" і за достарчення його "живого ілі мьортваво" назначили 50.000 рублів нагороди. 6 квітня українські війська під командою Болбочана вступили до Харкова. 10 квітня спеціальний курієр привіз тайний наказ випередити німців і здобути Крим, від якого на здивовання німців політики УЦР у Бересті відмовилися. В дорозі німці пробували спинити рух військ, керованих Болбочаном, але Болбочан відповів, що прокладе собі шлях силою. Уряд УНР початково заявив німцям, що не знає про жадні війська, які б посувалися в тому напрямі. Німецьке командування знало про майже неприступні фортифікації Перекопу і тому, знаючи, що Болбочан немає важких гармат, — пропустили його, будучи певними, що здобути Крим без німців він не зможе. Болбочан доконав чуда і здобув Перекоп і здобув Симферопіль. Уряд УНР під тиском німців і тексту умови наказав Болбочану покинути Крим. Перед німецько-московським переворотом (Скоропадського) знаючи, що Болбочан не дасть себе роззброїти, скеровано його на кордон на північ від Харкова. Коли пізніше Директорія почала повстання проти Скоропадського, Болбочан, якого національні кола попередили заздалегідь про плянування повстання, зайняв Лівобережжя. Наші соціялісти, його, як українського самостійника — боялися і не любили. Націоналісти скерували до його штабу, як до радника — Міхновського. Коли ж в Харкові, всупереч його

забороні зібрався "робітничий з'їзд", він його розігнав силою і заарештував московсько-большевицького агітатора, який мав фальшиві документи і 400.000 новеньких рублів у банкнотах. Командуючому московськими військами — Антонову вдалося перетягнути на свій бік цілий німецький, добре озброєний корпус і тому довелось Болбочану покинути Харків. Тоді починається проти Болбочана в соціалістичній пресі скажена кампанія брехень і наклепів, яка кінчилася тим, що півбольшевицький авантюрик — Волох, вночі з групою однодумців "арештують" Болбочана, а Петлюра без слідства і суду засилає його до Станиславова в Галичині.

Кілька місяців пізніше партія самостійників наказує йому для рятування України приїхати до Проскурова і вступити в командування корпусом. Тому, що Запорозький корпус мусів несподівано відбивати у важких боях наступ мадярських і китайських частин — соціалістичні змовники захопили його вночі і вивезли до Чорного Острова. Військова влада ухилилася від розгляду справи і передала розгляд цивільній владі кам'янецьких бунтівників і головно заходами Мартоса, який брав участь у бунті проти уряду УНР — засуджено Болбочана за "порушення дисципліни" й застрілено.

Це інформації, які слід було подати про такого визначного патріота, героя і коменданта та про його вбивство. Ми не підкреслювали в цьому випадкові правди, яка не дісталася до "Е. У.", бо довелось б підкреслювати майже все. Не знаємо лише чи Мартос зголосився по визначену москалями нагороду (50.000 рублів) "за голову" Болбочана, чи з огляду на те, що під ту пору советські гроші дуже впали — зрезигнував з неї.

А тепер подаємо дослівно те, що подали москалі про нього в "Е. У.":

"Болбочан Петро (1883-1919) полк. армії УНР, здібний організатор і визначний стратег; з осені 1917 командувач I Укр. Респ. полку в складі 2 Сердюцької дивізії, боровся проти большевиків під час їх наступу на Україну за Цент. Ради; 1918 р. — яко отаман I Запор. Дивізії в складі Запор. Корпусу, відбув похід у Крим, за гетьманату — полк, дру-

гого Запор. полку. З наказу Директорії восени 1918 командувач Запорожським Корпусом і всім військом Лівобережної України; після відступу на Правобережжя, командних постів не займав. 9. 6 1919 року у Проскурові зробив спробу самовільно стати на чолі Запор. Корпусу і за вироком Воєнно-Польового Суду був розстріляний б. ст. Балин на Поділлі". ("Е. У." т. I., ст. 152).

Тепер порівняймо цю "інформацію", в якій не лише промовчане все, що знайомить непоінформованого, в першу чергу молодь з одною з найвизначніших постатей визвольної боротьби (а і ми подали не все ним доконане, описане рядом свідків і учасників), але й подано ряд брехень, хоч би таких, як "вирок Воєнно-Польового Суду", якого не було, з розхваленою і розреклямованою постаттю державного злочинця і зрадника Волоха, якому місце на шибениці. Спочатку, як і перед тим подаємо промовчану Шевельовим і іншими москалями-співредакторами правду, а потім їхні вигадки.

Омелян Волох — лівий соц. революціонер — авантюрист з большевицькими симпатіями. Ще на Лівобережжі вів підривну діяльність проти Болбочана і ширив безпідставні вигадки, підтримувані соціялістами. Потім САМОВІЛЬНО без згоди С. Петлюри (хоча Петлюра, як не військовий соціяліст був тому радий, бо боявся Болбочана, як небезпечного конкурента), доконав перевороту і "арештував" Болбочана і щойно тоді повідомив Петлюру, запрошуючи приїхати особисто. Волох сподівався зайняти місце Болбочана, але Петлюра не зважився ані на це, ані на приїзд. Болбочана ж соціялістична влада БЕЗ СУДУ і слідства усунула з посади і заслала до Станіслава. Щойно на початку 1919 року Волох САМОВІЛЬНО оголосив себе комендантом Зап. Корпусу (Штаб у Вапнярці). Московсько-большевицьким військам вдалося зайняти Жмеринку і так перервати зв'язок між Волохом і урядом. У цей мент окупаційна влада в Києві була загрожена наступаючими відділами організованої Оскілком Північної Групи військ УНР, якої наступаючі частини були вже в 12 кілометрах від Києва. Ленін, не можучи прислати підкріплення, наказує стягнути з півдня московські війська і рятувати Київ. Але з Києва при-

бувають зрадники — ліві українські соціалісти, що співпрацюють з окупантами і дня 22 березня ОДНОЧАСНО організують перевороти у Валнярці і Кам'янці. Петлюра до того часу вів переговори безпосередньо з Москвою, а ворохобники визнають маріонеткову владу в Києві за легальну і пропонують почати переговори. У Валнярці переворот робить Волох, видає універсала в якому заповідає боротьбу проти УНР і Петлюри і визнає владу маріонеткового "уряду" Раковського, якому пропонує почати переговори. Оскільки, якого, як самостійника, при якому в характері політичного дорадника був "братчик" Мацюк (волиняк) ненавидять щиро і тому не важко було запроданцям, що прибули з Києва, щоб зорганізувавши обидва перевороти, намовити Волоха послати літака розкидати над частинами Оскілка "універсала" Волоха і летючки з повідомленням, що УНР не існує, не існує уряд, а Петлюра втік.

Ці звістки з запілля деморалізували наступаючі на Київ частини і врятували окупантів. Окупанти не приймають не потрібної вже їм пропозиції Волоха і починають наступ на здеморалізовані Волохом частини Запорозького Корпусу. Волох з тими частинами, які становили 40% усієї армії УНР, тікає до Румунії, де румуни роззброюють Запоріжський Корпус, а потім перекидають його в напрямі Кам'янця — Проскурова. Завдяки згаданому бунту і зраді Волоха втрачено було: 80 гармат, 700 скорострелів, 15.000 рушниць, 7.000.000 рушничних набоїв, 34.000 гарматних набоїв, 2.500 ручних гармат і 40 ешолонів військового майна. В Кам'янці, де під ту пору були міністерства, яких урядовці відмовилися слухати бунтарів, а запасовий полк підтримати збройно, бунт не вдався і прислана членом Директорії (самостійником) сотня під командою сотника Хомодовського поарештувала організаторів бунту (Феденка, Мартоса, Вікула, Жуківського, В. Чехівського, А. Степаненка, М. Ткаченка, Голубовича, Романченка та інших). Сотник Хомодовський (буковинець з УГА) мав підписане членом Директорії Панасом Андрієвським призначення на становище коменданта всіх військових сил в Кам'янці і в околиці.

Петлюра, який перебував у Рівному не zagrożеному москалями завдяки несподіваному для нього і незрозуміло-

му наступові на Київ військ, сформованих Оскілком і підтримці селянства, яке, мовляв, "вилікувалося від симпатій до большевиків", бо не враховував того, що на теренах зайнятих Північною Групою не мали змоги українські соціалісти всіх відтінків баламутити людей, а інформування селян знаходилося в руках "братчика" Мацюка. "Панування" бунтарів не тяглося і тижня і були вони поарештовані. Петлюра в першій хвилині хотів ліквідувати справу компромісово, але побачивши, що бунтарі настроєні безкомпромісово, допустився чергового злочину, наказавши всіх їх випустити, потім разом з ними довів до остаточної катастрофи.

У всякій нормальній державі за злочин якого допустився Волох було б його у ліпшому випадкові розстріляно, але бунтарі, ЯКІ ВЧИНИЛИ БУНТ У ТОЙ ЖЕ ДЕНЬ І ВИСУНУЛИ ТІ Ж ГАСЛА — не висловили йому навіть догани! Промовчали вони рівнож причину знеохочення до боротьби наступавших на Київ військ, а щоб її приховати вигадали іншу. Мовляв туди кинули большевики відому "тарщанську дивізію", зложену з "перевихованих" у Московщині колишніх утікачів-повстанців проти поміщицьких карних відділів за гетьманату". Тимчасом з творів Фітільова ("Сині етюди") краще поінформованого, видно, що в тій дивізії українців не було.

Петлюра на нараді промовчав про злочин Волоха.

Пізніше, 1 грудня 1919 року Волох знова, вже вчетверте спробував доконати перевороту в Любарі — Чорторії, захопив державну скарбницю (коло 100.000 золотих фанц. франків, 39.000 золотих московських рублів, 30.000 срібних рублів і коло 2,500.000 українських карбованців) і з нею втік до Києва, де моцскалі те все відібрали (на Прорізній вулиці), а Волоха арештували.

А ось що подала московська редакція під проводом Шельова в "Е. У.":

Волох Омелян (1885) отаман, 1917 командувач 2 українського полку, 1918 — гайдамацького полку, на початку 1919 р. командувач Запор. корпусу, згодом Запор. бригади. 1 грудня 1919 року в Любарі зробив невдалу спробу повстання проти Директорії і захопив державну скарбницю, перейшов до більшовиків" ("ЕУ" т. I. ст. 314).

Як бачимо московська інформація була більше ніж "стримана", подана лише тому, щоб сказати щось про такого "визначного" злочинця. А і то в сказаному є "неясности". Так напр. не сказано чому "командувач корпусом" став "командувачем бригади". Заповнюємо недоговорене:

Один з полків корпусу, повіривши словам "універсала" Волоха про переговори з Раковським, без бою піддається кинутим у наступ московським частинам. Москалі полк роззброюють, а потім всіх без винятку розстрілюють. Це викликає паніку і втечу в бік Румунії. В район Кам'янця — Проскурова прибувають рештки, втративши не лише зброю, а і вояків, які кількісно не перевищували бригади.

Володимир Оскілко — народний учитель з Волині. Належав до партії Соц. Самостійників. Зорганізував і умундурував в однакові однострої без допомоги уряду дві дисципліновані волинські дивізії, пізніше відомі під назвою "Північної Групи". У початку 1919 року починають з важкими боями ці дивізії звільнення від московських військ західньої Волині. В районі Мозиря приходить до капітуляції і переходу на наш бік цілої дивізії з 35 гарматами і багатьма скорострілами, яка входила в склад "Першої Советської Армії". Політично-інформаційна праця "братчика" Мацюка дає добрі наслідки і селянство підтримує своє військо, яке починає успішний наступ на Київ. Занепокоєний Ленін наказує всі війська з південного і румунського фронтів негайно перекинути до Києва. Передові частини Оскілка в районі Макарова наблизилися на віддаль 12 кілометрів від міста.

В цей час кільком московським холоуям вдається намовити відомих ще з часів УЦР своєю злочинною діяльністю соціалістів-москвофілів ОДНОЧАСНО у Кам'янці і у Вапнярці виступити проти Директорії і визнати владу Раковського. Над наступаючими частинами були розкидані з літака "універсали" Волоха і відозви припинити боротьбу за неіснуючу вже Директорію. Це гасить т. зв. "наступальний порив", а підвезені з півдня московські війська перебирають ініціативу. Тимчасом Петлюра формує із звільнених з в'язниці бунтівників міністерство і воно всю свою увагу скеро-

вує не на рятування України, а на знищення всіми можливими засобами Північної Групи і усунення Оскілка.

Така ситуація змушує самостійників домагатися від Оскілка dokonання перевороту і усунення від влади москвофілів-більшовиків

Оскілко отягається. Нарешті під натиском організації — згоджується, але нашвидку зорганізований виступ не вдається. Оскілко змушений втікати на занятій поляками терен, забравши з собою касу Групи, в якій було коло 30,000 паперових карбованців.

Кілька місяців пізніше мусів і Петлюра втікати до тої ж Польщі, аж до Варшави, але він був для бунтівників "своя людина" і тому не пробували обхляпати його, як Оскілка безпідставним підозрінням, що він діяв за попередньою умовою з поляками.

По закінченню війни починає Оскілко видавати в Рівному часопис "Дзвін", в якому обстоює потребу порозуміння з поляками до чого змушує його разяче комунофільство та москвофільство спочатку членів "виборчого бльоку", а потім діяльність "Українського Посольського Клубу". Виданий Клубом при кінці каденції збірник "З трибуни", дає надто багато доказів, що Оскілко не помилявся.* По виході збірника була на нього обширна рецензія в "Тризубі", але вистарчить нагадати, що по вбивстві Петлюри, клуб виніс ухвалу, в якій солідаризується зі Шварцбартом. Це викликало протести виборців з сотнями підписів, у яких виборці заявляли, що Петлюра був прихильником жидів, вбили його як голову української держави, а вигадана причина видає тінь на український нарід.

Ми знаємо, що в проводі УВО більшість належала чужим агентам (чотири московських і один — німецький). Отже з доручення "проводу" його вечором застрелив убивник через вікно. Організатор вже не живе і пора б розкрити правду для історії.

А ось, що подано в "ЕУ", том I, стор. 1893:

"Оскілко Володимир (1892-19) гром. і військ. діяч родом з Волині, нар. учитель, пізніше отаман армії УНР, в кінці 1918 на початку 1919 орг. Півн. Групу військ УНР, і ко-

* Дивись фотокопію в кінці книжки в додатках.

мандувач Півн. Зах проти больш. фронту. 29/IV 1919 року зробив спробу держ. перев. в Рівному, заарештувавши членів уряду УНР, але спроба не вдалася і О. мусів тікати до Польщі, що була у війні з Україною. З 1921 р. видавав у Рівному угодову, фінансовану польським урядом газету "Дзвін". Забитий невідомими людьми". ("ЕУ", том I, стор. 1893).

Про Віктора Петрова ми не подаємо докладних інформацій, бо їх докладно усталити важко. Вистачає лише нагадати, що він за допомогою інших москалів дістався до Укр. Наук. Інституту в Берліні, до Укр. Вільн. Університету, проліз до Укр. Богословської Академії в Мінхені, до співроб. часопису "Трибуна" ("бандерівського") і редакційної колегії видаваного "бандерівцями журналу "Арка" (який сів розклад серед еміграції і був влучно названий Л. Мосендзом "архітектурною повією"). У ділянці Шевченкознавства пробував спотворити Шевченка, ширив московську "теорію" про походження українського народу і в ділянці літератури під псевдом "Домонтович" написав такі шкідливі під кожним оглядом і маловартісні в мистецькому розумінні твори, як "Доктор Серафікус" і "Без Грунту".

Але справа не у вигаданій "мистецькій вартості", а в тому, що стара еміграція (не враховуємо частину молодшу, не так переняту москвофільством і частину молоді), залишилася в основному на тих же ідеологічно-світоглядних позиціях, на яких була в 1918-19 роках і щоб її опанувати і зробити такою ж, як пересічний "громадянин" УССР є тепер — треба її провести тим же шляхом і привести до того ж стану. Отже, можливо, що "Доктор Серафікус" був написаний в тому "стилі", в якому писалися в початках 20-их років такі "поєми" як В. Поліщука "Онан", чи Підмогильного "Місто" і Сосюрин "Мазепа" та інші (твори Фітільова, Яновського, Панча і т. д.).

Мета — цілковитий розклад родини, українське слово "дружина" мало перетворитися в сексуально-розбещену повію жіночої чи чоловічої статі з напівнормальним інтелектом: мистецтво в ділянці малярства, музики літературних форм — мало зірвати з минулим і переживати цілковитий розклад.

В "Серафікусі" Вер, одружена з чоловіком, який перебуває "десь далеко", оглядає на пляжі тіла чоловіків і розважає над тим, якого б вибрати, щоб її статеві краще задовольнив. Корвін та ж "Вер", лише чоловічої статі. Зідю-тіння інтелектуальне Комахи доведене до того стану, що він поважно розважає над тим чому так є, що чоловік не може родити дитину без участі жінки.

Вражає цілковита безідейність і доведений до крайніх, нижче тваринячих, меж егоїзм.

А "Українська Трибуна" майже в кожному числі захвалює всю цю гидоту. Що ця акція ведеться свідомо московськими агентами може свідчити хоч би те, що редактор антивістниківського "Вісника" — Шульга в першому числі вписав без згоди авторки (М. Донцової з Бачинських) два твердження, які гостро суперечать цілій її рецензії, а саме:

"Картина цікава і варта уваги такого великого майстра, яким безперечно є Домонтович, автора великого твору про Україну, в ньому проявляється справжній український дух".

Тимчасом авторка цілою своєю рецензією довела протилежне.

Вартим уваги, що ще Сталін, коли уважав, що мета досягнута, вводячи "реалізм", сказав: ми свідомо розкладали буржуазне мистецтво і буржуазну родину, але ми допустилися б величезної помилки, коли б розкладали самих себе.

І справді в літературі писаній по другій світовій війні, в творах таких авторів, як хоч би Письменна (і багатьох інших) виразно підкреслюється культ родини і навіть засуджується тих, хто будучи ще "піонерами" доносив на своїх батьків.

Коли "Домонтович", "Бер" (і ряд інших псевд Петрова) виконав свою "роботу" — він раптом зник.

Викликаний до Москви, виїхав потайки, щоб дати змогу колишньому запальному комсомольцеві Р...ну ширити вигадку немов він бачив, як у таборі "бандерівці" тягли вночі Петрова до кухні і той розпачливо кричав, а в кухні вкинули до казана і зварили. Москалі з яких складається редакція "ЕУ" обережно, знаком питання підкріпили вигадку. По його смерті в 1969 році (а не в 1949 р.) в некрологах сов. преси було подано, що він одержав нагороду від мо-

сковсько-большевицького уряду (орден Великої Вітчизняної Війни 1 степеня) за агентурну працю ("розвідника-партизана") серед української еміграції перед поворотом "на рідину". В московському журналі "Советская археология" (ч. 3, ст. 260-261) сказано про його діяльність в роках 1941-1949) таке:

Уся діяльність В. Петрова під час війни мала патріотичне спрямування (!) і (тому) в 20-річний ювілей перемоги над гітлерівською Німеччиною (тобто в 1965 році) він був нагороджений орденом Великої Вітчизняної Війни першого ступеня за видатні заслуги перед Батьківщиною".

А тепер нехай читач сам порівняє характер, тон, і докладність інформацій поданих москалями-редакторами "ЕУ" про названих нами попереду діячів, які боролися проти Москви за Самостійність України з поданою далі інформацією про "орденоносця" Петрова, (природньо про справу з "орденом" сказати "забули"). Дослівний передрук "інформації" з "ЕУ":

"Петров Віктор (літ. псевд. В. Домонтович, Віктор Бер; 1894-1969), письмен., літературознавець, етнограф й археолог, родом з Катеринослава; д. чл. НТШ. Закінчив Холмську гімназію (1913) і Київ. Ун-т (1918). У 1920-их рр. співр., з 1927 керівник Етногр. Комісії ВУАН, 1925-1929 співред. (разом з Лободою) "Етнографічного Вісника"; з 1934 р. співр. Ін-ту Історії Матеріальної Культури, 1941 дир. Ін-ту Укр. Фольклору. 1944-1945 співр. Укр. Наук. Ін-ту у Берліні. На еміграції у Зах. Німеччині: з 1945 р. проф. УВУ і Богословської Академії у Мінхені, співр. в-ва "Укр. Трибуна", чл. ред. колегії ж. "Арка". З 1949 р. в СРСР; працював в Ін-ті Іст. Матеріальної Культури АН СРСР у Москві, з 1956 старший співробітник Ін-ту Археології АН УРСР у Києві, завідувач його наук. архіву. П. автор біографічних романів "Аліна і Костомаров" (1929), "Романи Куліша" (1930) і виданих під псевд. В. Домонтович романів й оповідань. "Дівчина з ведмедиком" (1928), "Доктор Серафікус" (1947), "Без ґрунту" (1948), а також багатьох оповід. друкованих у періодичних виданнях. З літературознавчих праць П. важливіші: "Провідні етапи сучасного Шевченкознавства" (1946), "Походження українського на-

роду" (1947), і т. д. і т. д., в тому ж дусі. Разом 57 рядків у яких редактори-москалі подали навіть дрібнички про відзначеного за шпигунську і розкладову працю цього москаля-"орденоносця" і лише скромно промовчали про нагороду його орденом про те за що його ним відзначено.

Читач порівнявши цю "інформацію" і здатний хоч трохи самостійно думати,, відразу помітить різницю і зрозуміє мету справжніх редакторів "ЕУ".

Автор захоплюючих оповідань про Гуцульщину — Ломацький (але не гуцул, як думає один з московських холуїв, а подоляк, який довгі роки учителював на Гуцульщині) вже в 1958 році бачив, що доконали москалі, окульбачивши еміграцію і коротко з'ясував становище в своєму листі з квітня 1958 року, фотокопію якого містимо в "Додатках".

Але москалі з яких складалася справжня редакція "ЕУ", не встані були заперечити тої правди, яка була розкрита в дбайливо обгрунтованій брошурі "В чийому інтересі?" і, як показує ряд вміщених у "Додатках" фотокопій листів, хапалися єдиного способу її "неутралізації" — шляхом наклепів і найогидніших брехень так очорнити автора, щоб згадану брошуру ніхто не хотів читати.

Ломацький в своєму листі писаному в початку 1958 року повідомляє, як пробували його переконати в тому, ніби Донцов говорив, що автор "В чийому інтересі?" є "непевна людина", на Волині перед другою світовою війною мав працювати в польській "двійці" і т. д.

З того ж Парижа ширилися й анонімові "летючки" в яких давали "сарсельці" волю своїй фантазії. Знова ж з Лондону писали, що начеб то Донцов казав, що не знав ніколи автора "В чийому інтересі?", що чув про нього лише лихе і т. п.". Тимчасом усе це обчислене лише на неуттво еміграції, яка свого часу не читала редагованого Донцовим ЛНВ і Вістника і тому не знає, що майже в кожному числі (за винятком того часу, коли автор брошури, понад три чверти року сидів у Березі Картузькій і місяць у в'язниці) було щось з його праць (статті, розвідки, спомини, поезії, рецензії і т. д.).

В листі Ломацького з 1/VIII. 1958 р. серед інших справ була Ломацьким порушена і справа його власних поглядів.

а також є згадка про Вовчука. Фотокопії цих двох уривків рівнож подаємо в "Додатках". Говорячи про підривну акцію ведену ворогом в організації, пише: "...хто він? Вовчук? — Хіба ні! Він же інтелектуальна нуля!"

Оскільки йде про знання — то Ломацький не помиляється. Але Вовчук майстерно орудує фразами з яких кожна криє московську отруту, є інтригант, брехун і діє спільно зі своїми одноплемінниками, зокрема з Оглобліном.

Подаємо приклад:

У 1953 році було видруковане в Європі вдруге, не цикльостилеве, а нормальним друком, значно поширене (хоча рівнож за браком коштів неповне) видання "Історії українського народу" Р. Млиновецького. Перше (цикльостилеве) було друковане в 1946 році.

Вовчук довідався коли було вислане з Мінхену друге видання і знав, що така посилка прийде за місяць. Отже, щоб викликати до цього видання упередження і перешкодити його поширенню, а zarazом, щоб не подати відомости про появу другого видання, Вовчук у листопадовому числі "Вісника" (м. ін. "вісником" зветься уживаний в бондарстві прилад, який не має нічого спільного з "вістками" і "вістником") за 1953 рік містить таку провокаційну статтю, в якій згадується лише про видання 1946 р. і подаються такі відомости і спрепаровані "цитати":

"В останніх роках маємо справжній похід проти "Історії Русов", який іде з різних, як неукраїнських, так і ніби то українських джерел... Якийсь Ільянов пише... "мерзоти і "нелюдяності", якими повна "Історія Русов", зумисне там зібрані, щоб викликати зненависть до руссково народа... хто хоче пізнати справжнє лице українського сепаратизму... повинен ознайомитись з "Історією Русов".

"Російський автор", читаємо далі у "Віснику", "закликає москалів вивчати "Історію Русов", а деякі українські "патріоти" закликають українців здати її до архіву. Ось приміром Роман Млиновецький у своїй "Історії українського народу" (нариси з політичної історії) (1946) відмовляє авторів "Історії Русов" українського патріотизму. Він пише: "Коли й можна говорити про "національну гордість" автора тої "історії" то була це своєрідна "гордість" вірного пса,

який мав невдячного пана, що не вмів належно оцінити його заслуг і помічав їх тільки деколи та "дякував чаркою горілки", але на жаль автора того "історичного документу" надто скоро той пан забував за ці заслуги". (стор. 207,6).

Тимчасом наведені слова є висновком з ряду поданих цитат і пояснень (38 рядків!) серед яких були наведені такі твердження автора "Історії Русов"

"Мазепа — природний поляк із фамілії літовської... гнусний замисел породила в ньом адская злоба".

"Мазепа імел умисел вредний, побужденієм собственной сво злоби і отмищенія, а отнюдь не національних інтересов... загубил себя і многіх невинних людей ім обманутих".

Ясно, що наведені твердження автора "Історії Русов" москалеві, який спеціалізувався в обхляпуванні багном гетьмана Мазепи дуже до вподоби. Подобаються вони і москвофілові-федералістові і драгоманівцеві в одній особі — Володимирові Дерошенку і тому не забув Вовчук вмістити таке речення: "Нещо давно проф. Володимир Дерошенко в одній із своїх статей, писав: "Наші наукові установи повинні б спромогтися на видання знаменитої "Історії Русов", користаючися з перебування в ЗДА такого знавця того часу, як проф. Оглоблін".

До сказаного слід ще додати пригадку, що Вовчук же подбав, щоб в оголошеннях про появу підфальшованого перекладу "Історії Русов" підкреслити, що її мусить набути кожний, хто хоче знати ПРАВДУ про мазепинщину!"

Прочиташи цитовану статтю, видрукувану Вовчуком саме в пору, мусимо визнати, що вона відповідає всім московським вимогам: викликає упередження до автора "Історії", знецінює її шляхом фальшовання, а одночасно не згадує про появу нового, повнішого видання. Як ставилися москалі до першого видання можемо бачити з фотокопії листа відомого діяча, який був у 1918 році інспектором шкільництва (куратором) Полтавщини, Віктора Андрієвського. Василенко-Полонська-Моргун московка, донька московського генерала Меншова, ще з передреволюційних часів була запеклим ворогом українського руху.

У "Віснику" за квітень 1955 року вмістив Вовчук статтю "Донцова", яка, починаючи з заголовка перечить усім за-

садничим поглядам Донцова. Заголовок змінений Вовчуком так, що з антимосковського став... антирежимним. В оригіналі стаття звалася "Пам'яті Мазепинців", "Вісник", число 7-8, рік 1939. У Вовчука, зроблена з неї "салатка" стала зватися "Царат, вчора, большевизм — нині". Донцов же не раз з вдячністю згадував Міхновського за те, що він на ціле життя навчив його відрізняти боротьбу з народом від боротьби з режимом.

Але Вовчук не лише це змінив так, як це потрібно москалям, але так повіривав і позліплював речення, щоб зробити з неї реклямову статтю для... "Історії Русов!"

А ось другий приклад провокаційно-підступної діяльності Вовчука. Вовчук спровокував Л. Шанковського, показавши йому в першому (цикльостиловому) виданні "Історії українських визвольних змагань" примітку, в якій вказувалося на некомпетентність Л. Шанковського в "козачій справі", пропагуванням якої він займався і ця примітка викликала темпераментний напад на працю Млиновецького, якої мав появитися друкований нормальним друком значно доповнений наклад.

Напад Л. Ш. починався так: "У своєму цикльостиловому памфлеті під назвою "Нариси з історії укр. визвольних змагань" (част. I, ст. 84)... автор зарахував мене до "ворогів народу".

Виразу "Вороги народу" там взагалі нема, то вигадка Л. Ш., Примітка є не в першій частині тому першого, тільки в томі *другому*. Томи великого книжкового формату, дрібного і густого друку і кожен том має понад 380 стор.

Свою статтею виявив автор її не лише свою некомпетентність, але й нечесність не тільки препаруючи цитати і перекручуючи події, але й пробууючи підкріпити свої вигадки фальшивим перекладом цитати з праці Ст. Рудницького, виданої в німецькій мові в 1916 році, при чому Л. Ш. змінив усі твердження Ст. Рудницького на протилежні.

Коли Млиновецький зажадав вміщення спростовання і голова провodu з Мінхена наказав те спростовання вмістити, Вовчук прислав Млиновецькому листівку в якій писав, що статтю вмістить і щоб не підозрювати його в небажанні вмістити, але два наступних числа цілковито заповнені бі-

жучим матеріалом і він щойно в третьому її вмістить. В дійсності Вовчуку ходило про те, щоб вона "діяла" забуваючися поволі. Коли ж минуло два місяці і почався третій у кінці журналу, в рубриці "листування Редакції" замість "спростовання" Млиновецького появився "Лист до Редакції" написаний Вовчуком, так як йому треба, щоб пригадати ще раз усі вигадки Л. Ш. і щоб лишилося вражіння, що він мав рацію. Під цим "листом" у нього вистарчило нахабства підписати Млиновецького.

І це не виняток. У "Віснику" стало містилися його статті, які більш чи менш суперечили програму організації і у великій мірі спричинилися до її розпаду на три частини.

Нарешті, коли він уважав "грунт" належно підготованим, пустив статтю "Половецького", який у ній звільняв від відповідальності і москалів, і Сталіна, і партію і організацію на місцях за голод 1933 року, а тим більше 1922 року і пропонував взагалі забути всі три голоди, бо, мовляв, вони компромітують українців, роблячи з них людожерів.

Ми вже згадували про спровокований тою статтею виступ Ленкавського, про взятю на себе Вовчуком ролю "об'єктивного судді" і признання рації "Половецькому". Обурення Ленкавського, наслідком якого було усунення Вовчука зі становища редактора "Вісника" і не міщення довгий час його статтей організаційною пресою.

Але бліденька особа нового редактора не дала сподіваних змін. Одноплеменні Вовчуку москалі, такі як Оглоблін і їхні холоуї, як Давиденко давали напрямок. На той час москалі вже опанували інтелектуальне життя української еміграції, а в тому і пресу.

Очолював "політично" українську еміграцію "яскраво червоний" ("Багряний") москаль Лозовягін, якого і прізвище і псевдо знало докладно енкаведе, а еміграція знала тільки псевдо. Прізвище ж стало відомим щойно в 1969 році, коли було (по його смерті) опубліковане у вийшовшому в Києві "Словнику українських псевдонімів". Воно не важко було усталити його національність і без того, на підставі його творів і заяв, але для цього треба було мати трохи менше "титулів", а трохи більше розуму в голові. А зорієнтуватися було важко, бо ж під такими гарними, "соборниць-

кими" прізвищами виступали хоч би справжні 100% москалі, які укладали обчислену на дію в майбутньому серед решток "хохлів" і серед чужинців т. зв. "ЕУ" (і в число справжніх редакторів не допущено ні одного їхнього холоуя).

Взагалі ж на визначних становищах діє серед української еміграції понад півтора десятка москалів.

Москалі, коли заходила мова про "ЕУ" з людьми поважнішими, але такими, що читали "В чийому інтересі?", пробують вжити такий "аргумент": "та це лише особистий погляд самого автора "критики", якого ніхто не поділяє".

У відповідь подаємо далеко не повний список тих хто так як і автор згаданої критики дивиться на т. зв. "ЕУ", а фотокопії їх листів читач знайде в "Додатках".

1. Лист В. Андрієвського, перед. рев. діяч, потім "куратор" Полтавщини, автор споминів і численних статей.

2. Стаття Архиепископа Сильвестра (проф. Гаєвського).

3. Лист Віри Ворскло.

4. Листи д-ра Стахова, автора ряду історичних праць, дійсного члена НТШ.

5. Три листи ученого світової слави і винахідника П. Герасименка, найстарішого тоді дійсного члена НТШ.

6. Лист Р. Смаль-Стоцького, проф. університету, обраного на голову амер. відділу НТШ в надії, що підтримува-тице "ЕУ".

7. Лист Стахова до СВУ.

8. Лист і становище Чубатого.

9. Оцінка праці Шевельова в окремій брошурці проф. славістики Гарвардського університету Ланта.

10. Оцінка редакц. асистента "Енциклопедії Британіка", Ю. Глей.

11. Оцінка Січинського, д. члена НТШ.

12. Оцінка Донцова в ряді статей.

13. Оцінка Ісаїва, проф. Ватиканської Академії.

14. Оцінка Ломацького, відомого письменника і діяча, якого погляди зараз же по закінченню цього далеко неповного списку будуть подані на підставі відповідного уривка його власноручного листа.

15. Стаття-інтерв'ю з Донцовим.

Серед наведених — дві негативні оцінки чужинців (звичайно не москалів).

Погляди і діяльність Ломацького — уривок з власноручного листа:

"Ярослав Дзиндра — це був поза Бандерою мій одиницький щирий приятель. Коротко перед трагічним закінченням життя на мінхенській "конференції" ЗЧ ОУН — заявив відверто, що тільки нас двох — я і він глядімо здорово на те, куди злі духи в проводі ведуть ОУН-р. Я, що був до того часу — 1951 рік Головою Ради ЗЧ ОУН (членами Гол. Ради були тоді Кордюк, д-р Б. Андрієвський, Підгайний, Шевченко (виїхав тоді до Чікаго), Гікавий, і Д. Д. його кум (виїхав теж до Чікаго)... Я тоді — на Мінхенській конференції зрікся головства — перед її закінченням, попрощавсе з Бандерою і Дзиндрою — більше з ніким і виїхав з Мінхена до Ульму".

Тут мисимо нагадати, що Я. Дзиндра поповнив самогубство 18 грудня 1952 року і лише в "Українському Самостійнику" (ч. 53 з 28 XII 1952) на п'ятій сторінці появилася скупенька згадка під заголовком "Ідеаліст-революціонер", а в ній лише два уривки давали змогу здогадуватися про причини самогубства. Подаємо без змін обидва:

Уривок перший:

"Від старших своїх друзів дістає молодий Ярослав примірника підпільної газети УВО — "Сурми" і пораду ознайомитися з блискучими статтями та брошурами ідеолога новітнього націоналізму українського — Дмитра Донцова. В його писаннях знаходить він *дороговкази, що вирішують про його політичну ідеологію. Фанатичним визнавцем цієї ідеології стає він на все життя*".

Уривок другий:

"Відійшовши від роботи в АБН, він повністю зосереджується над поглибленням своїх теоретичних знань, зокрема над синтезою ідеології Донцова".

Що мусів переживати ідеаліст з такими поглядами, член проводу "бандерівців", усвідомивши, що організація в дійсності не була справді націоналістичною, а була такою, як її значно пізніше описав Ломацький у своєму листі з 13. 22. 1958 року.

З Вовчуком, якого підтримувала решта москалів, боротьба була неможлива. Не без причини керовані москалем ульмівські "Вісти" 6. II. 1955 року назвали "Хоч і паршивенькою, а все ж єдиною рожею в букеті бандерівських будяків". "паршивенькою" — щоб і сліпий не побачив ким є Вовчук. Більше пів року не виступав Вовчук, як рівнож і "Половецький" в пресі організації, але потім москалі впахали його знову, а коли він помер — то так як і з Петровим, "забули" про згадану голосну історію (тамтому "забули" нагороду орденом за шпигунську і розкладову роботу серед української еміграції) величезний некролог, який розміром перевищував майже в 20 разів згадку про Дзиндру, складався мало не з самих словословій і міщено його на ганьбу організації не на п'ятій сторінці!

Подаємо його без змін:

Помер великий син України.

Ділимося з націоналістами-революціонерами, з усією Воюючою Україною й українською громадськістю на чужині сумною вісткою про те, що в дні 14 травня на сімдесят сьомім році свого творчого життя і боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу відійшов від нас у вічність сл. п. Іван Вовчук.

Віцепрезидент Української Головної Визвольної Ради (УГВР), довголітній член Проводу ОУН, Тереновий Провідник ОУН, один з найближчих співробітників Голови Генерального Секретаріату УГВР, Головного Командира Української Повстанської Армії (УПА), Голови Проводу ОУН сл. п. генерала Роман Шухевича-Чупринки, як теж Голови Проводу ОУН сл. п. Степана Бандери і теперішнього Голови Проводу ОУН.

Від нас відійшов один з найвизначніших членів революційної ОУН та усієї революційно-визвольної боротьби України.

Покійний був сином Наддніпрянської Землі, родом з Полтавщини.

Незабутній Покійний був полум'яним патріотом, людиною глибокої думки, небуденним інтелектуалом, непересічним знавцем революційно-визвольних процесів в Україні й в російській імперії. Він був гордістю революційної ОУН.

Його праці для підпільної України, як теж для інтелектуальної української еліти знаходили глибокий відгомін серед патріотичних кіл України. Його головна, ширшим колам невідома, творчість була скерована довгі роки, у плянах Проводу ОУН, на відтинок ідейно-політичного бою проти російського імперіялізму і комунізму в Україні й в цілій імперії. Своїми есеями і статтями він завдавав дошкульних ударів большевицькому окупантові, російським наїзникам.

Покійний — це була велика і многогранна індивідуальність. Непересічний націоналістичний суспільно-політичний діяч, незвичайно передбачливий ум, який інколи в своїх проєкціях, задумах і плянах випереджував своїх співпрацівників.

Покійний був високої якості пориваючим промовцем і вдумливим аналітиком світово-політичних процесів і значення місця в них України, як революційної проблеми світу.

Це був гордий націоналіст-революціонер, який ніколи не схилив прапора революційної ОУН.

Як жив скромно, так і відійшов з цього світу з таким же своїм останнім бажанням поховати його скромно близько своїх Рідних.

Він відійшов у вічність до своїх Друзів Романа Шухевича і Степана Бандери, ідеям яких остався вірним до останнього свого віддиху.

Це був віруючий християнин з візією рідної Української Християнської єдиної Церкви.

Не тільки революційна ОУН, але вся воююча Україна зазнала великої втрати.

Рідні Покійного, Вельмишановній Дружині, Синам і Внукам складаємо наше найсердечніше співчуття. Хай Всемогутній Господь має Їх в Своїй опіці!

А мрія Покійного, нашого Вірного і Незабутнього Друга, хай сповниться, щоб Його Тлінні Останки спочили над його улюбленим Дніпром!

Хай буде вічна Слава Пам'яті великого Соборника, Націоналіста-Революціонера, який ніколи не знав компромісу з російським окупантом України!

Похорони відбулися в дні 1 7 травня 1979 р. у Пітсбурзі,
на українському цвинтарі Св. Трійці.

Вічна Йому Пам'ять!

*Провід Організації Українських
Націоналістів (ОУН)*

На закінчення подаємо ще раз уже двічі подаваний у пресі, яка захвалювала "ЕУ", не лише хто був "головним редактором", але й склад цілої редакції, додаючи в дужках тільки національність. "Головний редактор" Шевельов (син жида-вихреста, а потім співробітник Кагановича, москаль), Меншова (донька московського генерала, московка, ворог українського руху), "Глобенко"-Оглоблін (москаль), Оглоблін (москаль, спеціаліст в обхляпуванні болотом гетьмана Мазепи), Блохін (москаль) і Петров (москаль).

У ЧИЙОМУ ІНТЕРЕСІ?

(*"Енциклопедія Українознавства"* вид. Наук. Т-ва ім. Шевченка під головною редакцією проф. д-ра В. Кубійовича і проф. д-ра З. Кузелі. РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: ВАСИЛЕНКО. ПОЛОНСЬКА, ПРОФ. Ю. ШЕРЕХ, ПРОФ. ГЛОБЕНКО.)

У ЧИЙОМУ ІНТЕРЕСІ?

(*"Енциклопедія Українознавства"* вид. Наук. Т-ва ім. Т. Шевченка під головною редакцією проф. д-ра В. Кубійовича і проф. д-ра З. Кузелі)

У боротьбі націй між собою, поруч з матеріальною зброєю, має величезне значіння духовна зброя і має вона те значіння у двох площинах: 1) зміцнення або ослаблення духа самої тої нації, яка з неї користує і свій світогляд будує на певних духових предпосилках, яка узасаднює сама перед собою слушність своїх стремлінь і з досвіду минулого користує для визначення дальшого шляху і 2) в площині "закордонній" спопуляризованя серед інших націй ідеї слушности своєї боротьби і тим самим знайдення можливих спільників з посеред "ворогів свого ворога".

Оскільки ж мова йде про українську націю, а спеціально ту її частину, яка є "в розсіянні", на еміграції, яка втратила майже всі свої наукові видання і лише одиниці (і то з величезними труднощами!) можуть дістати частину тих наукових видань, які були до нашої диспозиції перед другою світовою війною, енциклопедія українознавства набирає значіння "ЄДИНОГО ДЖЕРЕЛА" на яке натрапив умираючий від спраги мандрівник у безводній пустелі. Отруїть це джерело — і можете уявити собі ясно неминучі наслідки того!

Це порівнання не є жодним літературним образом, що згущує барви, бо справді, в наших умовах і для тих, котрі пишуть у часописах та журналах і для тих, котрі пишуть

популярно-наукові книжки і для численних прелегентів, які по цілому світі шляхом живого слова ширять під час відчитів певні погляди, формуючи свідомість мас — така енциклопедія є ЄДИНИМ ДЖЕРЕЛОМ з якого вони черпають і якого вони скоректувати не мають змоги. Отже, коли ми припустимо, що таке "джерело свідомости" було б отруєне — то ясно, що ті українські патріоти, ті діючі емігранти, які хотіли б зміцнити нашу силу, оздоровити нашу душу, самі несвідомі того — ширили б отруту і власним зусиллям убивали б те, що хотіли б підтримати. Таку диявольську роботу серед нас могла б зробити в наших умовах поява "отруєної" енциклопедії!

Але поява її в перекладі на англійську мову могла б ще фатальніше діяти протягом десятків літ, бо... бо вона має "фірму" шанованого "Наукового Т-ва ім. Шевченка" і позбавляє українців змоги збивати фальшиві погляди чужинців аргументом: то вигадки наших ворогів, які загарбали нашу землю.

На таке значіння за наших умов енциклопедії українознавства, ми мусіли звернути увагу загалу на самому початку, щоб з'ясувати чому не можна до неї ставитися, як до звичайної книжки.

Але виникає питання: чи ж є потрібно, говорячи про "Енциклопедію Українознавства", яку фірмує НТШ, а ширить український "Пласт" згадувати такі страхіття? На жаль — так!

Звичайно, нині наші міркування вже є запізнені, як поради, як треба було берегтися тому, кого вже вбили вбивники, але на жаль в нашому еміграційному житті заіснувало ряд явищ, які спричинилися до того, що від усяких спроб остерегти суспільство — наші "діячі" (говоримо про *справді наших* — а не про "фарбованих лисів") відмахувалися як від докучливих мух!

Отже це довело до того, що **ЛИШЕ СПИРАЮЧИСЯ НА ТОЙ ВЕЛИЧЕЗНИЙ "ДОКАЗОВИЙ МАТЕРІЯЛ", ЯКИЙ ДАЄ САМА "ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА" МОЖЕМО ТВЕРДИТИ ЩО "СТАВСЯ ЗЛОЧИН".**

Але через те, що спільники злочинців (свідомі і несві-

домі) попролазили у всі майже редакції і видавництва — нам не лишається іншого способу як... цикльостились!*

У тій прикрій ситуації, ми, потішаємо себе тим, що ми апелюємо не до тих, які втративши здатність думати, оцінюють думку на основі паперу на якому вона віддрукувана і більш, або менш популярного підпису. **МИ ЗВЕРТАЄМОСЯ ДО ВСІХ З ЗАКЛИКОМ ПЕРЕВІРИТИ ПРАВДИВІСТЬ УСЬОГО ДАЛІ СКАЗАНОГО І ПОТІМ ДІЯТИ КАЖУЧИ НЕ "Я ЧИТАВ", А: "Я ОСОБИСТО СТВЕРДИВ І ПЕРЕВІРИВ"** — лише тоді людина діятиме рішуче і впевнено. Коли б же таких людей знайшлося надто мало, коли б вони були безсилі організувати протиакцію — то ці циклостилеві рядки залишаться для нащадків, як "акт оскарження" проти всіх ширителів отрути, як **ДОКАЗ**, що вони **ВІД ПОЯВИ ЦИХ РЯДКІВ** — діятимуть на майбутнє, як **СВІДОМІ УЧАСНИКИ ЗЛОЧИНУ**.

Нарешті, перед тим як зайнятися конкретно "Енциклопедією", мусимо висловитися на тему: як погодити прізвища відомих нам українців-учених і саму "фірму" — НТШ з можливістю наявності в тому виданні шкідливих думок і поглядів, а не то що з послідовною якоюсь тенденцією?

Отже по перше що до осіб. На жаль, ряд відомих нам віддавна осіб лише опрацьовували нечисленні окремі, (часто політично маловажні) питання і не пробували безперечно навіть читати (а не те, щоб дбайливо аналізувати) цілоти. Такі особи, як напр. проф. Яковлів,, д-р Ю. Старосольський чи проф. Р. Смаль-Стоцький та проф. Андрусак — безперечно не мали найменшого впливу на укладання цілоти. Ряд же прізвищ осіб, **ЩО ФІГУРУЮТЬ СЕРЕД СПІВРОБІТНИКІВ** — належать... покійникам, які так, проти волі виконують ролю "димової заслони". До таких належать: проф. Д. Дорошенко, проф. Нижанківський, проф. Сімович, **ПРОФ. СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ СТЕПАН** (поданий серед осіб, що "опрацьовують матеріяли", хоча вмер завчасу і не міг побачити, як сфальшують його статтю, передруковану без вказання джерела передруку), проф. І.

---

* Рецензія була пару десятків років тому друквана на цикльостилі і забрана кількома представниками Н.Т.Ш. і Пласту для "внутрішнього вжитку".

Раковський, проф. А. Животько і інж. Димінський. Нарешті подано з титулом "професор" ряд гімназійних учителів (і навіть не гімназіальних!), а також дуже багато осіб таких, які лише в нездорових умовах української еміграції 1945 року (і діяльності свідомих шкідників) могли поставати "професорами", без належних для того кваліфікацій. Але цього мало! Серед співробітників "Енциклопедії" фігурують як москвини "зукраїнізовані" під час українізації, ГОЛОВНОЮ "заслугою" котрих було завзяте поборювання всіх проявів українського націоналізму, ЗАВЗЯТЕ НИЩЕННЯ САМИХ ПІДСТАВ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ, так і особи ЯКИХ МИНУЛОГО І ПОХОДЖЕННЯ НІХТО НЕ ЗНАЄ і які в тих нездорових умовах поставали "професорами" еміграційних українських високих шкіл під фальшивими прізвищами, які прикривають не лише московські прізвища, але, ЩО ЗНАЧНО ВАЖНІШЕ — Й ДУШУ НА "ОВ!" Псевда завжди вживались в ЛІТЕРАТУРІ, але ніколи ніхто не одержував ПРОФЕСОРСЬКОЇ КАТЕДРИ під ФАЛЬШИВИМ прізвищем (бо в ЦЬОМУ ВИПАДКОВІ про "псевдо" не може бути й мови!). Знова ж "українські люди" московського походження і душі, що "опрацьовували" окремі відділи є: Г. Махов, О. Оглоблін, Н. Полонская-Василенко), Василенко — прізвище одного з її чоловіків*) та інші, а під українськими прізвищами заховалися люди, що інакше зветься і належать по духу до тих попереду згаданих: "проф. Ю. Шерех", "проф. Глобенко".**)

Крім того, серед працівників тої ж "Енциклопедії" є такі особи, як "д-р І. Федів "славний" з привласнення собі авторства твору відомого діяча-націоналіста, голови ряду націоналістичних організацій, героя Крут, засудженого пізніше на процесі С.В.У. до найвищої карі — В. Отамановського і з допомоги У ФАЛЬШУВАННЮ цього твору ("Син України") в тому ж дусі, в якому "опрацьовано" й "Енциклопедію". Згадане сфальшування було тим цинічніше, що

---

*) П'ятьох чоловіків — московських патріотів, а вона — донька московського генерала Меншова.

** Прізвище — Оглоблін, не споріднений з О. Оглобліним.

воно усувало саме ті погляди за які борвся і загинув автор твору, а одночасно було усунуто і авторову присвяту одному з тих, що загинули під Крутами.

Серед співробітників є "славний" під різними оглядами І. Костецький і ще дехто.

Нехай тепер читач запитає: чи було б "в порядку" коли б під час окупації НІМЦЯМИ Франції — найважливіші відділи подібної енциклопедії і редагування її доручили б ФРАНЦУЗЬКІ емігранти... НІМЦЯМ, що спеціалізувались у пропаганді французькою мовою на користь німців за німецької окупації? І чи не виглядає гротесково той факт, що головним редактором оповіщено проф. В. Кубійовича, який є фахівцем у статистиці, який сам особисто писав ЛИШЕ праці про статистичні відносини між населенням України, але.. любив себе подавати за географа, а статистика була... советська.

Певно цей нахил до Хлестаковщини та певні "моменти" в минулому (польська родина і "діяльність" в 1940-43 рр), анальфabetизм у ряді питань української політики та історії і були причиною чому СПРАВЖНІ редактори цієї "Енциклопедії українознавства" обрали його виконувати "ролю У. Самчука в МУР-і".

Самозрозуміло, що коли ЄДИНИМ ворогом, який НІНІ загрожує відродженню України є москвини (як керовані Сталіним так і Керенським чи ким іншим) — смішно ставити наголос і узалежнювати співпрацю в "Енциклопедії" від ... ідеалістичного чи матеріалістичного насвітлювання справ, знехтувавши цілком момент національний і не менше смішно, ЗАПРОСИВШИ в число співробітників І. Костецького, викинутого зі студентського гуртожитку на Фіріхшуле в Мінхені за блюзнірсько-хуліганське знеславлення на спілку з Косачем образу Матері Божої, до нього (як і до інших співробітників) звертатися з обіжником, у якому подається до відома, що все, що подається до "Енциклопедії" повинно бути написано в дусі ідеалізму! Хиба це не гротеск: Ідеалізм і... Ігор Костецький!

Особа ж, що підписує такі обіжники, — справді найкраще надається для ролі "фігового листка", що за ним ховається СПРАВЖНЯ Редакційна Колегія в складі якої є

ДВОХ членів, що ховаються під українськими псевдами (проф. Глобенко" і "проф. Ю. Шерех") та бувш. старша "наукова співробітниця "Інституту Історії України" Академії Наук УССР, що "спеціалізувалася", допомагаючи там проф. О. Оглобліну і інш. у плюгавленню визначних українських патріотів козацької України, що писала статті, в яких звеличувала Петра І і підписувала (разом з О. Оглобліним) листа до Сталіна, в якому стояло: "Підлий зрадник українського народу, кривавий пес Іуда (Юда) — Мазепа, прямими нащадками якого є тричі прокляті буржуазні націоналісти і інші агенти капіталу". ("Полтавська битва" ст. 13, вид. 1939 року).

У тому ж збірнику є стаття за підписом Полонської-Василенко, в якій вона пише: "Петро І... і не думав, що український нарід може бути солідарним з зрадником", а Оглоблін писав там же "Мазепа згоджувався на відторгнення Лівобережної України від Росії і повернення її під владу шляхетської Польщі" (стор. 26). А в 1941 році у своїй праці, яка є огидним пашквілем на гетьмана Мазепу, повторює на стор. 158 цю ж вигадку: "Мазепа договорювався із Станіславом Лещинським про безумовне приєднання Лівобережної України до Польщі за що Мазепа діставав, разом з князівським титулом, у своє особисте володіння воєвідство Вітебське... і Полоцьке на правах герцога Курляндського, васала Речі Посполитої". ("Нариси з історії України", вип. VI).

А нині, в 1951 році ми читаємо в статті того ж Оглобліна у Філядельфійській "Державницькій Думці" ч. 4 дослівно: "Тим цікавіші заходи Мазепи 1707-1708 рр. додати до своїх титулів ще титул князя Чернігівського (чи Київського) АБО Ж дістати ОКРЕМЕ КНЯЗІВСТВО на терені Білорусі (на правах герцога Курляндського, васала Речі Посполитої" стор. 15). Наведені слова ВИКЛЮЧАЮТЬ УСЯКІ ВИКРУТИ, немов ці панове писали "під примусом" (і це також не давало б їм жодних прав на становище на яке вони дісталися) бо в ФІЛЯДЕЛЬФІІ ПРИМУСУ НЕ БУЛО і не дурно п. Оглоблін УПЕРТО НЕ ХОТІВ ВІДКЛИКАТИ величезної кількості подібних наклепів пущених в рух за своєї довголітньої "успішної" діяльності в "УССР", не дурно ж ТУТ Ї ПРОДОВЖУЄ, роблячи в

цій же цитованій статті, користаючи з безмежної наївності "Державницької Думки", того ж гетьмана Мазепи не лише людиною, яка наче б то є зрадником українського народу, що продає Україну Польщі за "окреме князівство" для себе на білоруських землях, але й злодієм, який вкрав військові гроші та до того хотів мати своїм наступником Войнаровського, якого Оглоблін у цьому філядельфійському органі робить поляком і характеризує словами: "пустий, безпринципний карєрист, якому чужі були інтереси Української Держави, і, який мріяв... про життя польського можновладця".

Підтримувала і підтримує його тут вірна давній співпраці й ідеям Василенко-Полонская, яка тому тут і перетворилася в "українку". Вони обоє перед початком "українізації" — писали по московськи.

Коли ж ми поцікавимося, що серед емігрантів робить Ю. Шерех — то побачимо, що він пише ГОЛОВНО НА ТЕМИ ПОЛІТИЧНІ, поборюючи українських націоналістів, послуговуючися для того... ФАЛЬШОВАННЯМ ТИХ ЦИТАТ, НА ЯКІ ОПИРАЄ СВОЇ ТВЕРДЖЕННЯ, міняючи їх на цілковито протилежні. Коли напр. Донцов писав: "Козаки лицарі і -гречкосії, це вічне протиставлення двох част у цього "мужицького поета" (Шевченка) і ТУТ ЖЕ ДОНЦОВ ПОДАЄ РОЗСТРІЛЬНОЮ "АЛЕ В ЦІМ НЕМАЄ НІЯКОГО ПРИЗИРСТВА АНІ БАЖАННЯ ПОНИЗИТИ ХЛІБОРОБІВ ЧИ "МУЖИКІВ" ("Дух нашої давнини", ст. 104) то п. Ю. Шерех" пише на стр. 12 своїх "Думки проти течії" немов у цій книжці: "Д. Донцов робить з Шевченка ненависника і мальтретанта "гречкосіїв" з яких хоче Донцов зробити об'єкт зневаги та глуму".

Ціла "доказова" частина згаданої брошури Ю. Шереха оперта НА ТАК пофальшованих цитатах і показує лише, що маємо в його особі нечесного полеміста, але вправного демагога.

Коли Донцов писав "перед одним із них, як вже ПЕРЕД ЦИТОВАНИМ ДОСТОЄВСЬКИМ МУСІВ КОЖНИЙ, ЩО МАВ ЗРОЗУМІННЯ ВЕЛИКОГО ДО ЯКОЇ НАЦІОНАЛЬНОСТІ ВІН НЕ НАЛЕЖАВ БИ — ВІДКРИТИ ГОЛОВУ" ("Підстави нашої політики", стор. 6) то

згаданий "професор" — писав спокійно в "Нашому Віці" ч. 2 (1950 р.) "Достоевський нічого не вартий" **ТАК ЛЮБИЛА ПИСАТИ КРИТИКА ВІСНИКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ**".

Нас у даному випадкові аж ніяк не цікавлять погляди *Донцова та їх оцінка*, але цікавить інший момент: чого можемо сподіватися від людини, яка під фальшивим прізвиськом ховає своє **НЕ УКРАЇНСЬКЕ** прізвисько, не українське походження і **МИНУЛЕ** до 1941 року та тут послуговується в своїх книжках і статтях майже виключно **НИМ СВІДОМО ПОФАЛЬШОВАНИМИ ЦИТАТАМИ?** Чи **МОЖЕМО ТАКУ** людину уважати **ЛЮДИНОЮ НАУКИ?** Чи **ГІДНА ДОВІР'Я ВЗАГАЛІ І ЧОГО** можна сподіватися від її діяльності?

Логіка відповідає — фальшовання, безоглядного, цинічного фальшовання для цілей політичних.

Щоб не було непорозуміння, повторюємо: тому, хто має грати ролю вченого — не вільно стало послуговуватися в публіцистиці свідомим фальшованням думок людей йому немилих для їхньої компромітації, невільно займати становища в наукових установах під фальшивим прізвиськом — бо громадянство удержуючи ті установи є вправі знати минуле, наукові кваліфікації і праці такого професора та вправі домагатися від нього чесности взагалі, так, як правління банку вправі жадати щоб дирекція не тримала на посаді касієра людину, яку пару разів приловили на кишенькових крадіжках.

Літератор тому може вживати псевд, що він не "учить" лише творить і твір його може бути гарним навіть, коли в ньому немає ні слова правди. Той же хто **ВИКЛАДАЄ**, вчить слухачів, які мусять йому *вірити* — мусить заслуговувати на довір'я.

Отже сам факт, що із **ТРЬОХ** членів "Ред. Колегії" — **ДВОХ** не раз було приловлено **НА ФАЛЬШОВАННЮ ПРАВДИ** — дає право передбачати, що і тут їхня діяльність буде такою ж.

Дальше, знайомлючися з "Енциклопедією Українознавства", ми переконуємося, що в ній dokonано стільки фаль-

шовань, що під цим оглядом з нею може конкурувати хіба сталінська "Правда!"

Отже реасумуючи сказане стверджуємо: 1) Нинішнє "НТШ" — зберегло НАЗВУ цієї заслуженої установи, а під покровом цієї назви "працюють" люди, що **НІЧОГО З ТИМ ТОВАРИСТВОМ НЕ МАЛИ СПІЛЬНОГО**. Більше того, *справжні, світової слави вчені, довголітні члени НТШ*, коли пробували протестувати проти **ЗАЛИВУ УСТАНОВИ "ОГЛОБЛІНІМИ"** — були поставлені в такі умови, **ЩО МУСИЛИ ВИСТУПИТИ З ЧИСЛА ЧЛЕНІВ!** Тим самим ми не повинні ставитися безкритично до того, що **ТЕПЕР** робиться під цією фірмою.

2) лемко — Кубійович і буковинець — Кузеля лише, як українці й "западнікі", мають прикривати діяльність справжньої редакційної колегії.

3) **СПРАВЖНЯ "редакційна колегія" "Енциклопедії Українознавства" СКЛАДАЄТЬСЯ НИНІ В ЦІЛОСТІ З НЕУКРАЇНЦІВ**. З трьох членів два ховаються під фальшивими прізвищами, а один — є особа, що відзначається надто "красномовною" (під оглядом політичним) діяльністю в минулому, досить убогими під оглядом науковим статтями в сучасному і свою позицію в цій "Редакційній Колегії" завдячує лише тому, що є, "своєю людиною", яка довела вірність у справі **Оглобліна**.

ХАРАКТЕРИСТИЧНИМ І ЗНАМЕННИМ Є ЦЕЙ склад "Редакційної Колегії" і він дозволяв кожному, хто вмів бачити, передбачати, що "Енци. Українознав" буде саме такою, якою вона є!

Приступаючи до розгляду самого видання, мусимо попередити, що хоча це й дещо затемнюватиме виявлювання лінії, яку реалізує "Енцикл. Українознавства", однак ми вважаємо потрібним відхилитися деколи від основної теми, щоб відмітити звичайні помилки, або речення, які, незалежно від нічого, викликають несмак і сприятимуть компромітації української науки перед чужинцями (коли б появилися в перекладі).

Природно, що є такі ділянки українознавства, котрі не мають такого великого політичного значіння, як напр.: фізична географія (геологія, рельєф, ґрунти і т. п.) народня

культура, або археологія і тому в них не намагалася редакція проводити послідовно своїх тенденційних ідей.

Натомість такі галузі українознавства, як напр. антропологія, історія, історія визвольної боротьби, історія української мови, історія письменства і т. п. підпали під спеціальну "опіку" і тому ми головню розглядатимемо фальшиві думки, що ширять ці політично-важливі відділи "Енциклопедії Українознавства" і вказують на існування свідомої, шкідливої для української справи, продуманої акції на сторінках цієї книжки.

Самозрозуміло, що й твердження "Переднього Слова" немов "Українська Енциклопедія" опирається на ті вічні ідеали, які лягли в основу нашого світогляду і нашої культури, підхід її базується на ідеалістично християнських засадах і державницьких традиціях і тому саме вона має науковий, об'єктивно-цінний характер" (ст. 5) є тільки, на жаль, пропагандовою фразою, яка прикриває необ'єктивність та цілий ряд фальшовань!

На початку знаходимо в "Енциклопедії" кілька слів про "Назву території й народу". З. Кузеля має звичайно рацію, пишучи, що "питання про цю термінологію") "Русь", "Україна", "Малоросія" ТВОРЯТЬ ВИХІДНИЙ ПУНКТ У ВСІЙ СХЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ" (ст. 13), а тому мала б "Енциклопедія Українознавства", оскільки один з її "головних редакторів" це САМ ствердив і підкреслив, виразно усталити справжнє значіння цих термінів. Ми ж після цих слів З. Кузелі вправі з того чи іншого пояснення їх зробити узасаднений логічний висновок, що пояснення термінів "Русь", Україна і "Малоросія" дадуть нам відразу певний ключ для правильного зрозуміння основних поглядів на наше минуле, яке має ширити свідомо це видання. Отже "Енцикл. Українознавства" має давати в цій справі ясне, правильне і відповідаюче здобуткам науки та українським інтересам пояснення. Тимчасом саме З. Кузеля виступив з твердженням буцімто "Назва Русь була сперш прив'язана до землі й племені полян коло Києва". Не зашкодить тут нагадати, що "Літопис" власне "спершу" цебто пишучи про часи коли мав бути на горах Київських Андрій Первозваний, не зве нашу країну "Руссю" тільки зве виразно "сло-

в'янською країною". У тому ж літопису читаємо, але писане в часи коли вже українські племена прийняли накинута не-слов'янам (варягами) назву "Русь", як свою, а варяги встигли поукраїнізуватися, такі слова: "слов'янський народ і руський — це те ж саме БО ТО ВІД ВАРЯГІВ перейшла назва "Русь" а перше звалися слов'яни, бо хоч і полянами звалися, то мали слов'янську мову". В іншому місці знова читаємо: "від тих же від варягів дістала назву руська земля". В оповіданні ж про Олега Віщого читаємо: "Варяги і слов'яни й інші народи, а всі звалися Руссю".

Це значить, що накинута варягами назва Русь стала назвою "всіх народів" Київської імперії, як слов'ян так і не слов'ян, отже СТАЛА вона назвою і полян.

На тлі наведених слів "Літопису", твердження З. Кузелі є цілком неузасадненим і ненауковим, вистарчило там зазначити, що свого часу М. Грушевський висував був подібну теорію, спираючися на пізнішому вживанні цієї назви для околиць, де зосереджувалася варяжська влада. Однак наведене помилкове твердження потрібне для тих, хто провадить певну політичну лінію в Енциклопедії. Для тої лінії потрібно було уділити порівнюючо багато місця вичисленню часів, коли вживалися на Україні і де саме назва "Русь" для неї ж треба було пустити в обіг твердження: "термін "Велика Русь" перебрали для своєї держави московські великі князі", що також не цілком відповідає правді, бо цей термін хоча деколи (дуже рідко) вживали імовірно під впливом духовенства московські князі, однак його не "перебрали", бо як лише повстала московська держава в наслідок об'єднання московських князівств і унезалежнилися наслідком розпаду Золотої Орди — так стала зватися "Царством московським", а означення "Велика Русь" уживали греки (як і Київські митрополити) після створення нової західно-української митрополії для означування митрополії Київської.

Але що можна сказати про "Енциклопедію", яка мало що подає в категоричній формі припущення, інформує неправильно, але й ще сама собі перечить. Так на стор. 12 читали ми, що "назва "Русь" була спершу прив'язана до землі й племені полян коло Києва", а на стор. 13 читаємо

"Назву Русь літопис застосовує до варягів", а далі так її пов'язує знова з полянами, що цілком лишає не ясным кого ж звали Русью. Нарешті далі про назву "Україна" подали **СКОМБІНОВАНУ РЕДАКЦІЄЮ** "спільну" статтю за підписами Я. Рудницький, та В. Січинський. Погляди обох на цю справу є різні, а тому там сполучення цих протилежних поглядів за спільним підписом є не лише фактом недопустимим, але й викликало гостру полеміку в пресі та *протести обох підписаних*. Зокрема шкідливим є і не доведеним пояснення начебто слово Україна рівнозначне з "окраїна", "погранична країна", таке пояснення ширять саме вороги українського народу, щоб і тим узасаднити його не самостійність і його можна знайти в їхніх виданнях. Є воно і в "Енци. Укр.", як "науково" усталене.

Так уже питання про назву "Україна" яке, як слушно пише З. Кузеля "творить вихідний пункт У ВСІЙ СХЕМІ української історії" розв'язане так, як потрібно для *москвинів*, щоб бути для їхніх теорій "вихідним пунктом" і змушує вже на початку побоюватися, що нам буде **ЗАПРОПОНОВАНА І СХЕМА ВИРОБЛЕНА** москвинами й москвофілами. Тому, ми вже не дивуємося коли на стор. 18 виступає Кубійович з московським твердженням: "Київська держава мусіла себе боронити на **ДВОХ** фронтах: на східньому і на південному. Після трьох сот років боротьби Київська держава впала"... Як бачимо В. Кубійович, повторюючи антинаукову вигадку московських істориків **ПРОМОВЧАВ**, як і вони, **ІНШІ "фронти", А В ПЕРШУ ЧЕРГУ — МОСКОВСЬКИЙ**. Цим **ПІДТРИМУЄ** "Енциклопедія" "**ОБЩЕРУСЬКУ ТЕОРІЮ**", яка свідомо промовчує: 1) що **МОСКВИНИ НЕ БРАЛИ ЖОДНОЇ УЧАСТИ В ТВОРЕННІ Й ЗРОСТІ КИЇВСЬКОЇ ІМПЕРІЇ**, поки вона була могутня, лише бунтувалися проти неї, 2) що унезалежившись і зміцнівши — **МОСКВИНИ ПОЧАЛИ НИЩИТИ КИЇВСЬКУ ДЕРЖАВУ, НАПАДАЮЧИ НА УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ**, 3) що **МОСКВИНИ**, здобули **ПЕРШИЙ РАЗ КИЇВ У 1147 РОЦІ**, а коли українські князі в 1149 році розбили московських князів і **КИЯНИ** (населення) **ВИРІЗАЛИ ЧУЖУ ЕТНІЧНО МОСКОВСЬКУ** залогу та спалили Городок — знова у році 1155 захоплюють Київ.

в якому тримаються аж до смерти московського князя Юрія Долгорукаво, яка є знова сигналом ДЛІА МЕШКАНЦІВ КИЄВА й українців взагалі, ЯКІ ВИРІЗУЮТЬ МОСКОВСЬКУ ЗАЛОГУ В КИЄВІ ТА ПО ЦІЛІЙ УКРАЇНІ, ЯК ПИШЕ ЛІТОПИС: "ІЗБИВАХУТЬ СУЖДАЛЬЦІ ПО ГОРОДОМ І ПО СЕЛОМ". Ці слова літописця виявляють ясно НАЦІОНАЛЬНИЙ характер ТОЇ БОРОТЬБИ і 4) нарешті в 1169 році москвини ЩЕ РАЗ ЗДОБУВАЮТЬ КИЇВ, РУЙНУЮТЬ ЙОГО І ГРАБУЮТЬ ТА ЗА ДОВГО ДО ПРИХОДУ ТАТАР (майже за 70 років) ФАКТИЧНО РУЙНУЮТЬ І САМУ КИЇВСЬКУ ДЕРЖАВУ. Коли ж татари здобували Київ — Київ БУВ УЖЕ ЗВИЧАЙНИМ ПРИКОРДОННИМ, ПРОВІНЦІЙНИМ МІСТОМ, в якому урядували не князі, а ВОЄВОДИ. Таким чином ТАТАРИ НЕ МОГЛИ зруйнувати КИЇВСЬКОЇ ДЕРЖАВИ. Все це промовчують москвини в московських імперіялістичних цілях. Робить, як бачимо це й "Енциклопедія Українознавства".

У цілковитій згоді з цією москвофільською тенденцією стоїть і подана на стор. 19 "еволюція границь", яка навмишне викликає: 1) фальшиве вражіння НЕМОВ ПЕРЕБУВАННЯ України ПІД МОСКВОЮ БУЛО ДЛЯ УКРАЇНИ КОРИСНЕ і 2) присипляє чуйність українського народу та спиняє усвідомлення звідки грозить небезпека і хто є НАЙНЕБЕЗПЕЧНІШИЙ ворог. На стор. 20 цілком без найменших підстав зменшує границю українців з москвинами, роблячи донських козаків окремим від москвинів "народом" (так можна й запорожців проголосити не українцями!) Цього не вільно робити в праці начебто науковій на підставі вигадок кількох емігрантів, що нікого репрезентувати не мають права. Це штучно, всупереч правді, скорочує московсько-український кордон мінімально з 1800 кілометрів до... всього 700 кілометрів! Міркування В. Кубійовича про "державницькі змагання донців", та "сильні лексичні українські впливи", та "національну окремішність" СЛІД ЗАПИСАТИ НА РАХУНОК ЦІЛКОВИТОГО НЕЗНАННЯ ТОЇ СПРАВИ Кубійовичем.

Два десятки емігрантів, що спекулюють на незнанні чужинців — це ще не "донські козаки", а такі українські гео-

графи, як Ст. Рудницький дивилися на цю справу цілком інакше.

Далі, подаючи праці з географії України, які досі вийшли в різних мовах та українській подають наші "географи" компромітуюче неповний список, спеціально в ділянці українській і тим зраджують свою НЕ ФАХОВІСТЬ. Так бракує в тому виказі "літератури" (ст. 37) аж ВІСІМ назв. Ось видання, які не згадані цілком: С. Рудницький, Коротка географія України ч. I (1910 рік), ч. II (1914 рік), С. Рудницький "Україна — наш рідний край" — (1917), А. Хомик, Коротка географія України Ч. I і II. (1918 р.), Фещенко-Чопівський, Економічна географія України (1919 рік, Кам'янець Подільський (Сухов) Економічна географія України (1923 р. Одеса), Акад. Тутковський, Загальне землезнання (1931 р. Київ), Акад. Тутковський, Краєвиди України. Оскільки ж ми б сюди дорахували ще й мапи (бо ж в літературі подані також всього ДВІ мапи (то знова виявилось б, що НЕВІДОМІ БУЛИ "географам" з "Енциклопедії Українознавства" мапи *видані в 1919 році В-вом "Вернигора" у Відні*: а) велика стінна фізична мапа України, яка складалася з чотирьох великих аркушів і мала фізична мапа України того ж видавництва, яка була на одному великому аркуші і в) загальна мапа України в одному аркуші.

Перша з тих мап опрацьована Ст. Рудницьким (вимір 1:1.000.000 а в сентим. 112 x 70) складена багато краще за ту, котра була ВИДАНА (а не СКЛАДЕНА! (за участю проф. Кубійовича у Кракові. Ми вже не жадаємо подання відповідної літератури в чужих мовах (бракує хоч би "Живопісна Росія" т. VII, присвячений українським землям, або Лесгафт "Краткій курс географії Росії") від українця, який при такій відносній бідності української географічної літератури не подає навіть половини виданих праць (деякі з тут перелічених авторів згадані загальною в тексті) не має чого домагатися знання чужої літератури в чужих мовах. Це незнання стане зрозумілим, коли ми звернемо увагу на те, що в ролі "географа" виступає в "Енцикл. Укр." д-р В. Кубійович, який не розуміє, як НЕСМАЧНО виглядає, коли він виступає з НЕУЗАСАДНЕНОЮ САМО-

РЕКЛЯМОЮ, ПОДАЮЧИ САМОГО СЕБЕ, як того, що "продовжує працю С. Рудницького" і називає, як СВОЮ ПРАЦЮ "Географію України". Тимчасом д-р В. Кубійович є властиво статистик, що спеціалізувався в галузях статистичних праць з ділянки антропогеографії*). Але "підприсмливий", як і всі лемки, В. Кубійович пустився на таку штучку, ще перед війною: взяв участь у редагуванні географічного збірника, не слушно названого "Географія України", до якого ВІН дав ЛИШЕ статті, що торкалися СТАТИСТИЧНОГО обслідування населення України, а решта статей (ВЖЕ НА ТЕМИ ГЕОГРАФІЧНІ) належали перу інших, часто тоді ще студентів (напр. С. Жарського, Пашкевича, Теслі та інших). Поважний і шануючий себе вчений за таких обставин звичайно НЕ ДОЗВОЛИВ БИ СОБІ подати себе на першій сторінці того збірника і на обкладинці, ЯК АВТОРА (а не як редактора!) ПРАЦІ, а на стор. 36 Енциклопедії як ПРОДОВЖУВАЧА праці С. Рудницького, на стор. ж 37 ще й подав ту "географію України" як ВЛАСНУ працю ПОРУЧ з працями С. Рудницького, який справді написав ряд праць з ГЕОГРАФІЇ України і був ГЕОГРАФОМ І ТО ГЕОГРАФОМ, ЯКИЙ ДИВИВСЯ НА ВСЕ ОЧИМА УКРАЇНЦЯ. Ця подробиця не є така ПОЛІТИЧНО-шкідлива, як попередю вказані твердження Енциклопедії, але є характеристична, тим більше, що під цим оглядом д-р В. Кубійович не самітній, бо п. д-р Єндик пише також САМ ПРО СЕБЕ таке: "Працю (антропологів у цьому напрямку продовжують представники школи Хв. Вовка, серед якої визначніші І. Раковський, далі Л. Николаїв, Л. Носов і Р. Єндик" (ст. 125).

Хв. Вовк справді є АВТОРИТЕТОМ В НАУЦІ, що досліджував особисто роками населення України на всіх землях, у всіх закутках її, а д-ра Єндика лише він сам зачисляє до "визначніших". Всі, хто лише знає життя д-ра Єндика можуть ствердити, що ніхто не може посуджувати д-ра Єндика, ані в тому, що він будь коли належав до "школи Хв. Вовка", працюючи в тому ж напрямці, ані в тому,

---

*) Демографії.

що він присвячує свій час антропологічним дослідям і студіям.

Тимчасом популярна брошурка Р. Єндика, видана свого часу фондом "Учітеся брати мої" дає усі підстави зачислити його до "школи" Л. Чекановського та Г. Гінтера і Ф. Ленца. Саме ТОМУ їй допустили справжні редактори статтю Р. Єндика до "Енциклопедії", НЕ ЗВАЖАЮЧИ НА КОЛИШНЮ РІЗНИЦЮ ПОЛІТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ, а безперечно — не допустили б праці справжнього представника школи Хв. Вовка. Спробуємо з'ясувати в чому справа.

Хв. Вовк, своїми ґрунтовними працями ДОВІВ, що український нарід ТВОРИТЬ ЄДИНЕ ЦІЛЕ ПІД ОГЛЯДОМ АНТРОПОЛОГІЧНИМ І РІЗНИТЬСЯ ЯК ВІД МОСКВИНІВ ТАК І ВІД ПОЛЯКІВ.

Тимчасом німецькі нацистські антропологи (Гінтер), щоб узасаднити німецьку експанзію, пляновану екстермінаційну політику проти підбитих націй та асиміляційні пляни, що до народів германської раси (данців, голяндців, норвежців і т. д.) почали з притиском підкреслювати всі прояви атавізму, всі більш яскраво виявлені расові первні, з яких творився даний нарід, з тим, щоб виступити потім з твердженням немов ТОГО ЧИ ІНШОГО НАРОДУ ВЛАСТИВО НЕ ІСНУЄ. Нордійські елементи ототожнювалися б з німецькими і мали б допомагати німцям у загарбуванні чужих земель.

Першими на шляху німців на схід були поляки і тому проф. д-р Баєр в своїй праці "Доля поляків" СКАЗАВ про поляків те, ЩО БУЛО Б ЗГОДОМ СКАЗАНЕ І ПРО УКРАЇНЦІВ. І про українців би було сказане, що "немає жодного українського народу", а є лише не перетравлена мішанина, з якої можна виділити (якщо будуть "льояльні") — окремих нордійців!

Ось, до яких висновків дійшов проф. д-р Баєр: "...існує не один польський нарід, а кілька польських "народів" із спільною польською мовою... ПОЛЬСЬКІ ЛЮДИ однакового світогляду НЕ ТВОРЯТЬ ЦІЛОСТИ АНІ РАСОЮ, АНІ ДУХОВО, АНІ ПОЛІТИЧНО... тому доцільна польська політика — означає ЗМІЦНЕННЯ І РОЗПРОСТО-

РЕННЯ НІМЕЦЬКОГО НАРОДУ". Підставмо замість "поляки" — "українці" і ясно, які можна зробити висновки щодо "української долі!"

Той Басер признається, що завданням таких (як згадувані) антропологічних праць є "душевне розчищення ґрунту" — цебто психологічна підготовка для німецької колоніальної політики.

Самозрозуміло нині німці не входять в рахубу, але... але МОСКВИНАМ РІВНОЖ ДОБРЕ МОЖУТЬ СЛУЖИТИ ПОДІБНІ ТЕОРІЇ", також для "душевного розчищення ґрунту" і тому не офіційні, а справжні ("невидимі") редактори "Енциклопедії Українознавства" з охотою вмістили (а може й порадили написати?) те, що написав Р. Єндик.

Д-р Р. Єндик послужливо дав зрозуміти, що властиво твердження Хв. Вовка начеб то не в стилі і перестарілі! А ЩО ТРЕБА БУЛО ДОКАЗІВ, ЯКИХ ЄНДИК ПОДАТИ НЕ МІГ — ТО ВІН КОРИСТАЮЧИСЯ З ТОГО, ЩО Д-Р ІВАН РАКОВСЬКИЙ ПОМЕР—ВЖИВ ПРИЗВИЩЕ ПОКІЙНОГО ДЛЯ ПІДПИСАННЯ "ФАЛЬШОВОГО ВЕКСЛЯ!" На ст. 128, давши підзаголовок "Новіші погляди" пише Єндик: "На підставі докладніших дослідів на всьому антропологічному матеріалі, зібраному Хв. Вовком і його співробітниками ПРИХОДИТЬ І. РАКОВСЬКИЙ ДО ВИСНОВКУ, що український народ є БІЛЬШ МІШАНОГО АНТРОПОЛОГІЧНОГО характеру НІЖ ЦЕ ДУМАВ ХВ. ВОВК".

Так іменем І. Раковського висунуто тезу, яка так потрібна ВОРОГАМ українського народу для узасаднення їхніх зазіхань! Тимчасом у третьому томі "Української Загальної Енциклопедії" на ст. 392 ПИЩЕ САМЕ ПРОФ. І. РАКОВСЬКИЙ, на якого покликається Єндик так: "Майбутні досліди вирізьблять іще докладніше ВЗАЇМНІ ВІДНОСИНИ расових первнів і складовин нашого народу — та про те вже тепер МОЖНА ВВАЖАТИ ЗА ДОКАЗАНЕ, ЩО ПОГЛЯДИ ХВ. ВОВКА В ОСНОВІ ЗАЛИШАТЬСЯ НЕПОРУШЕНІ..."

Так ми бачимо, зустрічаємося з фактом ЗЛОБНОГО ФАЛЬШОВАННЯ ТВЕРДЖЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ, з фальшованням корисним ЛИШЕ ворогам укра-

їнського народу і не допустимим у будь якому виданні, яке претендує на назву наукового.

Але фальшує п. "проф. Ю. Шерех", фальшував історію проф. Оглоблін — чому ж мав би для здобуття їхньої прихильності не фальшувати і Єндик? Але треба ще п. Єндикові поставити "крапки над 'і'". І ось Єндик, як личить легковажному представникові богеми, а не науки, починає орудувати не чимсь конкретним, а спеціально підібраними невдалими фотографіями ІНТЕЛІГЕНТІВ - ДІЯЧІВ і ВІДОМИХ ЛЮДЕЙ, фотографіями, на яких часто НЕ МОЖУТЬ люди, що знають дану людину її ПІЗНАТИ (напр. Старицьку-Черняхівську!). Навіть у статті Маланюка, портрет Роксоляни поданий як "документальний матеріал!" Тимчасом старі портрети бувають надто далекі деколи від оригіналу), що є спільного між тими чотирма портретами Мазепи і кількома гравюрами, що збереглися з його часів?). Що ж до фотографій то ми, сфотографувавши п. Єндика в купелевому одязі беремося здобути на підставі такої ж доброї фотографії як ті, якими він оперує, оречення кількох зоологів про приналежність сфотографованої істоти до старої і славної родини орангутангів.

Ось куди можна зайти, стосуючи "наукові методи" журналіста Єндика!

По сфальшованні думок І. Раковського, по поданні тих фотографій і портретів Р. Єндик подає з цілком поважним виглядом як "авторитетний" погляд поважного "вченого" ось ці слова: "Виходя з антропологічних матеріалів, опрацьованих новітніми статистичними методами за переважними расовими типами Р. ЄНДИК (!) виділяє чотири антропологічні смуги на Україні". Це так пише "поважно" П. ЄНДИК ПРО... САМОГО СЕБЕ! Коли б те все не було на шкоду Україні — ми могли би з того сміятися, так мусимо поставитися з найбільшою повагою до всіх подібних виступів, які треба підкреслити ЦІЛКОВИТО УЗГІДНЕНІ І ДОСТОСОВАНІ ДО СПРАВЖНІХ ЦІЛЕЙ "ЕНЦИКЛОПЕДІЇ!"

На тлі вже цитованих москвофільських тверджень і тих, котрі ми ще наведемо — намагання пульверизувати тямку "український нарід" стає дуже красномовним. Ці погляди

були потрібні справжній Редакції "Енци. Укр." і вони їх пустили в обіг, а ВИДРУКОВАНУ вже в 1949 році в Мінхені докторську працю Р. Єндика — теж НТШ, наражаючи на матеріальні страти, затримало, не випустивши в світ ані одного примірника, а потім — спалило.

Звичайно також і серед поданої Єндиком "літератури" не має багатьох праць, зокрема подані не всі праці Хв. Вовка.

Так у досі розглянутій частині під оглядом наукового рівня — "не конче", під оглядом пристойности, яка зобов'язує вченого — також "не конче" ЗАТЕ ВИРАЗНО ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ТАКА АНТИУКРАЇНСЬКА ЛІНІЯ: Назва "Україна" походить від "окраїна", цебто "провінція", вправді колись Київ був столицею великої держави, що звалася Руссю, що до цієї назви, то мовляв "українська наука" не знає нічого і плутається, бо раз твердить, що так звалася земля полян, а раз — що це була назва варягів. Зрештою хоча столиця й була в Києві, але до держави належали й московини, а Київ був у дійсності мовляв "окраїною", бо все був zagrożений кочовиками (так делікатно інспірується, що "центром" були московські землі! (Зрештою, подано було також досить доказів, що "урядово" звали себе "руськими", а країну — таки Руссю вже за князів, а пізніше, коли, мовляв "татари зруйнували цю державу" — московська її частина звалася начеб то Великою Руссю, а меншу "українську", цебто "окраїнну" землю звали начеб то навіть самі українці "Малою Росією").

На тлі цієї "науки" зрозумілим є, що українці, цебто мешканці "окраїни"-Русі, мали, як твердить "Енци. Укр." ЛИШЕ ДВА фронти східній і південний. Самозрозуміло, ані словом не згадано про якийсь інший фронт, про фронт цієї, в представленню "Енци. Укр." — "окраїни" проти "центру" (тобто "центру", який всупереч цій "Енциклопедії" — був власне далекою "окраїною") і про нищення цієї "окраїни" не татарами, а москвинами. У цілковитій гармонії з тим є й антропология, бо вона начеб то вказує, що український нарід, що заселявав "провінцію", "окраїну", як і начеб то слід було сподіватися, є "більш мішаного антропологічного характеру, ніж це думав Хв. Вовк".

У згоді ж з цією антиукраїнською і виразно москвофільською схемою й Кубійович на стор. 157 пише: "НАЦІОНАЛЬНІ ВІДНОСИНИ на Україні є висловом багатьох складних чинників, як ОКРАЇННОГО ПОЛОЖЕННЯ, польонізаційних процесів..." Отже знова вбивається в голову, що ціла УКРАЇНА Є ТАКИ СПРАВЖНЯ ОКРАЇНА, провінція... Не договорюється лише ЧОГО ОКРАЇНОЮ, щоб читача не вразити передчасно і він не... отямився!

Звичайно, кожна провінція завжди різниться від метрополії домішками чужих етнічних елементів, антропологічною сорокатістю, різними побутовими дрібничками, етнографічними особливостями і т. д. Тому досить багато поданий етнографічний матеріал, має "розжалобити", "розчулити" серце "провінціяла", обдурити "простакуватого хохла", який за задумом справжніх редакторів ПОВИНЕН ЗА ВИШИВКАМИ Й ОДЯГАМИ ТА КОБЗАМИ НЕ ПОМІТИТИ ГОЛОВНОГО — АНТИУКРАЇНСЬКИХ ІДЕЙ, ЯКІ ПРИЩЕПЛЮЄ "ЕНЦИКЛОПЕДІЯ!" Чужинців же мають всі ці таблиці зацікавити і переконати, що антиукраїнські ідеї є "наукові" й правильні, бо мовляв "самі українці", які так дбайливо підкреслюють усі етнографічні особливості — ТІ ІДЕЇ ВИЗНАЮТЬ І ШИРЯТЬ! Це — лінія визначена окупантами, які засипають еміграцію альбомами вишивок, одягів і т. п.

Француз після прочитання такого, шукатиме аналогії в провансальстві, в Савої, а американець — у Тексасі.

Само собою ці етнографічні особливості не тільки ПОДАНИ так, щоб ПРИХОВАТИ ЦІЛКОВИТУ ВІДМІННІСТЬ українців і москвинів, але й щоб зручно приготувати ґрунт для обєденітельних теорій! Ось приклад. Відомо на підставі праць численних етнографів, в тім числі й москвофілів (М. Драгоманов), що на Україні ніколи не було типового для москвинів роду пісні: куплетів убогого, а то й безглузлого змісту, складених на "оказійні" й "принагідні" теми та співаних всі на один і той же примітивний мотив. Цей рід московської народньої пісні, ЦІЛКОВИТО ЧУЖИЙ УКРАЇНІ, має типово-московську назву "частушок".

МОСКОВСЬКО-БОЛЬШЕВИЦЬКА ВЛАДА ЧВЕРТЬ ВІКУ ПРАЦЮВАЛА СВІДОМО, ПОСЛІДОВНО І

ВПЕРТО, ЩОБ ЗАТЕРТИ РІЗНИЦІ В ЦАРИНІ ПІС- НІ Й МУЗИКИ.

Саме з цією метою систематично мали виконувати українські народні пісні "оркестри народних інструментів" (назва уживана в ССРСР для оркестри, в якій переважають московські "балалайки" — примітивний національно-московський музичний трьохструнний інструмент), а знова "капелі кобзарів" виконували стало між іншим МОСКОВСЬКІ народні пісні і "частушки". В рямцях цієї акції СВІДОМО Й ПЛЯНОВО з метою обмосковлення ширили агенти влади на Україні спеціально для України складені "ЧАСТУШКИ". Тексти укладали працівники пропагандових установ, "музика" (мотив) був шаблонний, московський, а цілість ширилася працівниками тих же установ під "маркою" "народної творчості".

І ось тепер тут на еміграції, продовжуючи далі "працю" ведену на "батьківщині", хоче прищепити нам і ту московську "частушку" ця підозріла "Енциклопедія", хоче їй "надати права громадянства!" На стор. 268 читаємо: "Останнім часом на Наддніпрянщині ПОШИРИЛАСЯ ще одна танечна форма — частушка з строфічною будовою 2 (7-6) або 2 7+5). Відриваючися від своєї первісної форми приспіву, частушка ПЕРЕТВОРЮЄТЬСЯ в ЗЛОБОДЕННУ політичну пісню з гострим сатиричним змістом... Частушка на Україні шириться переважно з міста на село".

Чи треба було декому зі справжніх політичних емігрантів їхати аж на далеку еміграцію, щоб читати й підтримувати таку большевицьку пропаганду? Адже ж з цих слів випливає лише начеб то большевицька пропаганда за кордоном говорить правду про "цілковиту політичну волю" в ССРСР, про те, що нарід там вільно творить і МОЖЕ СОБІ ДОЗВОЛИТИ на "гостру сатиру" на "злободенні теми" та, що всі спрепаровані московськими наймитами для українців пісні є "народною творчістю", яка наче б то природнім порядком" шириться з міста на село", а не є спеціально "творена" урядовцями окупаційного режиму на наказ Москви!

Тому, що "Енциклопедія" дипломатично не подала на

цій 268 стор. ні одної частушки, беремо кілька хоч би з со-
ветського календаря (на 1946 рік) і подаємо:

"О слава, Сталіне, тобі
Армії червоній слава!
Ой, що наша Україна
Вільною вже стала.
Відбудуєм наші села
Зацвітуть ізнов сади
Уже Гітлеру ніколи
"Не вертатися сюди!"

А ось друга:

"Захотілось гітлерівцям
До Волги добитись
І хоч зимненької із річки
Водички напитись" і т. д.

є й гостро злободенні, напр:

"Я казала миленькому
— не роби прогулів.
Колгоспники візьмуть хліб
А ти візьмеш дулі.
Я казала миленькому
Мене не послухав,
Колгоспники взяли хліб
А він спустив вуха".

Таких "частушок" можна подати цілі томи (і кожна крім "Енциклопедії" ясно хто їх фабрикував!), а інших, справді УКРАЇНСЬКИХ — то не було й немає!

Звичайно, ми не можемо вважати за УКРАЇНСЬКУ НАРОДНЮ творчість і ті куплети, які наводить таж "Енциклопедія" на стор. 319 у витриманій в московсько патріотичному "власовському" дусі статті, автор якої заховався під ініціалами "Т. Х". Цей автор пише урядово-советським жаргоном і думаючи, що для того, щоб московське слово стало українським, вистарчить подібно "Енею" Котляревського до ладу чи ні, причепити закінчення (пан — панує, циган — циганує і т. д.), не поінформувавшись у редакто-

рів "Енциклопедії і не знаючи, що вони вже "узаконили" слово "частушка", перекалічив (вибачте "зукраїнізував" як москвини "українізували" Україну (це слово на такого дивогляда: "частівка" і подав таку:

"Як був цар дурачок
То був хліб п'ятачок,
А як стали комуністи
То не стало чого їсти".

Можемо "порадувати" славних "науковців" з "Енциклопедії", що ця "частівка" справді є "частівка", цебто носить на собі виразні сліди свого походження.

Український нарід в своїй більшості, цебто селянство НЕ КУПУВАЛО хліба на фунти за царату лиш ПРОДАВАЛО В ЗЕРНІ пудами та й тому "добробут" (навіть коли хтось жив заможньо) аж ніяк не ідентифікував з дешевою ціною на фунт хліба. Це речення вказує, що творцями "частівки" мусіли бути московські дрібні слуги окупаційного московського апарату. Міг то бути поліцай, в'язничний сторож, а може й швайцар якоїсь установи, або дрібний урядовець і до того скорше всього не українець. Можемо служити "Енциклопедії" оригінальним харківським текстом:

"Как був царь-дурачок
то був хлеб пятачок,
а как сталі комуністи
то не стало чого їсти".

Досі жодні фольклористи (КРИМ БОЛЬШЕВИЦЬКИХ) таких пісень не записували і не подавали їх як "народні".

Очевидно, коли б не все попереду сказане і не те, що нам ще доведеться підкреслити — то це можна було б трактувати, як скандальний епізод, але, але в сполученні з іншими "епізодами", які складають справжній зміст "Енц. Укр." це ланка з того ж ланцюга!

Отже тому, тому не є несподіванкою, що на стор. 265 говориться про "думи про турецьку неволю", вичислюючи ті думи і варіанти, говориться рівнож про "думи про КОЗАЦЬКО-польську(чому не "українсько-польську" або

вже не "козацько-шляхецьку") боротьбу і "думи на теми соціальні; але не згадано ані одним словом про існування дум та історичних пісень пов'язаних з боротьбою України з МОСКОВЩИНОЮ, так, начеб то не було їх і такої боротьби не існувало. Ця москвофільська лінія знова в'яжеться з тими антиукраїнськими москвофільськими тенденціями, на які ми вже звертали увагу.

Тому, що ця "Енциклопедія" твердо стоїть (як і всі большевицькі видання) на становищі, що Київська князівська держава НЕ БУЛА українською державою, то на стр. 264 читаємо "биліни ВПЕРШЕ зродилися й існували на українському ґрунті і серед ПРЕДКІВ теперішніх українців" — отже не створені українським народом, бо існування такого за князівської доби москвини заперечують.

Інформуючи ж про історичні пісні "Енц. Україн." "співає", як кремлівська грамофоновна плита, про "знуцання російських царів з козаків", а не боронь Боже знущання московського народу, москвинів над українцями! Коли мова про турків, татар, поляків — там говориться про НАРОДИ, але коли про москвинів — висуваються наперед "царі", або "большевики", але не народ.

В дусі ж твердо і послідовно переведеної лінії є твердження вже згадуваної статті "Т. Х.", яка змальовує справу так, немов Україна НЕ БУЛА ОПАНОВАНА МОСКОВЩИНОЮ, тільки просто мусіла скоритися певному РЕЖИМУ, який і керувався в своїй політиці НЕ НАЦІОНАЛЬНИМИ МІРКУВАННЯМИ, а чисто ІДЕОЛОГІЧНИМИ. Такі "солові" з "Енциклопедії" співають, заплющивши очі, московсько-большевицьку стару пісню, пісню про "громадянську" А НЕ НАЦІОНАЛЬНУ війну.

Гумористично звучать слова, що Україну "окупували совети" (ст. 317). Це також чудно виглядає, як коли б хтось сказав, що Індію свого часу "опанували королі", або Картагену "республіканці!" По перше — опановує якусь державу інша держава, інший нарід (який самозрозуміло має той чи інший уряд). "Енциклопедія" теж деколи думає національними категоріями, але ЛИШЕ коли мова йде НЕ ПРО МОСКВИНІВ, коли ж іде про московський нарід, — то в інтересі московському ширить баламуцтво навмисне.

приховуючи національний характер окупації. Тому, хоча економічно грабують Україну такі москвини, а не якісь мітичні "совети", хоча їдять український хліб, цукор, овочі, сало, м'ясо і т. д. також москвини, а не якісь "совети" і ніхто не чув, щоб "совети" були тими хто розкішно живе і "обідає" всіх і вся, а проте на стор. 318, як ЄДИНУ ПРИЧИНУ економічних злиднів українського народу згадується "советський ЛАД", а не колоніальну залежність від МОСКОВЩИНИ. ПРО НАСЛІДКИ КОЛОНІАЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД МОСКОВЩИНИ, ПРО ГРАБІЖНИЦЬКУ ПОЛІТИКУ МОСКОВСЬКОГО НАРОДУ ПРОМОВЧАНО БУЛО ЦІЛКОВИТО І В АНТРОПОГЕОГРАФІЇ, А ТАКОЖ І В ЕКОНОМІЧНІЙ ГЕОГРАФІЇ. Так пропагується шкідливу для української визвольної боротьби думку немов мешканці української провінції, "окраїни" — ТЕРПЛЯТЬ ЛИШЕ В НАСІДОК НЕ ВІДПОВІДНОГО РЕЖИМУ В МЕТРОПОЛІЇ. Цю ж ідею підкреслює (очевидно в інтересі Керенського чи нового Власова, куплет цитованої "частівки" в якому протиставлене "щасливе" життя в царській Росії — злидням за які мають поносити відповідальність представники большевицького РЕЖИМУ. Стаття, про яку говоримо, своїм рівнем і характером надавалася б цілком до якогось "Пасев'у", але не до "Енциклопедії" та ще й начебто — української.

Не менше цікавим доказом того, що "Енциклопедія" має ПРИХОВАНІ ПОЛІТИЧНІ ЗАВДАННЯ, є спрепаровання статті з ділянки мовознавства "Історія вивчення і сучасний стан дослідів". Стаття ця має навмисне неясний підпис, а саме: "за Сімовичем". Прийнято давати ТАКЕ вказання "джерела" лише за таких обставин: а) переказується в скороченні те, що ШИРШЕ викладав той автор у відомій праці за якою подається, б) той, хто переказує — ДАЄ СВІЙ ПІДПИС, яко гарантію правильності переказу і в) всякі доповнення допустимі лише з виразним зазначенням, що в тому чи іншому уступі доповнив той, хто переказував думки вказаного автора.

Але у випадкові, коли "проф. Ю. Шерех" та його "підручні" (як напр. Я. Рудницький (провадять ПОЛІТИЧНІ завдання, що не мають нічого спільного з наукою— як ба-

чимо ці правила не зобов'язують! Тоді етичні приписи і солідність, яка мала б характерною бути для вченого — зникають без сліду. Уважний розгляд названої статті виявляє, що це НЕ Є стаття іншого автора, яка переказує "За Сімовичем" його думки **ЛИШЕ Є ЗФАЛЬШОВАНА СТАТТЯ САМОГО СІМОВИЧА**, друквана свого часу в "Українській Загальній Енциклопедії" (т. III, ст. 571—579) **ДЖЕРЕЛО НЕ ВКАЗАНЕ, ЩОБ НЕ ТАК ЛЕГКО БУЛО ВИКРИТИ, ЩО САМЕ ПОФАЛЬШОВАНЕ.**

Передруквана вона майже в цілості з кількома дрібними, по кількості рядків, але **ЯКИМИ Ж ХАРАКТЕРИСТИЧНИМИ!** змінами!

По перше п. "проф. Ю. Шереха" (з причин цілком зрозумілих для осіб, що знають його походження і минуле, "прикро разить" вираз "московський", "москалі", "москвин" і тому бодай в кількох випадках їх замінено на приємне московському вуху, хоча не властиве — "російській" (рядок 34 — в оригіналі "московські вчені", рядок 55 в оригіналі "московська літературна мова"). Це однак дрібниці — важливі дальші факти.

У Сімовича у оригіналі стоїть часом "часи після 1917 р. характеризує небувалий досі розвиток українського мовознавства, а далі *виразно* вказано **НА ЗАНЕПАД** мовознавчої науки **ПІСЛЯ 1932 РОКУ. ЦЕЙ ПОГЛЯД СІМОВИЧА БЕЗПРАВНО ЗФАЛЬШОВАНО**, замінивши тамте речення таким: "ЧАСИ 1917-1941 рр. особливо першу половину характеризує небувалий досі розвиток мовознавства".

Чому це зроблено? Відповідь проста: тих людей, що після 1932 року працювали в УССР уважали і українська наука і українці слугами Москви, що: а) допомагали окупантам очорнювати справжніх українських вчених, тих, які загинули в процесі СВУ, б) нищили й усували їхні погляди і в) ширили такі погляди і таку "науку", яка: а) "обмосковлювала" українську мову й нищила найбільш питомі її властивості (як писав О. Фінкель "відкидала барєри між мовою українською і російською", б) те, що ще лишилося українського — калічила й доводила до абсурду і в) під-

тримувала й поглиблювала правописний хаос, який в свою чергу поглиблював хаос у мові.

Тому отже Сімович писав і думав лише про період 1917-1932 рр. та ті, хто "працював" після 1932 року аж до 1945, і тут *продовжують ту саму працю* — потребують зфальшувати текст Сімовича, **ВИКОРИСТАВШИ ЙОГО ДОБРЕ ІМ'Я** для улегшення собі ширення того в умовах вільної науки, що Кремль ширив у згаданих роках примусово.

Далі, знова текст Сімовича підпав таким змінам: 1) **ДОДАНО** ще одну **ЗГАДКУ** про Булаховського **СУЧАСНОГО** большевицького мовознавця, автора праці "Курс русскаво літературнаво язика первой полов. XIX в.", (який там керує нині тою справою, 2) **ДОДАНО** прізвища **ДВОХ МОСКВИНІВ**-дослідників говірок Закарпаття, з виразним зазначенням їхньої національності ("росіяни") і **ОДНОЇ МОСКОВКИ**-дослідниці говірок Подоння. **ЦЕ, ЩОБ ПІДКРЕСЛИТИ "ДОПОМОГУ ЄДИНОКРОВНОГО НАРОДУ"**. Далі знова текст подано незмінений, аж до місця в якому в оригіналі читаємо: "Рівночасно зростає число лексикографічних праць із різних ділянок знання. Зокрема треба згадати про **АКАДЕМІЧНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК** (із наголосами) під ред. А. Кримського (досі А-П.)".

Треба зазначити, що це **ЄДИНИЙ** абзац (всього 11 рядків!) досить довгої статті, **ЯКИЙ УСУНЕНО ЦІЛКОВИТО**.

Згаданий словник був **ДУЖЕ ПОВАЖНИМ ВКЛАДОМ** у нашу лексикографію і **САМЕ ТОМУ** був знищений московськими большевиками та його складання було **ІНКРИМІНОВАНЕ** нашим вченим на процесі СВУ. Усунення **ЛИШЕ** цього малого абзацу викликає узасаднене підозріння, що це зроблене навмисне, бо єдина згадка, яка є про цей словник в статті "Лексикографія" зредагована **ТАК** що ця **ФУНДАМЕНТАЛЬНА, АЛЕ НЕМИЛА МОСКВІ ПРАЦЯ — ГУБИТЬСЯ** серед безлічі поданих дрібних словників, часто підозрілої якості. У наступному ж абзаці статті Сімовича **ЗРОБЛЕНО ЗМІНУ**, яка особливо багато говорить саме тому, що "Енциклопедія" є виданням на якому стоїть: "Наук. Т-во ім. Шевченка".

У Сімовича було написано: "Веде мовознавчу роботу й філологічна СЕКЦІЯ НТШ (комісія мови) — праці МІСТЯТЬ крім ОРГАНІВ ВУАН і НТШ, ВСІ СЛАВІСТИЧНІ ЖУРНАЛИ СВІТУ".

Це речення було не на руку ворогам справді української вільної науки, усім тим, що хочуть її зліквідувати й підсунути ту "науку", яку силою накидають окупанти на окупованій Україні, здійснюючи так серед нас тіж завдання, які там здійснює штаб Хрущова. **ІМ ТРЕБА ПРИНИЗИТИ ЗНАЧІННЯ НТШ В ОЧАХ СВІТУ** (має вийти англійський переклад) і в очах самих українців. А **ТОМУ У ЗФАЛЬШОВАНОМУ ТЕКСТІ** стоїть: "У ГАЛИЧИНІ мовознавчу роботу проводила до 1939 року філологічна секція НТШ ("комісія мови") і... крапка!

Отже тут **НЕ ЛИШЕ ОБМЕЖЕНО ЗНАЧІННЯ ТОЇ РОБОТИ НТШ** навіть не до Західніх Земель, а до самої тільки Галичини, але й усунуто слова, які скромно, однак виразно підкреслювали, як загальноукраїнське так і загальнонацкове значіння тої праці!

Ця зміна **ВИЯВЛЯЄ** в цілості, **ЯК ЦИНІЧНО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ КОЛИСЬ ДОБРЕ ІМ'Я НТШ** НИНІ, коли в ньому захопили впливи люди, які мають мало спільного з **УКРАЇНСЬКОЮ НАУКОЮ І З КОЛИШНІМ НТШ!**

Ці люди мають завданням робити режляму праці веденій в останні роки окупантами та можуть толерувати смішну авторекляму людей, які з невідомих причин перед тим вислугувалися д-ру Баєрові, а нині москвофілам.

Ця авторекляма через свою неузасадненість і комічність не шкодить москвинам — тоді, як інформація про значіння НТШ — є для них шкідливою. А тому до статті Сімовича, в якій поза нами вказаними змінами — інших не зроблено (отже це не стаття "за Сімовичем", лише зфальшована стаття Сімовича), що в оригіналі кінчалася тими словами про НТШ, **ДОДАНО** таке **НОВЕ** закінчення, яке **записується на рахунок Сімовича користаючи з того, що він не живе!**

"**БІЛЬШІ** центри мовознавчої дослідної й видавничої праці були в Польщі й Німеччині, а по війні — в Німеччині. В Польщі цінні праці видав Укр. Наук. Інст. у Варшаві

(праці Огієнка з історії української мови Р. Смаль-Стоцького, Я. РУДНИЦЬКОГО з словотвору, М. Пшепюрської з діалектології та інші.)*).

З праць виданих у Німеччині, відзначимо книжки й статті на етимологічні теми Р. Смаль-Стоцький, Я. РУДНИЦЬКИЙ (на діалектологічні теми), Я. Рудницький, Г. Наконечна (синтаксичні), Ю. Шерех та інш. не згадуючи низку практичних граматик".

Як бачимо у статті Сімовича пороблені зміни лише ПОЛІТИЧНОГО характеру та дописана (під його прізвиськом!) рекляма (чи авторекляма?) Шереху та його "приятелям", яка має скріпити АВТОРИТЕТОМ СІМОВИЧА, їхню позицію в суспільстві і тим улегшити дальшу шкідливу діяльність.

У статті Я. Рудницького "Звукова система" вражає цілком зайва "таблиця", яка світить білими плямами й пояснює речі, які легко пояснюються школярам без "таблички", присвятивши на це третину сторінки!

Міркування ж Я. Рудницького про фонетичні прикмети української мови мають одного "первородного" гріха, запозиченого від москвинів, а саме опирає свої висновки на безпідставному і антинауковому ототожнюванні стародавньої живої української мови (князівської й до князівської доби) з мовою старо-болгарською, яка була мовою книжною, а тому нею й писані всі пам'ятки. Робити з порівняння з нею будьякі висновки про розвоєві тенденції УКРАЇНСЬКОЇ мови, мови цілком іншої, є так само помилкою, як коли б ми пробували робити такі висновки з порівняння сучасної польської мови і латинської мови вживаної в Польщі в якомусь XV віці! Тому ми вважаємо шкідливим хоча б таке твердження: "звук г (h) на місці ПЕРВІСНОГО (нога, го-

---

*) Тут слід нагадати, що згадка про Укр. Наук. Інститут є для маскування і тому є так зредаговано, що висунуто Я. Рудницького, а промовчано інших. У філологічній серії були видані ще праці д-ра Кост. Чеховича(д-ра Миколи Пушкаря, д-ра І. Зілинського, д-ра В. Лева. Деякі з тих праць на багато солідніші і вартісніші за працю Я. Рудницького про наростки": "-ище", "-исько", "-сько".

род), нове г в чужих словах: ганок, румегати". По перше: ми не маємо вистарчаючих даних, щоб твердити немов хоча б за часів написання "Слова про похід Ігоря" українці вимовляли слово "нога", як "нога". Що в болгарській мові так вимовлялося, це ще НЕ ЗНАЧИТЬ, що його так само вимовляли українці, навіть говорячи в певних випадках старо-болгарською мовою, а тим більше не знаємо, як вимовляли у власних словах у живій мові.

Твердження подібні до наведеного добре надаються для угрунтовання антиукраїнської большевицької правописної політики (усування твердого г, бо це мовляв "розвоєва тенденція" української мови.

Автор дає в ній водичку приправлену незрозумілим для 90% читачів "Енциклопедії" термінами, яких він до того ж і не пояснює! Так напр. на стор. 327 читаємо таке: "В українській літературній мові типових шість голосних фонем: і, е, и, а, о, у". Чому п. Рудницький не пояснив, що в лінгвістиці "фонемою" зветься згуковий первень мови? Чому не з'ясувавши вжив у сполучі з "голосних", словом, що має окреслене значіння (голосний спів) і тим ще більше утруднив зрозуміння, тоді, коли в даному випадкові вистачало ужити просто термін "голосівка" (термін "голосна", є НЕВДАЛОЮ калькою московського терміна "гласная буква") і чи вживши терміну "голосівка" і "шелестівка", яких вживав у 1922 році О. Синявський (на якого люблять на еміграції покликатися советські мовознавці) не зясував би краще те, що мав сказати? До таких не пояснених термінів належать хоча б: "в ділянці вокалізму", "в ділянці консонантизму", "епентетичне", "корреляція" (ст. 329).

"Проф. Ю. Шерех" на стор. 346 запевняв, що коли була на Україну принесена старо-болгарська мова, вона вже "була не жива мова, а канонізована, застигла, писемно-ритуальна" тоді, як в дійсності у ній ще в XIII віці відбувалися зміни, які навіть відбилися на мові наших пам'яток!

На стор. 353 п. Чапленко цілком не згадує серед "нечуваних перешкод" у формі "майже повної заборони 1863 та 1876 рр." заборони значно ранішої, ЯКА ПОСЛУЖИЛА ЗРАЗКОМ для пізніших заборон, а саме заборони 1720 р., що зліквідувала розвиток української мови в стінах Києво-

Могиллянської Академії, в церковному вжиткові і в літературі. Про цю заборону забули журналісти останньої доби і тому про неї нічого не згадує "вчений історик" літературної української мови!

На стор. 324 тенденційно промовчано, що властиво у перше десятиліття по 1920 році розвиток української мови був продовженням того величезного стрибка, який був наслідком періоду цілком вільної гарячкової праці на всіх ділянках за часів існування української держави. Далі промовчано про свідоме засмічування і калічення української мови ставленнями московських окупантів в останньому десятилітті перед війною. Тенденцію цю ще більше зміцнює "Ю. Шерех" на стор. 356 і з цією метою а) перебільшує вплив "галичан" на розвиток літературної мови і в період "українізації" зокрема (це стало роблять нинішні "советські" видання, щоб так узасаднити свою боротьбу з "галичанськими" впливами і б) представляє політику свідомого калічення і обмосковлення української мови підвладними Хрущова, політику до якої зрештою явно ПРИЗНАЮТЬСЯ САМІ ЇЇ ВИКОНАВЦІ (див. "Мовознавство" Київ, 1947 р., стор. 83-84), як вільну акцію самих наддніпрянських українців, спрямовану на усунення "галицьких впливів". А далі читаємо: "І хоча большевицька мовна політика від 1932 ВИРАЗНО СПРЯМОВАНА НА УСУНЕННЯ ГАЛИЦЬКИХ ЕЛЕМЕНТІВ З ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ І НОВЕ ПЕРЕСУНЕННЯ НА СХІД, але тепер у нас годі очистити..."

Тимчасом москвини та їхні підголоски віддавна мають тенденцію ВСІ слова УКРАЇНСЬКІ, які не нагадують московських (вони ж вважають, що українська мова — це "іспорчений російський язик" і тільки!) означувати, як "галицькіє" та під приводом поборювання їх — нищити українську мову. Сам "Ю. Шерех" з огляду на своє походження також слабенько знає українську мову і має досить бідний запас слів та вважає не одно українське слово за "галицьке", хоч воно ніколи таким не було. Нещодавно була гумористична історія, коли "Ю. Шерех" напавшись на твір Осьмачки "Плян до двору" (у якому безперечно занюшив вразливий на такі речі "Ю. Шерех" — "антимосковський

душок") і між іншим закинув йому вживання "галицизмів". **ДО ЯКИХ ЗАЧИСЛИВ СЛОВО... БАРАБОЛЯ!** Осьмачка в пресі гаряче заперечив слушність цього закиду, подавши докази, що це слово вживається на Київщині та звернув увагу на те, що властиво "Ю. Шерех" у своїй "рецензії" - нападі "боронить перед Осьмачкою... советську владу!" Ця пригода "Ю. Шереха" нагадує передреволюційну пригоду відомого україножерського часопису "Кіевлянина", який також під приклячкою оборони чистоти української мови напався на "галицизм" в брошурі М. Грушевського (слово "маслак") і домагався... "язика Шевченка". Тимчасом українці у відповідь навели саме Шевченкове "а царі за маслак гризуться!" І вийшла така ж компромітація у "Ю. Шереха"! Самозрозуміло це далеко не єдиний випадок у п. Шереха скандального незнання української мови (бо слово "бараболя" є в словнику Грінченка і в словнику "Уманця і Спілки" і в тому академічному, якого знищили більшовики, а "Ю. Шерех" нищить пам'ять про нього. У цій же статті в "Енциклопедії" подає "Ю. Шерех", як ілюстрацію" свого твердження, що "сучасна літ. мова широко використовує галицькі елементи в термінології **ЧОТИРИ** слова, а серед них "мутра" і "лата". Як бачимо маргариновий українець і тут "вскочив", бо слово "мутра" згадує (аж ніяк не галичанин!) — Хв. Вовк у своїй праці, говорячи про ковальство та терміни вживані віддавна в **ЦЕНТРАЛЬНІЙ** Україні, як про термін **ЗАПОЗИЧЕНИЙ ІМОВІРНО В XIV-XV** віках (від німців) безперечно без участі галичан! Цей же термін можна знайти й нині в ужитку на Поліссі й Волині та Київщині. **УМАНЕЦЬ** у своєму словнику правильно подає слово "гайка" — як московське, але помилково перекладає його словом "шруба", а не "мутра".

Що ж до слова "лата" то воно вживається рівнож в народній термінології в **ЦІЛІЙ КОЛИШНІЙ ГЕТЬМАНЩИНІ**. Компромітуючим є як для "Ю. Шереха" так і для "Енциклопедії", подавати такі слова, як "галицькі елементи" мови і ширити плоди незнання свого серед українського загалу.

Отже "Ю. Шерех", як і його вчителі, виступає зі шкідливою теорією "надмірного впливу галичан", теорією, якою

орудували завжди вороги українського національного руху, нападаючи на літературну українську мову, як на "галіційський язик". Така "теорія" саме в "українській" енциклопедії є дуже на руку москвинам, вони цитуватимуть слова "Ю. Шереха" як для узasadнення своєї політики штучного перетворення української мови на говірку московської, так і для доказу, що взагалі "українська літературна мова" — це недорозвинена провінційна мова, яка твориться інтелігентами під впливом галицьким, де, "як відомо", кажуть москвини, "її вигадали німці".

Це твердження отже "Ю. Шереха" є дуже шкідливе, як рівнож відповідає основній "лінії" цієї "Енц. Укр." фальшиве змалювання того, що діялося на окупованій москвинами Україні в роках 1921-1940.

Як бачимо, Ю. Шерех у наведеному попереду реченні говорить у цій статті не про московську, а про "большевицьку" політику та підмінює рівнож і мету тої політики, а що зле знає українську мову — то не встані дати навіть чотирьох слів для ілюстрації! Щоб не вертатися до питання знання "Ю. Шерехом", який писав до "Енциклопедії" статтю про сучасну українську літературну мову, цієї мови подаємо кілька слів з інших статей "Ю. Шереха", які йому здаються українськими, й звичайно "не галицькими". Ось ці слова: "застрільник" ("застрельщик") замість уживаного українцями і Шевченком "верховод", "умилений" (моск. "умільонний") замість зворушений, розчулений; "порідне" (моск. "пародістоє") замість "расове" та інші, а серед них є й такі дивогляди, як "виконний" "панівний" і т. п.

Отже ми ствердили, що "мовознавець" Ю. Шерех не знає української мови, а також історії нашої книжної мови, вживаної на Україні за часів київської князівської держави. Що ми не помилилися вказує наступний факт:

У 1965 році він виступив (цим разом, як "проф. Шевельов") з працею в англійській мові "A Prehistory of Slavic", по появі якої відповів на неї докладною рецензією проф. Гарвардського Університету, він же член Комітету Українських Студій при тому ж університеті — проф. Гораций Лант у "The Slavic and East European Journal", New York, Spring, 1966, а в ній потрактував згадану працю

Шевельова, як річевий доказ його невігластва в питаннях яким присвячена та праця.

Це, звичайно, не перешкоджає нашим емігрантам захоплюватися цим "знавцем" і повторювати певну кількість пущених ним в обіг дивоглядів, що дуже швидко під впливом преси до них звикли і вони перестали разити еміграцію. Але спробуймо так скалічити слово, до якого ще не звикли читачі і побачимо як будуть вони разити наше вухо (напр. "стрибівна" коза, замість "стрибаюча"; "втіківний" заяць, замість "втікаючий"; "співна", замість "співаюча" і т. д. і т. д.).

Такий жаргон хочуть нам накинути москалі.

Дальша аналіза "Ен. Укр." є цілком зайва, поскільки її укладали ті ж "соборницькі" замасковані москалі, а "гаслова частина під цим оглядом ще гірша.

Друкуємо "В чийому інтересі?" в тому вигляді в якому появилася вона ще за життя проф. д-ра Герасименка, а фотокопії його власноручних листів у цій справі подаємо в "додатках". Там же подаємо фотокопії листів д-ра М. Стахова (автора ряду історичних праць, в тому числі п'ятитомової "Історії України за часів Директорії", рівнож подаємо фотокопію листа Губерніяльного Комісара Освіти Полтавщини (візитатора") про Василенко Полонську" і фотокопію листа обережного проф. Р. Смаль-Стоцького з його оцінкою рецензії на "Енц. Укр.", щоб кожний хто має здатність думати міг переконатися, що ця документальна оцінка спільної "праці" кількох замаскованих москалів, які недопустили до *редагування* навіть одного "московського холоуя" українського походження не є висловом особистих поглядів автора "В чийому інтересі?", лише тої ж думки був ряд відомих учених здатних самостійно думати.

"Професіоналістам" же слід познайомитися з нею і усвідомити собі, яку колосальну шкоду вони робили і роблять, обслуговуючи "бригаду" москалів, щоб у справах в яких є анальфабетами мати "останнє слово". Тим же "професіоналістам", які мають сумління радимо прочитати відповідь редакційної асистентки "Енциклопедії Брітаніка" Ю. Глей, видруковану в *англомовному тижневику "Свободи"* за 1970 рік ч. 57 і ч. 58.

Завданням же статті "Ю. Шереха" в "Енциклопедії" є зручно ВІДВЕРНУТИ УВАГУ ВІД ІСТОТИ МОСКОВСЬКОЇ ПОЛІТИКИ на фронті мови, балаканиною про "галицькі елементи" та "іновації", що ширяться в східних говірках, або в мові східньої української інтелігенції" і тим також скріпити основну, москвофільську лінію 'Енциклопедії'.

Історія української мови в найдавнішу добу начебто має бути подана "за С. Смаль-Стоцьким", але звичайно це є просто його власна стаття, в якій ЗМІНЕНО його погляди на питання ЗАСАДНИЧІ для з'ясування московсько-українських взаємин. Статтю передруковано також із "Загальної Енциклопедії" і, як у всіх подібних випадках ТОГО НЕ ЗАЗНАЧЕНО, щоб було важче приловити на фальшованню. Те фальшовання було конечне для збереження основної антиукраїнської лінії цієї "Енци. Укр."

Отже на стор. 345 ЗМІНЕНО твердження Ст. Смаль-Стоцького, який, написав, що українські племена, створивши власну державу, ПОЧАЛИ "ЖИТИ СВОЇМ ОКРЕМІШНИМ ЖИТТЯМ ТА ТВОРИТИ СОБІ У СВОЇЙ МОВІ НОВІ ВЛАСНІ ЗАКОНИ" на таке "жити окремішним життям і розвивати в своїй мові НОВІ ВЛАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ формально-структурального й внутрішньо-семантичного характеру".

Зроблено це в догоду форсованим москвинами та московськими більшовиками твердженням, немов "українці" почали "творитися" щойно в XVI віці, а до того часу москвини ще згодні визнавати наявність у мешканців "окраїни" якихось невиразних "тенденцій" до окремішностей, але В ЖОДНОМУ ВИПАДКОВІ НЕ ТВОРЕННЯ "У ВЛАСНІЙ МОВІ ВЛАСНИХ ЗАКОНІВ"!

ЦЯ ЗМІНА МАЄ ВЕЛИЧЕЗНЕ ЗНАЧІННЯ І ПЕРЕКРЕСЛЮЄ (чи за згодою Р. Смаль-Стоцького?) ПОГЛЯДИ ЙОГО БАТЬКА І ЙОГО САМОГО, та ЗАПЕРЕЧУЄ ІСНУВАННЯ СФОРМОВАНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ДОБІ КНЯЗІВСЬКІЙ — цебто знова ПРОПАГУЄ ПОГЛЯДИ, що відповідають тій "основній" московській лінії, якої тримається "Енци. Українознавства".

Вправді не було можливо зігнорувати цілком поглядів Смаль-Стоцького на розвиток мови на советській Україні, який самозрозуміло хотів повторити коротко те, що ґрунтовно з'ясував і узасаднив у своїй прекрасній книжці "Українська мова в советській Україні" (ст. 270), але ми не знаємо без згоди автора чи за згодою (і тоді — за яку ціну?) було ПОРОБЛЕНО В НИХ ТАКОЖ РЯД ЗАСАДНИЧИХ ЗМІН, знова ж на користь МОСКВОФІЛЬСЬКИМ тенденціям "Енциклопедії" і ТО ЗМІН, ЯКІ ФАЛЬШУЮТЬ ПРАВДУ. Ці зміни тим цікавіші, що вони, як будовою речень так і термінологією ЦІЛКОВИТО ВІДПОВІДАЮТЬ УРЯДОВИМ БОЛЬШЕВИЦЬКИМ ПРОПАГАНДОВИМ "ВІЯСНЕННЯМ" (стор. 356 "Енц. Укр.").

Спочатку подаємо деякі відхилення від думок згадуваної праці, що пороблені в "Енц. Укр." до яких належать: 1) немов "теорія боротьби двох культур" Лебідя була "відповіддю на мовне питання" (в дійсності була тактичним посуненням, яке мало улегшити московський спротив "урядовій", формально-інтернаціональній, Ленінській політиці в справі національній), 2) що, "проти цієї теорії виступили українські сили... і їхня перемога виявилася в запровадженню політики т. зв. "українізації" (це не відповідає правді, бо одночасно велася в ССРСР політика "якутизації", "татаризації", "ойротизації" та інших "зацій", ЯКІ З ОГЛЯДУ НА КВОЛІСТЬ, А ТО Й ВІДСУТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ РУХІВ не можемо пояснювати "перемогою" якихось сил, тільки реалізацією відповідних тез Леніна, який хотів вести надалі асиміляційну акцію новими методами, 3) що "українці натрапили на жорстокий опір великодержавних російських елементів (нагадує навіть стилізацію УРЯДОВЕ пояснення пинявості "українізації", яке мало відвертати увагу від того, що спротив чинили московські й обмосковлені елементи ЗА ТИХОЮ АЛЕ ВИРАЗНОЮ ЗГОДОЮ МОСКОВСЬКОГО УРЯДУ, що тоді стосував терор при переведенні в життя найдрібніших своїх потягнень, але ніколи ніхто поважно не покарав за невиконання "українізаційних декретів"). Таке насвітлювання справи в роках "українізації" служило димовою заслоною, яка приховувала справжні наміри московського народу та його большевиць-

кого уряду, а нині угрунтовує тезу "ленінізм" добрий, а тільки "сталінізм" не добрий, отже мовляв тому самі по собі й комуністичні ідеї є прекрасні! Тимчасом ось напр. що писали "Вісті" з 19/IX 1924 р. "Населення Молдавії майже перестало існувати, як окрема нація... Треба МАЙЖЕ ЗНОВА утворювати молдавську літературу й молдавську школу", а "Правда" з 10/III 1925 р. "У Якутській окрузі заборонено після жовтня цього року приймати урядовців, що не знають якутської мови... Виданий У ДРУГЕ якутський буквар розійшовся". Лише затурканих провінціалів, що нічого не знають поза своєю провінцією, можна перекоувати в тому, що "українізація" була наслідком "перемоги українських сил".

Нині ця тенденція потрібна тільки для глорифікації комуністів-українців, які в своїй масі були "червоними просвітянами", няньками "отчєства" чужого", маріонетками, яким москвини дозволяли рухатися, бо це було їм потрібно, а нині їхні писання мають допомогти еміграції "вилікуватися" від "націоналізму" і перейти на позиції "червоних просвітян" або взагалі москвофільського "просвітянства" початку ХХ віку.

Ленін хотів дати "ізжитса" національним настроям, виявитися, щоб тим легше було зліквідувати наївних і повернути до політики асиміляції, яку він одобрював.

Ленін писав: "коли більшість українських робітників перебуває під впливом московської культури... всяку можливість єднання з московським робітником, його літературою, з його колом ідей **ОБОВ'ЯЗКОВО ВСІМА СИЛАМИ ТРЕБА ЛОВИТИ, ВИКОРИСТОВУВАТИ, ЗАКРІПЛЯТИ**".

"Пан Лев Юркевич (укр. соц. демок.) чинить, як справжній буржуа і до того короткозорий, вузький буржуа, тобто міщанин, коли він інтереси з'єднання, **ЗЛИТТЯ, АСИМІЛЯЦІЇ** пролетаріату **ДВОХ** націй відкидає геть заради успіху української національної справи" (Ленін, Твори т. XVII, ст. 142).

З огляду на це все, те, що ширить у цьому питанні "Енциклопедія" є лише шкідливим баламученням і спекуляцією на незнанню та намаганням усіх, хто в боротьбі 1917-21 рр.

перебіг до ворога й улегшив йому окупацію — представити як "борців за Україну", промовчуючи, що їх в роки українізації "було випущено на сцену" за московським пляном, а після виконання ролі — усунуто.

А що мусів під тиском пп. Шерехів, Оглоблїних та інших змінити проф. Р. Смаль-Стоцький зі своїх поглядів на цілком протилежні? Треба думати, що він під тиском згаданих осіб мусів висловити **ЦІЛКОВИТО ПРОТИЛЕЖНІ ПОГЛЯДИ НА РОЛЮ** тих українців-комуністів, яких писання використовують тут їхні колеги й однодумці для юдиної праці.

Ось. (що писав Р. Смаль-Стоцький у своїй книжці виданій у 1936 році: "Москва робить під **ОШУКУЮЧОЮ** назвою УССР чинник своєї імперіялістичної політики. **ПОВЕРТАЮЧИ ЇЇ ЗНОВ У СВОЮ КОЛОНІЮ. ДОПОМАГАЛИ ЇЙ У ЦІЙ РОБОТІ УКРАЇНСЬКІ КОМУНІСТИ, ЯК КОЛИСЬ КОЧУБЕЇ, СКОРОПАДСЬКІ, ЛИЗОГУБИ** і т. д.

ЦІ ЗРАДНИКИ УКРАЇНИ — СКРИПНИКИ, КОЦЮБІНСЬКІ, ЧУБАРІ, ШУМСЬКІ й інші опинилися після рижського договору в трагічному становищі". (ст. 39).

Там же **ГЛУЗУВАВ** цілком слушно Р. Смаль-Стоцький з "**УКРАЇНІЗАЦІЇ**" І **ТИХ, ХТО ВВАЖАВ ЇЇ ЗА "ВЕЛИКИЙ ЗДОБУТОК"**, яким "**ТАК ПИШАЮТЬСЯ УКРАЇНСЬКІ КОМУНІСТИ**" (ст. 40).

Тепер просимо **ПОРІВНЯТИ** наведені автентичні думки Р. Смаль-Стоцького з тими, що подає **ЗА ПІДПИСОМ Р. СМАЛЬ-СТОЦЬКОГО "Енц. Укр."**

"У наступні роки, позначені смертями комуністів-українців, що не могли винести душевного болю, **КОЛИ ЇМ ВІДКРИЛИСЬ ОЧІ НА СПРАВЖНІ ЦІЛІ МОСКВИ М. СКРИПНИК, М. ХВИЛЬОВИЙ, П. ЛЮБЧЕНКО, СТРОНСЬКИЙ — СКІНЧИЛИ САМОГУБСТВОМ...**"

Ми могли би для ясности нагадати, що й у **ЮДИ ІСКАРІОТА ТАКОЖ "ВІДКРИЛИСЯ ОЧІ"** І **ВІН ПОВІСІВСЯ, АЛЕ, АЛЕ НІХТО НЕ НАМАГАВСЯ НА ЦІЙ ПІДСТАВІ ЗАЧИСЛИТИ ЙОГО ДО СВЯТИХ І МУЧЕНИКІВ ЗА ВІРУ!**

Слушно колись Р. Смаль-Стоцький назвав всіх Скрипників, Хвильових і Любченюк "зрадниками", а нині, нині, коли "Енциклопедія" "взяла КУРС НА ЗРАДНИКІВ" — мусить допомагати "канонізації" тих, що є чимсь значно гіршим за "Кочубеїв червоної Москви!" Тамтому Кочубею поставив пам'ятника московській царат — цим ставлять... "прекрасні маски", закриваючися параваном НТШ.

Додамо, що свого часу (у цитованій книжці) Р. Смаль-Стоцький завжди виступав, яко ПОСЛІДОВНИЙ ВОРОГ того скомбінованого НЕ МОВОЗНАВЦЯМИ, А БОЛЬШЕВИЦЬКОЮ ПАРТИЙНОЮ КОМІСІЄЮ, на чолі котрої стояв СКРИПНИК, ПРАВОПИСУ, того правопису, якого ХИТРИСТЮ, ПІДСТУПОМ І БРЕХНЕЮ НАКИНУВ ЕМІГРАЦІЇ "Шерех" і його помічники. Р. Смаль-Стоцький слушно обстоював писання "пролетаріят", "лектор", "Орьол", "географія", "організм", "гігієна" і т. д. а не те, яке графічно уподібнює штучно українську мову до московської.

На загальне усе ж стаття Смаль-Стоцького, незважаючи на ті КАРДИНАЛЬНІ, НІЧИМ НЕ УЗАСАДНЕНІ ЗМІНИ ЗАСАДНИЧИХ ПОГЛЯДІВ, усе ж ще має в собі стільки здорового, що певно були якісь причини, які змусили фактичних редакторів — пропустити її.

Ми, говорячи про статтю Р. Смаль-Стоцького щойно згадали про підступом накинута правопис. Отже узасаднюємо своє твердження саме користуючися "Енци. Укр."

Абстрагуючи від того, добрий чи не добрий є згаданий правопис, КОЛИ Б ЙОГО СПРАВДІ ВВОДИЛИ НА ЕМІГРАЦІЇ В ЖИТТЯ УКРАЇНЦІ-ПАТРІОТИ і ВЧЕНІ ТО ЗВИЧАЙНО НЕ ХАПАЛИСЯ Б БРЕХНІ, лише ЧЕСНО з'ясувавши його прикмети, по дискусії й обміні думок з громадянством або прийняли б його до вжитку, або відкинули.

Інакше роблять люди, що нічого спільного з українською наукою і українським суспільством не мають, лише хочуть (або мусять) перевести в життя певне завдання. Такі люди будуть ХАПАТИСЯ БРЕХНІ, вигадок, спекуляції на настроях, використання контролювання помічниками видань і т. д. Саме таким шляхом і "ввели" (цебто накинули)

скрипниківський правопис, використовуючи еміграційні умови 1945-46 року.

"Шерех" і ко виступали 1) З БРЕХНЕЮ НЕМОВ БИ ЦЕЙ ПРАВОПИС БУВ ПЛОДОМ ЗБІРНОЇ ПРАЦІ ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ, ЯК З НАДДНІПРЯНЩИНИ ТАК І З ІНШИХ ЗЕМЕЛЬ ТА ЕМІГРАЦІЇ, 2) пустили в рух БРЕХЛИВЕ ТВЕРДЖЕННЯ НЕМОВ би цей "скрипниківський" правопис БУВ ПРИЙНЯТИЙ ПЕРЕД ВІЙНОЮ НА ЗАХІДНІХ ЗЕМЛЯХ ТА ЕМІГРАЦІЇ і нарешті 3) немов би той правопис ТОМУ слід прийняти, що ним НАЧЕБТО КОРИСТУЄТЬСЯ ВСЯ УКРАЇНА, отже еміграція повинна його триматися во ім'я "єдності" з українськими землями.

Очевидно одне, друге й третє було нахабною брехнею, проти якої однак було неможливо протестувати завдяки практично існуючій контролі цілої преси певними елементами. Цей правопис своєю безглуздістю вносить великий хаос у самі підстави правильного писання та є одним з етапів на шляху уподібнення українського правопису до московського і тому Москві на руку є накинення його еміграції. Конечність приховати всі махінації пов'язані зі справою накинення того правопису змусило справжніх редакторів "Енци. Укр." передрукувати ще одну статтю Сімовича зі "Загальної Енциклопедії", цим разом без жодного натяку на скорочення чи вільний переказ (бо подаємо ПІДПИС Сімовича), статтю про правопис, ОДНАК СФАЛЬШОВАНО ТАК, ЩОБ ВОНА ЗА ПІДПИСОМ НЕ "Шереха" чи Г. Шевчука, якого не знали ні національності ні попередньої діяльності) або Рудницького (АЛЕ ЗА ПІДПИСОМ відомого добре всім українцям від багатьох років проф. Сімовича — стверджувала ВСІ ВИГАДКИ, тих, хто перепачкував на еміграцію большевицький правопис.

Подаємо правильний текст за "Загальною Енциклопедією", подаючи великими літерами СЛОВА, котрі при передруку — З НАМІРОМ ПРОПУЩЕНІ, а в ДУЖКАХ даємо ті, КОТРІ ДОПИСАНІ ДО ПРАВИЛЬНОГО ТЕКСТУ, що таким чином зфальшовано.

В тепер випущеній Енци. Укр." ця стаття міститься на ст. 363, а в "Загальній Енциклопедії" з якої її, сфальшували,

передрукували — міститься в томі III ст. 579-583. Ще раз нагадуємо, що в тексті, який подаємо В ДУЖКАХ видруковано **ТЕ, ЩО ДОПИСАЛИ** підступно до справжнього тексту справжні редактори "Енцикл. Україн.", а **ПІДКРЕСЛЕНІ ТІ СЛОВА, ЯКІ ВОНИ ВИПУСТИЛИ**, бо то була **НЕБЕЗПЕЧНА ДЛЯ НИХ УКРАЇНСЬКА ПРАВДА**. Звичайно наводимо лише ті уступи, які сфальшовано. Текст:

"Для водностаїннення правопису наркомос УССР скликав, після підготовчих робіт, на кінці травня 1927 року до Харкова правописну конференцію, в якій брали участь українські мовознавці (з усіх українських земель), представники преси, письменники, вчительство, громадянство й представники НТШ й Дехто з мовознавців Західних Українських земель. На конференції виявилось багато розбіжностей у думках, проведену дискусію мала (тепер замінено на "доручено", бо слово "мала" вказує на те, що так не сталося) зібрати й використати окрема комісія — Синявський, Кримський і т. д. під головуванням Скрипника. Ця комісія уклала норми, йдучи на компроміс між захід.-українськими і наддніпрянськими поглядами, **ЩО ДО ТРАНСКРИПЦІЇ** (замінено на "поглядами транскрипції") чужих слів, **ХОЧ** і залишили апостроф!

Дотепер вказані зміни фальшують Сімовича в тому напрямі, що усувають його наголос на тому, що **НЕ ВСІ ЗАХІДНЬО-УКРАЇНСЬКІ** мовознавці брали участь в конференції і так змінюють текст, щоб читач був певний, що **ВСІ**. Замінено слово "мала" на "доручено", щоб не було ясно, що комісія **НЕ ВИКОНАЛА** зрештою доручення тої **НЕ ФАХОВОЇ** і **НЕ ПОВНОЇ** конференції та замість зібрати і видати матеріали щодо дискусії — взяла уклала норми правопису, а до того ж робила вона це безумовно під пресією московських ставлеників та **НЕ МАЛА В СВОМУ СКЛАДІ АНІ ОДНОГО** мовознавця з теренів **НЕ ПІДЛЯГАЮЧИХ** Москві. Рішаючою особою був безперечно московський ступайко — Скрипник (у 1918 р. був членом колегії Всеросійського Че-Ка, завідував відділом боротьби з контрреволюцією і був висланий на Україну в 1919 році для ліквідації українського національного руху) та члени комісії, що хоч не були мовознавцями, зате були

партійцями. Синявський, який уже перед тим був раз арештований Че-Ка безперечно НЕ МАВ на ті норми надто великого впливу. Тому Сімович уважав той правопис НЕ ОБОВ'ЯЗУЮЧИМ і це виявилось у НЕФАЛЬШОВАНОМУ дальшому тексті, в якому тому й ЗРОБИЛИ справжні редактори енциклопедії ДОСИТЬ ВЕЛИКОГО ПРОПУСКА, що ЦІЛКОВИТО ФАЛЬШУЄ СПРАВУ І ПОГЛЯД СІМОВИЧА.

Ось як далі писав Сімович (фальшовання виказані подібним способом):

"Ці норми ПОЧАЛИ обов'язувати й ВУАН й усі установи ССР. Їх прийняло на внесення філологічної секції й НТШ (1930 р.) ТА ВСІ ВОНИ НЕ ПРИЙНЯЛИСЯ — АПОСТРОФ, ЧУЖІ СЛОВА. СПРАВА В ТОМУ, ЩО ДО ПРАВОПИСНИХ ПРАВИЛ ПОВТЯГУВАНО БАГАТО ТАКОГО, ЩО ДО ПРАВОПИСУ НЕ НАЛЕЖИТЬ, ЯК ФОРМИ І ОФІЦІЯЛЬНЕ ВИДАННЯ "НАРКОМОСУ" ТРЕБА РОЗУМІТИ ШИРШЕ, ЩОСЬ ЯК ПРИПИСИ ДО НОРМАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ.

Почався ряд дискусій у Галичині по часописах і на публічних зборах. *ЯКОЇСЬ СЕРЕДНЬОЇ ДОРОГИ ДОСІ НЕ ЗНАЙДЕНО.* Та й у Наддніпрянщині, у зв'язку з проектом видання Української Енциклопедії (УРЕ, 1931) забалакали про ревізію "харківського офіційного правопису".

Таку ревізію і зроблено, але в зовсім протилежному напрямку, у зв'язку з російською реакцією на Україні круто повернуто до явно-об'єднательного правопису — російська транскрипція чужих слів, викинуто "г".

НА ЗАХІДНІХ ЗЕМЛЯХ ВИДНО ТЕНДЕНЦІЮ ЗАВЕСТИ У ПРАВОПИСІ ЯКУСЬ ОДНОСТАЙНІСТЬ, БОДАЙ ДЛЯ ШКОЛИ".

Увесь наведений уривок належить Сімовичу. Як бачимо, фальшівники, що наставлялися у фальшованню писань Донцова, тут СФАЛЬШУВАЛИ СІМОВИЧЕВУ ДУМКУ Й СЛОВО І СФАЛЬШУВАЛИ ПРАВДУ, усунувши той абзац, яким він підкреслював, що правопис "Скрипника" мав багато матеріалу, що не має нічого спільного з право-

писом. Це було не на руку, бо викривало участь в укладанні того правопису не фахівців, що їхні завдання були ПОЛІТИЧНОГО характеру.

Далі пропущено все, що виявляє КРИТИЧНЕ НАСТАВЛЕННЯ САМОГО СІМОВИЧА до "скрипниківського" правопису. Нарешті ПРОПУЩЕНЕ РЕЧЕННЯ, ЯКЕ ВИКРИВАЄ БРЕХНЮ, пп. ШЕРЕХА, РУДНИЦЬКОГО ТА ІНШ., які користаючи непоінформованістю одних і розгубленістю других, тому так легко накиннули того правописа, що переконали загал НЕМОВ ВІН БУВ "УСІМА ПРИЙНЯТИМ!" Тимчасом пропущене речення виявляє ЩО ЙОГО ВЛАСТИВО ПРАКТИЧНО НІХТО НЕ ПРИЙНЯВ ("Загальна Енциклопедія" друкована пізніше — рівнож писана НЕ СКРИПНИКІВСЬКО-"ШЕРЕХІВСЬКИМ" ПРАВОПИСОМ і замість таких АНТИНАУКОВИХ дивоглядів як напр. "постає" пише "повстає", значючи, що це не від слова "постояти", тільки від "повставати" і т. д. і т. д.

Тому ж пропущене й речення: "На західних землях видно тенденцію ЗАВЕСТИ у правописі якусь одностайність". З поданого ряду уривків рівнож видно, що СІМОВИЧ УВАЖАВ, ЦІЛКОМ СЛУШНО, СКРИПНИКІВСЬКО-ШЕРЕХІВСЬКИЙ ПРАВОПИС — "ОБЄДИНИТЕЛЬНИМ" ПРАВОПИСОМ" (але — приховано- "обєдирительним") і саме тому, наступний "по скрипниківський" правопис вже зве "ЯВНО-обєдирительним" і тут же додає, яко аргумент, "російську транскрипцію" чужих слів і викинення "г".

Ми знаємо, що "скрипниківський" має ці ж гріхи лише в розмірах яких 30%, а наступний — 60%.

Яке ж було дійсне завдання "скрипниківського" правопису?

Запросивши деяких українців з поза меж УССР (але НЕ ДАВШИ ЇМ ПРАКТИЧНО ЖОДНОЇ ЗМОГИ ВПЛИНУТИ НА УКЛАДАННЯ ПРАВОПИСУ, бо його уклала "Колегія" та Скрипник, А НЕ КОНФЕРЕНЦІЯ (— збаламутити людей немов він є вислідом спільної праці). В дійсности ж це був ЧЕРГОВИЙ ЩАБЕЛЬ графічного обмосковлювання правопису та його ХАОТИЗАЦІЇ

абсурдними формами, які в свою чергу мали давати привід до дальших змін. "Г" викинуто рівнож, але лише **З ЧАСТИНИ СЛІВ**, щоб коли прийде "наступна рата" — **УСУНУТИ ЦІЛКОМ**. Так "г" усунуто з таких слів: "Англія, гас, газета, гама, гегемонія, генеальогія, льогіка, генерал, геній, географ, граматика, програма, грамофон, діяграма, графіка, грам, кільограм, Германія, гігієна, гімназія, діфтонг, егоїзм, організація і т. д. Щоб не розкривати карт передчасно, дано таке смішне пояснення "г треба **ПЕРЕДАВАТИ В НАЙНОВІШИХ ЗАПОЗИЧЕННЯХ** через "г", але в за-своєних давніше і з грецької мови — через "г".

Чому так? — Секрет винахідника! Але це "правило" — лише для маскування і його той правопис не додержується. Так напр. введений на Україні в 1917 році "кільограм" чи "грам" не є жодними "старими запозиченнями", але це не врятувало їх від "кастрації!"

Справа була не в тому, а просто ходило про те, щоб певну кількість чужих слів української мови *уподібнити графічно* тому, як вони пишуться по московськи ("льогіка") напр. не нагадує моск. "логіка", що пишеться московськими літерами, "логика" а тому й наказано писати по українськи також "логика"; тоді слово виглядає так само, а це має велике психологічне значіння: можна переконувати маси, що вони "пишуть по російськи", а тільки зле вимовляють!" До того ж "українізованому" москвину чи жиду багато менше клопоту, бо не треба вивчати, що і як вимовляється по українськи і які літери де треба писати. Їм вистарчає правило: "всі московські "г" **ВИМОВЛЯЮТЬ** українці м'якко".

Крім того, заходами московської окупаційної влади заведено до правописних правил ряд таких абсурдів, як напр. писання "спід стола" (дошка, що є сподом стола) і "з під стола" однаково "спід стола": "вісник" замість "вістник", "песливий" замість пестливий", "персневий" замість "перстневий" (бо від "перст", а не від "персь") і т. д., але не "братство" тільки "братство". Нарешті позбавлене глузду, коли не мати на увазі, що це тільки етап до цілковитого уподібнення до московського правопису, передавання в одних випадках слів, що в оригіналі всі мають м'яке "ль" через м'яг-

ке "ель", а в других — через тверде (Фінляндія, але Лес-сінг, флякон, але філателіст чи філе і т. д.).

Безперечно Скрипник у цій справі ВИКОНУВАВ ДИРЕКТИВИ МОСКОВСЬКОГО "ПОЛІТБЮРА", а мешканці УССР — не мали іншого виходу, як підпорядкуватися.

Чиї ж директиви виконував "Шерех" (Рудницький — "Шерех") і ті члени справжнього НТШ, які, як славне "панургово стадо" всі пострибали за першим у "москво-фільську гречку"?

Нарешті, як годяться старі члени дійсного НТШ на те, щоб під ФІРМОЮ НТШ ВИХОДИЛИ НІБИ ТО наукові видання, які в догоду МОСКВОФІЛЬСЬКИМ цілям ФАЛЬШУЮТЬ ПИСАННЯ ВЧЕНИХ І БЕЗНАСТАННО ФАЛЬШУЮТЬ ПРАВДУ? Ось напр. далі в тій же "Енц. Укр." йде замітка Рудницького, яка ширить містифікацію такими словами: "Вибух другої світової війни й прилучення Зах. Українських земель до ССР зліквідували правописні відмінності між заходом і рештою України"... "На еміграції збереглися правописні правила 1929 року".

Чи для "Енц. Укр." (й НТШ) ОКУПАЦІЯ СССР західних українських земель, ОКУПАЦІЯ МОСКОВСЬКА є "прилученням до УССР"? Чи накинення найновішого, кажучи словами Сімовича, члена того ж НТШ "явно помосковленого правопису" є тільки "ліквідацією правописних відмін між Заходом і рештою України"? Чи нарешті не відомо справжнім українським патріотам з колишнього НТШ, що на еміграції НЕ МІГ "зберегтися правопис 1929 року", бо вона того правопису НЕ ПРИЙНЯЛА і їй його НАКИНУТО ПІДСТУПОМ В ПОВОЄННИХ РОКАХ?

Коли ж ці вигадки, і всякі інші нами вказані і ті, які подаємо далі, пускає в обіг "Енц. Укр." свідомо — то чому тоді "Пласт" апелює до української ЕМІГРАЦІЇ, домагаючися підтримки, а не до Кремля з проханням уділити належну субсидію?

Вправді т. зв. "Шерех" під особливо яскравими фальшованнями спритно дав підписатися іншим, обмежившись на стр. 365 до фальшивого "узаasadнення" кількома фразами скрипниківської транскрипції чужих слів.

Нарешті слід звернути увагу і на те, що на стр. 367, як і в советських виданнях, замінене всюди слово "жидівський" на "єврейський", (як відомо в українській мові нема слова "єврей", а в деяких місцевостях то згірдливе значіння має не жид, лише взяте з московського "єврей").

Вже подані нами фальшовання, викривлення правди і тенденційні вигадки, завжди й стало обраховані на підтримку основної московфільської концепції, управнюють нас чекати такого ж спрепаровання цілого нашого минулого, щоб воно підтримало ту ОСНОВНУ лінію цієї "Енци. Укр."

Історія — це не лише оповідання про минуле, але й для людей, що вміють думати, це своєрідний компас, який вказує правильний шлях в сучасному й майбутньому. Історія допомагає пізнанню чи якісь взаємини з нашими сусідами є явищем випадковим, впливаючим з пановання у сусідів, якоїсь політичної течії, або впливу якоїсь ідеї — чи є явищем сталим, яке має стало діючі причини. Під тим оглядом історія може нас уберегти від багатьох помилок. Саме з огляду на наведене, майже всі пануючі народи фальшують історію поневолених народів, намагаючися зробити той "компас" непридатним до вжитку приладом, що вказує фальшивий напрямок.

Саме з метою вказати фальшивий шлях мусіла "Енци. Укр." так пофальшувати історію, щоб і українська еміграція і чужинці почали бачити минуле таким, яким його показують українцям в "українських" історіях УССР та щоб робили такі висновки, яких потребують москвини. Основна московська схема історії Сходу Європи така: "східньо-слов'янські племена" представляють під оглядом етнічним — єдність і вони беруть основну участь у творенні спільної держави, яка б, коли б не татари — довела б у майбутньому до злиття їх в одну націю. Напад татарів і їхнє панування лишає на кілька віків поза межами свого безпосереднього впливу південно-західню окраїну, яка почавши жити окремим життям, починає дещо різнитись своєю культурою, а потрапивши під польське панування ВИТВОРЮЄ під польським впливом дещо інший тип ТОГО Ж народу, який десь у XVI-XVIII віці вже остільки різниться від основного типу, що після об'єднання всіх тих земель в єдиній державі

— продовжує плекати ті свої особливості і з того виростає провінційний патріотизм та боротьба за автономію цієї провінції. Автономії не хоче дати московська монархічна влада, яка гнобила і московський нарід, але з усуненням цієї влади українська провінція може вільно плекати свої особливості, бо московський "братній" нарід згоджується на те, щоб ця провінція ЗВАЛА себе суверенною державою.

Така є московська схема історії сходу Європи і не думаючи довго можна зміркувати, яка з того випливає концепція полагодження українсько-московських "непорозумінь".

Як далі побачимо, ВСЕ, що подає "Енци. Укр." в ділянці історії України ЦІЛКОВИТО УКЛАДАЄТЬСЯ в цю чужу схему І ТИМ САМИМ УЗАСАДНЮЄ московські висновки.

Отже на стор. 409 проф. Оглоблін, пишучи про "українські племена", пише: "На півночі жили інші СХІДНЬО-СЛОВ'ЯНСЬКІ племена (центр), литовські племена (півн. захід), фінські племена (півн. схід)". Так підтримується московська вигадка існування "східньо-слов'янських племен" в розумінні не географічному, А ПЕВНОЇ ЦІЛОСТІ. Далі оселює п. Оглоблін справді СВІЙ нарід звичайно у "центрі", задля того вживши далі певного ПЕРЕМІЩЕННЯ ЙОГО ("вятичі жили МІЖ Десною й Окою") й оселення на території, яку важко означити на мапі) і яка звичайно не відповідала справжній). Далі Оглоблін постарався заплутати справу з першою українською державою аж так, щоб здавалося невідомим, де могла бути ВОЛИНСЬКА держава VI віку.

На ст. 412 (вже Полонская-Василенко) пише: "Під владою Олега об'єдналося чимало ПЛЕМЕН СХ. ЕВРОПИ": поляни, сіверяни, уличі й тиверці, а також радимичі, кривичі, ільменські слов'яни". Так знову фігурують "племена Схід. Європи" і ФАЛЬШУЄТЬСЯ ІСТОРІЯ словом "об'єдналися"; яке закриває неприємний москвинам факт, що згідно з твердженням літопису "об'єдналися" з перелічених ЛИШЕ УКРАЇНСЬКІ ПЛЕМЕНА, а племена інші були ЗАВОЙОВАНІ Олегом. Цілком рівнож ПРОМОВЧАННО походи Олега на Волгу і Оку (912-13) ТА ПІДБИТТЯ МОСКОВСЬКИХ племен. Пізніше також ПРО-

МОВЧАНО похід НА МОСКОВСЬКІ зворохоблені племена князя Ігоря. Щойно в розділі про Святослава Хороброго згадано про "підкорення" в 964 році "вятичів і фінських племен". Але ця ЄДИНА згадка губиться цілком, бо вже на 414 стор. дуже спритно оповідає п. Полонская про Київську Державу, затушовуючи національний характер Київської держави. Читаємо: "провадиться ОБ'ЄДНАННЯ українських і не українських племен Сх. Європи..."

"Увесь цей конгломерат різних племен спочатку об'єднувала тільки влада князя. В будіванні держави князі спиралися на дружину, переважно варяжську", і так, немов ненароком, згадується, що Володимир Великий "приборрав" вятичів і підкорив радимичів". Так були об'єднані довкола Києва ВСІ СХІДНЬО-СЛОВ'ЯНСЬКІ племена".

Така редакція недоговорених фактів утворює вражіння немов "вятичі були ТАКИМИ Ж співтворцями Київської Держави, як хоч би й ті ж поляни!

Усіх їх, начебто, в однаковій мірі об'єднувала "лише влада князя". Тому зве її Полонская лише "Київською Державою", а князь "ПІДКОРЯЄ сусідні племена" і "ЗАЙМАЄ Перемишль і Червенські городи", "зовойовує Полоцьк, але тільки "ПРИБОРКУЄ вятичів.". Після цього безпосередньо і стоїть: "Так були об'єднані навколо Києва ВСІ сх.-слов'янські племена" (414).

Як бачимо, "Енци. Укр." — виразно стоїть на ґрунті "об'єдинительної" теорії, трактуючи Київську державу, як державу взагалі СХІДНЬО-СЛОВ'ЯНСЬКУ і не хоче знати нічого про існування в ті часи УКРАЇНСЬКОГО народу, хоч би й поділеного на племена. Тому далі говориться, що Володимир "не допускав варягів до проводу. Серед його воєвод були МІСЦЕВІ люди (Добриня)". Так через московське горло (як і через польське — коли мова про західні землі) не хоче проходити слово "українці!"

Щоб затаїти небажання московських предків належати до чужої їм Київської держави, в організації якої вони, усупереч "Енци. Укр." — участі не брали і якимось інакше пояснити те, чого сховати важко, пише авторка: "населення України" (це — не те саме, що українці) легко зрікалося поганства і прийняло християнство. Але на півночі в Нов-

городі, на Поволжі, доходило до збройних повстань на захист старої віри". Так висловом "Поволжжя" ПРИКРИТО московські племена, а коли б хтось собі нагадав походи Володимира на вятичів, "Енци. Укр.", щоб затаїти, що московські племена не брали участі в організації Київської Держави, щоб укрити небажання їх належати до Київської Української держави, — пускає "асекуруюче" пояснення: "населення" тої частини Київської держави просто... боронило старої віри! Але цей трік має одну хибу: походи на вятичів були в 983 р. (перший) — і другий — в 984 році, а християнство прийняв Володимир у році 989!

Пізніше ж, національні в істоті речі війни, лише поєднувалися раз з релігійними мотивами, раз — з династичними, але ворожнеча була СТАЛОЮ І СТАЛОЮ БУЛА боротьба. Однак у московському інтересі і є приховувати або заперечувати цю істину, бо вона стоїть на перешкоді загарбанню москвинами Київського князівського періоду, приписувати москвинам участь в творенню цієї держави та вигадка про існування "східньо-слов'янських племен", як певної цілоти.

В дусі попереду сказаного зве авторка на стор. 418 знова українців "місцевими людьми", лише говорячи про етнографічну територію України, зве її українською.

Всі дальші походи володарів Київської імперії на москвинів промовчані також, але за те, непомірно роздуті всі династичні суперечки (щоб так легше приховати московсько-українські війни. Тому докладно подається про боротьбу Ізяслава I, Святослава II, Всеволода I і т. д. Таке поступовання дає можливість промовчати те, що Українську Князівську Державу зруйнували москвини. На стор. 420 дуже "дипломатично" сказано про те, що "По смерті Мстислава I Київська держава фактично РОЗПАЛАСЯ на кілька окремих князівств" і природно ані згуком не нагадано за московські походи на Київ. Що більше, щоб ПРИХОВАТИ ПРАВДУ — занадто дбайливо перечислено ряд "усобиць княжих" і підкреслено, що в Києві "за 100 років (1146-1245) змінилося 47 князювань з яких 35 тривало менше як рік" (стор. 422). Ціла ця "статистика" так, як і славна на весь світ "советська статистика" — служить для одного — фаль-

шовання правди! З цією метою подане, як "князювання" приєднання вже провінційального міста Києва (яким він став по упадку князівської імперії) до того чи іншого князівства (тому й включила Полонская 1246 рік, хоча Київ БУВ УЖЕ ПРОВІНЦІЯЛЬНИМ містом ЩЕ ДО ЗРУЙНУВАННЯ татарами в 1240 році), подані також як окремі "князювання", короткотривалі князювання того ж самого князя, який вперто намагався всидіти на князівському столі, а його населення або конкуренти викидали і що найголовніше — змішані в одну купу і династичні війни ЗА ЧЕСТЬ БУТИ Київським князем (подібні до тих, які вели князі тої міри, що Володимир Великий, Ярослав Мудрий чи Володимир Мономах і національні війни ведені москвинами з метою опанувати Київську Державу. Полонская прекрасно знає чим різняться одні війни від других, бо вона, як московка, прекрасно знає працю моск. проф. Ключевського, ЯКИЙ, ЯК І ВОНА, ХОТІВ ПРИХОВАТИ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР ДЕЯКИХ ВІЙН, АЛЕ НЕ МІГ СОБІ ДОЗВОЛИТИ НАВІТЬ В МОСКОВСЬКИХ ВИДАННЯХ НА АЖ ТАКЕ ПЕРЕКРУЧУВАННЯ ПРАВДИ! Тому Полонская в "Енци. Укр." під фірмою НТШ пише: "Андрій Боголюбський... не любив України з її вільнолюбним населенням, вічами. Йому більше подобалося бути абсолютним кн. на півночі, де не було віча. Року 1169 він із суздальським військом та деякими українськими князями пішов на Київ і взяв його. Місто було зруйноване, церкви пограбовані, багато населення загинуло. Андрій не залишився в Києві, а призначив до нього свого намісника... Андрій Боголюбський намагався правити Києвом з Володимира" (ст. 542). "Андрій Боголюбський, взявши Київ 1169 року не залишився в ньому. ТАК РОБИТЬ 1200 р. І РОМАН МСТИСЛАВИЧ. ВОНИ ТВОРЯТЬ ІНШІ ДЕРЖАВНІ ОСЕРЕДКИ". (ст. 426). Кожній здорово думаючій людині ясно з так наведених слів ВИРАЗНЕ НАМАГАННЯ ПРИХОВАТИ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР БОРОТЬБИ, як згадкою про "деяких українських князів") згадкою, яка нічого не доводить, бо кожний нарід мав князів також таких, що їх в ролі "союзників" використовував ворог їхньої батьківщини — приклади дають хоча б "Запи-

ски про гальську війну" Юлія Цезаря та світова історія) і спроби **ОДНАКОВО** потрактувати вчинок москвинів на чолі з Анд. Боголюбським ,що зруйнували блискучу столицю Київської Держави та вчинок українського патріота князя Романа (що мав столицю у Володимирі на Волині), який здобув **УЖЕ ЗРУЙНОВАНЕ ДО ЩЕНТУ МОСКВИНАМИ ПРОВІНЦІЙНЕ МІСТО**, яке було колись столицею імперії і що не міг тому до нього перенести свою столицю. Це ж намагання доводить і надто "безособова" і зменшена до мінімуму згадка про руйнування Києва.

На тлі сказаного цікаво відмітити, що навіть згадуваний проф. Ключевський у своїй п'ятитомовій праці мусів підкреслити, що в особі Андрея Боголюбського "вперше на історичну арену" виступила **МОСКОВЩИНА**. Нарешті мусимо пояснити чому саме п. Полонская рахувала від 1146 року кількість "князювань" у Києві. Рік 1146 був роком коли почав князувати в Києві Ізяслав II і він властиво не повинен би входити в рахубу, але його взяли під увагу московські історики тому, що тоді можна було включити в ті "100 років" і перший напад москвинів на Україну та окупацію московськими військами Києва в році 1148.

Упадок Української Київської Держави спричинили москвини, які й були ініціаторами зруйнування й розграбовання міста та виведення в 1169 році в московський полон великої більшості з тих мешканців, які збереглися живими. По цьому осередок українського державного життя переноситься на захід і спадкоємцем Києва стає Галицько-Волинська держава, яка вже від 1199 року починає відогравати дуже велику роль. Тому всі українські історики починали Галицько-Волинський період нашої державности приблизно цим роком і виділяли його, як період, що **НАСТУПИВ** по періоді Київському. Московська большевицька влада звернула увагу на цей факт і в часописі "Радянська Україна" за 1941 рік — проф. Інституту історії Академії Наук СРСР — Савич **ПРОТЕСТУЄ** проти трактування Волинсько-Галицької Держави, не, як звичайного "удільного князівства" і домагається або усунення такого розділу зі схеми "Історії України", або оскільки його лишається, то слід, пише він,

"приділити такі ж розділи і князівствам Чернігівському, Переяславському, Турово-Пинському і т. д.

І ось ми в "Енци. Укр." бачимо, що Полонская НЕ ВИДИЛЯЄ початково в окремий розділ Галицько-Волинської Держави лише применшує її значіння, ставляючи її на рівні з князівствами Чернігівським, Переяславським, Турово-Пинським, Тмутороканською Землею, подаючи навмисне окремо Волинь і окремо — Галичину (ст. 422-23-24).

Так, немов виконуючи вказівки Савича "Енци. Укр." вводить схему за якою має удержуватися СТАН РЕВАЛІЗАЦІЇ ДРІБНИХ КНЯЗІВСТВ, аж до приходу ТАТАРІВ. Усі ті удільні князівства В ДОГОДУ МОСКОВСЬКІЙ СХЕМІ ІСТОРІЇ й включені до розділу, який зветься "Окремі Землі" та вчить, що це князівства "на які розпалася Київська Держава".

Хоча татари зруйнували Київ, який уже віддавна не був столицею Київської Імперії, який НЕ БУВ уже взагалі навіть столицею удільного князівства — проте і москвини і "Енци. Укр." роблять ВСУПЕРЕЧ ПРАВДІ — татар винними за те, чого доконали москвини. Полонская твердо ставлячи ставку на те, що згідно зі словами "Ю. Шереха" серед емігрантів "майже немає людей розуму", пише на стр. 426: "Можливо Київська Держава пережила б усі труднощі, які повстали перед нею, але татарська навала завершила її занепад". Тимчасом Київської держави не було вже до татарської навали.

Писати таке можна справді для людей, яким цілком бракує розуму, бо це рівнозначне зі словами, що "покійник ще може б і довго жив би, як би йому не об'їли в могилі хробаки голову".

Так перевернувши все і зробивши все потрібне для збереження московської фальшивої схеми історії, може вже Полонская писати і про історію "окраїнного" провінціального князівства, яке залишилося сиротою — Галицько-Волинської держави! Тому й починається та історія 1238 роком! (стор. 426). Щоб ще підкріпити цю концепцію, не забула Полонская на ст. 428 підкреслити: "Юрій I титулувався "королем Малої Руси" (ст. 428), а її певність, що серед емігрантів немає людей, які мали б розум, була так велика, що вона

навіть не звернула уваги, що серед **П** тексту вміщена є печатка короля Юрія (під якоюсь якась московська душа написала "печатка КНЯЗЯ Юрія ЛЬВОВИЧА XIV ст."). Як показує мовчанка в пресі з цієї нагоди — вона могла собі на це дозволити. А ТИМ ЧАСОМ НА ТИИ ПЕЧАТЦІ ВИРИТО: "Georgi Regis Rusie" і слова "МАЛОУ" — НЕМАЄ!

Не забувши підкреслити, що мав Юрій I титулуватися "Королем МАЛОУ Руси", Полонская "забула" згадати, що термін "Мала Русь" появився в ЦЕРКОВНОМУ вжитку у зв'язку з встановленням окремої Галицько-Волинської митрополії, бо митрополя Київська (а не московська!) звалася "митрополією "Великої Руси".

На ст. 431 чомусь зве Полонская орден хрестоносців "Орденом Меченосців". На ст. 432-33 Полонская подає докладніше ніж хоча б події з князювання Ярослава Мудрого, події в Литовській державі — певно, щоб мати змогу згадати про боротьбу московських князів з Литвою за московські і частинно білоруські землі (Вязьма, Козельск, Трубчевськ, Вильск і т. д.) і що вони захоплювали й північно-українські землі. Це було їй потрібно, щоб викликати вражіння немов московські князі з почуття національної єдності намагались відвоювати "руські землі").

Говорячи про період польського панування надає згідно матеріалістично-марксівській теорії надмірного значіння економіці, яка начеб то основою, решта — "надбудовою". Процес колонізації українських земель, змальовує так, як це роблять наші вороги. Завжди "пани" і "магнати" одержують малозаселені землі, звільняють на певний час від панщини і тим притягають селян. Завдяки цьому викривленню правди "ЕНЦ. УКР." РОБИТЬ КОЛОНІЗАТОРАМИ ТАКИ ПОЛЯКІВ і промовчує, що українці-уходники йшли на ті, покинуті предками землі не лише, щоб утікати від тягарів, але й шукаючи волі, а то й життя повного небезпек і пригод, ще до появи там поляків.

Промовчано цілковито боротьбу української шляхти, як ЦІЛОСТИ (а не окремих магнатів) за свої НАЦІОНАЛЬНІ права, за вживання своєї мови в урядах, за українську культуру та її участь у братствах. Зроблено це, щоб надати

козаччині і повстанню Хмельницького соціально-релігійне, а не національне забарвлення і тим зміцнити московську схему історії.

Але "Протестантизм" згідно з твердженнями авторки, серед української шляхти мав ширитися "як протест проти латинської пропаганди та колонізації". Тимчасом тоді протестантизм ширився по цілій Європі, в тому числі і серед польської шляхти в цілій Польщі. Чи і там він був "протестом проти латинської пропаганди і колонізації"?

Такі пояснення компромітують того, хто їх дає!

Москвини й поляки говорячи про запорожців — завжди кладуть величезний наголос на те, що буцімто, запорожці це убогі-селяни та **АВАНТУРНИКИ НАЙРІЗНИШИХ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ**. Тому й Полонская, не знаходячи місця на важливі для українців факти з минулого — знаходить досить місця для дбайливого вичислювання всіх їй відомих не українців, які опинилися на Запоріжжі та "синів магнатів" (ст. 439). Таке "видзьобування" і демонстрування чужих елементів є шкідливе з погляду українських інтересів, але звичайно корисне з погляду московських і тому вони є, а не корисне з погляду української національної справи, а на підкреслення лицарських традицій, спеціально традиції лицарських орденів не знайшлося місця. На ст. 440, згідно з антинауковою, але зрозумілою у большевиків, тенденцією — надмірно роздувається "соціальну диференціацію" (клясові противенства) серед козацтва ще до Хмельницького, хоча вона наступала поволі і то значно пізніше. Але — всі **РОЗКЛАДОВІ** моменти, завжди були центром московської уваги.

У дусі тої ж науки вчить "Енц. Укр.", що "почали вибухати козацькі та селянські повстання...", але не проти поляків, — тільки проти "польських ПАНІВ". Авторка не помічає, що суперечить сама собі, бо перше, яке згадує авторка козацьке повстання, було під проводом **ШЛЯХТИЧА Кристофа Косинського**". А шляхтич — то не "пан"?

Соціалістичний же спосіб думання спричиняє і висновки "Це повстання було пересторогою польському урядові оскільки небезпечні для нього могли стати козакки, коли об'єднаються з селянами". Той хто думав би по національно-

му і бачив би події не крізь окуляри матеріяліста — зробив би висновок: "повстання було пересторогою полякам оскільки небезпечні могли стати козаки, коли почнуть виступати в обороні цілого українського народу". Але "Енц. Укр." — таких думок не потребує. А тимчасом козаки діяли таки справді в контакті з усіма верствами українського народу і їм допомагали і селяни і міщани і українська шляхта. І тому українська шляхта не раз згадує в польському соймі козацтво, як українську національну збройну силу і "клясові теорії" звичайно тут не на місці!

Далі, так немов у творах Корнійчука, або в працях Гуслистого чи Оглобліна, оповідається нам, що Северин Наливайко "пішов на Україну на боротьбу проти ПАНІВ", але з поза цієї брехні, через недогляд виривається речення про зріст на Україні... "ненависти до поляків". Коли б ця боротьба велася проти москвинів — таке речення б не вирвалося ні одному з авторів "Енц. Укр."

Слідом за московсько-большевицькими авторами, для створення легенди про "підтримку братнього народу" та про ніжні почування українців до москвинів в "Енц. Укр." аж двох авторів (Полонская і Б. Крупницький) уперто нагадують (стор. 442 істор. 464) ТИМИ Ж словами (немов їх писала одна людина), що "Острянин із полком в 900 козаків подався за московський кордон і оселився з полком б. Чугуєва". Звичайно Полонская прекрасно знає праці своїх учорашніх колег по "Інституту Історії України", знає, для чого вони про це пишуть і які висновки з цього роблять і саме тому знайшлося місце, щоб двічі повторити ці ж слова, але не знайшлося, щоб написати, що 1) коло Острянина ще перед повстанням крутилися московські агенти, 2) козаки Острянина оселившись в межах московської держави на підставі поступовання Острянина, ДІЙШЛИ ДО ПЕРЕКОНАННЯ, ЩО ОСТРЯНИН ЗАПРОДАВСЯ МОСКВИНАМ і тому його вбили і 3) побили військо московського воеводи, вибили московську залогу і самі вернулися на рідну землю, воліючи навіть польське ярмо за життя в "слободах" так зв. "єдіноверної" Москов. держави.

Це варто собі затишити всім, хто чує як прихильники

"Енци. Укр." розриваються в обороні "шукання правди" і "чесної гри" і "об'єктивності".

Природно, що закінчує п. Полонская свою статтю таким висновком, що читач, несамохить, ще раз приглядається першій сторінці "Енци. Укр.", щоб переконатися, чи він не помилився і чи вона такі не видається в УССР і не ширять її "червоні піонери". Ось ці слова: "Так селянство та козацтво, не зважаючи на 45 річну боротьбу не досягло своїх цілей. Панство мстилося на селянах... визиск збільшувався!"

Як і в "історіях" видаваних "на родінє" — **ПЕРЕТВОРИЛАСЯ В КЛЯСОВУ БОРОТЬБУ — БОРОТЬБА НАЦІОНАЛЬНА!** Участь у цій боротьбі не лише міщанства українського, українського духовенства та української шляхти, але навіть і тайне підтримання деяких магнатів-українців під вмілим ретушованням редакторів та авторів "Укр. Енци." зникли цілком, стали непомітними. Боротьба **ЦІЛОГО** народу українського (яка тому й закінчилася **НЕ ТАК**, як **СОЦІАЛЬНІ** рухи і **СЕЛЯНСЬКІ** повстання у цілому світі — а тільки перемогою в 1648 році і створенням Козацької Української Держави) тимчасом боротьбу проти народу польського змальовує "Енци. Укр." як "клясову боротьбу"!

Далі, йдучи по лінії **МОСКОВСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ**, автор дальших статей **НА НАЛЕЖНОМУ МІСЦІ** не згадує, що з Києва посилає Хмельницький послів до Туреччини, згоджується на протекторат Туреччини і приймає від султана ознаки влади. Це все перечить московському фальшивому твердженню, немов від перших днів повстання єдиною тайною мрією і Хмельницького і цілого українського народу було приєднатися до Московщини, з'єднатися з "братнім народом". В рямцях ЦІЄЇ концепції **СТАЄ ЯСНИМ КОЖНЕ СЛОВО** такого речення **"ПОКИЩО ОДНАК ТРЕБА БУЛО** лишатися при турецько-татарській орієнтації, **БО СПРОБИ** нав'язати **БЛИЖЧІ** стосунки з Москвою **УСПІХУ НЕ МАЛИ"** (ст. 447). Таким чином промовчано, що Московщина хоча мала союз з Польщею, вела, як і завжди, "подвійну гру", підготовляючи відірвання від Польщі земель, які б була у стані "ковтнути". Промов-

чано, що вона доти, доки не була певна легкого їх опанування — прикривалася тою умовою, а гетьман хотів і її скерувати проти Польщі та намагався спокусити москвинів здобуттям Смоленська і інших НЕ УКРАЇНСЬКИХ земель, але не спішився запрошувати москвинів на Україну, Тимчасом "Енц. Укр." інспірує нам, немов Хмельницький мав такі ж симпатії до Москви, як і редакція "Енц. Укр."!

Промовчано також і те, що Московщина погрожувала Хмельницькому, якщо він буде продовжувати боротьбу з поляками, нанести Україні удара в спину і що у відповідь на те, Хмельницький погрожував спільним походом українсько-татарських армій на Москву. Про всі ці "прикри" і некорисні для москвинів "дрібнички" воліє "Енц. Укр." — забути. Зате пише Крупницький "Мохаммеданський світ, як союзник відпав, на першій плян виступила орієнтація на Москву" (ст. 448). Не забув Крупницький подати, як причину того — "татарську зраду", але природно, "забув" згадати, що САМЕ МОСКВА, як союзниця Польщі, щоб допомогти Польщі і виснажити в боротьбі з поляками сили українців НАМОВИЛА ДОНЦІВ напасти на безборонний Крим (татари тоді були в поході проти Польщі). Але де ж би за НИНІШНІХ обставин, колишній "денікінець" говорив про "зрадливість Москви"!

Далі, в якихось цілях, автор статті запевнює, ніби в Переяславі був укладений "договір" — тоді, як він був складений значно пізніше, а там було лише ухвалено словесно головні пункти майбутнього "договору" при чому пізніше москвини не додержали їх й "договір" був відмінним від тої умови остільки, що гетьман не хотів його ратифікувати. Промовчано рівнож, що Переяславська умова була дуже не популярна і зустрілася зі спротивом козацтва, шляхти і духовенства, бо для москвофільських плянів важно, щоб про це не знали ані українці, ані чужинці!

На ст. 449 промовчано про антиукраїнську діяльність московських агентів у експедиційному українському корпусі, який діяв у Польщі, згідно з шведсько-українською умовою і викликаний ними бунт проти полк. Ждановича, цей бунт прискорив смерть Хмельницького. Отже хоча й сказано в "Енц. Укр." про те, що "Москва виявила свої справжні на-

міри" і тим пояснено умову зі Швецією, але її представлено тільки, як спробу приєднати західні землі, а не як розірвання спілки з Московщиною, більше того, хоча неуспіх союзних плянів шведсько-українських був колосальним ударом, який поставив у загрозливе становище усі здобутки національної революції — "Енц. Укр." переконує, що начеб то "Втрата Зах. України була прикрим ударом для гетьмана. Але все ж таки основне було зроблене: Українська Держава існувала, Польщу значно ослаблено... і можна було сподіватись... на **ОСТАТНЮ РІШУЧУ РОЗПРАВУ З ПОЛЬЩЕЮ**". Про те, що в Києві стояла **МОСКОВСЬКА** залога у збудованій москвинами твердині, що Московщина підготовляла цілковиту окупацію України і що в цю трагічну хвилину важилася доля України, рішалось чи визволившись з московських пазурів лишиться Україна справді державою чи обернеться спочатку в "стейт" також ("державу") подібний до Тексасу, а потім у московську колонію — **НЕ СКАЗАНО, ПРИРОДНО, НІ СЛОВА**. Московська конценція вимагає: "осуджувати про людське око "царську" політику за те, що не загарбала цілої України (так ніби то не є зрозумілим, що тоді важче було б москвинам її "ковтнути" і що москвини це власне розуміли тоді і відверто казали про це полякам (і одночасно "не помічати" нового ярма, лише кричати про те, що після Переяслава "Україна" (окраїна) стала "вільною", бо вирвалася зпід Польщі.

Не є випадковим, що ця концепція висовується в "Енц. Укр." і в догоду цій же концепції у сфальшованому "Сині України" (всупереч основній ідеї її справжнього автора), відкинуто останніх 20 сторінок і замість ідеї **КОНЕЧНОСТІ** дальшої важкої боротьби з Московщиною висунуто **ТАКУ Ж ІДЕЮ**, дописуючи в новому виданні такі ж слова, як підсумок етапу завершеного Переяславською умовою: "Не сон, не мрія — а дійсна, його над усе дорога, **ВЖЕ ВИЗВОЛЕНА З ЯРМА ЧУЖОГО — УКРАЇНА**".

Політичний сенс обох фальшовань — є ясний: треба привчити "окраїнних патріотів" ототожнювати "московську протекцію" і досить ілюзоричну "державну суверенність" в умовах перетворення Києва у московський опірний пункт — за "цілковите визволення" щоб... можна було без трудно

"ощасливити" українців **НОВИМ "Переяславом"**. Для цієї ж мети, як побачимо, далі промовчано про те, що керівники Козацької Держави думали не так, як редактори "Енци. Укр." і в першу чергу скеровують свої зусилля на те, щоб здобути Київську фортецю і усунути з України московські залоги (якої й Хмельницький дуже не хотів пускати!).

Але — така вже "наукова об'єктивність" тих, хто розривається проти "необ'єктивності" українських націоналістів, що вони **стало ТЕ, ЩО МОСКВІ НЕ НА РУКУ** або випускають, або — фальшують.

На стор. 449 читаємо: "Своїм наступником гетьман намітив молодшого сина Юрія, очевидно, щоб зберегти гетьманське звання у роді Хмельницьких". "Енциклопедія" цими словами перекреслює усі державницькі й династичні пляни Хмельницького, заперечуючи погляд, як його самого, так і українського народу на гетьмана, як на *володаря* і обертає гетьманів у "**ЗВАННЯ**", таке, як може бути священиче, лікарське, чи адвокатське! Це позиція більш москвофільська, як не одного з москвинів.

Твердить "Енци. Укр.", що Виговський був обраний "на гетьмана" за **МіСЯЦЬ** по смерті Хмельницького, тоді, як в дійсності його було обрано лише на регента ("гетьмана на той час"). Вибрання його на гетьмана наступило **ЗНАЧНО ПІЗНІШЕ**. Очевидячки **СУПЕРЕЧИТЬ ПРАВДІ** твердження, що Виговський "**ВІВ**" до того, щоб **НЕ ПОРИВАТИ З МОСКОЮ**. Це подано також тільки для того, щоб **ЗАПЕРЕЧИТИ** державницькі і самостійницькі стремління і пляни українського народу й гетьманів України. Виговський — лише тому відразу "не порвав" цілковито з Москвою, що хотів забезпечити собі раніше таку підтримку, яка б давала йому змогу справді порвати з Московщиною. Далі звичайно промовчано підривну діяльність московських агентів, роллю москвинів у бунті Пушкаря, а подане все так, немов бунт був просто наслідком "революційности" Січі і настроїв свіжих колоністів полтавського полку. (концепція московська), яких "цар почав підтримувати". **АНІ СЛОВОМ НЕ ЗГАДАНО ПРО ПРОТИМОСКОВСЬКІ ПОВСТАННЯ У КИЄВІ ТА ІНШИХ МІСТАХ**, де стояли їх залоги та про терористичну московську акцію, яка

була спрямована навіть ПРОТИ ПРОСТОГО КОЗАЦТВА І МІЩАНСТВА, що було також вороже Москві, не згадано цілковите знищення містечка Срібного й варварське вирізання всього його населення та інш. Це ТЕНДЕНЦІЙНЕ, москвофільське представлення перебігу подій дало змогу авторові написати після згадки про перемогу під Конотопом, "але й цей успіх не зміцнив становища гетьмана..., селянство і міщанство з ненависти до польського ПАНСТВА, не співчувало гадяцькій угоді... на Лівобережжі знова почалися повстання... у Германівці на раді... настрої настільки повернувся проти, що він мусів себе рятувати втечею" (ст. 450). Тут знова в МОСКОВСЬКОМУ ІНТЕРЕСІ ПРОМОВЧАНО, що успіх не був використаним тільки тому, що ПІДПЛАЧЕНИЙ МОСКВИНАМИ СІРКО напав на Крим і ТАТАРИ З ОГЛЯДУ НА ЦЕЙ ПРОВОКАЦІЙНИЙ НАПАД ПОКИНУЛИ СВОЇХ СПІЛЬНИКІВ і вернулися до Криму, а на Правобережжі МОСКОВСЬКІ АГЕНТИ викликали заворушення. ВТЕЧА Ж Виговського з Германівки вигадана "Енц. Укр."

Обрання Юрка Хмельницького насвітлено фальшиво, як "перемогу антипольського напрямку, що СХИЛЯВСЯ ДО СОЮЗУ З МОСКВОЮ". Події ж, що попереджували обрання Брюховецького і саме обрання пояснено в дусі матеріалізму ЛИШЕ ПРИЧИНАМИ СОЦІАЛЬНИМИ і знова, ані натяком не виявлено ПЛЯНОВОЇ московської політики нищення сили українського народу.

Далі представляє Крупницький позбавлення України ряду прав за гетьманування Брюховецького не як наслідок московської акції лише, як наслідок того, що Брюховецький "тільки про те й думав, як би догодити Москві" і "він поклав до ніг царя всі права і привілеї України". А хиба ж не для того його підтримали москвини і навіть висунули? Так "Енц. Укр." в очах, як українців так і чужинців стало ВИБІЛЮЄ москвинів, оскаржуючи лише українців і промовчуючи цілковито, національний момент, протилежність національних інтересів і скріплює фальшиве вражіння немов справа зводилася до відосередніх стремлінь питомих мешканцям цієї "окраїни".

Щоб приховати антимосковські ДЕРЖАВНИЦЬКІ пля-

ни Дорошенка і його продуману орієнтацію на союз з Туреччиною — оповідає Крупницький про Дорошенка на двох шпальтах Енциклопедії, не згадуючи про турків і лише після цього пише: "ні Польща ні Москва не хотіли вести переговорів з Дорошенком на умовах визнання цілої України, як окремої держави" і "йому не лишалося нічого іншого, як зв'язатися тісніше з турецько-татарським світом. Р. 1668 він визнав турецький протекторат". Тимчасом гетьманування Дорошенка тяглося від року 1666 до 1676, а тим самим і це визнання протекторату було НА САМОМУ ПОЧАТКУ того ж року, як він появився на Лівобережжі і про це ТРЕБА БУЛО згадати на ВЛАСТИВОМУ МІСЦІ.

Не забув автор згадати про "безперестанні турецько-татарські насильства" і що начеб то "населення радо приймало" москвинів і Самойловича, але ніде АНІ РАЗУ не згадує про МОСКОВСЬКІ насильства — хоча таких не бракувало. Згадано далі не раз про "криваві репресії переможців над населенням", як про єдину причину обезлюднення Правобережжя, А ЦІЛКОМ ПРОМОВЧАНО ПЕРЕГАННЯННЯ МОСКВИНАМИ МЕШКАНЦІВ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ НА ЛІВІЙ БЕРІГ. Приховано і зламання москвинами їх обіцянки Дорошенкові, якого москвини вивезли ВСУПЕРЕЧ УМОВІ на Московщину, такою стилізацією "Він змушений був оселитися на Московщині, де й закінчив своє життя". Чим змушений? Обставинами? І вивезення ПІД СТОРОЖЕЮ — це "оселення" чи заслання? Так далі "Енци. Укр." *вибілюється москвинів на кожному кроці!*

Було б треба уважати недоглядом редакції, коли б не промовчано було тайного московського наказу висадити у воздух Чигирин — столицю козацької України і свідомого руйнування москвинами Правобережжя. Замість того сказано "дипломатично": "Ромодановський згідно з таємною царською інструкцією вів операції дуже мляво. Москва не мала вже охоти боронити Правобережну Україну... бо країна була зруйнована". Так "Енци. Укр." ще раз "очистила" москвинів від усяких закидів і будь якої вини!

Щойно після цього згадано про перегін населення, але знова ТАК, щоб не кинути найменшої тіні на "братський

народ", бо сказано: "Самойлович... наказав 1679 року перегнати РЕШТУ населення на лівий бік". (ст. 453).

Дальше зміцнення московських впливів і стабілізацію узалежнення від Московщини України "Енц. Укр." зве "початком процесу консолідації політичних відносин... хоч і в залежності від Москви". Це — майже "езопівська" мова!

У розділі про Мазепу — ширить Крупницький деякі "оглоблінівські" вигадки: 1) в арешті Самойловича оскаржує ЛИШЕ українську генеральну старшину, 2) робить Петрика речником "ОПОЗИЦІЙНОЇ групи" полтавської старшини щоб у той спосіб підперти вигадку, немов Мазепа був прихильником Московщини ("Мазепа від самого початку спирався на Москву і цей союз гетьмана з царем виявив себе сильнішим ніж наміри старшинської аристократії"), 3) представляє ідею ЗАЛЕЖНОЇ від Москви "соборної" України, як "ТРАДИЦІЙНУ УКРАЇНСЬКУ лінію" (ст. 454), 4) промовчує НАЦІОНАЛЬНІ антиукраїнські пляни москвинів, які були сталою лінією їхньої політики навіть пляни знищення українського ладу і державности — представляє просто як наслідок конечности "краще використати українські сили" у війні зі шведами, 5) робить Мазепу аж до 1705 року щирим прихильником московської орієнтації ще скріпляючи тим "основну ідею", яку пропагує стало Крупницький — починаючи від опису переяславської умови, а саме, що начеб то СТАЛО більшість українського народу прагнула спілки з Московією і 6) представляє справу так, начеб то "ТІЛЬКИ Запорозьська Січ... на чолі з кошовим... завзятим ворогом Москви, прийшла на допомогу Мазепі, промовчуючи численну, спонтанну участь українського народу в боротьбі проти московських загарбників, промовчуючи жахливий московський терор проти українців і вирізання населення Батурина, яке билося проти москвинів (а це не тільки: "страшна руйнація Батурина") і приєднання запорожців приписується лише особистим настроям Гордієнка.

Самозрозуміло також, для уторовання шляху московській концепції про "прагнення цілого українського народу об'єднатися з братнім єдинокровним народом" — говорячи про Орлика, дуже дбайливо вичислено всіх, на кого мав

спиратися гетьман Орлик ("маючи по своєму боці Швецію, Туреччину, Крим і прихильників Станіслава Лещинського") нарешті на остатку згадавши і про підтримку січового війська, вчить усіх ця "Енц. Укр." начеб то всі сили земні і небесні "не вторували шляху гетьманові Орликові НА УКРАЇНУ". (ст. 456).

Тимчасом справа, як виказують історичні джерела, ма-лася цілком інакше і **МАСОВА ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ** (без допомоги всіх навмисне вичислених Крупницьким сил) малому українському військовому об'єднанню висланому гетьманом яке посувалося разом з татарами таки "вторувала" шлях аж до Білої Церкви"! А Білої Церкви, в якій сиділа сильна московська залога, добре забезпечена артилерією, **НЕ МОГЛИ ЗДОБУТИ** українсько-татарські війська, **НЕ МАЮЧИ АНІ ОДНОЇ ГАРМАТИ**, бо їх, усі ті "сили вичислені Крупницьким, **НЕ ПІДТРИМАЛИ НАВІТЬ АРТИЛЕРІЄЮ!**

Так, як бачимо, на кожному кроці гвалтується історична правда в інтересі московської концепції, готуючи ґрунт для "самостійности" (подібної до "самостійности" Текса-са") в **МЕЖАХ** московської держави.

Переїзд Орлика до Швеції окреслено, як "вигнання", а життя в Сальоніках як "підневільне життя" (це — певна алюзія до життя нинішньої української еміграції, не без пропагандового вістря).

На ст. 458 **ЦІЛКОМ БЕЗПІДСТАВНО** пов'язано смерть Скоропадського із відкиненням "царем" його протесту проти касовання українських прав, свідомо так ідеалізуючи цього ставленника Москви.

Проводячи основну москвофільську концепцію і затемнюючи істоту національної українсько-московської боротьби пише Крупницький: "український уряд справу програв. Петро I став на боці Велєямінова". — отже виходить, що вся справа полягала в тому: на чийому боці стане Петро II!

У згоді з цією концепцією вибілювання москвинів і перекидання відповідальности на режим (а тим самим перетворення проблему українського, проблему міжнародного **НА ВНУТРІШНІЙ**, на проблем **РЕЖИМУ** (стоять і безпідставні цілком слова "Зі смертю Петра I) на початку

1728 р.) зійшов у могилу найбільший ворог України". (ст. 458) — тимчасом "найбільший ворог України", як це доводить несфальшована Полонською-Василенко та Крупницьким і т. п. історія, — був московський нарід, який не "зійшов у могилу" (і тому ми є на еміграції!). На цій же сторінці не згадано про плянове нищення москвинами сили, культури і добробуту українського народу та широко закроєну колонізацію України чужинцями, вся ж увага сконцентрована на дрібничках: пробах усунути за зловживання окремих москвинів та упорядкувати адміністрацію та правові відносини на Україні. Така постановка справи знова дає змогу трактувати Україну, як "московський Тексас" чи Арізону! На ст. 459 представлено старання К. Розумовського та його оточення щодо поширення його адміністративних управнень, які в'язалися не з інтересами української нації (бо "гетьманський двір" був тоді під оглядом мови, культурних уподобань, смаків, настроїв та ідей копією петербургського, старшина дбала про зрівнання її в правах з московським дворянством і уподібнення до нього, а Розумовський більш сидів на Московщині, як на Україні (тільки з намаганням цих адміністраторів України, збільшити своє значіння, впливи і можливості збагачування — як продовження тої боротьби, яку вели гетьмани Козацької України! Таке ставлення справи знова зміцнює концепцію "Україна — московський Тексас або французька Вандея!"

Дальше ж нищення москвинами України, як окремого економічного організму, представляє "Енц. Укр." "дипломатично", як... "Прикрий царський контроль" (ст. 459).

Старанно, щоб не порушити москвофільської тенденції цієї "Енц. Укр." уникає автор висловів, що могли б викликати хоча припущення існування московської НАЦІОНАЛЬНОЇ антиукраїнської політики і тому попереджується опис якогось чергового антиукраїнського кроку москвинів, який мав місце по полтавській поразці, такими поясненнями як напр. "прихильниця політики Петра I, політики централізму..." (ст. 458, 459, ст. 460).

Далі на цій же сторінці переходить "Енц. Укр." до польсько-українських відносин. Тут вже немає й мови про "королівські уряди" (аналогічна до "царських"). Тут зовсім

інша мова: "Історія Правобережної України XVIII ст. — це ІСТОРІЯ ОСТАННЬОГО КРИВАВОГО УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПОРАХУНКУ" або "КІНЦЕВОГО ПОРАХУНКУ З ПОЛЯКАМИ" — отже як бачимо новітні москвофіли вміють розглядати події в площині НАЦІОНАЛЬНИХ взаємовідносин, але... лише тоді, коли це не торкається українсько-московських стосунків!

Тут принагідно, слід звернути увагу й на те, що на стор. 461 подається назву Хвастова відповідно до МОСКОВСЬКОЇ вимови і в МОСКОВСЬКІЙ ТРАНСКРИПЦІЇ (Фастів).

На ст. 462 не забув автор спробувати "вибілити" москвинів і від закиду, що вони з національних міркувань ліквідували гайдамацьке повстання Залізняка, вишукавши на їхнє виправдання причину такого їхнього поступовання в... в нападі загону гайдамаків на належне Туреччині містечко Балту! Проте те, що політика нищення українців на спілку з поляками була для москвинів політикою "традиційною" і що коли саме тоді готувалася Московщина до ліквідації Запоріжської Січі і козацьких полків Гетьманщини — то смішно було б допустити до витворення українцями нового центру козацької організації — про це звичайно в "Енциклопедії" немає ні згадки! Справа представлена примітивно просто: "російський УРЯД" — боявся*) "дипломатичних ускладнень з Туреччиною", "російське військово КОМАНДУВАННЯ підступом заарештувало", а вже "тис:чі людей" — то "закатували ПОЛЯКИ", а не якісь "адміністратори" чи "уряд!"

Роздільчик про "долю Запоріжжя", яка просто у "XVIII столітті ВИРІШИЛАСЯ" (!) — зречаговано крайнє тенденційно, щоб узасаднити КОРИСНІСТЬ навіть для України московського розбишацького нападу на Січ та її зруйнування. Всупереч правді принагідно інспіровано думку немов існувала якась антизапоріжська політика гетьмана Мазепи в "союзи з царською владою".

---

*) Нині московські приготування до війни також два роки пояснювано "боязню", що на ССРСР хтось нападе.

Звичайно перехід Січі в 1734 році представлено не як наслідок підступних заходів московських агентів і московських обіцянок, лише як щось, що було зроблене з власної ініціативи січовиків, які мовляв **РІШУЧЕ ОРІЕНТУВАЛИСЯ ВІДДАВНА НА МОСКВУ** і таки перейшли "після першої невдалої спроби 1728 перейти на бік Гетьманщини й Росії". Слово "Гетьманщина" тут виконує роль фігового листка, бо в 1728 р. самостійну українську політику вів правний гетьман України — Орлик, а не московська маріонетка — Скоропадський. Цього способу маскування вживав проф. Оглоблін уже в 1940 р. ("Західня Україна").

На тлі основної антиукраїнської тенденції, яку ми бачимо від початку — всі ці факти разом зібрані набирають особливої проречистости.

Не забула також "Енциклопедія" на ст. 463 підкреслити існування на Запоріжжі "клясової боротьби" та відкрити за большевицьким методом "внутрішню боротьбу між окремими шарами козацтва" "процес соціально-економічної диференціації, поділ на верхи і низи" і "виділення старшинської верстви", але коли треба було пояснити знищення Січі **ТАК, ЩОБ ЦЕ НЕ ОБТЯЖУВАЛО МОСКВИНІВ**, а лише режим — пішло все сказане в непам'ять і ми читаємо: "ця республіка з її вільними козацькими і селянськими станами була **НЕБЕЗПЕЧНА** для царської **ПОМІЩИЦЬКОЇ імперії**", "перешкоджувала розвиткові кріпацтва" і т. д.

Так знова чужинець і українець має навчитися з "Енцикл. Укр.", немов не було жодної протиречности московсько-українських національних інтересів, не було ворожнечі між двома народами, не було української боротьби за державність проти Московщини, лише були **СОЦІАЛЬНІ і ВНУТРІШНЬО-ПОЛІТИЧНІ** причини, які в Україні, цьому московському Тексасі, змусили "центральну владу" поробити деякі зміни і обмеження. У згоді з цим і само зруйнування Січі подано так, щоб здавалося начеб то це була мала "паціфікаційна" операція проти якогось села, сполучена з кількома арештами і тим, що запорожці "покорилися" або "втекли"! Далі згадано про те, що запорожці "пішли в розсіяння" і дрібнесеньким друком подано про те, що "чимало запорожців **ОПИНІЛОСЯ** на турецькій території! Так затерто

факт, що до 5.000 запорожців прорвалося крізь московське кільце із 118 полків!

На ст. 646 не проминула "Енциклопедія", говорячи про заселення слобідської України, ясно сказати, що "в 1638 першим з'явився Острянин зі своїм полком (900 козаків) і оселився біля Чугуєва" та що "московський уряд спочатку вітав тут українських поселенців". Але дуже неясно сказано далі, а саме "перші спроби були невдалі". Чому так? "Енци. Укр." не хотіла сказати, що козаки Острянина певно мали підставу уважати Острянина за московського запроданця і тому вбили його, побили москвинів і вернулися назад на рідні землі, маючи досить "єдінокровного" народу! Щоб не псувати москвофільської лінії редакції це й заховано під загально-туманним висловом!

Це було тим більш важливим, що могло б попсувати "кінцевий акорд" цієї "праці" Крупницького, бо ж він закінчив так: "стосунки між слобідськими полками і Росією не набирали ТОГО НАПРУЖЕННЯ, ЯКЕ БУЛО у відносинах МІЖ ГЕТЬМАНЩИНОЮ ТА ЗАПОРІЖЖЯМ І МОСКВОЮ. А ТИМЧАСОМ РОСІЙСЬКИЙ УРЯД І ТУТ ЗАПРОВАДИВ СВОЮ ПОСЛІДОВНУ ЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНУ ПОЛІТИКУ". (ст. 465).

Цими словами сказано: 1) що НЕ ІСНУВАЛО завзятої, кривавої БОРотьби двох народів українського і московського, боротьби, яка виповнила собою майже столітню історію козацької української держави, тільки існувало "напруження у відносинах" і 2) що знищення української державности і перетворення її московським народом у свою колонію з міркувань національно-політичних є вигадкою "сепаратистів", бо навіть і те, "напруження у відносинах" не було причиною "скасування устрою гетьманщини" лише ТІЛЬКИ "ПОЛІТИКА ПОСЛІДОВНОГО ЦЕНТРАЛІЗМУ". Аджеж, мовляв, ВО ІМ'Я ЦІЄЇ ІДЕЇ і на Слобожанщині "уряд" скасував "полковий устрій Слобожанщини" і вона також "стала звичайною рос. провінцією".

А з того всього сам напрошується висновок потрібний авторам "Енци. Укр.", що оскільки москвини "забожаться", що не є прихильниками "політики послідовного централі-

му", або "присягатимуться", що є "проти большевицького тоталістичного режиму" — остільки не буде жодних причин які б перешкоджали у одній державі з ними "жити, паживати да добра наживати"!

ТАК сфальшовану історію козацького періоду міг би видати і "уряд Керенського", але тоді (додамо), вона б не була такою шкідливою, бо на ній не стояла б марка НТШ і не було б того сорому, що ці думки пропагуються за гроші українських політичних емігрантів, які від наївних видобувають.... українські пластуни!

Дальші крапки над "і" в цій же "Енци. Укр." ставить та ж замаскована московка — "Полонская"- "Василенко" (Мєншова).

На ст. 466 вона пише ясно не про перебування України в московському ярмі, не про московську окупацію (це ж не Польща!), а про "ЖИТТЯ спільним життям під російською ВЛАДОЮ". Ну, а що "загальний характер РЕЖИМУ Російської Імперії протягом ХІХ віку" був "реакційний" — то й "спричинився він до важкого соціального і національного гнету українського народу", співає ця пані, вивчену ще в СССР пісеньку, ака обридла вже й там!

Далі здійснюючи московські цілі, щоб приховати правду, зве наступний підроздільчик Н. Полонская так: "Засвоєння південних територій". Цей підзаголовок вартий уваги, бо в ньому УКРАЇНСЬКІ землі названі "дипломатично" — "південними територіями" і не менше "дипломатично" не сказано ХТО властиво "засвоював" ті території. У тексті ж читаємо "У висліді успішних ДЛЯ РОСІЇ воєн з Туреччиною, ІМПЕРІЯ оволоділа південною Україною" і далі читаємо: "Головною метою уряду було якомога швидше залюднити ці широкі степи, де не зважаючи на всі заходи Запоріжського коша, було не більше: 150.000 сільського населення"... Залюднення провадилося різними способами. Передусім широко роздавались землі поміщикам. Найбільші маєтки дістали князь Вяземській (52.000 дес.), кн. Потьомкін (42.000 дес.), граф Скавронський (39.000 дес.), граф Безбородько (33.00 дес.). Проте такі величезні лянтинфундії складали лише 1% всіх поміщицьких володінь. Серед землевласників переважали офіцери нижчих рангів мі-

сцевих полків (68%) та місцеві цивільні урядовці (24%). Серед офіцерства було чимало запоріжської старшини, яка залишилася на Південній Україні і дістала землі"... Поміщики всіма засобами притягали селян. Оголошено "слободу"... Найбільше число селян становили втікачі з Правобережжя та Слобідської України... Поруч із вільним селянством з'являються і кріпаки (російські кріпаки, яких купували й переводили на Півд. Україну). Їх було розмірно небагато 1787 р. в південній Україні було близько 156.000 селян (чоловіків), що жили на поміщицьких землях, з них 150.000 українців" (ст. 466).

Ми навмисне навели майже в цілості цей уривок, щоб по перше — дати відчуті інтенції редакції "Енц. Укр.", бо прочитавши там написане, кожен довірливий читач може мати бажання висловити москвинам щире подяку і почати відчувати найбільшу симпатію до такого виняткового народу, як москвини, що навіть їхній "реакційний режим" і той зробив для нас стільки доброго, бо властиво він українцями сколонізував степові землі й здійснив те, чого не вміли досягнути ні "спільні" князі київські ні навіть наші запорожці!

По друге — цей уривок наочно показує з якими ЗРУЧНИМИ "грачами" маємо до діла! Адже ж немає ані натяку на будь яку НАЦІОНАЛЬНУ антиукраїнську політику! Ані згадки про якусь акцію московського народу проти нас або про найменшу заінтересованість у цій акції!

А тепер, придивимося, як сама редакторка "Енц. Укр." — п. Полонская робить з "чорного" — "біле".

А ось як:

1) П. Полонская певна, що широкий загал, не уявляє нечисленности, у порівнянні з теперішнім, населення, як Європи, так і України, і подає в такий спритний спосіб кількість населення Запоріжських земель, щоб викликати вражіння, що ті землі були майже незаселені! Тимчасом ось які числові дані, подає автор, сучасник тої доби — Шафонській ("Топографіческое описаніє"). "Було в Малой Росії 11 міст, 126 містечок, а всіх, як свідчить ревізія 1764 року мешканців чоловічої статі було 1,024.025 душ". Коли ж ми поцікавимося скільки мала тридцять літ пізніше, вже аж в 1804 році, хоч би ГУСТО заселена Полтавщина СЕЛЯН (і то

разом з "військовими колоністами") то покажеться, що ма-
ла скромну цифру в 370.000!

Тепер же оскільки перейдемо до Запорозьких Земель,
то відомий український історик І. Крип'якевич подає у своїй
(**НЕСФАЛЬШОВАНИЙ!**) праці "Історія України", пере-
глянутій ще проф. Д. Дорошенком, а виданій — Тиктором,
на стор. 548, що **СІЛЬСЬКЕ** населення Запоріжських Зе-
мель "зросло" перед 1775 роком **ДО 200.000 ДУШ**".

Отже, як ми бачимо п. Полонская з одного боку "для
певности і більшого вражіння" — **БЕЗПІДСТАВНО** змен-
шує це населення на 25%, промовчує про те, яке було на-
селення інших українських земель і **ПОДАЄ ТАК ЗМЕН-**
ШЕНЕ ЧИСЛО В ТАКІЙ ТЕНДЕНЦІЙНІЙ ФОРМІ:
"Головною метою уряду було якнайшвидше заселити ці ши-
рокі степи, де не зважаючи на всі заходи Запоріжського ко-
ша, було не більше як 150.000 сільського населення".

Таке сфальшовання правди дає змогу п. Полонській при-
ховати дійсну роллю москвинів, та їхню антиукраїнську по-
літику. Це було їй тим легше зробити, що Крупницький **НЕ**
ЗГАДАВ АНІ СЛОВОМ про те, що москвини останній
раз переганяли населення українське тих земель (а робили
вони це на раз) у 1711 році, звільняючи ці терени від своїх
військ згідно з турецько-московською умовою.

Отже, поскільки осіло на цих землях українців-селян
протягом тільки 60 років аж до двохсот тисяч — постільки
треба мати певну московську прикмету в максимальній кіль-
кості, щоб намагатися усправедливити агресивно-загарб-
ницькі вчинки своїх одноплемінників, вигадками про "широ-
кі степи", що їх мовляв, без московської ласки ніяк українці
не були спроможні заселити! Так, одночасно приховувало-
ся й той факт, що москвини "колонізували" **ЗАСЕЛЕНУ**
землю, закріпачуючи те населення, яке не втікло і змушую-
чи втікати те, яке не хотіло перетворюватися в рабів на вла-
сній землі.

2) Щоб усе здавалося правдивим, конечним було цілко-
вито приховати той факт, що запорозькі землі колонізува-
ла московська держава у **ПЕРШУ ЧЕРГУ МОСКВИНА-**
МИ ТА ЧУЖИНЦЯМИ, як для того, щоб задовольнити

московську зажерливість так і щоб закріпити на завжди ці землі за Москвою.

Осягає це знова п. Полонская, промовчуючи, що по зруйнованні Запоріжжя, як подає Єфименко, "запоріжські землі поділено поміж МОСКОВСЬКИХ вельмож: ТЕРИТОРІЮ ОБОХ КОШІВ, СТО ТИСЯЧ ДЕСЯТИН, дістав князь Вяземской, стільки ж князь ПРОЗОРОВСКОЙ" ("Іст. укр. народу" т. II ст. 105). Інші автори (в тому Д. Дорошенко в другому томі своїх "Нарисів з історії України") подають, ще ряд інших МОСКОВСЬКИХ прізвищ. Подає прізвища і п. Полонская, але ПІДБРАВШИ лише кілька з них так, щоб утворити вражіння, що "нагороджувались" ВЗАГАЛІ дідичі; один — був мовляв москвин, один — поляк, інший — знова родич (кревний) Кочубея! Щоб ще більше ВИПРАВДАТИ москвинів подає Полонская неправильно кількість одержаної землі та пише, що ці великі мастки творили, зрештою, разом лише 1% дідичівських володінь. Решта ж, мовляв, була роздана "офіцерам нижчих рангів МІСЦЕВИХ полків", та "МІСЦЕВИМ" цивільним урядовцям. За цим дипломатичним "місцеві" КРИЛИСЯ так, як під шильдом НТШ п. Полонская, "Шерех" і "Глобенко", або, як влада Хрущова під назвою "української" ССР — МОСКОВСЬКІ старшини й урядовці (був звичайно і певно малий відсоток українців).

3) Щоб цілком закрити всі сліди колонізованя МОСКВИНАМИ української землі, не лише згадала вона про те, немов серед того "офіцерства" було "ЧИМАЛО запоріжської старшини", але запевняє, що взагалі селяни, яких оселювано на тих землях — були українці, а коли й привозили москвинів — то таких було вже навіть в 1787 році дуже небагато, бо лише 6 тисяч!

Тимчасом колонізацію москвинами південно-українських земель почато було ще в 1752 році, коли оселено багато москвинів-"раскольників" у районі Єлисавету, Новомиргороду, Ольвіополю іт. д. Слідуючого року знова оселювано чужих колоністів кола Бахмута, Луганська, Богородицького. Року 1753 над долішнім Дністром оселено було москвинів-колоністів у числі 39.496 душ. Року 1775 — на Запоріжських землях ліквідується біля 25.000 міцних українських госпо-

дарств, а на загарбаних землях починають москвини оселюватися самі і селити інших чужинців. Деякі з московських можновладців оселюють на своїх землях москвинів спеціально забраних з цією метою у рекрути, а також різних заволок. Тому бракує жінок і московські дідичі платять жидам-вербовщикам по 5 рублів за кожну звербовану дівку. Князь Потьомкін додумується до іншого способу і як свідчать у своїх нарисах Зоммер, Лютко і Ліповській ("Ітогі XVIII века в Росії") наказує оголосити набір до війська чоловіків разом з жінками, начеб то для походу в Крим і... відсилає їх для оселення у свої маєтности!

Москвинів перевозять з губерній Ярославської, Костромської, Владімірської та інш. Ті "слободи", які так невиразно згадує п. Полонская, як свідчить Скальковський, заселяють переважно москвинами. Багалій пише: "Велику частину тих слобід було заселено "однодворцями", що були "служилими людьми" на Московщині".

Року 1781 переселено було примусово аж 25 тисяч москвинів-кріпаків (переважно — раскольників) та звербовано до 24 тисячі кріпаків на добровільне переселення. Як свідчить Скальковський — навіть жидам були виділені землі для осідання на нашій землі селами.

Отже п. Полонская, разом з двома іншими редакторами потрапила так, кажучи її рідною мовою, "абегоріть" наївних "западників", що вони видрукували її казочку про колонізацію українцями тої землі і про те, що москвинів-кріпаків було оселено не більше 6 тисяч до року 1787 і ті баламутства ширять з подиву-гідним запалом... українські пластути!

Ми навмисне так докладно спинилися на тих сорока рядках "науки", яку ширить п. Полонская зі сторінок т. зв. "Енц. Укр.", щоб бодай на одному прикладі з'ясувати, чому нам доводиться обмежуватися лише до зазначування фальшовань доконаних в московському інтересі, без подання доказів, які зайняли б місця більше за цілу "Енц. Укр.". Крім того, ми хотіли виявити на цьому прикладі ті МЕТОДИ, які є такі характеристичні і для проф. Оглобіна і для "проф. Ю. Шереха" та інш., методи, засвоєні ними в спільній "школі", яка вже має в цілому світі "вироб-

лену марку". Недоговореність, непевні дані, фальшовання числових даних і фальшовання текстів — УСЕ ПІД МАСКОЮ "НАИБІЛЬШОЇ ОБ'ЄКТИВНОСТІ" "безсторонності" і "науковості"! За допомогою тих методів "проф. Ю. Шерех" у "Думках проти течії" "нищить" український націоналізм під назвою "вістниківства", робить ПЛАСТОВІ ПІСНІ "ПІСНЯМИ ПАЦИКОВА", а їхні мелодії "монотонними, або понурими", "забувши" німецькі нацистські марші з їх патосом він спритно оповіщає також німецькі пісні "ОДНОМАНІТНО-СУМОВИТИМИ", ЩОБ потім, (звичайно "з застереженнями", бо треба отруту завжди "подукрувати") ПРИЗНАТИСЯ З ЦИНІЧНОЮ ЩИРІСТЮ, ЩО... "МОСКВА МОЯ, СТРАНА МОЯ"... "ПІДРИВАЮЧЕ, МАРШОВЕ, БАДЬОРИСТЕ. МОТИВ ПРОТИ ВОЛІ ОФОРМЛЮВАВ РИТМ БИТТЯ СЕРЦЯ І КРОК НОГИ" (ст. 57).

Читаючи писання пів вихреста пів українізованого москвина (а про москвинів наш нарід не дурно казав "як москаль говорить: "сухо" — то залазь по вухо!") та ще з ТАКОЮ школою — слід увесь час, як серед кишенькових злодіїв — більше уважати на їхні руки і свої кишені, а менше звертати уваги на теревені. Бо ось читач "розвісивши вуха" слухає "Суздаль — провінція Києва. І коли Суздаль 1169 року павстає на Київ — він проголошує цим, що він не хоче бути провінцією. Потім приходить ідея третього Риму, — а четвертому не бувати, потім у тяжкій кризі жовтневої революції ідея східньо-європейської імперії перетоплюється в ідею світової імперії" і ось раптом під ці слова ковтає "першу ложку дьогтю". — А Київ столиця в XII ст. і столиця ще в XVII ст. СТАЄ СІРОЮ ПРОВІНЦІЄЮ". Так спритний жонглер уже встиг підкинути думку, що Москва доби Мазепи була вищою за Київ того часу! А далі "мусимо визнати: Москва стала столицею, Київ — провінцією. Париж тому комунізується, що його вабить авреоля Москви" (ст. 85). Читач не встигає поміркувати на чому оперта ця дика вигадка "проф. Ю. Шереха", який бачить Москву в сяючій сліпуче авреолі, який нам прищеплює, мов ненароком, ідею московської "вищости", як він вже, після

нового "застереження", (Москва—столиця має лічені дні") раптом, після цілої тиради про значіння "національної гордості" для українців, складених з нанизаних фраз — пускає в обіг нову брехню: "вістниківство було спробою зберегти хутір", "Грушевський і Смаль-Стоцький культивує цілість у самозамкненості... звідси ПРИНЦИПОВА ВУЗЬКІСТЬ" (тут же С. Смаль-Стоцькому дісталось за те, що обгрунтовував "споконвічність і найсправнішу славянскість української мови", а Донцову за те, що обгрунтував "несприйнятність російської культури для українців"). Поки читач те сприймав не припускаючи навіть, що то "спритні маніпуляції пальців", що ні Грушевський, ні С. Смаль-Стоцький, ні "вістниківство" ніколи не пропагувало того, що їм підсовує "новітній магік" — вже він встиг оповістити, що майбутнє належить Азії, що німців "двічі за те били", що вони не зрозуміли цієї московської тези і не впряглися до азійського воза і т. д. А звідси висновок? "Проф. Ю. Шерех" прекрасно знає приказку, яка каже "не хотіла гора прийти до Магомета, прийшов Магомет до гори" і тому без страху говорить, що ЯК українці ВКЛЮЧАТЬ СЕБЕ до азійських народів то мовляв "їх ПОВЕДУТЬ" за собою, а тимчасом... тимчасом "Ми розлівом второва потока перемоем МІРОВ города" і треба українцям зрозуміти "успіхи, які російська система зробила САМЕ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ:... ВИБИВШИСЯ... НА РОЛЮ одного "з великих трьох" А тому після цієї "системи", яку захлинаючись захвалює Ю. Шерех "ОФОРМЛЮЄ ритм биття СЕРЦЯ і крок ноги" Шерехової: "Москва моя, страна моя... ти самая любімая!"

Звичайно, кожного такого "магіка" можна приловити на тому, що він дурить отетерілих глядачів, які не встигають з огляду на темпо стежити за рухами жонглера, але... але глядачі здебільшого не здатні бувають це зробити. Магік буває того певний і тому сміливо "абегоріває" далі.

Так проф. Оглоблін пишучи в органі "гетьманців" спритно паплюжить усіх гетьманів і начеб то "узасаднюючи" існування династичної ідеї в козацькій державі властиво доводить, що не було для неї ні ґрунту, ні... носіїв, ні... канди-

датів, і паплюжить "з компліментом" усіх, гетьманів і старшину по черзі.*).

Всі ці представники відомої нам "школи" ведуть пропаганду з таким цинізмом тому, що **КОЖНЕ НОВЕ ВИДАННЯ**, кожна їхня **НОВА СТАТТЯ** — **ЗМІЦНЮЄ ЇХ ГЛИБОКУ ПЕВНІСТЬ**, що "ЗАПАДНІКІ", "ЕМІГРАЦІЯ" є **ЗАРОЗУМІЛІ ДУРНІ**, **НЕ ЗДАТНІ ДО ДУМАННЯ**. Вони цього остільки певні, що не тільки **ВІДВАЖИЛИСЯ У ВИДАННІ ФІРМОВАНІМ НТШ ПРИМЕНШИТИ ЗНАЧІННЯ НТШ** ("Енци. Укр.", ст. 325), але й "проф. Ю. Шерех" з рідким цинізмом заявляє, що наша еміграція "має в собі певну кількість Дон Кіхотів, має гнітючу масу Санчо Панс і **МАЙЖЕ НЕ МАЄ ЛЮДЕЙ РОЗУМУ**". ("Думки проти течії", ст. 64).

Факт появи під акомпаніамент **ПОХВАЛ** преси аж 13 випусків "Енциклопедії Українознавства", редагованих тою "трійкою" — **Є НА ЖАЛЬ НАЙКРАЩИМ ДОКАЗОМ ПРАВИЛЬНОСТІ ОСТАННІХ СЛІВ "ПРОФ. Ю. ШЕРЕХА"**.

А тимчасом кожний випуск, кожна сторінка ясно виявляє ті приховані цілі, які хочуть досягнути її редактори на шкоду українському народові.

Ось далі, у тому ж підроздільчику, на якому ми спинились, п. Н. Полонская: "Більше значіння мало оселення скарбових слобід. Уже в 1775 р. Потьомкін видав таємний наказ не повертати втікачів. **ЗАВДЯКИ ТОМУ** надзвичайно швидко почалося заселення скарбових слобід. 1787 року... було понад 177.000 "казенних" поселян (чоловіків). Рядове запорізьське козацтво здебільшого злилося з скарбовими селянами". Отже знова все подано **ТАК**, щоб ми думали немов **ГОЛОВНА** маса склалася з "втікачів" із **СУСІДНІХ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ТА ЗАПОРОЖЦІВ**, а далі, на всякий випадок (коли б хтось запитав: а як з мо-

---

*) Ми мусіли майже сторінку присвятити брошурці, що формально не має нічого спільного з "Енци. Укр.", але... але виявлює ким є один з її головних редакторів.

сквинами?) скромненьке речення: "Протягом XVIII століття на півд. Україні оселилися, КРІМ росіян, ЧУЖОЗЕМНІ колоністи: німці, греки, болгары, серби, молдовани, шведи" (ст. 487).

Отже: 1) Хоча досі, говорила п. Полонская про всяких поселенців: "втікачів", "рядових запорожців", "чимало запоріжської старшини", "офіцерів місцевих полків" і "місцевих цивільних урядовців", але АНІ СЛОВА НЕ БУЛО ПРО москвинів і раптом, дискретне "крім росіян"! 2) Відомо, що вже від двох десятків років на окупованій Україні москвини, щоб прищепити українцям думку, що українці й москвини це є "єдинокровні" частини єдиного "советського народу", ввели московський вислів "іноземці" (чужоземці) і ЗАВЖДИ Й СТАЛО виділяють москвинів ОКРЕМО від "іноземців".

Н. ПОЛОНСКАЯ і решта членів редакції ЧУДОВО ПРО ЦЕ ЗНАЮТЬ І ЗНАЮТЬ ДЛЯ ЧОГО ЦЕ РОБИТЬСЯ, а тому і тут ПРОДОВЖУЄ ЦЕ РОБИТИ, лише замінивши слово "іноземці" на "чужоземці" в реченні "оселилися крім росіян" ще й "чужоземні колоністи".

Ми не сумніваємося, що для п. Полонської "росіяни" є цілком "свої люди", а напр. серби, словаки, чехи і т. д. — чужинці. Але чи були вони НЕ ЧУЖИНЦЯМИ для ТОДИШНІХ українців, які не лише *ще всі пам'ятали тоді*, що Московщину ділив від України кордон аж до 1754 року, але й в 1767 році один з депутатів козацьких до Катерининської "Комісії" ДОМАГАВСЯ не тільки заборони москвинам купувати на Україні землю, але й ВИСЕЛЕННЯ ВСІХ МОСКВИНІВ З УКРАЇНИ! Безперечно тодішні УКРАЇНЦІ, (як і теперішні!) уважали (й уважають) москвинів ТАКИМИ Ж ЧУЖОЗЕМЦЯМИ, як і сербів чи німців, а до "інакше думаючих" треба, крім "вихованої" моск. большевиками "ваплітянської" інтелігенції зачислити тих "Санчо Панс" про яких з приємністю згадує "проф. Шерех" і яких так охоче оплачує Керенський та інші.

Далі ця українська начеб то "Енц. Укр." розписується про заслуги Пат'юмкіна в розцвіті півд. України ("заслуги", додамо ми, не менші, ніж заслуги Хрущова, чи Сталіна!) підкреслює, що "за 12 років (1775-87) населення збільшило-

ся майже в чотири рази" (але якої народности?) І тут же, весь час пам'ятаючи про московські інтереси, — додає: ...Міське населення Півд. України мало мішаний характер. Там було багато росіян, які займалися торгівлею і промислами" (ст. 467), а знова інспірується думку немов не було колонізації, видирання в українців землі москвинами і немов пластиво, слід би ще було українцям поставити Патьомкіну пам'ятника, а Москві висловити подяку за зруйнування Запоріжжя! **ЦЕ ВСЕ ШИРИТЬСЯ ІМЕНЕМ ТОГО НАУКОВОГО Т-ВА, ЯКЕ НОСИТЬ ІМ'Я ШЕВЧЕНКА, Шевченка, який у свому "Великому Льосі" погарав "душу позбавленням раю, душу НЕМОВЛЯТИ за те, тільки, що вона ВСМІХНУЛАСЯ побачивши Катерину II, яка їхала оглядати всі ті "осягнення" Патьомкіна! Та дитина — НЕ ЗНАЛА, що бачить перед собою "лютого ворога України", а ПРОТЕ понесла НЕГАЙНУ КАРУ — вмерла і вона і її мати за ту бездумну усмішку.**

Чи ж не глумом над Шевченком є видавати книжки, що пропагують такі відмінні від Шевченкових і до того — фальшиві думки в імени товариства, що носить його ім'я?

Чи не пора б уже було його переіменувати на "Наукове Т-во ім. Пушкіна"?

Скаже може хтось з тих, яких "Ю. Шерех" зачисляє до групи серед якої "майже не має людей розуму", що тут нас годує п. Полонская "високою наукою", яка стоїть "над політикою"? Але навіть тій групі слід усвідомити собі нарешті, **ЩО БРЕХНЯ НЕ Є НАУКОЮ** і що наведене це не "наука", а власне "політика", тільки ворожа українському народові. Адже ж, як ми вже казали **ВСІ ІСТОРИЧНІ ДЖЕРЕЛА** і праці істориків, що не проходили тої "школи", яку пройшли редактори "Енци. Укр.", **СТВЕРДЖУЮТЬ ЩОСЬ ЦІЛКОМ ІНШЕ**, а саме, що населення за той час фактично збільшилося не майже в чотири, тільки значно менше ніж у три рази і що це збільшення було наслідком переселення на загарбані українські землі мало не 200.000 москвинів та різних інших чужинців! Навіть коли б припустити, що наведені числа були не цілком докладні — то і то справді потрібна дуже спеціальна "наука", щоб їх

цілком захвати і підмінити числом у мізерних шість тисяч москвинів!

Далі говориться в "Енци. Укр." ЛИШЕ про "ідею українського автономізму", навмисне включаючи в це і самостійницькі течії, щоб так, ПЕРЕМІШАВШИ ці тямки, підготувати ґрунт до заміни "самостійництва" — "автономізмом". З цією ж метою, говорячи про часи Наполеона, сказано немов "керівні кола українського суспільства залишилися на боці Росії" і тут же згадано про зформування 15 полків козачих для допомоги Московщині. Це звичайно також спритна комбінація, бо справді, за часів московського панування належати до "керівних кол" могли ТІЛЬКИ: нові МОСКОВСЬКІ колоністи, обмосковлені українці-москвофіли та звичайно московські адміністратори. Тому сказано начеб то правду (кажемо — "начеб то" — бо справді було НАКАЗАНО сформувати 8 полків і АДМІНІСТРАЦІЯ "перестаралася" зформувавши — 15). Але.. але промовчано спроби зорганізувати козацькі відділи, яких завданням МАЛА БУТИ СПІВПРАЦЯ З НАПОЛЕОНОМ.

Автономічні стремління українців і МОСКОВСЬКІ революційні рухи московського та обмосковленого шляхетства ЗМІШАНІ РАЗОМ, щоб знова приховати існування великих противенств між українським та московським народом і щоб знова звести все до ВНУТРІШНЬОГО питання — питання режиму. Тому як справжній Deus ex machina виглядає Т. Шевченко, про якого сказано, що він "виріс у традиціях самостійної України" (ст. 469). Речення є таке "загадкове", а контраст такий великий — що воно викликає навіть якесь недовір'я, виглядає як "фраза". Можливо, що СВДОМО-АНТИНАУКОВИМ (щоб цю вигадку записати на рахунок українського націоналізму) є твердження немов Шевченко "скрізь на Україні знаходив ґрунт", бо, як знаємо, сам Шевченко ПЕРЕЖИВ ЦІЛУ ТРАГЕДІЮ, переконавшись, що українська ОСВІЧЕНА верства (вихована чужинцями) аж ніяк не приготована до розуміння ідеї національної боротьби і до правильного розуміння його творів.

Далі, ширить ця "Енци. Укр." безпідставну антинаукову вигадку немов би Т. Шевченко був членом "Кирило-Методієвського Брацтва" і то в формі, яка інспірує думку немов ця справа є бездискусійна. ("Членами його крім Шевченка були молоді вчені..."). Ця вигадка ПОТРІБНА саме нинішнім МОСКОВСЬКИМ діячам, щоб утворити в головах українських саламаху, в якій би перемішані були ідеї федералізму і самостійности, як щось майже однозначне, як щось, що себе не виключає взаємно. Отже для того говориться, що Шевченко був за відновлення державної самостійности і... був одночасно мало не основником братства, яке хотіло бачити Україну членом "слов'янської" ФЕДЕРАЦІЇ, в якій мали бути і НЕ СЛОВ'ЯНЕ — москвини! Саме тому Полонская, лиш досить загальниково сказавши про Шевченка (присвятивши його політичним поглядам не цілих 20 рядків) — широко розповідає про "Кирило-Методіївців" і після ТОГО ще уділяє аж 40 рядків ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПРОГРАМИ КИРИЛО-МЕТОДІЇВЦІВ, спеціально ж цитує те місце, в якому пропагується ідея рівности і ЗГАДУЄТЬСЯ МОСКОВЩИНА НА ПЕРШОМУ МІСЦІ. Тимчасом, як виказують опубліковані матеріали слідства — НАВІТЬ МОСКОВСЬКА ЦАРСЬКА СЛІДЧА ПОЛІЦІЯ, яка усталила майже з цілою докладністю і склад і погляди членів братства — ПРИЙШЛА ДО ВИСНОВКУ, що Шевченко до братства НІКОЛИ НЕ НАЛЕЖАВ. Пізніші спогади учасників — листи і т. п. також стверджують те саме. А крім того, аналіза творів Шевченка дає прямі вказівки на те, що він НЕ ПОДІЛЯВ ІДЕЙ ТОГО БРАТСТВА, хоча і бував деколи на його зборах, як гість. Отже АНТИНАУКОВОЮ ВИГАДКОЮ є твердження Полонської немов Шевченка ЗАСЛАНО ЗА УЧАСТЬ У БРАТСТВІ і "заборонено видавати твори Шевченка та інших братчиків" (ст. 470), бо Шевченка покарано БАГАТО РАЗІВ ТЯЖЧЕ ЗА БРАТЧИКІВ саме тому, що шеф московських жандармів у своїм ореченні слушно зазначив, що думки братчиків НЕ Є НЕБЕЗПЕЧНІ ДЛЯ РОСІЇ, АЛЕ ДУМКИ ШЕВЧЕНКА Є ЦІЛКОМ ВІДМІННІ і його покарано, як БЕЗКОМПРОМІСОВОГО ВОРОГА МОСКВИНІВ І "РОСІЇ" та поета, який НАВАЖИВСЯ ВИ-

СМІЯТИ МОСКОВСЬКОГО ЦАРЯ ТА ЙОГО ЖІНКУ.

На ст. 472 так сказано було про поворот з заслання членів Кирило-Методієвського Братства, що повставало вражіння немов кара була однакова,, лише різнилася часом, тоді, як в дійсности братчики просто були зобов'язані мешкати безвиїздно в певній, визначеній владою, місцевості і могли робити там, що хотіли, а Шевченко був відданий у салдати і скерований до кріпости. І цей відомий факт — приховала на ст. 472 "Енц. Укр."

Самозрозуміло далші підроздільчики розповідають про далші події в життю України так, що вже немає ні згадки про плянову московську колоніяльну політику, лише про утиски з боку режиму В ЦІЛІЙ ІМПЕРІЇ та на Україні і про взагалі культурні та політичні течії й рухи. Все могло б бути друковане і коштом Керенського.

Зідеалізовано Драгоманова, підретушовано погляди "тарасівців", щоб вони не здавались "білими круками" в "порядному" товаристві.

Нарешті на стор. 475 так спрепаровано відомости про РУП, що вона видається (після згадки про соціал-демократичний гурток І. Стешенка НАВМИСНЕ ДЛЯ ТОГО ВКЛЮЧЕНИЙ до роздільчика, що зветься "РУП") немов це була також соціялістична партія, яка повстала з одної зі студентських громад і різнилася лише тим, що висунула ідею самостійности України! Отже читач ніяк не може з "Енц. Укр." довідатися ані того, що РУП заклали "тарасівці", яких організацію зліквідувала московська поліція, ані, що як тарасівці так на початку і РУП були ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛІСТИЧНІ, ані того, що вістря РУП було скероване проти всіх москвинів і московських колоністів на Україні. Тому, з одного боку її основники заявили, що вони п'ятнують усіх "отих Безбородьків, Прокоповичів, Яворських, усіх отих Гоголів, Гнідичів, Потапенків і Короленків" (яких захвалює нам "Енц. Укр."), що вони відвертаються від усіх тих, кого так приязно нам описувала п. Полонская й уважають себе "БЕЗПОСЕРЕДНІМИ спадкоємцями Шевченка", а традиції свої ведуть від "Мазепи,

Хмельницького, та короля Данила, минаючи українофілів", а з другого — заповідалася безпощадна збройна боротьба **НЕ ПРОТИ РЕЖИМУ** тільки проти "чужинців" (серед яких на першому місці стояли москвини). Мало того, "Енц. Укр." в догоду своїй москвофільській ідеї, ідеї боротьби з **РЕЖИМОМ "окраїни"** за свою культурну і політичну "самобутність" ("самостійність", але таку, як та, яку мають Мінесота чи Техас, таку, яка **НЕ КОЛІДУЄ** з перебуванням у складі, практично московської, федеративної держави (мусіла зфальшувати основну ідею РУП-у. Та ідея РУП-у, яку приховала "Енц. Укр." доводить, що РУП була **НЕ НАЦІОНАЛЬНОЮ**, але **НАЦІОНАЛІСТИЧНОЮ** партією, ця ідея була висловлена ясно в словах: "Україна для Українців" і доки хоч один ворог-чужинець лишається на нашій землі, ми не маємо права покласти зброї" ("Самостійна Україна", ст. 25).

Промовчано про кризу в РУП-і, яка повстала в наслідок того, що більшість скоро почали в ній творити обмосковлені інтелігенти, та в наслідок кризи — самоліквідацією.

Згадано тільки далі про те, що "Згодом М. Міхновський утворив "Українську Народню Партію" націоналістичного напрямку, яка під час революції прийняла назву Партії Соціалістів-Самостійників" (ст. 475).

Наведені слова з одного боку **Є ПРОСТО ЦІЛКОВИТОЮ НІСЕНІТНИЦЕЮ** (такою, як напр. коли б написати, що "УКП" прийняла під час революції назву РКП), а з другого — **ПРОМОВЧУВАННЯМ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ ТЕЧІЙ** на Україні! Ця "Енц. Укр.", яка не забуває згадати про "укр. соц. демократичний гурток І. Стешенка" — цілковито не згадує про існування на Україні від 1911 року таємного "Братства Самостійників", яке ще перед революцією видавало свій незалежний орган та хоча само навіть під час революції не розконспірувалось, але створило ряд самостійницьких **ЛЕГАЛЬНИХ** організацій, які вели завзяту боротьбу з автономістами!

"Братство самостійників" ще перед революцією заснувало своє легальне видавництво ("Вернигора"), яке під час революції **ЗАСИПАЛО УКРАЇНУ АНТИМОСКОВСЬКОЮ ПРОПАГАНДОВОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ**, ЯКЕ

ПОШИРИЛО В СОТНЯХ ТИСЯЧ ПРИМІРНИКІВ "КАТЕХИЗМ УКРАЇНЦЯ", УКЛАДЕНИЙ МІХНОВСЬКИМ ДЛІЯ У.Н.П. з його декалогом(заповіді другу і третю було б особливо корисно пригадати нинішнім "видавцям" т. зв. "Енц. Укр.", бо вони говорять: 2. "Усі люди твої брати, але москвини, ляхи та жиди — це вороги нашого народу, поки вони панують над нами і визискують нас" і 3. Україна для українців! Отже вигонь звідусіль з України чужинців-гнобителів"). Видавництво ж "Вернигора" видало багато творів перекладних і оригінальних з красного письменства, багато підручників, шкільних мап і т. п. "Братство Самостійників" також заснувало "Союз українців-державників", організувало ПЕРШУ (ЩЕ САМОСТІЙНИЦЬКУ (Українську Центральну Раду, перші українські військові відділи, "Вільне Козацтво", "Військове Т-во "Батьківщина" і ВОНО Ж організувало легальну партію "Українських Соціалістів-Самостійників", але у грудні 1917 р. Це може не подобатися, але коли б "Енц. Укр." — була справді науковою працею про це мусіло бути сказано, тимчасом про це — немає там ані згадки.

Але зате, тому, що соціалістичні українські партії дуже довго (навіть після проголошення четвертого універсалу) **СТОЯЛИ НА ГРУНТІ МОСКОВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ***) — про них розповідається довго й докладно. Докладно розповідається про події, що відбувалися в імперії від другої половини ХІХ віку до революції, але **НІ СЛОВОМ НЕ ЗГАДАНО** про одноцільний антиукраїнський фронт усіх **МОСКОВСЬКИХ ПАРТІЙ ТА ГРОМАДЯНСТВА.**

Не довідається також ніхто з цієї "Енц. Укр.", що були запеклими ворогами українського національного руху і божок московської інтелігенції — Белінській і Тургенєв, Горкій і Короленко, Ігнат'єв і Мілюков і т. д. і т. д. Затє багато місця уділено викладу про державний лад у московській

---

*) Партія Укр. Соц Рєв. п'ять місяців ПІЗНІШЕ дебатувала НАД МОЖЛИВІСТЮ ВКЛЮЧЕННЯ ДО ПРОГРАМУ постуляту самостійности України.

імперії. Такий цей розділ докладний, що він був би не за короткий навіть для чотирьох-томової МОСКОВСЬКОЇ енциклопедії.

Зошитів 7-8, що підпали особливо дбайливій обробці фальсифікаторів — не маємо. Їх висилку стримано у зв'язку з протестом УАПЦ й виступами церковних діячів у пресі (парижське "Українське Слово", ч. 537 і канадійський "Український Голос, ч. 14 і 15). На жаль церковні кола познайомившись добре тільки з розділом про Церкву, а не з цілістю "Енц. Укр." — помилково приписали свідоме фальшовання подій з життя Церкви з метою її знецінення... греко-католиками! Тимчасом фактична (і юридична) редакція складається з... теоретично "православних" пп. Полонської, "Глобенка", і "Ю. Шереха" — був. сов. громадян, з багатолітнім стажем праці в дусі діалектичного матеріалізму. Греко-католицтву, яке втратило політичне значіння з погляду основної лінії "Енц. Укр." можна розписуватися про "Флорентійську Унію", але інформації про небезпечну Москві УАПЦ — мусять бути "зредаговані" так — щоб їх копромітували, як найбільше. Тому промовчана участь українських священників в обороні українського православ'я від поляків та німців, не згадано таких мучеників за віру й українську ідею як о. Малюжинський, але... духовні школи представлено розсадниками полонофільства і в провокаційно-москвофільських цілях вигадано, немов УАПЦ визнала... зверхність московського патріярха. Ми певні, що ті кола, переглянувши цілість — побачать, хто є справжнім ворогом і протестуватимуть проти цілості, яка пропагує антиукраїнські і антирелігійні ідеї. Не підлягає сумніву, що в тих зошитах читачі самі зможуть знайти досить обтяжуючого матеріалу.

Тому переходимо до зош. 9.

На стор. 649 — Окіншович (також не українець) фальшиво інформує читачів немов Українська Козацька Держава "задержала назву козацького війська, ІМЕНУЮЧИ СЕБЕ ВІЙСЬКОМ ЗАПОРІЖСЬКИМ, під цим терміном... треба розрізнити — 1) козацьку армію, 2) назву створеної козацтвом Української Держави". Наведена фальшива інформація тісно в'яжеться з основною тенденційною вигад-

кою цієї "Енци. Укр.", згідно з якою: "Україна" це властиво "окраїна" спільної "Руської держави вигаданих "СХІД-НЬО-слов'янських племен". Коли цілість "розпалася" НА-ЧЕБ ТО під ударом татар — то частина цієї "окраїни" існує дуже коротко самостійно, але... звучи себе "Малой Русью", цебто меншою частиною "цілості". Але швидко ця "окраїна" попадає під Литву (Окіншевич в рямцях цієї лінії, звичайно, не підкреслює, описуючи державний лад Литви, нічого, щоб вказувало на стремління творити в цій державі — певну відмінну державну одиницю), далі попадає під Польщу і там в наслідок "колонізаційних процесів" повстає окремий стан — козацтво, який в наслідок боротьби за свої ВЛАСНІ права доходить до створення "Козацької держави". Ця держава (яку колега п. Окіншевича — Грішко, просто назвав "державним НОВОТВОРОМ" (по кількох роках, зберігаючи назву "Війська-Запоріжського") бо як це пояснює знова вже Грішко, козацтво не знало властиво, що робити, не маючи досвіду у такій незвичайній для нього ситуації), — "увійшла в спілку з ДЕРЖАВОЮ Російською" ("Енци. Укр." (ст. 643), яку, НА ДУМКУ ОКІНШЕВИЧА, найправильніше трактувати, як "ВАСАЛЬ-НУ чи протекторатну залежність України ВІД РОСІЇ". Лінія, отже ясна. Вона вперто СКРІПЛЯЄ інспіровану основну ідею, немов "український рух" — це в істоті речі намагання патріотів "окраїни" "держави Руської", після її поновного об'єднання "з Росією", зберегти "державну" (таку ж, як одної з "держав", що входять хоча би в склад Спол Держав Америки) свою організацію і провінційні особливості в тій "спілці з Росією". Це є основна, подиктована московськими інтересами, "політична лінія" до якої "Енци. Укр." як ми це бачимо ДОПАСОВУЄ факти, а коли не допасовуються — фальшує!

Як же було в дійсності? Ми тут лише спинимося на "назві" козацької держави і фальшивих висновках проф. Окіншевича.

Здавалося б слід було б "Енци. Укр." та п. Окіншевичу знати, що: 1) творець козацької держави стало підкреслював, що і він і все козацтво уважало державу свою не жодним "новотвором" — лише ВІДНОВЛЕНОЮ державою

предків, а себе Богдан Хмельницький звав "самодержцем руським", 2) у вірчій грамоті, даній послам до московського царя безпосередньо по переяславській умові гетьман Богдан Хмельницький говорить від імени "Війська Запоріжського і ВСЬОГО НАРОДУ православного РОСІЙСЬКОГО", 3) Наступник Богдана Хмельницького заперечує рішуче твердження московського посла немов Україна "це гилля відломане від природнього корня" Московщини і виразні всі представники КОЗАЦЬКОЇ української держави, висувують в гадацькій умові ідею (і назву!) "Великого Князівства РУСЬКОГО" і 4) гетьман П. Дорошенко також виразно говорить про "князівство руське", якого кордони "сягають Ярослава і Перемишля!" і слід було б знати їм, що такий погляд був остільки поширеним, що панегірист часів Хмельницького (з Академії) писав: "Виною синів Володимирових РОСІЯ УПАЛА — ЗА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО, при Богдані НА НОГИ ВСТАЛА" та, що звали себе українські гетьмани також "гетьманами Війська Запоріжського І ВСЬОГО НАРОДУ УКРАЇНСЬКОГО", але ТІЛЬКИ "запоріжським гетьманом" звав себе... Брюховецький — льокай і ставленик Москви! Отже ясно, чому нам підсовує п. Окіншевич вигадку немов Українська Козацька Держава "іменувала" СЕБЕ Військом Запоріжським" та хоче нас переконати немов творці Української Козацької Держави усі думали так, як Брюховецький та редакція "Енци. Укр." і уважали всупереч усім фактам історії, Московщину, а не Україну — "Росією", а себе лише — лише окраїнним "Військом Запоріжським", що прийняло "васальну залежність від Росії". Такої МОСКВОФІЛЬСЬКОЇ концепції не намагалися висувати навіть за часів, що прийшли після упадку Козацької Держави за часів панування москвофільства — в таких творах, як хоча б "Історія Русів". Навіть її автор (хоча начебто і не був правником, як мав би бути проф. Окіншевич розрізняв виразно "протекцію", визнання "протектором" московського МОНАРХА від "спілки з Росією", або "васальної залежності ВІД РОСІЇ і розумів, що гетьмани України були одночасно і гетьманами Війська Запоріжського, але Українська Козацька Держава — це не було "Військо запоріжське"!

Англійське видання "Енци. Укр." отже, замість з'ясувати чужинцям те, що українці, а не москвини були ЄДИНИМИ будівничими і господарями Київської Імперії, та, що нині москвини дурять світ, спекулюючи на загарбаній старій назві України ("Росія") — ширитиме баламутство і представлятиме ця "Енци. Укр." українців, а не москвинів у ролі байстрюка, "побічного сина" великих предків.

Далі п. Окіншевич, згідно з москвофільськими напрямками "Енци. Укр." пише немов "У 1662-63 рр. Україна РОЗКОЛОЛАСЯ на дві державні організації замість написати правду, а саме, що то МОСКВИНИ, бачучи, що не зможуть запрягти в ярмо цілої України, — через своїх агентів і облудну політику ОСЯГАЮТЬ ТАКИЙ ПОДІЛ та намовляють Польщу до його утравлення договором в Андрусові (1667 р.). Досі ніхто не відважувався В УКРАЇНСЬКОМУ виданні (фірмованому НТШ) ширити думку немов "обрання" Брюховецького було ділом українців, а не московською інтригою і подавати доконаний ЗА УЧАСТЮ МОСКОВСЬКИХ ВІЙСЬК переворот, в такій формі "Україна РОЗКОЛОЛАСЯ на дві державні організації"!

Рівнож варті уваги й слова "В наслідок поразки 1709 року українська лівобережна держава підпала під ПОСИЛЕНИЙ ВПЛИВ Росії, як з ЦЬОГО ЧАСУ стала АКТИВНО втручатися У ВНУТРІШНІ справи Гетьманщини" (ст. 644). Тут кожне слово є вигадкою!

Чи українець, справжній українець міг би відважитися: 1) фактичну окупацію України, ПОСТАВЛЕННЯ маріонеткового "уряду", відібрання всієї артилерії (цебто — розброєння), цілковите узалежнення, як внутрішньої так і закордонної політики від НАКАЗІВ московських — приховувати під наведеною "елястичною" формою ("посилені впливи") і 2) примусове безправне намагання відібрати у українців зараз же по Переяславі присягу на вірність московському цареві, арешти і вбивства доконувані москвинами за часів Виговського, Брюховецького, Самойловича, АРЕШТИ І ВИВОЖЕННЯ, як ВИЗНАЧНІШИХ ПОЛКОВНИКІВ ТАК НАВІТЬ САМИХ ГЕТЬМАНІВ — ПРОМОВЧУВАТИ і писати немов москвини ЩОЙНО ПО 1709 році

починають "АКТИВНО втручатися у ВНУТРІШНІ справи"!

На ст. 644 Окіншевич, звичайно, представляє стан селянства в Українській Козачій Державі так, щоб читачі думали (як це твердять московські історики) немов не може бути мови про слухність оскаржування москвинів у введенню кріпацтва, бо мовляв то самі українці завели панщизняні відносини!

З ТОЮ Ж метою бавиться Окіншевич у пророка, запевняючи, що перебування селянина на запорізьких землях у ролі "підсусідка" — "було першим кроком до майбутнього закріпачення".

Нарешті, щоб збільшити конечний для здійснення московських плянів хаос в розумінні деяких термінів — на ст. 647 Окіншевич говорить (начеб то поважно!) про... "ліквідацію запорізької ДЕРЖАВИ"! Він хоче, щоб ми звикли навіть автономну провінційну одиницю уважати "державою".

Розділ про "Державний устрій Укр. Держ. 1917-20 рр." відразу цю державу робить "безбатьченком" і опирає ВИКЛЮЧНО, на засаді "природнього права" народу на "самоозначення", НЕХТУЮЧИ ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ і безсумнівне історичне право, щоб ослабити українську традицію. Далі ж подає ряд фальшивих відомостей. По перше — по ухваленні I Універсалу Центр. Рада НЕ ПРИСТУПАЄ сама до творення автономного ладу, лише до організації культурного життя і пропаганди серед населення за підтримку Центр. Ради. Хоча населення не лише обіцяло підтримку в боротьбі з московською владою, але й домагалось відновлення державности. Українська Центр. Рада пішла на угоду з москвинами, боячись революційного настрою власного народу, БОЯЧИСЬ ЗІРВАННЯ ЗВ'ЯЗКУ З МОСКОВЩИНОЮ.

Другий універсал (т. зв. "куца автономія") НЕ БУВ ПОДИКТОВАНИМ, як запевняє Стахів "під натиском нерівного взаємовідношення сил", лише був подиктований москвофільством демократично-соціалістичної інтелігенції). Докази: це було зроблене в середині липня, за тиждень до першої спроби большевиків захопити владу на Московщині.

а у відповідь на другого Універсала кілька днів по його оголошенні Полуботківський полк, з наказу самостійницької організації, яка зорганізувала збройний виступ, розброївши всі московські війська у Києві й арештувавши представників моск. влади фактично опанував столицю. На допомогу полуботківцям виступило вільне козацтво Звенигородщини і розброївши московські війська на стації Цвітково рушило до Києва. Але в Києві Центр. Рада, начеб то перебравши владу в свої руки, позаміняла варти "полуботківців" при ув'язнених москвинах на варти "богданівців", а потім їм наказала випустити москвинів та звернути їм зброю! У другому ж Універсалі стояло "ми рішуче проти замірів самовільного здійснення автономії" (Другий Універсал казав, що Центр. Рада погодилася терпеливо чекати ласки московських установчих зборів за те, що уряд Керенського "дав" карикатуру самоврядування, бо перетворивши "Генераль. Секретаріат" на адміністративний орган залежний від себе і загарантував у ньому всі важливіші ресорти за москвинами та й "обдарував" цим "автономним" урядом лише частину України!

Наведені факти є фактами загальновідомими і тому подавання таких вигадок не на стор. колишнього "Громадського Голосу" призначеного "для селян", а в "Енци. Укр." може лише компромітувати українську науку і служити аргументом, немов вона фальшує факти. А це — також є вода на московський млин.

Адже ж кожний москвин матиме право глузувати з "Енциклопедії", яка пише: "До складу Генерального Секретаріату включалося відповідне число представників меншости" — тоді, як в дійсности "красвий орган" моск. Тимчасового Уряду (Керенського) для керування 5 (п'ятьма) губерніями мав складатися з 8 генер. секретарів, з яких ЧОТИРИ мали бути обов'язково НЕ УКРАЇНЦЯМИ! Більше того — ті не українці мали керувати такими галузями адміністрації як напр. внутрішні справи! Це зветься в "Енци. Укр." "відповідне число!"

Рівнож подано не стисло, з явною метою зробити рекляму українським соціялістам і нині зміцнити їхнє захитане становище фальшивим описом минулого, того минулого, яке

їх назавжди скомпромітувало, як добу Центр. Ради так і добу Директорії. Чому це відповідає цілям справжніх редакторів "Енци. Укр."? А тому, що, як відомо, саме українські соціалісти показали найгіршими ворогами українського націоналізму, саме вони вже по розпаді московської імперії намагалися її таки відбудувати, спираючися на президію "З'їзду народів Росії", саме вони найдовше виступали проти самостійності України, і вони ж на еміграції в Чехії (коли московська еміграція не мала жодних впливів у світі і жодних шансів) — шукають вперто з нею зв'язку і творять з колами Керенського спільні "Ліги народів Сходу", а в дійсності — народів імперії. Нині ці збанкрутовані "політики" — це справжня знахідка для московських крутиїв.

Неправильно поданий державно-правний лад часів Скоропадського. Далі п. Стахів раз описує державний лад (напр. Директорії), а раз — перебіг подій (Кубанщини) і звичайно — перебіг, в якому бракує таких красномовних і повчаючих фактів, як напр. про те, що москвини-денікінці — повісили голову Української Кубанської Ради!

Подана Стаховим "література" є надто неповна, в ній є такі пів мемуарного характеру праці, як К. Левницький Історія визвольних змагань, або Кедрин — Берестейський мир, але бракує численних мемуарів, які конечно знати з огляду на крайню тенденційність таких "Історій", як Христюка, або Іс. Мазепи.

Статті з історії українського цивільного права, історії українського карного права та історії українського судівництва (18 сторінок разом) "сіренькі" під кожним оглядом, імовірно були вміщені для того, щоб створити "декорум" для вміщення далі ряду статей присвячених советському законодавству, які вже ширять певні советські твердження про взаємовідносини між УССР і РСФСР. Вони ж привички мають поважно трактувати порожні формули "умов" і "договорів" і "конституції" та взагалі гарантії обіцянок і зобов'язань Московщини. Одночасно помітна тенденція спопуляризувати деякі правні погляди і норми большевиків.

Під назвою "Советське право" — подане право створене маріонетковою експозитурою МОСКОВСЬКОЇ держави,

за вказівками московської влади, але під фальшивою фірмою "УССР".

"Енци. Укр." пише всупереч правді про "виникнення СОВЕТСЬКОЇ (?) державности" (ст. 670). Чи можна писати про "Петровську державність", "Романівську державність", "Габсбурзьку державність", або "Мусолінівську державність"? Чи Абисинію підбивали "мусолінівці" чи "Італія", чи Індію підбивали "Вікторіянці" чи Англія?

Коли хто каже: Англія підбила Індію — то він тим самим каже: Індія хоче визволитися з під англійського панування. Це — є ясно. Але коли хто пише "Індію поневолив Вікторіянський режим", то тим самим він каже, що йому йде про полагодження "індійської справи" лише в МЕЖАХ Бритійської Імперії і ПИТАННЯ З ПЛОЩИНИ МІЖНАРОДНОЇ ПЕРЕСОВУЄ В ПЛОЩИНУ ВНУТРІШНЬО-БРИТАНСЬКУ. Це ясно на цілому світі усім, навіть не правникам. Але власне тому, що це ясно і редакторам "Енци. Укр." — вони роблять і в цій галузі все можливе, щоб українсько-московські відносини розглядались у площині "внутрішньо-імперській". Отже тому, замість підрозділу "окупацію московською республікою України" — маємо "Поширення советського РЕЖИМУ на Україну і УТВОРЕННЯ УРСР" (ст. 671). Це так само, як сказати "поширення советського режиму на Орловську губернію". Чи Україна не проголосила самостійности? Проголосила. Отже, чи була Україна ЧАСТИНОЮ Росії, але керованою "режимом"? Ні! — Була окупованою москалями державою".

Щоб ні українець ні чужинець не помітили доконаної в московському інтересі штучки, далі зфальшовано правду шляхом "недоговорень", двозначностей і т. д.

Читаємо "Ради робітничих і солдатських депутатів ВІНИКЛИ також і на Україні. Всеукраїнський з'їзд рад на початку грудня 1917 року, поповнений з ініціативи керуючого органу відродженої української державности — Українською Центральною Радою—численними селянськими делегатами, став великою більшістю на позицію підтримки УЦР. Після цього меншість з'їзду (рос. большевики і ліві соціал-революціонери) переїхали з Києва до опанованого рос. больш. силами Харкова, де утворила "Центр. Виконавчий Комітет

України" і т. зв. "Народній Секретаріат", що мав проти-стояти Українській Центр. Раді, цим формально поклавши початок існування Української Сов. Республіки. Ці органи незабаром припинили свою діяльність після того, як у ході воєнних дій проти УНР, а також Центр. Держав СОВЕТ-СЬКА ВЛАДА змушена була покинути Україну".

До цієї москвофільської брехні, щоб вона перетворилася в ту вигадку, яку ширять московські большевики треба додати лише малу примітку, таку: "як знаємо Українська Центр. Рада спиралася на сільські куркульські і середняцькі верстви — нещадного ворога пролетаріату України". Після такої примітки, яка НЕ МІНЯЄ НІЧОГО у тій брехні, яку ширить "Енци. Укр." — можна було в цей опис подій вмістити і в "Боль. Советсь. Енциклопедії"!

А як виглядала правда, прихована московською редакцією "Енци. Укр."? Коли б хотіла подати ця "Енци. Укр." правду, мусіла б написати так: "На Україні за тих часів, у зв'язку з війною, були розміщені численні московські полки, прислані з Московщини. Московська соціалістична інтелігенція опираючися на ці московські полки та на московську частину робітництва, досить численного на Україні в зв'язку з колоніальною політикою Московщини — потворила "Совети Салдатських і Рабочіх Депутатов". Ці "Совети" спочатку були під впливом тих московських течій, які підтримували уряд Керенського, а потім у них захоплюють вплив московські ж крайне ліві, большевицькі течії. Від початку існування на Україні ці органи РЕПРЕЗЕНТУВАЛИ ЧУЖЕ не стале і не українське населення, та були найбільшим ворогом українського визвольного руху. Ще за панування в них московських "меншевиків" і "соц. революц." — нахвалялися "багнетами розігнати Українську Центральну Раду". Після захоплення в Московщині влади московськими большевиками, московський уряд звернувся до українського уряду з ультимативною вимогою не пропускати через Україну козачих донських відділів, які починали концентруватися на Дону, але натомість пропустити вільно московські червоні війська. За це московський уряд визнавав "самостійність України", яка ставала таким чином фіктив-

ною (втручання у внутрішні справи і вмаршовання моск. війська).

Москва вислала ультиматум дня 17 грудня 1917 року, але ще дня 10 грудня прийняла "плян, Антонова-Овсєєнка" опрацьований в Начальній Команді моск. армії, плян військової окупації України.

Однак цю окупацію вони хотіли, як і всі агресори, представити як "визвольну акцію". Тому ще перед висланням ультиматуму, спираючись на легально існуючі у всіх містах України "Совети Салд. і Раб. Депутатов" — вирішили інсценізувати "переворот" і для того наказали скликати "Всеукраїнський Сєзд Советов". Московські большевики хотіли самі говорити і в імені села, але побоюючись чужого їм національно села вжили таких заходів: а) повідомили нечисленних селян своїх прихильників запізнено — через оголошення у ПАРТІЙНІЙ пресі і в) усталили таку норму, яка давала чужим військовим одиницям і робітничим організаціям змогу десятикратно перевищити на з'їзді селян. Українська Центральна Рада ж, через свою пресу, звернулася з закликом до селян — взяти участь у цьому з'їзді і вибрати по одному делегатові від тої ж кількості душ, від якої обирали одного делегата і московські вояки. На "З'їзд" прибуло тому коло 2500 делегатів і московські аранжери з'їзду опинилися у смішній меншості — 60 душ. Вони тому потихеньку переїздять до Харкова. Там відкривають засідання цього свого "з'їзду" і цей московсько-жидівський з'їзд обирає дня 25/XII 1917 року свій "Виконавчий Комітет" та проголошує створення "УССР" і "визнає" моск. уряд "Народніх Секретарів". Того ж дня до Харкова вступають (начєб то на запрошення) приготовані раніше на кордоні московські війська, а московська влада "визнає" створений з її наказу на Україні маріонетковий уряд і в його імені починає збройну окупацію України".

АЛЕ НАВЕДЕНОЇ ЗАГАЛЬНО-ВІДОМОЇ ПРАВДИ НЕ ПОТРЕБУЄ РЕДАКЦІЯ "ЕНЦ. УКР.", БО ЦЯ ПРАВДА ПЕРЕШКОДЖАЄ ПЛЯНАМ ДАЛЬШОГО ПОНЕВОЛЕННЯ УКРАЇНИ. ТОМУ ВОНА ФАЛЬШУЄ ЦЮ ПРАВДУ, ЗАМОВЧУЮЧИ ВАЖЛИВІ ФАКТИ, НЕПРАВИЛЬНО ІНФОРМУЮЧИ ПРО ВСЕ І НА-

ВІТЬ ФАЛЬШУЄ ДАТИ (подаючи 13/XII замість 25/XII).

В тому ж дусі сфальшоване й далі все подане п. О. Юрченком. Вигадками цієї "Енц. Укр." є і "зв'язки конфедерального типу", бо коли "уряд" складається НА 90% З НЕУКРАЇНЦІВ, навіть походженням, коли влада належить фактично МОСКОВСЬКОМУ війську і Л. Троцькому ("Енц. Укр.") була остільки "правовірна", що згадала Сталіна, але ПРОМОВЧАЛА . Троцького), і керівництво було в руках української філії московської партії — то балаканина про "конфедеральний тип" зв'язку є нічим не ліпша за питання комуністичних "корейських" делегатів, "чому", мовляв "американці не хочуть уважати ССРСР за неутральну країну"?

Одне і друге базується на глибокій певності того стану "збараніння" Заходу, який дозволив редакторів "Енц. Укр." з цинізмом заявити, що серед української еміграції "майже немає людей розуму" ("Думки проти течії", ст. 64).

З прикрістю мусимо згодитися, що поскільки ТАКУ "Енц. Укр." ширять далі такі організації, як український "Пласт", то...

На ст. 675 навіть "Сталінська Конституція" представлена в досить прихильному світлі і з наївним виразом "корейських делегатів" "Енц. Укр." інформує: "конституція формально надала трудящим певні громадсько-публічні права, як воля зборів, організації, слова, то що" і лише мовляв, це "не мала застосовання"! Щоб писати ТАКІ речі слід бути або "правником" не здатним розуміти параграфи "конституції" або (і це друге є безсумнівне, як видно з фальшовань) свідомо ширити вигадки корисні для москвинів. Адже ж чи не принадно виглядає хоч би подане про "Суд і прокуратуру" на тій же ст. 675 або "Права і обов'язки громадян" на ст. 676?

Деякі СКРОМНІ "критичні уваги", додані до інформацій майже таких які містять советські органи пропаганди — показують справді, що варто над цим задуматися!

Взагалі після уважного перечитання всього написаного про право в ССРСР (якому присвячено аж 25 сторінок — цебто МАЙЖЕ ДВІЧІ БІЛЬШЕ НІЖ ЦІЛІЙ ТРАГІЧ-

НИЙ БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗА СВОЮ ДЕРЖАВНІСТЬ ВІД ЧАСІВ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ДО ОРЛИКА) повстає вражіння немов автори намагалися "враховуючи буржуазне оточення" все ж спопуляризувати основні ідеї "совєтського" законодавства, прищепити московсько-большевицьку правосвідомість і викликати пошану до "п'ятьомкінських сел" большевицького права. Уложено то все так спритно, що треба напр. довго і терпеливо шукати в тексті за увагою, видрукованою дрібнесеньким шрифтом, яка дозволяє домірковуватись, що вся земля в УССР є "власністю" не цієї маріонеткової "держави" (як це подано в "Енци. Укр." на стор. 682 нормальним шрифтом), але тільки власністю московською (СРСР) і тим самим УССР є "державою на колесах", що навіть в розумінні формально-правному НЕ МАЄ ВЛАСНОЇ ТЕРІТОРІЇ!

Але з якою вмільстю всі подібні речі є приховані! За це "спритним магікам" належиться признання. Так само вмילו подані підретушовані відомости про "соціяльне забезпечення" і навіть про "трудові конфлікти" у УССР! Справді, в наших умовах — більше зробити не можливо!

Вправді, коли б не те, що як писав глузуючи "Ю. Шерех", що "серед еміграції майже немає людей розуму", коли б було хоча трохи людей, бодай зі здатністю так-сяк думати, може б вони спробували себе запитати, якби оцінили українці ПЕРЕД ВІЙНОЮ книжку, хоча б для прикладу трьохтомову "Загальну Енциклопедію", коли б вона дала такий великий розділ про "судівництво Зах. України", соціяльним обезпеченням Захід. України, конституційні права і т. п. та в тому всьому інформувала б докладно, що "згідно з конституцією кожний громадянин має забезпечену таємницю кореспонденції, волю слова, зборів, преси, а крім того гарантована правом недоторканість його особи і мешкання. Арештовання і трус допускається лише за наказом судових органів, а вразі арештовання, арештованому мусить бути не пізніше місяця доручений акт оскарження і слідство мусіло бути закінчене до того часу". Або що "сойм дня такого й такого ухвалив після дебатів у цій справі доручити виробити статут автономного устрою для трьох східньо-галицьких воєвідств"?

Запитуємо тих, які не входять в склад тої еміграції для якої пише "Ю. Шерех", чи коли б навіть і було застереження, що "більше частина тих прав була тільки на папері", то чи все ж таки не прийняли б усі з обуренням подібних "інформацій"?

Ми не сумніваємося, що певна категорія "емігрантів" з насолодою читатиме ці сторінки, колишні "советські" адвокати і прокуратори пригадуватимуть, як вони те право використовували ПРОТИ українського народу, інші "бувши" — як воно уможливило їм "державно-творчу" працю на службі окупантам, але... ми б воліли це все бачити в спеціальній "енциклопедії" видаваній напр. "організацією упавших янголів".

На жаль це мрії, бо, як твердить "Ю. Шерех", "еміграція" в собі має певну кількість Дон Кіхотів, має гнітючу масу Санчо Пансів і майже не має людей розуму", а що, як відомо Дон Кіхот не відзначався політичним "розумом" Санчо Панса рівнож міг добре орієнтуватися лише в справах спекуляції та дрібного пристосовництва — отже також не належали до "людей розуму" — то й НТШ ВИДАЄ РЕДАГОВАНУ "Ю. Шерехом" "Енц. Укр.", а Пласт... ширить її!

Про погляди, які висловлює Прицак, яким керує його жінка — московка, у своїх статтях з огляду на те, що їх розгляд в зв'язку з фаховістю забрав би тут забагато місця — висловлюватися не будемо, хоча там є багато дискусійного!

Оскільки напр. справа торкається чужих впливів у мові — то надто велика кількість слів серед поданих або не вживається в українській мові, або має інше походження (помітна виразна тенденція добором слів викликати вражіння, як найбільшого впливу азійських народів, що відповідає політичним концепціям редакторів "Енц. Укр.". ("Риси характерології українського народу" включаються до "основної лінії" постільки, поскільки в догуду "азійським" концепціям поставлено на перше місце (ст. 709) "остійську расу". Німці мали причини висувати "остійців" на перше місце серед расових складників усіх положених на схід від Німеччини народів, щоб узасаднити потім свою колоніальну політику.

Москвини підтримують цю концепцію, щоб "включити" всі народи, які тільки піддадуться денаціоналізації й пов'язати з великим азійським бльоком у якому москвини мають усі дані, щоб грати провідну роль. Але для українців подібні теорії є згубні і немає причин їх (НЕ ОГЛЯДАЮЧИСЯ НА НАУКОВУ неузасадненість) ширити.

Такий відомий антрополог як Хв. Вовк і його учень — І. Раковський твердять, що ОСНОВОЮ українського антропологічного типу є тип динарський (пересічно — 22%), СХІДНЬО-ЕВРОПЕЙСЬКИЙ ЖЕ ТИП, ЩО ПОСТАВ ЗІ СПОЛУЧЕННЯ НОРДІЙЦЯ З ЛЯПОНОЇДОМ СКЛАДАЄ ЛИШЕ 2% (два відсотки), а решта припадає на типи: середземноморський, сарматський, нордійський, і мішанців. Таку табличку подає І. Раковський на підставі праць Хв. Вовка, своїх і С. Руденка. Отже в чийому інтересі автор застосовує для альпейського типу назву "східньої", або "остійської раси"? Кожному ясно, що ця назва робить величезну прислугу редакції, бо у 99% читачів утворює вражіння (а то й певність), що мова йде про "східньо-європейську расу" цебто ту, до котрої належать москвини! Сама по собі "інтуїтивна геометрія" Клявса є оперта на суб'єктивному узагальнюванні певних прикмет окремих одиниць, прикмет, які чомусь зробили на спостерігача вражіння і тому не може цієї "інтуїт. геом." трактувати по-важно.

Ціла та "характерологія" українського народу може бути означена з успіхом, як свого роду *quasi una fantasia*, але біда в тому, що автор "інтуїтивно" відчувши чого вимагає редакція, повкrapлював потрібні їй твердження. Так напр. на стор. 713 не забув і він згадати про "УКРАЇННИЙ" (в значінні — "окраїнний") простір і характер історичного типу "козацької людини" і дбайливо вбиває в голови про "українне" положення України ("на краю Сходу* Європи й Заходу Азії та одночасно шляху із "варяг у греки", із скандинавсько-балтійської півночі до Чорноморсько-середземноморського Півдня". "Геополітична "межовість" України на

---

* Навіть не на Сході Європи, а ще й "на краю Сходу!"

перехресті історичних шляхів виражалася впродовж віків життєвою ситуацією української людини, як ситуацією, що її екзистенціональна філософія влучно назвала "межовою", "Геополітична межовість "українного" нічим не захищеного простору" і т. д. і т. д.)

Ми мали б поставити питання: як з погляду "екзистенціональної філософії" слід пояснити, що редактори "Енц. Укр." на авторове "словоблудіє" уділили місця майже стільки, скільки й на цілу козацько-гетьманську добу нашої історії?

Чи не слід шукати відповідь в тому, що авторові його (О. Кульчицькому) пощастило "інтуїтивно вчуваючись" в істоту тимопсихічного шару вчувань свого "високого приятеля" та решти членів редакції — "вичути" їхні справжні прагнення й наміри?

Аджеж авторові згаданої статті вдалося "відгукнутися" на всі засадничі твердження "Енц. Укр." і вплести, як вперто вертаючі мотиви: і "східняцтво" (остійство) української раси та психіки і "українність" та "межовість" (цебто — периферійність та провінціальність) всього українського і конгломератність расового типу істоти, яку за советським зразком зветься "українська людина" (менший наголос на національності) і нарешті думку про формовання ДУХА українського народу під майже виключним впливом МАТЕРІАЛЬНИХ ЧИННИКІВ.

Згаданий розділ доводиться трактувати пів гумористично, з огляду на "вченість" фраз, яким бракує одного — звичайного глузду і логіки. Ось приклад: подає автор такі докази "окраїнного" положення України: "на краю Сходу Європи і Заходу Азії та одночасно шляху із скандинавсько-балтійської Півночі до Чорноморсько-середземноморського Півдня". Тимчасом усі ці "докази" є цілком умовні! З таким самим успіхом можна говорити про "ЦЕНТРАЛЬНЕ" положення України". Стара Еллада й Атени були рівнож положені з одного боку "на межі Європи, Азії і Африки", а з другого — **БУЛИ В ЦЕНТРІ ЕЛЛІНСЬКОГО СВІТУ. БУЛИ ЦЕНТРОМ** з якого промінювала у всі боки Еллінська культура і духовість. Те ж можна сказати про Рим, який був положений а) на краю грецького світу, в) на краю

Європи й на межі з Африкою і с) на краю італійського півострова, але Рим **СЕБЕ ЗРОБИВ ЦЕНТРОМ** створеної римлянами імперії і всі "центральні" країни (Німеччину, Францію) поробив своїми "окраїнами". Отже, коли б автор під впливом "проф. Шереха" та інших не захворів на "звужування свідомости", яке не дає йому логічно думати, він зрозумів би, що "геополітичне окраїнне положення" — це його та йому подібних фантазія!

Адже ж Київ лежав ані на північному, ані на південному "краю" шляху "із варяг у греки" тільки — по середині! Отже міг бути "центром" для цілої Європи!

НАЦІЯ САМА СЕБЕ РОБИТЬ "ЦЕНТРОМ" АБО "ПЕРИФЕРІЄЮ", при чому тоді, коли вона не наслухається до співу московських сирен, коли вона замість філософії екзистенціалізму ісповідує "філософію волюнтаристичного націоналізму" (не обов'язково в формі філософичної системи), коли вона мечем, як Святослав Завойовник творить імперію — тоді їй не придуть до голови чужі і шкідливі вигадки про "периферійність" своєї землі і своєї столиці. Тоді вона, як цей князь, здобуває Болгарію і ставши твердо на березі Дунаю, каже "тут осередок моєї землі". Коли б ми думали так, як він, коли б ми замість слинявої філософії, яку ширять наші вороги, прийняли філософію дужих і взялися боротися за її реалізацію — ми опинилися б (виявивши відповідні якості не аж "на КРАЮ Сходу Європи і Заходу Азії" тільки **В САМОМУ ЦЕНТРІ** Євразійського Суходолу).

Ці наші думки не годяться звичайно і діалектичним матеріалізмом (у московській редакції!), який завжди все виводить, як і проф. Кульчицький, із "діяння матеріальних чинників", а не з волі нації та її духових прикмет, але... але це не робить їх менш узасадненими. Тим ми не хочемо сказати, що проф. О. Кульчицький є прихильник діалектичного матеріалізму (за даних обставин це вимагало б, щоб він сам був менше "наставлений на м'яку заокругленість"), бо смішно було б підозрювати наявність якоїсь **ЯСНОЇ і ОКРЕСЛЕНОЇ** лінії у того, хто міг переписати з признанням таку "капітальну" мудрість: "Шевченко, Франко, Костома-

ров, Драгоманов, Грушевський, Липинський — це творці і носії світогляду сучасного українства”.

Далі розглядаючи “Енци. Укр.” мусимо звернути увагу ще на одне характеристичне явище: ті, хто Є **НАИБІЛЬШ ТЕНДЕНЦІЙНІ І НЕТОЛЕРАНТНІ—САМЕ ТІ НАИБІЛЬШЕ КРИЧАТЬ ПРО “ОБ’ЄКТИВНІСТЬ”**. Як ми вже згадували власне редакція “Енци. Укр.” у “Передньому слові” надто голосно заповідала, що це видання буде мати “науковий **ОБ’ЄКТИВНО-цінний** характер”. Ми бачимо уже на підставі переглянутого матеріялу, що **ПРО ЖОДНУ, НАЙМЕНШУ НАВІТЬ, ОБ’ЄКТИВНІСТЬ — НЕ МОЖЕ БУТИ Й МОВИ**, але цього мало, **ТЕНДЕНЦІЙНІСТЬ** доведена до того степеня дбайливого, майже дрібничкового, усування всього, що лише хоча трохи порушує **ТЕНДЕНЦІЮ**, антиукраїнську тенденцію редакції, як і в ССРСР. Ось хоча б такий приклад. Є розділ який має назву “Історія української філософії”, назву далеку від науковости, хоча б тому, що ми можемо говорити напр. про “німецьку філософію”, можемо говорити про “грецьку філософію” і про “римську філософію” але, як не можемо говорити про “філософію польську”, або “філософію словацьку” чи навіть “філософію португальську” або “філософію шведську” — так не можемо говорити і про “українську філософію” у повищому розумінні. Натомість можемо говорити або про філософію письменників, що писали на філософічні теми на Україні (в згаданій статті про це не говориться) або про українців-філософів та українців, що в своїх творах порушували філософічні теми. Поскільки це останнє і є темою цієї статті, поданої під невластивою назвою, постільки **ЕЛЕМЕНТАРНА ОБ’ЄКТИВНІСТЬ** вимагала б, що коли згадується, як про “філософію” (!) про М. Туган-Барановського, Вячеслава Липинського, марксистів П. Демчука, В. Юринця, С. Семкоського (і звичайно — автора статті — І. Мірчука), то щоб було згадано і автора таких праць, як “Націоналізм”, “Дух нашої давнини” і т. д. Промовчання численних (хоч можливо для декого і за глибоких) праць Донцова та одночасне докладне вичислювання усіх Юринців і Демчуків можемо зясувати хіба лише край-

ною необ'єктивністю та ворожістю до українського націоналізму.

Надзвичайною тенденційністю, недопустимою в жодній пристойній енциклопедії, відзначається розділ з невинною назвою "Історія і стан дослідження української літератури". В ньому його автор (також не українець, один з редакторів "Енци. Укр." (тих істориків літератури чи заслужених критиків, яких політичні погляди москвинам не милі, — або подає з увагами, які мають знецінити їх праці, або й не згадує цілком. Так напр. Ефремова подано на загал у прихильному насвітленні, лише відповідно до поглядів советської критики підкреслено, що підхід того роду "в роки національної революції знаходив чимало прихильників") отже нині — "перейдений етап"). Акад. Возняк, як ми знаємо, у своїй "Історії українського письменства" став на правильному ґрунті, уважаючи письменство Київської Української Держави письменством українським, отже тому душа автора (Оглобліна), яка тої ж "національності", що й його справжнє прізвище — обурилася і він закидає Возняка закидами: "Позбавлена виразности методологія... М. Возняка зокрема в його тритомовій "Історії української літератури"... Возняк поділяє неісторичний негативний погляд на досліджувану ним середню добу **ЧИМ ДУЖЕ ЗМЕНШУЄ ВАРТІСТЬ** цієї великої праці. Зібраний матеріал, часто хрестоматійного характеру... розпливається в масі історично культурних відомостей, не даючи виразного образу характеристичних для доби літературних жанрів і стилів" (ст. 728). Звичайно з подібних "уваг" починалася в советах "нагінка", а що нині і автор і його праця є в руках московської советської влади — то... хто знає?...

Коли ж мова йде про роботу роблену під контролею комуністів — тоді справа представляється інакше. Так на цій же стор.: "піднесення наукової праці, зосередженої навколо Української Академії Наук та катедр високих шкіл, що тривало в ССР У ВІДНОСНО СПРИЯТЛИВИХ УМОВАХ до 1930-31 рр., І ЗРУШЕННЯ У РОБОТІ НТШ., яке поступово загоювало рани завдані ВІЙНОЮ ТА ПОЛЬСЬКОЮ окупацією".

Таким чином гідна похвали і праця і умови праці в

"УСССР" (хоча Єфремов і інші означував їх як жахливі!), а "праця" НТШ діждалася похвали ЛИШЕ ТА, яка нагадує напрямком "Енци. Укр." і датована кінцем війни, отже часом, коли НТШ захопили під свій вплив люди, виховані в УСССР "науковці", ЯКІ НЕ МАЛИ НИЧОГО СПІЛЬНОГО З НТШ! Коли мова отже про праці або контрольовані політбюром і взагалі комуністів, або писані їхніми вихованцями — автор не тільки не зробив щодо них жодної уваги, але ще й "дипломатично" застерігає, ЩО ВОНИ Є ВСІ ВАРТІСНІ "незважаючи" на те, що були "часто з ко-нечности соціологічно забарвлені". РІЗНЕ і то апріорне на-ставлення помітне тут відразу. Звичайно, коли справа йде про "підсоветських критиків — вичисляються всі, навіть наймізерніші "автори", але — ПРОМОВЧУЄТЬСЯ ЦІЛКОМ таких, хто писав у напрямі НЕМИЛОМУ МОСКВОФІЛАМ. Так напр. немає ані згадки про критичні праці Д. Донцова. Можуть не подобатися ворогам українського націоналізму його погляди, можуть фальшувати їх безупину такі редактори "Енци. Укр." як хоч би "Ю. Шерех", але не може хоча трохи об'єктивна енциклопедія їх цілком ПРОМОВЧАТИ? П. "Глобенко" скаже, що Донцов на його думку "не є критик". Добре! Але п. "Глобенко" пише: "Особливо видатне місце в дослідженні нової української літератури... мали праці Миколи Зерова..." Отже ми зго-джуємося з ним уважаємо, що слово і в справі Донцова, ві-домого критика і знавця літератури — М. Зерова важить у багато разів більше ніж особистий погляд п. "Глобенка". А Зеров, ПИШУЧИ В УМОВАХ МОСКОВСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ І ЗНАЮЧИ УСЮ ЗНЕНАВИСТЬ ОКУПАНТІВ ДО Д. ДОНЦОВА, — відважився написати дослівно: "Я-ка цікава Л. Українки імпресіоністична манера письма, му-зична природа її стилю, на яку між іншим, ТАК ВЛУЧНО ВКАЗАЛА одна з останніх, головне світоглядіві поетки присвячена, розправа (Д. Донцов "Поетка українського рі-сорджіменту" ст. 24-32).

Таке написане в Зерова "До джерел" стор. 168, у тій же книжці на стор. 163 також згадувався Донцов так: "Навіть ТАКИЙ, незв'язаний традицією, ІНТЕРПРЕТАТОР, ЯК ДОНЦОВ і то певен..."

Далі на стор. 177 цієї ж праці пише Зеров: — "з цими думками розходиться другий, НЕ РАЗ ЦИТОВАНИЙ НА ЦИХ СТОРІНКАХ КРИТИК (Д. Донцов)" і далі наводить Зеров сторінки з розвідки Донцова про Л. Українку. Є ще серед писань Зерова і більш прихильні вислови ПРО ДОНЦОВА ЯК КРИТИКА — хоча ЗЕРОВ був аж ніяк не одностороннім Донцова!

Донцов написав ряд критичних розвідок, статей і нарисів, які часто впрост "відкривали" загальнолюдську варіантність деяких наших письменників (Леся Українка, Стефанич, Т. Шевченко), а крім того йому належав ряд синтетичних нарисів про сучасну нашу літературу, які жваво дебатувалися по обох боках "залізної заслони".

Отже ЦІЛКОВИТЕ ПРОМОВЧАННЯ ВСІХ ПИСАНЬ ДОНЦОВА є дуже красномовним доказом крайньої НЕОБ'ЄКТИВНОСТІ І АНТИНАУКОВОСТІ "Енц. Укр.". Зате, напр. праці П. Петренка, що є нині серед емігрантів згадані (як такі, що "відзначились") АЖ ДВІЧІ і названі були при цьому деякі дрібніші праці зате зі зрозумілих причин ПРОМОВЧАНО ЙОГО БІЛЬШУ ПРАЦЮ, яка зветься "Марксієвська метода в літературознавстві" і яка була писана в часи, які зве "Енц. Укр." часами "літературного відродження" і "волі", А ТИМ САМИМ ПРОПАГУВАВ ЦЮ "МЕТОДУ" п. П. Петренко з ВЛАСНОЇ ОХОТИ ІЗ ВЛАСНОЇ Ж ОХОТИ В ДУСІ МАРКСІЄВСЬКОМУ ПИСАВ І СВОЇ СТАТТІ, ЯКІ ЗГАДУЄ ТАК ПРИХИЛЬНО П. "ГЛОБЕНКО".

Таким чином міг Донцов написати книжку "Наша доба й література", але що вона була націоналістична і антимосковська—про неї ані згадки, "цензура" московських редакторів "Енц. Укр. була невблаганна (так як "на родині"!)). Але т. зв. "Ю. Бойко" (земляк пп. редакторів) не написав нічого, щоб давало право на згадку про нього серед критиків — а проте на стор. 731 фігурує і він, і звичайно — і Державін і навіть Е. Ю. Пеленський!

Самозрозуміло, що хоча тенденційність коментарів і пояснень до творів українських письменників (Шевченка, Лесі Українки, Куліша і т. д.) в "совєтських" виданнях деколи доходить до цинізму, хоча в п'ятитомовому виданні творів

Шевченка Є НАВІТЬ ПОФАЛЬШОВАНІ ТЕКСТИ ВІРШОВИХ ТВОРІВ (напр. "Іржавець") "Енц. Укр." певно САМЕ ТОМУ інформує "у 1939 р. вийшов НАЙКРАЩИЙ З УСІХ ДОТИ ВИДАНИХ ТЕКСТ "Кобзаря", п'ятитомник за ред. О. Білецького, Маслова, П. Тичини та інш.), але з вилученням "націоналістичних" листів Т. Шевченка" (ст. 729). Текст же в цьому виданні в дійсності — сфальшовано, з листами — зроблено те ж, що зробила вишколена в УССР редакція "Енц. Укр." з працями Донцова, з колонізацією запоріжських земель, з історією України і з сотнями інших некорисних москвинам відомостей — їх, кажучи сов. терміном — "вилучено", цебто — промовчано, скреслено "цензурою" редакторів! Та про те (чи може власне тому?) згадане видання для "Енц. Укр." є "найкращим"!

Натомість у роздільчику "Праця чужинців" подані такі праці, які прислужились хіба затемненню ряду питань. Коли падавав же п. Глобенко "літературу" — то знова потрапили туди й циклоstileві видання, але... самого "Глобенка" та одностумців, з поминенням низки праць авторів немилых москвофілам.

Хоча в ділянці не лише політики, але й літератури та науки Київ утратив своє провідне значіння уже після кількох московських нападів, **ОТЖЕ ДО ТАТАРСЬКОЇ НАВАЛИ** — читаємо на стор. 740: "По нападі татар на Україну 1240 р. Київ втратив своє провідне значіння **ОДНОЧАСНО З ЦИМ** зросли політ. і культ. вага зах. українських осередків..." Тимчасом автор статті про "літературу XIII-XV ст., **ЯК ГАЛИЧАНИН, ПОВИНЕН БИ БУВ БОДАЙ ЗНАТИ, ЩО "ПОЛІТИЧНО-КУЛЬТУРНА ВАГА ЗАХІДНЬО-УКР. ЗЕМЕЛЬ ЗРОСЛА НЕ "ОДНОЧАСНО" ЗІ ЗДОБУТТЯМ ТАТАРАМИ ПРОВІНЦІЙНОГО МІСТА—КИЄВА, ЯКЕ НАЛЕЖАЛО ТОДІ ДО ЗАХІДНЬО-УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, А ЗРОСЛА ВОНА В ПЕРШИХ ДЕСЯТИЛІТТЯХ ПІСЛЯ ЗРУЙНОВАННЯ МОСКВИНАМИ СТОЛИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ — КИЄВА.** Це ж було ще перед 1200 роком (а не в 1240 році) і тому певно й "Галицько-Волинський літопис", про який пише автор починається майже пів віка

скорше ніж татари зруйнували Київ. Коли автор цих слів і цього навіть не знає й тому помиляється на пів віка — то йому би не слід братися писати, але КОЛИ ЗНАВ і "за шмат гнилої ковбаси" (перепрошую, за сумнівну "честь" потрапити на сторінки ТАКОЇ "Енци. Укр.") він це "забув" — то це є ще гірше!

Варто звернути увагу, що (певно в наслідок незнання всієї літератури в цій справі) подано МОСКОВСЬКУ версію походження повістей Шевченка московською мовою писаних ("ПРОБУВАВ СИЛИ на повістях мос. мовою, що належать до найцікавіших творів української школи РОСІЙСЬКОЇ літератури") і так на стор. 758 цими словами підпирається МОСКОВСЬКУ ВИГАДКУ, НЕМОВ Т. ШЕВЧЕНКО БУВ ПИСЬМЕННИК "УТРАКВІСТИЧНИЙ". Незнання всієї літератури до того належної виявилось не лише в питанні генези московських повістей Тараса Шевченка, але й навіть у бібліографії літератури про Шевченка не вказана така велика й ґрунтовна розвідка В. Щурата, як "Шевченко і поляки". Рівнож невідомо чому твір Рудольфа Готшала "Мазепа" у перекладі Федьковича не згадано, а згаданий "Гонта!"

Пишучи про окремих письменників доби "модернізму" промовчано, так, немов це советське видання, про впливи на них західньо-європейських авторів, НАВІТЬ ТОДІ, КОЛИ ВОНИ САМІ ЇХ ПІДКРЕСЛЮВАЛИ, (Коцюбинський, О. Кобилянська, й інші).

Трактування творчості письменників майже "формалістичне" (з ПОМИНЕННЯМ ТОГО, що вони давали в сфері світоглядів, ідеологічній) і звичайно тенденційне (однаково трактовані напр. "Сонце Руїни" і "Поza межами болю", або гострі сатиричні вірші Самійленка, такі, як "Ельдорадо" окреслені, як злободенні "віршовані ФЕЙЛЕТОНИ", тільки тому, що вони є гостро антимосковські!). З тої ж причини подано дуже малу частину чудових перекладів В. Самійленка, роблених з оригіналів.

Тенденційною є оцінка Олеся, а ще більше тенденційним є промовчування творчості Старицької-Черняхівської. Її творчість носить ПОСЛІДОВНИЙ АНТИМОСКОВСЬКИЙ ХАРАКТЕР і ТОМУ, хоча її твори під оглядом

мистецьким стоять незмірно вище Чупринкових — Чупринці присвячено і більше уваги (19 ряд.) і вчислено всі його (навіть двадцятисторінкові!) збірки віршів, а з творів Старицької-Черняхівської промовчані такі твори, як "Останній сніп", "Милость Божа", "Гетьман Мазепа", їй же присвячено (на стор. 773) лише **НЕПОВНИХ ТРИ РЯДКИ!**

Нарешті в кривому, московсько-народницькому дзеркалі, показано нам творчість Лесі Українки. Промовчана геніяльність поетки, а твори писані нею між 12-20 роком життя (про те, що вона писала вже дитиною — взагалі не згадано), потрактовано, як твори дорослої людини і з поважною міною відмічено "наявність впливів ЕПІГОНІВ шевченківської поезії. Далі за "єфремівською" традицією відмічено "екзотичні мотиви", за які "народники" уважали мало не всі мотиви, що виходили поза межі "українського Провансу". "Еволюцію" звичайно не відмічається цілком у сфері світогляду, який розгортають і ширять твори Л. Українки, а тільки в ділянці "тем!" Це звичайно не відповідає правді, бо "еволюції" від тем "національно-побутових до загальнолюдських", звичайно **НЕ БУЛО** та про це п. "Глобенкові" байдуже, бо вигадка ця скеровує увагу читача у фальшивому напрямі і утруднює розуміння справжньої Лесі Українки. Адже ж до **ПЕРШОЇ** половини її творчості належать теми таких її творів, як "Самсон" (авторка мала 17 літ) чи "Роберт Брюс", тоді як "Бояриню" (тема українська) написала поетка маючи 39 років, а "Лісову пісню" — ще пізніше! Отже справа не в "темах" — а в їхньому трактуванні та ідеях, які висловлені в цих творах. Коли ж ми підійдемо з цього боку — то маємо знова, м'яко кажучи, "свідоме перекручування, бо Леся Українка **НЕ ПИСАЛА ВЗАГАЛІ** творів на теми "національно-побутові" лише висловлювала ідеї **НАЦІОНАЛЬНІ І НАЦІОНАЛІСТИЧНІ**. Московська "художня" публіцистика звичайно, цілево, коли мова про українську літературу **ОТОТОЖНЮЄ** як "національне" так і "націоналістичне", з "національно-побутовим", щоб так наліпивши етикету "етнографізму", — "здати до архіву"! (див. М. Куліша "Мина Мазайло", "Народній Малахій" й намагання "Ю. Шереха" в збірнику "МУР-у" —

поховати ідею боротьби за українську державність у 1917-20 роках, причепивши до неї "вишневі садки").

А далі інспірується, що "поступ" полягає в переході до загально-людських, або "всесвітнянських" тем. У дійсності ТРАКТОВАННЯ ТЕМ ДО "НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО" (як це не прикро редакторам "Енц. Укр.") і не зважаючи на це такі її націоналістичні твори як напр. "Оргія", не тільки не стали творами "місцевими", а навпаки є творами СВІТОВОГО значіння. Саме такий характер одного з найкращих творів Лесі Українки і спричинився до того, що він "удостоївся" ЛИШЕ подання його назви, серед ряду інших. Більше натомість уваги приділено "Камінному господарю", (однак не тому, що це такий же чудовий твір, як і "Оргія" — тільки тому, що він давав нагоду згадати про твори на ту ж тему дорогих серцю автора Пушкіна і А. Толстого). Самозрозуміло, згадано і "Бояриню", але як! Читаємо: "Бояриня" представляє психологічну трагедію в українській родині" (стор. 774).

Тимчасом, як ми знаємо, "Бояриня" представляє трагедію того українця, який пішов з матеріальних мотивів на співпрацю з москвинами і вигадав для того, щоб приховати ті мотиви "теорійку", що він також "служить" своєму народові, але мовляв "не беручи участі в братовбивчій боротьбі українців між собою" (це так він пояснював собі боротьбу справжніх українських патріотів з "патріотами" подібними до Брюховецького і мовляв тому, його "руки чисті від братньої крові". Леся Українка виявила з надзвичайною переконливістю і яскравістю, що на таких руках ТАКОЖ Є КРОВ, лише не яскрава, і то кров українська, людей, що гинуть душачися в тій московській неволі, є кров його найближчих і навіть його власної, коханої жінки!

Ця ідея твору, як бачимо не має нічого спільного з "психологічною трагедією" в українській родині XVII віку, але редакція "Енц. Укр." І В ЦЬОМУ ВИПАДКУ РОБИТЬ ТЕ, ЩО РОБЛЯТЬ УЖЕ від початку "українізації" большевики на окупованій Україні — ті твори, які не можливо з тактичних мотивів просто заборонити і які важко зфальшувати — "пояснюються" хитро-мудро так, щоб 90% чи-

тачів не додумалася, що хотів сказати автор, чи авторка!

Адже ж ця ідея Є ЗАСУДОМ для всіх тих хто, як "Степан" з "Боярині" пішов на службу окупантам (чи, — переїхавши до Москви, як напр. Кость Буревій, якого навіть Хвильовий, що рівнож є грішним, назвав "москвофільським європенком", чи — лишаючися на Україні, як М. Куліш, Головка, Ю. Яновський, чи "працюючи" в певному напрямі серед еміграції) — і тому "Бояриня" є небезпечна і стоїть на перешкоді реалізації цілей "Енц. Укр."

Нарешті за великий наголос НА ФОРМІ і мистецьких властивостях творів авторів, З ОДНОЧАСНИМ УДАВАНИМ НЕХТУВАННЯМ ІДЕОЛОГІЧНОГО БОКУ творчости, яка є остаточно "центром", поскільки кожний автор хоче вплинути на читачів і на формування майбутнього, є також подиктована "основною метою" редак. "Енц. Укр."

Аджеж залежить її редакторам на спопуляризованні ряду письменників, твори котрих ПРОПАГУЮТЬ СВИДОМО МОСКОВСЬКО-КОМУНІСТИЧНІ ІДЕЇ, МОСКОВСЬКО-КОМУНІСТИЧНИЙ ПАТРІОТИЗМ, МОСКОВСЬКО-КОМУНІСТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД і своєрідне "червоне просвітянство".. "для домашнього обіходу".

У тих обставинах в яких виходить "Енц. Укр." пропагувати таких авторів без застереження і не доцільно і небезпечно. Тому ліпше прикритися концепцією "головне не "що", тільки "як" сказано", а самим... власне керуватися в доборі "що" кажуть ті автори.

Щоб таких письменників "подати на стіл" у відповідному "сосі" — слід представити їх "борцями" і мало не героями національної ідеї. Для цього на стор. 775 пишеться немов "рос. больш. окупант, не знаходячи сил утриматися на Україні, змушений був... піти в ділянці нац. культурн. будівництва "на великі поступки" і далі про те, начебто від 1923 р. до 1932 р. мали українці "культурну автономію", яка була ґрунтом "для нечуваного й інтензивного національного будівництва" (т. зв. "культурний ренесанс 20-их років").

Тимчасом це вигадка, цинічна вигадка обчислена на темноту одних і нездатність думати ("Ю. Шерех" цього певний) — других. Це ставка на те, що ся еміграція повторю-

ватиме (як вівці сунучи за "Енци. Укр.") цю вигадку і вона створить "педестал" для комуністів-письменників, які так, вже після своєї смерти з рук невдячної Москви, щераз зроблять для неї роботу, доводячи правдивість вислову про "самоотверженість" малоросов!

Коли б українці, всупереч твердженню "Ю. Шереха" — належали до "людей розуму" то зміркували б, що: 1) ОСКІЛЬКИ ВІД 1923 РОКУ ПОЧАЛА ПЕРЕВОДИТИСЯ В ЖИТТЯ НЕ ЛИШЕ "УКРАЇНІЗАЦІЯ", але й "БАШКІРІЗАЦІЯ, КАРЕЛІЗАЦІЯ, БІЛОРУСИЗАЦІЯ, ТАТАРИЗАЦІЯ, ЧУВАНІЗАЦІЯ, ЯКУТИЗАЦІЯ і т. д. — то "українізацію" можуть лише півголовки "ВИРИВАТИ", ВІДОКРЕМЛЮВАТИ І РОЗГЛЯДАТИ, ЗАПЛЮЩИВШИ ОЧІ НА ВСІ ТІ АНАЛОГІЧНІ ЯВИЩА! 2) Оскільки після XII з'їзду ВКП (в 1923 р.) доводилося москвинам для переведення в життя усіх тих "акцій" серед менших народів, це для них ВИГАДУВАТИ альфабети, оскільки окрему азбуку вони вигадували не лише для якутів (яких є понад 200,000), але й для таскалярів (яких є лише коло 2.000 душ), поскільки читаємо у "Вістях" "Населення Молдавії майже перестало існувати, як окрема нація. Треба майже заново утворити молдавську літературу" ("Вісті" 19/XI 1924 року) — остільки треба справді належати до людей позбавлених потрібного розуму, щоб пояснювати "українізацію" на Україні тим, що російсько-большевицький окупант не знаходячи сил утриматися, змушений був..."

3) Природним і єдино-правильним є вбачати в цій політиці москвинів реалізацію пляну поневолення народів підбитих москвинами іншими, "ленінськими", методами, які окреслені формулою, яку знайдемо в XIX томі творів (ст. 41), а тим самим усі ті "герої "українізації" свідомо чи не свідомо, як маріонетки — здійснювали московські пляни.

4) Москвинам ходило, щоб а) відтягнути увагу поневолених народів від переведеної в ті роки ліквідації державно-правних національних концесій, даних в 1917-21 рр. для улегшення підбою, в) виявити, застосувавши велетенську провокацію, непевні елементи навіть серед московських "холуїв" не московської народности і с) "дать ізжитса", як писав Ленін, деяким настроям і гаслам "допомагаючи" й прискорюючи цей процес — за посередництвом терору.

Наведене є ясне цілком, неможливо навести жодного доказу, щоб захитав правильність цих єдино-можливих висновків, а проте — під впливом "магічної диригентської палочки" — цілий хор голосів повторює фантастичні вигадки корисні москвинам!

Отже поданий "культурний ренесанс" не був грізним для москвинів, бо він існує лише в уяві тих наївних, що нічні повірили "червоним малоросам"!

Чим оперують, як доказом, наші "невозвращенці"? Тим, що можна було прочитати в пропагандових виданнях УССР і в замаскованих сов. рептіляках.

Цим оперував і орган, що за допомогою сов. конзуля Лапчинського, виходив у Львові, а саме "Нові Шляхи", які в числі 1 на стор. 171 писали "Досягнуто великих наслідків в українізації видаваної літератури: число українських книжок цього року проти 1926-27 р. зростає на 190%". І так інформували й інформують, щороку про осягнення тих часів. А як було справді, що осягнуто було за кілька років "українізації"? Взірцевий каталог "Робітничча бібліотека", виданий урядом, а саме Управлінням політосвіти Н.К.О. УССР у РОЦІ 1929 випуск II (має 320 стор. дрібного друку) дає на це відповідь. Цей каталог НЕ ПОДАЄ КНИЖОК НЕ СОВЕТСЬКОГО ВИДАННЯ, а тому можна порівняти, просто на підставі мови, поділяючи видані книжки на московській й українській, кількість виданого обома мовами, а тим самим практичні наслідки кількох літ "українізації". Коли за українізації українці не мали навіть наздоганяють москвинів, а просто хоча з кожним роком не відставати все більше — то мусіло б 21% з усіх видань з кожної галузі знання виходити українською мовою (Україна дає стільки доходів, що можна було б видати більше, а це лише пропорційно кількості українців). Одержуємо ж в дійсности такі числа для книжок виданих від 1923 року до 1929:

Виробничі питання:

Кількість вид. назв:

Гірництво, нафта, сіль, металургія, цукроварство і т. д.:

мос. мов — 250 назв, укр. м. — 12 назв

Кам'яновугільна промисловість:

мос. мов. — 9 назв, укр. м. — 1 назва

Металюргійна промисловість:

мос. мов. — 32 назв, укр. м. — — назв

Харчова промисловість:

мос. мов. — 36 назв, укр. м. — 2 назви

Залізнична справа:

мос. мов. — 70 назв, укр. м. — 1 назва

Сільське будівництво:

мос. мов. — 33 назв, укр. м. — 1 назва

Так в дійсності виглядає "українізація" в "пролетарській" державі. Те, що дозволялося, ведучи практичне обмосковлення на широку скалю цілої України, жменці маріонеток "робити бурю в склянці води", дозволяли, (навіть заохочували) хоча б М. Куліша висміювати і компромітувати ПИШУЧИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ всі українські не комуністичні течії ("Мина Мазайло", "Патетична соната" та інш.), Гуменній політику влади на селі, а Хвильовому — навіть вимахувати паперовою шаблею, все це було дрібницею в порівнянні з тим, що виявляють наведені числа! Але "діячі розстріляного відродження" — все те робили "з підскоком". Відстань між московською і українською культурою з року в рік зростала з застрашаючою швидкістю. "Українізація" була практично "москалізацією", лише доконуваною не з криком "не било, нет, і бить не может", а під "присипляючий" галас маріонеток, які верещали на всі голоси, відстаючи з кожним днем усе більше, "ми вже майже наздогнали, "колосальні осяги" і т. д.

Отже в роках "українізації" — Україну москвини під кожним оглядом підпорядковували "центрові" всі важливіші функції маріонеток УССР передавали "центрові", терени на яких вигубили масовим голодом коло 6 мільйонів українців — колонізували спішно москвинами і жидами, підготовлювала Москва цілковите узалежнення селянина від чужої держави, ліквідувала організації громадські, що повстали за національної влади, які не випадало відразу зліквідувати і під оглядом культурним Україну відсовували все

далі назад. У ті трагічні дні нищення всіх українських вартостей, писав комуніст Арк. Любченко "Мчать життям, як розлогими степами наші буйногриві місяці, пропливають, як гордовито задумані кораблі наші роки", а другий "діяч" підтягував йому "Тепер рости б нам! Клекотать! Гремить!"

Коли ж ці маріонетки в запалі продовжували грати далі ТУЖ "дію" великої драми не помічаючи, що невидима рука жадає від них вже інших рухів, "другої дії", їх просто почали усувати зі сцени. Багатьох з них було усунуто, дочепивши до якогось процесу, багатьох — "по домашньому", а були й такі, що скінчили самогубством.

Такою була "українізація", яку ті маріонетки, що збереглися оповістили "культурним ренесансом, (бо в їхньому житті це були справді часи, коли не український нарід, а вони самі грали якусь ролю). Подане тут є опертою на фактах і числах правдою, та ця правда — не вигідна редакторам "Енц. Укр.". Вони цю правду ховають, а щоб заплутати читача, додають до числа "українізаторів" — комуністів тих українських письменників, яких зродила не "українізація" — тільки національна визвольна боротьба проти москвинів та проти всяких Коряків, Скрипників, Фітільових і т. п.

Ті письменники задихалися бо їх душили московські окупанти ЗА ДІЯЛЬНОЮ ДОПОМОГОЮ САМЕ ПИСЬМЕННИКІВ - КОМУНІСТІВ. Глумом над ними є мішати їх тепер в одну купу з тими хто виступав у ті трагічні роки в ролі московських хортів.

Не мають нічого спільного з Яновськими, Пилипенками, Панчами, Любченками, Фітільовими, Скрипниками, Фальківськими і т. д і т. д. такі письменники, Д. Загул, П. Филипович, Філянський, С. Васильченко, В. Кобилянський, В. Ярошенко, М. Зеров, О. Бургарт і ще дехто. Цих письменників навмисне пов'язує "Енц. Укр." з періодом "українізації" і подає про них так, щоб їхнім доробком та іменами підкріпити шкідливу концепцію.

В догоду своїм цілям фальшує "Енц. Укр." і постать Хвильового та генезу і перебіг "літ. дискусії". Ми не можемо тут уділяти місця на докази того, що далі подаємо у формі короткого твердження (докази ж можна знайти у

збірці матеріалів до літ. дискусії Федчишина під заголовком "Шляхи розвитку української пролетарської культури" та у книжці Задеснянського: "Що нам дав Хвильовий"? Отже "Енци. Укр." промовчала те, що М. Хвильовий розчарувався в наслідках московсько-комуністичної перемоги — почав прислухатися до всіх голосів критики і захопився тоді ДЕЯКИМИ з поглядів Донцова, які, думав він, можливо буде якось погодити з ідеєю комунізму.

"Літературна дискусія" порушила багато питань і дебатувала над ними отже, підкреслюємо, лише деякі з них висунув і обстоював Хвильовий під впливом Донцова. Це йому закидали виразно під час дискусії і Хвильовий цьому в засаді не зеперечував. До таких поглядів належало і гасло "Геть від Москви" і ряд ідей, які пропагувала Аглая у Вальдшнепах. Саме тому в праці Федчишина і було передруковано кілька статей з ЛНВ Донцова та інших авторів, а також "Посланіє" Маланюка. Самозрозуміло передруковано з тенденційними випусками, бо без них неможливе було б зфальшовання думок авторів тих матеріалів.

Але Федчишин виявився усе ж більш сумлінним за "Енци. Укр.", яка тим промовчанням приписує Хвильовому те, що йому не належало і унеможлиблює читачеві відтворити правильний образ перебігу подій. Не підлягає сумніву, що й це фальшовання правди зроблене в глибокій вірі, що серед еміграції справді "майже немає людей розуму" та немає людей, які б знали події на Україні і цікавилися і читали.

Ненависть до українського націоналізму змусила "Енци. Укр." і Бургарта, поета вищої класи і вартости за багатьох вихвалюваних п. "Глобенком", означити коротко "ерудит-перекладач (стор. 777). — Така є "об'єктивність" "Енци. Укр.", оскільки справа торкається "вістниківця", що не схрунів. Але зате Рильському присвячено стільки похвал і стільки рядків, що симпатії редакції до нього не підлягають сумнівові.

Неправдою є рівнож слова: "Захоплений революцією в роки збройної боротьби Микола Хвильовий (Фітільов), 1893-33, почав літературний шлях у поезії..., а згодом ряд новель ("Я", "Синій листопад", "Санаторійна зона", "Мати", "Завулок" та інш.), де недвозначно висуває вимогу са-

мостійности революційної України, ставить проблему "боротьби з психологічним поневоленням Москвою..." ("Енц. Укр.", ст. 779).

Правдою ж є, що М. Фітільов захопившись під час революції московським комунізмом, взяв участь у підривній діяльності московських большевиків в українському запллі, був арештований і його українські вояки вели на розстріл. В дорозі він втік. Потім брав участь по московському боці у боротьбі проти української армії, редагував московську пропагандову газетку, у 1923 році був начальником карного відділу і мав тоді сутичку з українськими партизанами під проводом от. Хмари коло Козятина. У 1928 році виступав, як свідок оскарження, в антирелігійному показовому процесі проти архидіякона Києво-Печерської Лаври та ігумені Фроловського монастиря в Києві, який був претекстом для замкнення Лаври, та конфіскації її скарбів.

Усі новелі названі в "Енц. Укр." написані в періоді або беззастережного захоплення московським комунізмом, "Загірньою комуною", або в період його "троцькістських" настроїв. АНІ В НОВЕЛІ "Я", ані в "СИНЬОМУ ЛИСТОПАДІ", АНІ В "САНАТОРІЙНІЙ ЗОНІ", "МАТИ", ЧИ "ЗАВУЛКУ" — немає не то — "недвозначної" але ЖОДНОЇ "ВИМОГИ САМОСТІЙНОСТІ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ УКРАЇНИ", НАВІТЬ ПРО ТЕ НЕМАЄ МОВИ! Чому ж тоді "Енц. Укр." пускає в світ таку брехню? Є лише одна можлива відповідь: її редактори хочуть заохотити еміграцію до читання названих новел і хочуть "зловити на гачок" націоналістичні душі, насадивши на нього замість принади вигадку про "вимоги самостійности". Вони ПРЕКРАСНО ЗНАЮТЬ, що ЧИТАЧ ТАМ ЗНАЙДЕ ЦІЛКОМ ІНШІ ІДЕЇ, ті ідеї, які їм ширити явно не випадає, але які вони хочуть спробувати поширити. Які ж це ідеї? А ось які: 1) "Я" вчить, що справжній ідейний борець за комунізм, — повинен не лише зректися для нього всього, але й на вимогу "чорного трибуналу революції" твердою рукою застрілити власну матір (можна розуміти — Україну), 2) "Синій листопад" має ідею, яку цитуємо дослівно: "Я теж романтик. Але романтика така: "Я ЗАКОХАНИЙ В КОМУНУ"... це незабутня вічність. Так треба, як є. І

всєфєдєративнє міщанство і трагєдії в душах окремих одиниць і бюрократизм. Нарешті потрібно зупинитися... Так. Але подумай: стоїть неопоетизований пролетаріят, що гігантським бичем підігнав історію, а поруч нього стоїмо ми з своєю нудьгою".

"По рєспубліці, також урочисто, як і комуна, йшла руїна вікових підвалин темряви".

Про яку "рєспубліку" тут говорять комуністи, яких захоплено малює Хвильовий? Про ЦІЛУ МОСКОВСЬКУ ЧЕРВОНУ імперію, яка Є ДЛЯ НИХ УСІХ і для Хвильового "НАША". Доказ — речення з того ж твору: мчаться кудись дороги... ЦЕ НАШІ, ФЕДЕРАТИВНІ"... Потім додав ще: "Християни мають своє євангелія. І ми..." З наведених слів ясно ЯКІ ідеї з запалом пропагує Хвильовий і... редакція "Енци. Укр.", яка притрусивши в передмові "ідеологічним цукром" — пропагує замість християнського євангелія — комуністичне, пропагує під "цукром" ВИГАНДАНОЇ з цією метою "вимоги самостійности" — "нашу федеративну рєспубліку", а замість "буржуазної моралі" — призи́рство до тих "жєнщин рєволюції", які пішли плодити дітєй" і сєнтимєнт до такої жінки, яка охоче дискутує про "норми полової моралі", а схилившись до грудей ВМИРАЮЧОГО СУХІТНИКА "вбирає чаймою нїздрей ЗАПАХ МУЖСЬКОГО ТІЛА"! Усіх, які є іншими, уважає Хвильовий не справжніми "комуністами", тільки — "СВОЛОЧЧЮ" і обурюються на думку, що можна "оспівувати всяку сволоч... ТІЛЬКИ тому, що вона звєтьєся комуністами". Ми навели всі теми і проблеми порушені в цій новелі і додаємо, що в НІЙ НЕ БУЛО НІ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ НІ ПОСЕРЕДНЬОЇ ЗГАДКИ ПРО БУДЬ ЩО ПОВ'ЯЗАНЕ З УКРАЇНОЮ, 3) "Санаторійна зона" — це безсильне борсання комуністичних діячів, які ніяк не можуть погодити вимріяного райського життя "Загірної Комуни" з "комуністичними буднями" бо... вони далі захоплені комунізмом і 4) "Заулок" рівнож не порушує жодних національних питань і немає в ньому жодної "вимоги самостійности", навпаки: ГЕРОІНЯ Є ЗАКОХАНА В КОМУНУ, запалєна комуністка, яка САМЕ ТОМУ не може погодитися з певними уступками життю і ТОМУ хоче кінчити самогуб-

ством. Як і всяка комуністка, вона, цитуємо дослівно, каже до москвина: "Милій друже, я В ТВІЙ НАРОД ЗАКОХАНА". Вона ж має ще й іншу "любов". Вона каже: "НАЙКРАЩЕ СЛОВО НА ЗЕМЛІ — ЧЕКА"!

ОТЖЕ, ЩОБ СПОПУЛЯРИЗУВАТИ НАВЕДЕНІ ПОГЛЯДИ, РЕДАКТОРИ "ЕНЦ. УКР.", маючи глибоку віру в правдивість твердження "Ю. Шереха", що серед еміграції "майже немає людей розуму" (З ВИНЯТКОВО ЦИНІЧНИМ НАХАБСТВОМ ВИЧИСЛЯЮТЬ САМЕ НАЗВАНІ НОВЕЛІ, ЯК ТАКІ, де начебто "НЕДВОЗНАЧНО ВИСУВАЄ ХВИЛЬОВИЙ ВИМОГУ САМОСТІЙНОСТІ РЕВОЛЮЦ. УКРАЇНИ, СТАВИТЬ ПРОБЛЕМУ "БОРОТЬБИ" З ПСИХОЛОГІЧНИМ ПОНЕВОЛЕННЯМ "МОСКВОЮ..." ("Енци. Укр.", ст. 779).

Коли б ми навіть не вказали перед цим КІЛЬКОХ ДЕСЯТКІВ ФАЛЬШОВАНЬ І ПЕРЕКРУЧЕНЬ — то і тоді наведене мусіло б кожного, хто ще хоч трохи вміє думати, поставити перед ділемою: або прийти до висновку, що цит. рядки писані з метою пропаганди наведених ідей, або — є наслідком нечуваного неуцтва й глупоти автора та редакції. Жодного іншого пояснення знайти не можна, а з тих двох, ОСТАННЄ МУСИМО ВІДКИНУТИ, бо ж навіть найбільший "туман" НЕ МОЖЕ ПОБАЧИТИ ТЕ, НА ЩО НЕМАЄ В ТВОРІ АНІ НАТЯКУ.

Отже?..

Ми не можемо так розглядати докладно кожного дальшого речення, але сторінки 778-785, ЦЕ ОДНА СУЦІЛЬНА ПРОПАГАНДА НА КОРИСТЬ ТВОРІВ, ЯКІ ШИРЯТЬ БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ ПАТРІОТИЗМ, МОСКВОФІЛЬСТВО, ЗАХОПЛЕННЯ КОМУНІЗМОМ І ПРИЗИРСТВО ДО ГЕРОЇВ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ. Подаємо лише ще один приклад: "Енци. Укр." пише: "Роман "Чотири шаблі" (1930) піднесено стилізованою мовою малює нестримних у почуттях, очайдушних, хоробрих повстанців, що нагадують запорожців, відтворює ГЛИБОКО НАЦІОНАЛЬНЕ в буянні напр. стихії 1918-21", "Енци. Укр.", ст. 781). Тимчасом у ром. "Вершники" змальовано, як сини українського рибалки в наслідок ріжних впливів не почувають себе синами одної нації і виступають кожний у

службі іншим панам: "петлюрівцям", "денікінцям", "махнівцям" і "большевикам". Всі вони завзяті яничари (згідно з концепцією Яновського не яничаром був ЛИШЕ комуніст) і тому черговий переможець убиває чергового подоланого брата, нарешті лишається лише той, що пішов "правильним шляхом" — цебто той, що СЛУЖИВ МОСКОВСЬКИМ БОЛЬШЕВИКАМ.

На тій же стор. "Енц. Укр." стоїть: "Роман "Майстер корабля"... пройнятий поезією моря і конструктивної праці".

В дійсності ж він пройнятий московським патріотизмом ("юнаки вчаться захищати ВІЛЬНІСТЬ, СВІЙ ПРАПОР — НАЦІЮ трудящих", "лежить переді мною, як рельєфна мапа МОЄЇ Республіки"). Про яку "Республіку" мова? На стор 147 цього твору сказано ясно, що про "Союз", про ССРСР. І автор розмальовує в стилі фантастичного роману блискуче життя цієї "його Республіки" (цебто імперії окупантів), фантазує з запалом про здобуття московськими військами Варшави, а тих, хто емігрував — уважає "зрадниками батьківщини". Захваляє культивування жорстокости (звичайно спрямованої проти МОСКОВСЬКИХ ВОРОГІВ — тому така жорстокість не викликає застережень "Ю. Шереха"). Є в романі несмачні пропагандові вибрики проти Церкви, але не має жодної "поезії" справді КОНСТРУКТИВНОЇ праці.

Взагалі треба ствердити, що поскільки суворою, вимагаючою і невдоволеною є "Енц. Укр." з усіх націоналістичних поетів і письменників (якщо взагалі їх мусіла "помітити") — постільки є захопленою, вибачливою і ентузіастично настроєною творами всіх комуністичних авторів.

Недобачати в тому ЦІЛЕВОЇ акції, ствердивши, що до неї допасована ціла "Енц. Укр." НЕ МОЖЕМО тим більше, що вона велась ПЛЯНОВО й скоординовано, ще перед виданням енциклопедії, незважаючи на позірну "партійну боротьбу". Кожна більша партія дістала свого (одного чи кількох) "Конрада Валенрода" і вони навіть в Німеччині відбули пару таємних з'їздів (про один з них, глухі вістки дісталися до преси), на яких МИРНО СИДІЛИ ПОРУЧ маргаринові "бандерівці" і "маргаринові" мельниківці" і та-

кі ж "соціалісти" та "гетьманці". Їх не треба було об'єднувати!

П. Глобенко з невеликим застереженням, робить рекламу писаному в ССР аж до світової війни. Крапки ж над "і" в розумінні вивищення всього, аж до нині написаного там і писаного — робить в "Енц. Укр." приятель "Ю. Шереха" Ю. Блохін. Це — делікатна робота. Ю. Блохін присвячує (не шкодуючи місця) похвали творам мало не всіх авторів, що нині пишуть в душі потрібному для окупантів (є добре слово і про А. Шамрая, про Кирилюка, О. Кундзича, Ю. Яновського, П. Панча, Натана Рибак, Ю. Смолича, О. Гончара, В. Козаченка, Л. Первомайського, А. Малишка, М. Рильського. і т. д.). Ролю "козла відпущення" (бо треба ж трохи маскуватися) приділив Ю. Блохін Корнійчуку та трохи "пожурив" Тичину, Рильського і полаяв Бажана.

Очевидячки ця вся реклама робиться, ховаючися за параван "мистецької" вартости (яку відразу подається, як щось варте найбільшої уваги).

Не зашкодить тут звернути увагу й на те, що поскільки мати на увазі головню формально-мистецький бік, — то тоді оцінки Ю. Блохіна яскраво стверджують тут основну, москвофільську тенденцію "Енц. Укр.". Ось хоча б приклад: захвалює автор, серед інших, подібних Л. Первомайського — а ось що подало в "доповіді" про творчість Л. Первомайського (з нагоди появи його твору "Роман мого брата" (дня 24/IV 1947 р.). Московське радіо: "в том главная заслуга Первомайского что он вводит в украинскую литературу манеру, стили и традиции великой классической русской литературы".

Коментарі — зайві.

А ось як, напр. на стор. 786 інформує "Енц. Укр." про трьохтомову "агітку" московсько-большевицького месіанізму "Прапорносії", таку, що вже ніяк не можна замовчати її характеру. Ю. Блохін відмічає, але в льояльному для автора тоні "недотягнення" викликані тенденцією твору, але передає зміст так, щоб ним зацікавити і закінчує словами: "Де він на хвилину звільняється від ОФІЦІЙНОЇ (?) ідеології, Гончар тонко відчуває красу природи, володіє екс-

пресивною пластичною фразою, уміє використовувати скарби української літературної мови, є майстром композиції.

І так завжди!

А тепер ще деякі факти що до "об'єктивности" "Енц. Укр."

Не знаємо, чи справді можна пояснити анальфабетизмом, а не тенденцією всього, що подане на стор. 791 про "Групу журналу "Ми". Крім того тут працювали Є. Маланюк, О. Теліга, П. Зайцев..." і далі видруковано ряд прізвищ співробітників "Ми". Тимчасом Маланюк дав згоду співпрацювати, але ЗОРІЄНТУВАВШИСЯ, ЩО "МИ" МАЄ ВИХОДИТИ НА ЧУЖІ ГРОШІ ДЛЯ НИЩЕННЯ НАЦІОНАЛІЗМУ УКРАЇНСЬКОГО, під маскою того ж націоналізму (тому видавництво звалося "Варяг", якого постать фігурувала з піднятим мечем на першій сторінці) — ВИСТУПИВ ЗРАЗУ Ж ПО ВИХОДІ ПЕРШОГО ЧИСЛА З ВІДКРИТИМ ЛИСТОМ У ЯКОМУ ПРИЗНАВСЯ ДО СВОЄЇ ПОМИЛКИ І ЗАЯВИВ, ЩО НЕ ХОЧЕ МАТИ З ТОЮ СПРАВОЮ НІЧОГО СПІЛЬНОГО. О ТЕЛІГА БУЛА ОБУРЕНА до глибини душі на нечесну пропаганду групи "Ми" І РІВНОЖ З НЕЮ НЕ МАЛА НІЧОГО СПІЛЬНОГО.

Отже в чийому інтересі кинута на них ТІНЬ, немов вони співпрацювали з тою "кумпанією"? Зібралися ж в ній і бувші "новошляхівці" і просто аматори випити за ЧУЖІ гроші. На тлі сказаного смішно говорити про "шляхетні задуми", бо вони можуть бути лише такі ж, як і у тих, хто брав гроші від інших ворогів — з Кремля або у Керенського "На чийому возі їдеш, того і пісню треба співати". Для того як закладали це видавництво, щоб пп. Ольхівські, ("Вільний нарід"), Доленгі та інші "поборювали" Донцова тими ж методами, що й редактор "Енц. Укр." т. зв. "Ю. Шерех" — цебто — фальшованням цитат, а то й просто вигадуванням. Твори Крижанівського зраджували не "впливи (як подає "Енц. Укр.") тільки наслідування (а деколи й плягіяти) з Хвильового. Певно завдяки всьому згаданому — поставилася "Енц. Укр." так прихильно до журналу "Ми".

Коли ж "Енц. Укр." говорить про "Вістника" — тут вже

інше наставлення і є навіть фальшиві оскаржування так, як напр. у "замовчуванні першорядної ваги мистецьких подій" (подано приклад поезій Антонича). Тимчасом — про його твори була згадка і не одна. Поза тим, — очевидно трактувати "Вістника" лише як "реакцію на фінансовані советами органи" — це є звужувати до мінімуму роллю "Вістника", а тим більше — його цілі. Зрештою "фінансовані советські органи" появилися пізніше за ЛНВ — власне для його поборювання.

Зате цілковито в стилі "книгарської реклами", яка захвалює все, що має на продаж, подано про видання після 1945 року на еміграції. Там на перший погляд захвалюється все, але при уважнішому розгляді виявляється та ж тенденція, що і в цілій "Енци. Укр.". Так напр. у цілій "Енци. Укр." НЕ ЗГАДАНО БУЛО НІ ОДНОГО ВИДАННЯ ДРУКОВАНОГО НА ЦИКЛОСТИЛІ, ТАКОГО, ЯКЕ ПОБОРЮВАЛО МОСКВОФІЛЬСТВО АБО розкривало "працю" пп. "Шерехів" чи "Глобенків", але видані на циклостиллі зошити МУР-у — ЗВИЧАЙНО ЗГАДАНІ з похвалою, а найбільш шкідливу антинаціоналістичну статтю Ю. Шереха "Про стилі сучасної літератури" — навіть винотувано окремо.

З журналів, що виходили друком згадані "Світання" чи "Хорс", але звичайно не згадані — "Вежі", це є тим більше знаменним, що автор тих інформацій *має їх у руках*, бо ж з "Веж" ч. 2 виписав назву драми У. Самчука "Шумлять жорна". Отже, яким є, що через те, що У. Самчук пішов слухняно виконувати настанови "Ю. Шереха" та помагав обпльовувати орган в якому ряд літ сам працював і всіх письменників емігрантів, виступаючи як формальний голова організації, яка містила ті всі пашквілі — У. Самчука при кожній нагоді згадано, а що "Вежі" не пішли на роллю "підбрехача" — їх промовчано. З тих же причин згадані з "компліментами" і графоманські твори Косача і "творчість" Костецького, Петрова, Багряного, Лимана, Полтави, Гуменної і взагалі всіх, хто в дещо змягшеній формі далі ширить ті ж погляди, які він ширив і перед тим. Щодо них — жодних уваг і застережень "Енци. Укр." не має.

Нарешті "Енци. Укр." дбайливо вичисляє всі московські

твори де лише можна знайти щось на теми пов'язані з Україною, але не даючи до них **НАЙМЕНШОЇ УВАГИ** про вартість їхню і відношення **ДО** подій і України, щоб тим викликати вражіння **ПРИЯЗНОЇ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ** Україною, але коли подається про "Українсько-польські взаємини в літературі" — то тут уже не забувається відмічати хоч би: "Сенкевич представляє українські історичні події й постаті у фальшивому наświetленні" (стор. 800). На це може хтось зауважити, що ті статті різних авторів. Це так, але редакція знала, що оскільки вона про польську літературу запросить писати **УКРАЇНЦЯ** (та ще й з Галичини) — то він **НЕ "ЗАБУДЕ"** **ВІДМІТИТИ ВСЬОГО, ЩО СЛІД**, але доручивши писати про московські твори члену редакції т. зв. "Глобенкові" рівнож мала певність, що **НІ ОДНОГО ЗАКИДУ З НАГОДИ БУДЬ-ЯКОГО МОСКОВСЬКОГО ТВОРУ ЗРОБЛЕНО НЕ БУДЕ**.

Не маючи змоги спинятися над справами, що не так безпосередньо пов'язані з основною політичною лінією "Енц. Укр.", ми не забираємо голосу щодо розділів, які самі своїм характером є досить далекі від цих справ. Хиба лише слід відмітити, що на стор. 853 читаємо: "Одночасно з В. Винниченком — це (Леся Українка) **ДРУГИЙ** автор, що підносив українську драму на світовий рівень".

Цього речення нічим, крім політичними симпатіями до комуніста і москвофіла Винниченка, пояснити не можна, бо Винниченкові п'єси не були **ПЕРШИМИ** ані хронологічно (час написання, чи час виставлення на сцені) ані тим більше під оглядом мистецької і вселюдської вартости не стоять попереду, лише позаду творів Лесі Українки. Виставлювані ж в чужій мові п'єси Винниченка слушно сприймаються чужинцями як **МОСКОВСЬКІ** п'єси, вражаючи чужинця специфічно московською ментальністю. Отже чи не тому "Енц. Укр." дає їм перше місце, а не таким немилим для редакторів "Енц. Укр." творам української націоналістики, просякнутим наскрізь націоналізмом і "західництвом"?

Тенденційно і не правильно подано про розвиток театру під керівництвом Л. Курбаса. (стор. 857 і 858), представляючи справу (в дусі основної лінії "Енц. Укр.") так начебто "Молодий театр" років 1917-1919 був лише "почат-

ковим етапом, шуканнями, які "не знайшли себе" і щойно від 1922 року починається "розцвіт" і "найяскравіше", "остаточне" і т. п. виявляє себе і цей театр. Тимчасом це не відповідає цілковито правді! Саме за існування української держави, в роках 1918-20 мав змогу "Молодий театр" під проводом Л. Курбаса СПРАВДІ ВІЛЬНО розвиватися. Він у цьому періоді ставить ті твори, які притягли увагу режисера і ставить так, як їх уважає за відповідне поставити. Тоді власне ставить "Молодий театр" Софоклевого "Царя-Едипа" (а не "Едіпа-володаря", як подає "Енцикл. Укр.") І ЦІЛКОМ ПО НОВОМУ в дусі свого мистецького кредо ставить "Затоплений дзвін", "Горе брехунові", "У пущі" та інші. Тоді ж готує до постановки "Молодий театр" твір Пачовського "Сонце Руїни", трактуючи його по новому та інші. Окупація України червоною Москвою завдає страшного удару цьому театрові, який хочуть московини в першу чергу зламати і поставити в цілковиту залежність від себе. Наступає з одного боку припинення початої праці (про такі твори як "Сонце Руїни" в умовах московської окупації не можна й мріяти! і страшні матеріальні злидні. Нарешті зламано окупантами було спротив цього театру і він в 1922-23 році переорганізовується, приймає назву "Березіль" та стає до послуг окупантові. Про все тут сказане ЗВИЧАЙНО, вірна своїй "основній лінії" приховування московських утисків і нищення української культури окупантами — НЕ ЗГАДУЄ "Енцикл. Укр." НІ ОДНИМ СЛОВОМ. За те переводять вперто туж тенденційну, антиукраїнську концепцію, робиться широку рекляму деструктивно-комуністичним постановкам "Березоля"*), постановкам, які всі були "луною" тодішніх московських театральних "шукань" під оглядом форми і майже всі — пропагандою комунізму — під оглядом змісту. І "Джіммі Гіггінз",

---

*) По рокові голодування, яке було наслідком унеможливлення вистав у Києві і блукання по селах "Молодий театр" зліквідовано, а його артисти під загрозою смерти від голоду "реорганізуються в т. зв. "Березіль", який виконує замовлення окупантів.

відомого комуністичного автора Е. Сінклера і "Народній Малахій" і "Рур" і "Машиноборці" і "Людина маси" і "Газ" і Диктатура" і ряд інших — це все було "виконанням соціального замовлення" окупаційної влади, все служило для розкладу психіки і "комунізування" суспільства.

Самозрозуміло ціла фраза: "Не тільки ідеї п'єс Куліша, а й усі акторські образи були неприховано ворожі і демонстративно незалежні супроти вимог російського окупанта" — є цинічною брехнею! Кулішова п'єса "97", що витримала до 35 року аж шість видань — спрямована на "замовлення комуністичної партії" проти релігії, "куркулів" і т. п., а практично мала завдання узасаднити конфіскаату большевиками церковних речей, хрестів, чаш і т. п. Ось з неї слова, що віддають ідею твору: "Попи — раз, Дяки — два. Монахи — три. Пани — чотири. Монашки — п'ять. Вся ця наволоч робить нам провокацію..." ("97", ст. 15). "Прийшла совєцькая власть которая за нашого брата стала і стоїть... І до судової дошки стоятиме..." (ст. 80).

Далі, в рямцях большевицької пропагандової акції — появилася п'єса "Народній Малахій", яка мала на меті висміяти сірих, політично невироблених прихильників "петлюрівщини", які "наколотили гороху з капустою, оливи з мухами, намішав біблії з Марксом, акафіста з "Анти-Дірінгом". Висміюючи всіх, у кого є залишки "міщансько-соціалістичного українства", "місцевого шовінізму" і т. п. в особі "Малахія", а "Робітник" у цьому творі каже: "у їхніх БЛАГЕНЬКИХ проповідях вчуваю... зовсім ДРУГУ МУЗИКУ... Не НАШОЇ КЛЯСИ МУЗИКУ... ховаються буржуазно-шовіністичні жалощі в ній" і додає "МИ зробили реформу людини краще по образу і подобию пролетарському". І далі з патосом протиставляється скарікатуризований і зідіотизований українській ідеї — ідею большевицького "будівництва".

У "Мині Мазайлі" під час коли партія почала кампанію за українізацію, Куліш дав "агітку", яка висміює в особі "дядька Тараса" не комуністичне "українство", яке єднається з "денікінством" проти комуністів-українізаторів. Кінцева ідея висловлена так: "Блище до комсомолу. Держись комсомолу". Верни руля на комсомол".

Однак партія окупантів зустрілася в другій половині двадцятих років з новим ворогом — українським націоналізмом нового "донцовського" типу. Отже перед пропагандистами стали ставити завдання: скомпромітувати цього ворога. У зв'язку з тим у "Критиці" ч. 6 за 1929 рік стор. 111-112) ставиться ясно під увагу М. Кулішу, що він "виводить лише носія застарілого націоналізму, архаїчного, ЗМАЗУЮЧИ ще один тип українського націоналізму, що в дійсності МАЄ ДОСИТЬ ПОМІТНЕ МІСЦЕ — НАЦІОНАЛІЗМУ "МОДЕРНОГО", "ЄВРОПЕЙСЬКОГО"... відсутність цього яскраво-окресленого носія "модерного" націоналізму з ЙОГО ПОЛІТИЧНО-КУЛЬТУРНИМИ ТЕНДЕНЦІЯМИ — і є основною ідеологічною ХИБОЮ п'єси, пише "Критика" за 1929 рік (ст. 111-112). Після появи цієї статті з якої ми подали цитату, оскаржений автор, як це прийнято в ССРСР "боронився", покликаючися на "Малахія", йому в тій же "Критиці" (ч. 7-8) ЩЕ РАЗ повторюють попереднє домагання — і... М. Куліш: послужливо, пише "Патетичну сонату", якою й "виконує соціальне замовлення"!

У ній виводить він на сцену скарікатуризованих дещо, цим разом "модерних" "європейських" українських націоналістів (тому й згучить на сцені Бетговенівська соната), які за цією п'єсою є просто нездарним "клясовим ворогом", який не можучи сам побороти "комуністів" — помагає заволодіти Україною "московській контрреволюції".

Так роблячи цей провокаційний наклеп на український націоналізм і компромітуючи його на замовлення окупантів, М. Куліш одночасно виконує "замовлення партії", бо компромітує українську ідею, гльорифікуючи одночасно борців за комунізм, яких він представляє борцями за український нарід.

І ось, ці розглянуті коротко п'єси М. Куліша, подає "Енц. Укр.", очевидно числячи на цілковиту відсутність (за словами Ю. Шереха) серед емігрантів "людей розуму", як п'єси, що їхні ідеї є начеб то "неприховано-ворожі і демонстративно незалежні супроти вимог російського окупанта".

Як НИЗЬКО ж треба розцінювати ВСЮ українську

еміграцію, щоб з таким винятковим цинізмом пропагувати **КОМУНІСТИЧНІ, СПРЯМОВАНІ ПРОТИ ВСЯКОГО** ("старого" і "нового") **УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ П'ЕСИ, ЯК П'ЕСИ УКРАЇНСЬКІ**, "ворожі окупантові", насадивши лише на комуністичного "гачка" замість хробачка, слова "російський окупант".

У **ТАКОМУ** випадкові і **ТАКІ** слова оплачуються, так, як оплачується насадити на гака цілого щупака, щоб зловити сома!

Але думаюча людина вправі себе запитати: якого ж огідного льокайства, якої національної зради, якої погані угоди окупантам треба понаписувати, щоб їх не наважилася подавати "Енц. Укр." під маркою "демонстративно-незалежних"?

І нас не може вже дивувати як рекляма п'есам М. Куліша ("Найбільший драматург нового укр. театру", "у "Патетичній сонаті" досягнув вершин світових творів" і т. п.), так і похвали на адресу п'ес Косача! Мета їх — ясна.

Однак треба відмітити, що захвалювання таких п'ес, як "97" М. Куліша (і подібних) змушує нас розцінювати слова передмови "Енц. Укр." про те, що вона начебто базується на "ідеологічно-християнських засадах" навіть не як іронію, але... як явний глум!

Незалежно від того повинні б були **УКРАЇНСЬКІ ЦЕРКВИ ВСІХ ТРЬОХ ВІРОВИЗНАНЬ ПРОТЕСТУВАТИ ПРОТИ ЗАХВАЛЮВАННЯ ЦІЄЮ "ЕНЦ. УКР." "УДАРНИХ" безбожницьких п'ес І ДЕМОРАЛІЗАЦІЇ ЦИМ ШЛЯХОМ МОЛОДІ.**

У статті присвяченій студентству тепер надто "еластичний" В. Янів, допасовуючися до основної лінії, на стор. 962 пише: "1913 року відбувається у Львові 2 Всестудентський З'їзд із програмовою доповіддю Донцова. В цьому ж році...

По перше — український студентський з'їзд той не звався "Всестудентським З'їздом", а по друге — **РЕФЕРАТ Д. Донцова** тому викликав живу реакцію, як польської, так і московської преси, що він, як підкреслює преса, був "обгрунтований", "висував гасло самотійної України і його тези звучали не так вже невинно". Тому ж про нього згадував і відомий московський політик Мілюков на терені "Дер-

жавної Думи" і в своїх писаннях — Ленін. Та "шерехізований" націоналіст звузив його до "студентської доповіді".

В дусі тої ж "лінії" в цій статті говориться не про московську, тільки про "большевицьку" окупацію, про "режим" та "совети". З признанням (зрозумілим в "Енци. Укр.") згаданий плягіатор і фальсифікатор "Сина України" — І. Федів (комунізуючий вже тоді) (ст. 963), і не забув також її автор написати: "новому прововоді під керівництвом В. Рудка (1941-45) вдалося спрямувати увагу членів на студії (ст. 965), але "забув згадати, що якомсь дивно це "спрямування" виявлювалося тоді в... пропаганді драгоманівства!

В статті про видавництва та про видавничу справу не дає правильної і ясної картини табличка на ст. 977 (роки 1917-39) тому, що в ній сховані видання московською мовою й під заголовком "всіма мовами" й не узглядені розміри виданих книжок. Автори цієї статті могли знайти докладніші відомости в деяких бібліографічних журналах УССР і в ЛНВ за 1929 рік, кн. VI і ЛНВ за 1931 р. кн. II.

Цілком пасує до "основної лінії" стаття про пресу в якій (ст. 990) спритно запроторено "Самостійника" (орган українських націоналістів, який виходив у 1918 р. в Києві) між... провінційні дрібні органи.

У першому абзаці мова про "центральні" столичні київські органи, при чому про ті, що стояли на ґрунті "федеративної Росії", подається навіть із зазначенням редакторів (коли то В. Винниченко, або М. Шраг, або навіть Саліковський): Ті ж часописи, які стояли на ґрунті самостійности промовчані цілком (великий щоденний часопис "Українська Трибуна", рівнож щоденний часопис "Відродження"). У слідуєчому абзаці говориться, що крім губерн. осередків преса "повстає" і в повітових містах та подано було Ромни, Широке, Таращу, Золочів, Бережани. А щойно в третьому абзаці сказано, що та ПРОВІНЦІЯЛЬНА ПРЕСА мала "виразний партійний характер" і подано "приклади", ДЕВ'ЯТИМ З ЧЕРГИ "ПРИКЛАДОМ" і зроблено "Самостійника", який видавано в Києві.

Свідома тенденційність не може підлягати сумніву, тим більше, що й вся київська преса названа два абзаци раніше, — була рівнож "партійна".

Тою ж тенденційністю пояснюється, що назване, як "офіціоз", — убогі під кожним оглядом "Вісті Укр. Центр. Ради", але промовчано видавану в Кам'янецький період УНР Штабом Дієвої Армії ЄДИНУ тоді велику щоденну газету "Україна". З тої ж причини малий журнальчик "Українська Військова Справа" згадано, а промовчано фахового журналу "Вістник Українського Генерального Штабу", що виходив систематично за урядування Скоропадського.

Все це — щоб створити вражіння немов НЕ БУЛО ані націоналістичної, ані державно-національної преси, немов не було тих, небажаних для апостолів москвофільського автономізму партій і течій! В дусі тих же тенденцій названо К. Буревія, як ПРЕДСТАВНИКА "УКРАЇНСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ СИЛ" яким УДАЛОСЬ прийти до голосу", а не поруч з А. Хвилею, Тараном і А. Річицьким, які "громили" "націоналістичні ухили, ХОЧА ВЛАСНЕ К. БУРЕВІЙ, колишній член московської соц. револ. партії, а потім — "РКП" ВИСТУПАВ ПРОТИ ХВИЛЬОВОГО З КНИЖКОЮ "Європа чи Росія" (1926 рік) і СТАТТЯМИ, за котрі його НАВІТЬ М. ХВИЛЬОВИЙ мусив назвати "МОСКВОФІЛОМ"!

Такою "наукою" повторюємо, можна годувати еміграцію лише міцно вірячи в правдивість слів "Ю. Шереха" немов серед неї цілком майже "немає людей розуму" та ЧИСЛЯЧИ НА ЦІЛКОВИТЕ НЕЗНАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО І ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ.

Чи ця віра є помилкова — має довести сама еміграція, яка досі мовчки придивлялася, як невідома нікому людина грала ролю "міністра" під... ім'ям і прізвищем українського критика Ю. Бойка, що загинув, а колега того "міністра", що має в ССРСР десятилітній стаж "праці" над каліченням української мови за вказівками Москви, — бере участь в редагуванні "Енц. Укр."

Далі читаємо: "Провідна роля в цей час (українізації) однак належить не політичній, а літер. пресі" (ст. 991) — хоча в дійсності "провідна роля" (виконуючого органу московськ. "Політбюра"!) і тоді В ЦІЛОМУ ЖИТТЮ належить українській філії москов. комун. партії ТА Ї ПРЕ-

СІ. Літературної преси властиво не існувало, тільки преса "пристосовницька" літераторів-партійців і "приплентачів". Одні й другі в безкрилому борсанні намагалися погодити приглушений на дні серця сантимент до матери - "контреволюціонерки", до мільйонів замучених голодом і на заслання, з вимогою окупанта мажорним тоном складати панегирики "небувалій епосі". І ці літератори, замість вигукувати "Morituri Te salutant" — верещали захлинаючись: "Велети"!!! Черкнули ми сонця киркою" (Багрянй), а тому їх "пісня" — "крилата... видать (московське "видать" — по українськи "правдоподібно") у **НОВИЙ ДЕНЬ** вродилася" і "радісно, що радісна вона, що кличе і сміється", хоча **УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ БУЛО ТОДІ НЕ ДО СМІХУ!**

Кінчився звичайно і сміх частини літераторів, бо "панська ласка" короткі ноги має"...

"Енци. Укр." "не знає" завоювання москвинами України, лише "поширення большевицької влади" і національних **ЗРАДНИКІВ** представляє, як "ідейних людей", пишучи про них "Ті українські кола, що пішли були за комунізмом" (ст. 992). Запитуємо, що сказали б вони, коли б ми назвали групу французів, яка активно допомагала Німеччині підбити Францію не просто зрадниками тільки "французькими колами, що пішли були за гітлеризмом"?

Во ім'я реабілітації зрадників— промовчано цілковито в "Енци. Укр." про той отруйний бруд, яким захляпували в угоду москвинам українських "буржуазних націоналістів", "петлюрівців" і взагалі "жовто-блакитну наволоч" ті "українські кола" (комуністичні) на стор. "Вапліте", промовчано антиукраїнську пропаганду, якою вислужувалися ті літературні повії, продаючися по різних "літературних ярмарках". Істеричні вигуки про "заслання" не переконують, бо тоді ми мусимо і про Дзержинського писати "пішов був за комунізмом" та вмістити його серед тих "жертв Кремля", яким належиться признання, бо ж і він був покараний!

На ст. 996 пущено в обіг брехню про "відхід від "Вістника" У. Самчука. Такого взагалі не було, але після наступившої в 1945 році "зміни віх" — можливо декому буде навіть зручнішим починати і кінчати "біографію" У. Самчука

навіть на тих настроях, які штовхали його свого часу не-
легально пробувати дістатися до УССР. Покищо — про-
мовчано рівнож в тексті (є лише невиразний наголовок,
вміщений серед провінційних часописів) про "Волинь", го-
ловним редактором якої був У. Самчук, бо... напрямок "Во-
лині", яка РОЗХОДИЛАСЯ ПО ЦІЛІЙ УКРАЇНІ поча-
сти був... "вістниківський"! З подібних причин (антимосков-
ське становище демаскування підривної роботи новітніх мо-
сквофілів і виступ проти "скрипниківського" правопису)
промовчано і журнал "Вежі").

Цінним признанням є ствердження на ст. 1000 "Еяц.
Укр.", що то "Ю. Шерех" був "фактичним редактором"
збірників "МУР"-у, які мали той же напрямок, що й "Еяц.
Укр."

Помилковим є в підрозділі "Українські бібліотеки Зах.
України" не згадувати за такі книгозбірні як Закладу Осо-
лінських, а в підрозділі "Українські бібліотеки ХХ століття
Центр. і Схід. України" подавати цілий ряд бібліотек фак-
тично московських з меншим відсотком українських книжок
ніж у названій львівській бібліотеці.

Згадавши на ст. 1015 про варварське поступовання нім-
ців з книжками бібліотек, слід було згадати про постupo-
вання москвинів та їхніх прислужників, хоча б у бібліотеці
Київського Універ. св. Володимира в роках 1920-21.

У статті "Стан дослідів над народнім господарством",
звалені в одну купу, як праці московські, які займалися
вивченням московського промислу на Україні та їхньої ко-
лоніальної господарки з МОСКОВСЬКОГО погляду, так
і праці українських дослідників, таких як напр. І. Джиджо-
ра, С. Рудницький чи Феценко-Чопівський (реклама робле-
на "Василенко-Полонській" — редакторці та колишньому її
опікунові — Оглобліну, є зрозумілі без коментарів). До-
сить помітне рекламування "праць" Кубійовича, автора
статті — Вітановича і уже не раз нами згадуваного, І. Фе-
діва на тлі виразної нехиті до "Українського Наукового Ін-
ституту". у Варшаві.

Початок статті "Загальна характеристика народнього
господарства" робить вражіння не позначеного тенденцією.
Однак вже від 1036 сторінки стає що раз виразнішим нама-

гання зменшити участь Москви в експлоатації України (наприм. сказано "майже половина державних доходів з України використовувалася в інших областях Рос. Імперії" — тимчасом вона використовувалася **ЛИШЕ В МОСКОВСЬКИХ** її областях і т. п.).

У статті ж "Народне господарство українських земель після першої світової війни" — майже все писане в дусі "основної лінії". Так напр. хоча нині вже навіть австралійці починають розуміти, що метою червоної Московщини є створення **СВІТОВОЇ МОСКОВСЬКОЇ ІМПЕРІЇ**, в якій чекає поневолені народи не визволення, тільки експлоатація — про те на стор. 1037 читаємо "Ідейно-політичною метою большевизму є світова революція! А що вона в ділянці господарчій дасть згідно з "Енц. Укр." стає ясным коли читаємо: "Україна напередодні війни 1941 року являла собою високорозвинену індустріяльну країну і продукція її промисловости в кілька разів перевищувала передреволюційний рівень" (ст. 1040). Сільське господарство України... перед війною осягнуло попередній рівень, а в галузі продукції, та особливо в галузі механізації значно перевищило..." ("Енц. Укр." стор. 1040).

А ось ще подібна цитата: "Україна з відсталої, напівколоніальної країни перетворилась у високо розвинену індустріяльну радянську республіку... Про велетенське зростання промисловости України яскраво говорить той факт, що в 1940 р. було випущено продукції на 22 мільярди карб., проти 2 мільярди карб. у 1913 р. В результаті високої механізації і застосування передової агротехніки... підвищувалося врожайність". (Ця ж цитата, вправді, взята не з "Енц. Укр.", а з... "Доповіді" Голови Раднаркому — М. Хрущова на урочистому засіданні партійного активу у Києві 13 жовтня 1945 р.).

Виникає питання, чи коли б "Енц. Укр." була справді працею українською, чи в ній би було передано майже дослівно пропагандове твердження Хрущова про зріст в 1940 році продукції промисловости в кілька разів? Чи була б забула вона нагадати, що вся ця промисловість, навіть згідно з конституцією, є промисловістю **МОСКОВСЬКОЮ**, та, що коли напр. у зв'язку зі зростом промисловости зросло

населення Юзівки (Сталіно) на 51.7% у порівнянні з 1914 роком, то зате в цьому місті було в 1939 році 26% українців, а 56,2% москвинів? Чи була б забула справді українська "Енц. Укр." звернути увагу, що зріст ЦІЄІ промисловості ПРИ ПАНУВАННІ МОСКВИНІВ, дає нам стільки ж, скільки дає оборигенам Австралії розвиток скотарства, промислу і здобування копалин білими "австралійцями"?

Відповідь є зайва.

Ми не мали змоги розглянути ще цілої "Енц. Укр.", але й переглянута частина дає цілком ясну картину чим є і які ідеї пропагує ця праця. Щоб картина була ще яснішою, коротко нагадуємо головніші тези, які визначають "провідну лінію" цієї "Енц. Укр."

І так, згідно з твердженням "Енц. Укр.":

1) Всі дані, цебто: назва країни, її географічне положення, антропология, характерология — мають доводити, що Україна (цебто провінція) завжди була і лишилася тільки "окраїною", ДОДАТКОМ ДО НЕ НАЗВАНОЇ ПРЯМО "цілості".

2) "Руська Київська держава" — була вправді "цілістю", але ЦІЛІСТЮ НЕУКРАЇНСЬКОЮ. Україна була лише її "окраїною" й навіть столиця Київ, знаходився на окраїні.

3) Українці, свідомі своєї "ОКРАЇННОСТІ", коли "цілість" була розбита татарами, а західня частина "провінції" зберегала деяку незалежність — звали цю свою державу "Малою Русью".

4) Коли ця "окраїна" побула в польському ярмі, стала дещо різнитися від "цілості", але, коли створене соціальними умовами козацтво почало боротьбу — вона вже вкінці XVI і початку XVII віку "шукає допомоги", або втікає під захист "цілості", а створивши державну одиницю — зве її тільки "Військом Запорозьким" і знаходить визволення у "васальній залежності від Росії".

5) "Цілість" починає боротьбу, щоб визволити від зазіхань Польщі окраїну, що приєдналася до "цілості", серед мешканців якої існують і польонофільські течії, але все ж "перемагає антипольський напрям, що схилився до союзу з Москвою".

6) Мазепа властиво також "від самого початку справлявся на Москву і лише наприкінці — несподівано змінив традиційний напрямок української політики, але природно, український нарід за ним не пішов і лише "тільки Запорізька Січ", тому, що кошовий її "був завзятим ворогом Москви", підтримала Мазепу.

7) Наступнику Мазепи — Орлику навіть підтримка всіх великих держав ворожих Росії, не змогла "вторувати шляху на Україну" — звідси... має зробити висновок суч. емігрант.

8) Після "останнього кривавого українсько-польського поррахунку", вправді не жив ще український нарід цілком щасливо, бо "централістична" політика царського уряду не лише москвинам, але й українцям давалася взнаки. Тому той уряд скасував не лише козацький устрій України, але й на своїй слобожанській Україні, "і тут запровадивши послідовну політику централізації".

9) "Життя спільним життям (з московським народом) під російською владою" було вправді важке, бо "загальний характер режиму Російської Імперії протягом ХІХ віку був реакційний і спричинився до важкого соціального і національного гніту українського народу".

Тоді ж "вирішилася доля" Запоріжжя, яке було не спроможне заселити свої землі, на яких після цього російська влада протягом десятка років оселила понад 150.000 українців і лише 6.000 москвинів.

10) Хоча мешканці цієї "окраїни" і були невдоволені з ВЛАДИ, яка керувала цілістю, проте, коли напав Наполеон на Росію — сформували добровільно для оборони своєї держави більше полків чим влада російська жадала.

11) Ідею новітнього українського АВТОНОМІЗМУ викликали своєю діяльністю МОСКОВСЬКІ декабристи, на родовольці і т. п. а сформулювало Кирило-Методіївське Братство, як ідею федералістичну, яку поділяв і Шевченко і розгорнув Драгоманов, як ідею перебудови "цілості" на федеративних основах, а поглибив ставши на соціалістичному ґрунті РУП. Так узасаднено, що Україна завжди була "окраїною" на котрій виявлювалися ЛИШЕ АВТОНОМІЧНІ, а не "СЕПАРАТИСТИЧНІ" течії.

12) Після російської революції виникає нове розуміння терміну "суверенність" і "самостійність" (без "відриву" від "цілості") і в такому розумінні були партії Центр. Ради — "державницькими", як і уряд Скоропадського.

Помилки членів рос. рев. уряду і большевицький переворот змусили антибольшевицькі українські течії не лише проголосити незалежність від большевизму, але і кликати німців. Однак остаточно перемогли УКРАЇНСЬКІ БОЛЬШ. КОЛА і Україна стала незалежним членом державного об'єднання "конфедерального типу" й тоді почалось нечуване культурне відродження, яке по 1930 р. спинив режим встановлений Сталіном. Однак в розумінні господарчому і в умовах того режиму "Україна перетворилася у високорозвинену індустріальну країну", а продукція її промисловости зросла в кілька разів", сільське ж господарство "особливо в галузі механізації значно перевищило довоєнне".

З наведених "тез" цієї особливої "Енц. Укр.", яка, щоб їх висунути в московському інтересі сфальшувала минуле й здобутки ряду наук, кожна логічно думаюча людина (в тому й чужинець) МУСИТЬ зробити єдино-можливий висновок: "Україна завжди була, є й може зоставатися російською провінцією, "державою", але такою як Тексас. Утиски й гніт чинили лише невідповідні режими, а тому український проблем є лише проблемом внутрішнім, проблемом режиму, а не справою міжнародньою. При доброму ладі й уряді в Росії — Україна розвиватиме свою оригінальну культуру, етнографічні особливості і навіть літературу, але подібно до Провансу (назва Провансу походить також від "Провінція") прекрасно може розвиватися в межах цілості, до чого зрештою завжди стреміла". Самозрозуміло, наведені "тези" не мають нічого спільного з будь якою наукою. Вони є лише безпідставними, антинауковими маскованими вигадками, обчисленими на цілковитий анальфабетизм і глупоту та неучтво "політичної" еміграції.

Поскілки "Енц. Укр." такі основні ідеї пропагує — постільки тратять усяке значіння ліпші чи гірші нариси про етнографічні особливості українського народу, культуру взагалі і мистецтва зокрема. В розумінні політичному — це є поворот до драгоманівських,, а подекуди й перед драго-

манівських позицій, прихованій лише невластиво вживаною "державницькою" термінологією. Ця ж "провансальська" концепція розгорнута у великій мірі заходами "Ю. Шереха" і з'ясовує, чому він з такою винятковою зненавистю, послуговуючися наклепами й фальшованням текстів, нищив "антипровансальські" писання Донцова. Треба було усунути "перешкоди", звести на нівець ідеологічні осяги періоду між двома світовими війнами, щоб можна було заходитися реставрувати "НАЦІОНАЛЬНІ" погляди "культурників" кінця ХІХ віку. Одночасно треба було наблизити духово еміграцію до виховуваних окупантами "червоних просвітян", до "фрондуєчих" груп патріотів ССРСР. Щоб це легше було досягнути і непомітно для них перебороти у "західняків" т. зв. "пережитки буржуазного націоналізму" (або за шерехівською термінологією "вістниківство") та навчити хотіти того режиму, якого "Ю. Шерехам" треба — не лише замовчано всі самостійницькі (антимосковські) течії та їхню діяльність, не лише усунуто в тінь всіх письменників, які прагнули цілковитого визволення України, але й з особливою енергією, завзяттям і послідовністю захвалювано ті українські КОМУНІСТИЧНІ твори красного письменства, в яких рожевими барвами малюється марево "Загірньої Комуні", в яких пропагується міцний політичний зв'язок з Росією, в яких виплекується своєрідна амбіція "найкращого раба", найліпшого продуцента того, що потребує метрополія, в яких популяризуються основи матеріялістичного та атеїстичного думання, а одночасно паплюжиться, або висміюється український націоналізм.

Все це так дбайливо масковане українськими вишивками, писанками, творами мистецтва і "державницькими" висловами, як видана в Ганновері українською мовою московська географія Іванова — обкладинкою з постаттю американської статуї Свободи, що не має нічого спільного ні з царським ні з большевицьким "оригіналом" тої книжки.

Ідеї пропаговані "Енци. Укр. ТОТОЖНІ з тими, які пропагує "Східняк" (в якому, можливо, ще появиться подяка НТШ за "Енци. Укр.", подібна до подяки "міністру" пропаганди "уряду" емігрантів за його корисну для Москви літературну діяльність).

"Східняк" — ЯВНО обстоює "федеративний зв'язок" з Московщиною, а "Енц. Укр." хоче, щоб до ЦІЄЇ Ж ДУМКИ, на підставі "Енц. Укр." ДІЙШОВ "САМ" ЧИТАЧ.

Нормальним є також зближення УВАН (в якому хоча досить "українізованих" москвинів, але зате немає навіть "бувших" академіків) з НТШ. Ідеологічно — "Енц. Укр." — утворює шлях для московських концепцій, а що на ширення націоналістичних ідей і захвалювання атеїстичних творів "ваплітян" пішли вже фонди одержані від апостольської столиці в Римі — то час подбати про нові, цим разом — з московських рук, хоча не з московської кишені!

Сам скандалічний факт появи цієї "Енц. Укр." під фірмою НТШ, а не хоч би в ліпшому випадкові "Нового Русского Слова" і коштами не московських організацій — тільки української еміграції, є симптомом страшною хвороби, якою в "бактеріологічній війні" пощастило москвинам заразити нашого духа в такій мірі, що кінцевою є негайне хірургічне втручання. Але ще небезпечнішою є поширення викликані тими ж чинниками хвороби розмягчення мозку, якою єдино можна пояснити те, що редакції містять без перестанку "ентузіастичні" рецензії на цю архишкідливу книжку і ця книжка дістається спочатку до шаф емігрантів, а потім уже вони, в добрій вірі, довгий час розділюватимуть серед мас малими дозами московську отруту.

Нас не цікавлять ПРИЧИНИ, які штовхнули до укладення тої "Енц. Укр." редакторів і авторів (московський патріотизм, здатність, як "награна плита" грати лише награну "камарінську", хоча вже на ній є нова наліпка — "Ой видно село", чи нарешті агентурна робота — НАС ЦІКАВЛЯТЬ ЛИШЕ НАСЛІДКИ, ЛИШЕ ІСНУЮЧИЙ СТАН І КОНЕЧНІСТЬ БОРОТИСЯ ЗІ ЗЛОМ!

Коли ми читаємо в "Свободі" з 15/ІІІ 1925 року: "Енц. Укр." це найбільший твір сучасного українства поза межами України, — це гордість і слава не тільки Наукового Т-ва ім. Шевченка і В-ва "Молоде життя", але... це гордість і слава всього українського суспільства" — то знова нас НЕ ЦІКАВИТЬ: ЧОМУ ці слова написав М. Шлимкевич? — Якщо українське суспільство переборе жахливу хворобу, що свого часу забрала нам Ан. Крушельницького — то тоді

ІСТОРИК еміграції буде цікавитися ТИМ: чи "шмат гнилої ковбаси" (у формі хоч би "комісового від продажу"), чи нарешті приналежність п. М. Шлимкевича до одної з "категорій, на які поділив "Ю. Шерех" українську еміграцію, штовхнула п. М. Шлимкевича написати ці ганебні слова. Ми, ЗАНОВОУЄМ ЛИШЕ ЙХ, ЯК "ФАКТ", грізний своїми наслідками. З тих фактів треба зробити висновки і рятувати, що дасться.

КІЛЬКА СЛІВ ДО ЧИТАЧА В СПРАВІ ПІДПISУ АВТОРА

Ця брошура, всупереч прийнятому звичаю, виходить ЦІЛКОМ БЕЗ ЖОДНОГО ПІДПISУ з таких причин:

1. Звертаємося цією брошурою у першу чергу НЕ ДО ТИХ ДЛЯ КОГО ПИШЕ "Ю. Шерех", а... ДО "ЛЮДЕЙ РОЗУМУ". Людина ж розуму знає. а) що навіть великі вчені й філософи — помилялися і в) що "людина розуму" у важливих справах керується ВЛАСНИМ РОЗУМОМ, а не "підписує по довіррю" векслі "ін блянко".

2. Якщо (хоча й нечисленні) "люди розуму" почали звикати НЕ ДУМАТИ, а "згоджуватися" з думкою популярної особи — то хочемо ВЛАСНЕ "АНОНІМОВІСТЮ" брошурки спонукати їх ДО ОСНОВНОЇ ПЕРЕВІРКИ ПОДАНОГО МАТЕРІЯЛУ І АРГУМЕНТІВ.

3. Той хто "не матиме часу" на таку перевірку і думання — той "не матиме часу" і на справді вперту й енергійну боротьбу зі злом. А ТОМУ ПРИМІРНИК, ЯКИЙ МАТИМЕ (чи "з підписом" би він був чи без) — СЛІД УВАЖАТИ ЗМАРНОВАНИМ. Автор не "свідчить" лише подає РІЧЕВІ ДОКАЗИ, які кожний може перевірити.

4. Нарешті сам факт, що українська еміграція віддала і духовий і політичний ПРОВІД у багатьох ділянках, "прекрасним маскам", яких МИНУЛОГО І НАЦІОНАЛЬНОСТІ еміграція НЕ ЗНАЄ ЦІЛКОМ, собі лишаючи, у ліпшому випадкові, ще роллю "англійського короля" — позбавляє її права жадати і від інших подавання імен та прізвищ. Виступати ж в "масці" (під псевдом) серед ТАКИХ "масок" — уважаємо подекуди понижуючим.

Чи знайдуться серед української еміграції "люди розуму" і чи допоможе поборюванню лиха спроба привернути увагу до того, що діється, чи ні, але обов'язком кожного, хто помічає такі речі є подавати їх до публічного відома, хоча б для того, щоб несвідомі співучасники в ширенні тої отрути мали змогу схаменутися, або — були позбавлені морального права прикриватися "незнанням".

"ПЛЯН ДО ДУШІ" ПРОВАЛИТЬСЯ

Ще не встигла нова прекрасна книжка Т. Осьмачки дійти як слід до читача, а вже вона стала об'єктом московсько-комуністичної провокації. І не дарма, бо "Плян до двору" Т. Осьмачки належить до тих книг, значіння і вплив яких зростатимуть з бігом часу. Ми хочемо просто сказати: вона увійде у бібліотеку класиків української літератури не тільки своїм мовно-поетичним світом, а й поданим у ній незглибним мистецьки-суттєвим та правдивим образом душі певного типу української людини в час її найбільшої трагедії. Суть цієї трагедії і її Осьмаччиного образу дуже влучно окреслив відомий критик Юрій Шерех у статті "Мені аж страшно, як згадаю" ("Нові Дні", ч. 16, 1951):

"Спустошення і збайдужіння людської душі означає втрату Божого в людині. І це є справжня тема повісті Осьмачки. Чи в цьому ж не показано правди уярмленої України? Плян до двору в інтерпретації Осьмачки — не економічно-юридичний захід окупаційного режиму, це власне, плян до душі... Тут сила і правда Осьмаччиного твору. І вона змушує вірити..." Відзначаючи й інші мистецькі вартості повісті, Ю. Шерех, якому часто раніш закидали, що він має нахил перехвалювати наших еміграційних письменників, одночасно відзначив коректорсько-мовні, фактологічні та мистецько-ідейні недоліки книжки, яку в цілому він так високо оцінив.

Т. Осьмачка, мабуть будучи ще до того під неприємним вражінням справді незрозумілої мовчанки нашої преси про його нову працю, болюче сприйняв критичні зауваження Ю. Шереха (лист Осьмачки у "Новому Шляху" за 23-го травня ц. р.), не звернувши уваги на найбільші і найсуттєвіші позитивні оцінки критика. Осьмачка не завагався на-

писати, що Шерех "боронить советську владу — від Осьмачки".

І ось на цьому місці в справу вплутується із просоветської газетки в Нью Йорку і "підтримує"... Осьмачку: мовляв Шерех справді боронить советську владу від наклепів автора повісти! Розриваючи думки і вмонтовуючи спритно слова Шереха, згаданий тип пише, що Шерех ("видатний", "тверезий" критик) найшов у повісті Осьмачки всі ті "найдикиші речі, яких ніколи не було в дійсності", що книжка суцільний наклеп на советське село і шкода, що Український Леґіон у Торонто її видав. Так одним ударом спритний тип хотів навіки розсварити присутніх однодумців та вбити і Шереха і Осьмачку і його книжку.

Думаємо, одначе, що всі троє будуть жити і діяти на добро нашої сили і правди та на зло всім "типам". Бо той провокативний "плян до душі" і до репутації наших письменників та критиків зрозуміє кожний. А на тлі вихолощеної моральним і фізичним терором сучасної підсоветської літератури й критики творчість Осьмачки (як і творчість Шереха) здійснюється своїм духом і силою, як приречення катам України.

"Свобода", 23 червня 1951, ч. 145

ПРИМІТКИ

ПРИМІТКА 1. Хто, перечитавши й перевідивши прочитане, спробує боротися з москвофільством — зустрінеться з аргументом, який впливає приголомшуюче на "читачів Ю. Шереха". Йому можуть показати советські видання, які те, що ми вважаємо москвофільським і прокомуністичним — трактують, як ..."український націоналізм".

Нагадуємо: 1) Після окупації України червоною Москвою українська інтелігенція Зах. України й еміграції, звільняючись від решток москвофільства, зближалася до українського націоналізму, а на окупованій москвинами Україні — підтримували акупанти протилежний процес. Прірва була так велика, що стало неможливим накидати західнім українцям "останнє слово", лише треба починати з першого етапу. 2) І в УССР таке напр. розуміння творів Шевченка, яке там зараз зобов'язує було там в році 1921-1925 відкинуто. До нього вели етапами. Перші "вилони" для москвофільсько-комуністичного викривлення Т. Шевченка роблять пп. Річицький, Попов та інші. ТО ДІ — "партія" їх хвалить. Але посування далі — не є можливе без відкинення осягнутого. Тому в 1934 році "ліквідується" погляди пропаговані "Річицьким", а того самого О. Попова, якого так вихваляв у 1930 р. "Літератур. Архив" (ст. 327) — у 1934 році оголошується "націоналістом", а "зфальшованого ним "Малого Кобзаря" "носієм шкідливих тверджень і націоналістичних трактовок" ("За моск. лен. Критику", ч. 2-3, стор. 65). Тоді ж п'ятується Д. Гуменну, як "куркульську плакальницю", хоча ще чотири роки перед тим комуністична "Критика" захоплювалася її творами, як "пролетарськими". Але в тому ж 1934 році ще уважають окупанти Арк. Любченка і Микитенка "нашими пролетарськими драматургами", Панча ж — щойно ставиться під сумнів.

"Революційні" і "пролетарські" думки кожного комуніста, не виключаючи й Сталіна (в момент написання) — в міру як перестають відповідати вимогам хвилини — "усуваються" непомітно з обігу. Колишні "ужили" людей, що вміють вгадувати всі бажання окупанта і користаються ще ласкою (як напр. П. Тичина) — "забуваються", а менш спритні письменники —

стають "офірними козлами". Означення окупантами якогось твору, як "націоналістичного", не доводить тому нічого. Навіть відомого нам усім ворога українського націоналізму і всякого фашизму — М. Шаповала, звуть большевики "теоретиком і проводирем українського фашизму", а жидів-комуністів — роблять "українськими шовіністами"! Це мусимо стало пам'ятати.

ПРИМІТКА 2. (до ст. 63): Одним із завдань "українізації" було введення в коло українців-інтелектуалістів "українізованих" колонізаторів-окупантів. У році 1928 було ще "ударним" завданням — написання "Мина Мазайла", який "ішов по партійній лінії", але коли потрібна окупантові невелика кількість колонізаторів "зукраїнізувалася" — конечним стало спинити дальшу українізацію. Ще в 1929 р. Курбас ("Рад. Театр" ч. 2) доводить, що "Мина Мазайло" корисний, бо допомагає МОВНО "українізувати" маси, які дальше піддані "послабленій інерції русифікаторського процесу" Курбас, і інші урядовці думали, що за ціну відданости режиму — можна "купити" право культурної "автономії", тимчасом не вдалося це монархістам (Гулак-Артем., Квітка і нш.) не вдається це і комуністам. "Червоний просвітянин" не розуміє, що має проти себе НЕ "РЕЖИМ", А НАЦІЮ — ЗАГАРБНИКА. Ленін писав: "ВСЯКУ можливість зв'язку з моск. свідомим робітником, З ЙОГО ЛІТЕРАТУРОЮ, з його колом ідей КОНЧЕ ВСІМА СИЛАМИ ЛОВИТИ, використати, і ЗАКРІПИТИ". (Твори т. XVII, ст. 143-144). Тому мусіла влада усунути і "Мин. Мазайла" і деякі інші п'єси та їхнього наївного автора, який щиро пропагував комунізм.

Але з нашого погляду "Мина Мазайло" є також архишкідливою п'єсою, бо вона привчає: а) замість обороняти "свою віру", "своє" — зрікатися його за ціну служіння "чужій вірі", у "своїх" ризах і б) паплюжить справжніх українців, ширячи большевицьку вигадку про "співпрацю білогвардейщини з українським націоналізмом" і робить українських комуністів, коляборантів окупанта і зрадників — єдиними заступниками української ідеї.

ПРИМІТКА 3. Слушність закидів Янів підтверджують його виступи в пресі, хоч би стаття "Позиції молодого покоління", яка "шерехівськими" методами ліквідує український націоналізм в націоналізмі". Пропагує вона НЕ НАЦІОНАЛІСТИЧНЕ, а "провінціяльне" ("провансальське") розуміння взаємовідносин, властиве ще драгоманівцям. Янів, як і виховані в СРСР його нові "вчителі", затирає НАЦІОНАЛЬНІ противенства, які визначають московсько-українські відносини, зводя-

чи все до питань "режиму". У цій "провансальній" концепції москвинів не має, є ЛИШЕ "большевики", "група Керенського", "белогвардейці" і т. п. Але коли мова йде про тих, хто не належить до "цілоти" (байдуже, чи звемо її "советській народ" чи "народи Росії"), — тоді, як слід провінціялу, який має все ж "ширшу" батьківщину, — бачить і він "народи"! Це, як вчать москвини "іноземні народи".

Янів тому на стор. 5 ("На варті" ч. 2 1952 р.) пише дослівно "НІМЕЦЬКО-БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ зудар"), а не німецько-московський, як би написав націоналіст, і не "гітлерівсько-большевицький", як мав би написати напр. "соціяліст"). На тій же сторінці, ще КІЛЬКА РАЗІВ згадані "німці", але ЗАВЖДИ "большевики" і НІКОЛИ "москвини". Там же ширить Янів вигадку "Шереха" немов "націоналізм український БУВ РЕАКЦІЄЮ" на "ноставу" (I), яка довела до поразки 1917-22 рр. (порів. Ю. Шерех "Думки проти течії" ст. 33. "Так постало вістниківство РЕАКЦІЄЮ НА ПОРАЗКУ Української національної революції" (РОВЛЯЧИ ЙОГО таким чином явищем "без ґрунту" і "коріння". Пропагувати таку НІСЕНІТНИЦЮ можна ЛИШЕ числячи: або на брак серед молоді "людей розуму", або на ЦІЛКОВИТУ НЕМОЖЛИВІСТЬ поза "Енц. Укр." довідатися про наше недавнє минуле, отже НА МОЖЛИВІСТЬ ДОВІДАТИСЯ ПРАВДУ.

Повірити тим вигадкам можна лише НЕ ЗНАЮЧИ нічого про НАЦІОНАЛІСТИЧНІ ТЕЧІЇ КІНЦЯ ХІХ ВІКУ і націоналістичну "ксенофобію" Шевченка до наймилішої "вчителєві" п. Янова нації, — московської.

Хто знає ПРАВДУ про "Брацтво тарасівців", "РУП", "Українську Народню Партію", "Брацтво Самостійників", "Союз українців-державників", "Укр. Соц. Самостійників" та інші подібні організації і про пропаговані ще в 1913 році Донцовим ідеї українського націоналізму — тому смішні спроби представити український націоналізм, як "реакцію" з часів по 1922 році, а не органічну здорову течію! Проповдь же "здорового пацифізму" і (обов'язково!) "священної" боротьби "за щастя всіх" та "ідеалістичного соціалізму" — прийме як виступ нового "Народнього Малахія" (в цьому образі викпив М. Куліш "старе українство", що "наколотило гороху з капустою, оливи з мухами, біблії з Марксом, акафіста з анти-Дірінгом...").

ПРИМТКА ДО РЯДКА 47 сторінки 42. Українські православні церковні кола повинні звернути увагу на той факт, що "Українські Вісті", редаговані людьми, яких погляди є НАДТО

добре відомі, до того ж людьми ПРЕКРАСНО ПОІНФОРМОВАНИМИ, що в ФАКТИЧНІЙ редакції "Енци. Укр." НЕМАЄ НІ ОДНОГО ГРЕКО-КАТОЛИКА, з ПІДОЗРИЛИМ ЗАПАЛОМ накинулися на греко-католиків, оскаржуючи їх у "творенні духового Збруча". Чуючи це клясичне "тримай злодія" — СПІДМАТИ РОЗВАЖНІСТЬ І НЕ ДАТИСЯ СПРОВОКУВАТИ ДО "ДВОБОЮ", який використають безсумніву вороги Церкви і українського народу.

У мене ніяк не вийшло прочитати цієї статті, бо вона була дуже довга і багато разів читав її, але не зміг дочекатися кінця.

Значно згодіюся з тим, що автор статті зробив її дуже цікавою, особливо в частині фактичного матеріалу на предметі перекладу з грецької мови. Але хоча він дуже багато писав про це, він не зміг сказати, чи це дійсно так. Це дуже цікаво, але не знаю, чи це дійсно так. Це дуже цікаво, але не знаю, чи це дійсно так. Це дуже цікаво, але не знаю, чи це дійсно так.

Дорогий Колего:

Мне дуже за ласкаво на-
значена Вашої цілої уваги до
Лесю Гарішчу! Але все в нас
вже поєднав у кредити, — а феску
теж в порядку!

Переводити, дорогий Колего,
дійсну оборону світополімеру Л. Г.!

Не знаю як це, — але мене
че десятиліття в USA вже змушлю.
Лесю бошавинь: всіма силами ака-
ції чітї держави, всіма матеріалами

за собом на кидують наші
емігранти:

- ① марксизм - об'єкту. Комунізм
- ② федералізм.

Вся завинили вже, всіх
майнєс - наших казавчів -
за змирені катили...

Інв. Пасицько, Віснєць, ласіто
казав: es ist ein Feind...

Тубсінє зрєві - Тору мінє.

Ваш дучєв РЦ

June 24. 58

Аскоковановић Пале Коуно:
Урадо со ваши етхи...

1.) Ваши кредити етхи...
...и етхи...
...у државу...
...не се...

2.) Не ваши...
...и...
...у...

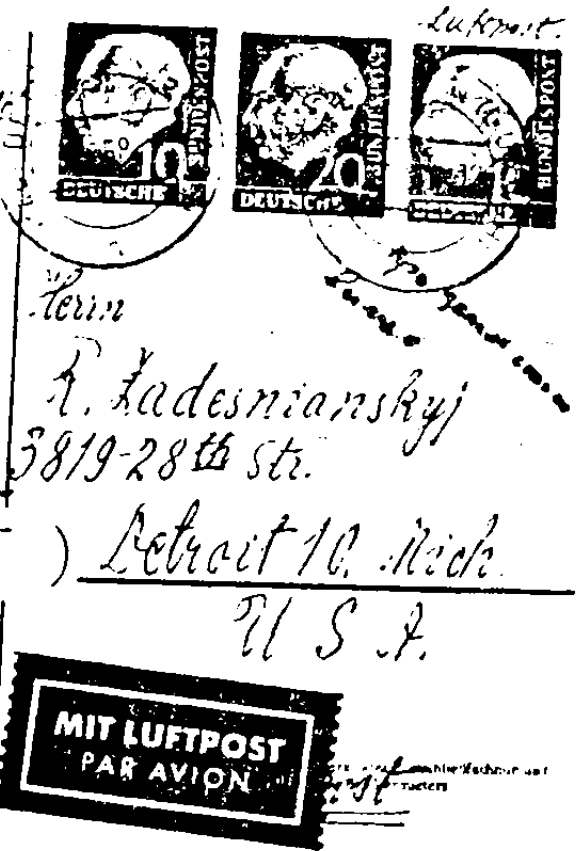
3.) Урадо...
...и...
...професоро...
...2... — 7'50
...и...
...кредити...
...и...
...и...

З... ..

Ваше почтение... (Handwritten text in Cyrillic script, partially obscured and overlapping with stamps)

много... (Vertical handwritten text on the left side of the envelope)

Адресная информация: Berlin, A. Ladesnarskyj, 3819-28th str., Detroit 10, Mich., U.S.A.

*Архиепископ СИЛЬВЕСТР
(Проф. С. ГАЄВСЬКИЙ)*

ЗМУШЕНА ОБОРОНА НАЦІЇ

1.

У часописі "Українські вісті" (Новий Ульм, Німеччина), ч. 26 за 1966 рік, надруковане широковіщальне мудрування в такому титулі: *"Новітня українська літературна мова, з типологічного погляду"*. Підписав це блягузкання професор Юрій Шевельов.

У "Сторозтерзаній Нації" ("Наша Батьківщина" № 182 і 183) вже оприлюднено всі види різнородних шкідників "сторозтерзаної" Нації. В особі проф. Ю. Шевельова виступає перед нами витончений шкідник для Української Нації тим, що декорується надзвичайним завуальованим способом і то способом витончено "науковим".

Придумавши отаку "наукову" тарабанщину: *"Новітня українська літературна мова з типологічного погляду"*, — він її переминає на всі лади протягом обширних газетних сторінок, щоб решті виблюзнити: *"об'єктивно означає настанову на злиття української мови з російською і на розчинення української мови в російській (?!!)*". Блюзнірство такого ракетного вибуху "вченого" проф. Юрія Шевельова, стовідсоткового російського фанатика-шовініста звільняє мене від обов'язку полемізувати з ним і навіть усю його "наукову" тарабанщину викинути на смітник. Безглузда балаканина про слов'янізми, про сталінізми тощо тільки ясніше розкривають убогість Шевельова в розумінні української мови, як мови окремої Нації.

ХТО ІДИОТ?

Дорога Пані Віро Ке!

Ви нам Соломон, і прошу розібрати таку справу. В об'єднанні письменників "Слово", в Торонті, 4 червня 1978 р. виступив гість проф. Юрій Шерех-Шевельов з доповіддю про "СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ". І коли він говорив про російську мову, то вихваляв її піднебесно! — і цитував І. С. Тургенєва, реклямував "великій, могучій русській язык" щось у тому роді.

А коли він говорив про українську мову, тоді він казав просто, що це вулична, чи базарна мова, або мова вуличного чи базарного рівня, а в кращому випадкові — це мова колгоспників, тобто найнижчої суспільної класи. (А що і московські колгоспники говорять своєю московською мовою, то він її тому не називає "мовою колгоспників"!).

Ю. Шевельов говорив не про унормування нашої мови, а про "нормалізацію" її, так нібито українська мова є ненормальна. Нормалізація — це ліквідація мови, що її, нашу мову, намагаються так змоскалізувати — способом усування з неї українських слів і заміною їх — московськими, щоб таким чином, зрештою, нашу мову перетворити на "тінь московської мови"! На думку "українознавця" Ю. Шевельова-Шереха, українська мова, як і українське убрання, хоч і є гарна, але непрактична!

Що ж до спротиву українців проти москалізації їх і нашої мови, то проф. Шевельов сказав, що такі випадки "не реєструються. Хоч він напевно читав і твір І. Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація?", і добре знає всі терористичні способи поборювання української мови в УССР, і будь-якого спротиву українців проти обмосковлювання їх і нашої мови.

Письменник Улас Самчук навіть і тут улесливо заявив, що він ніколи ще не чув такої чудової доповіді в Об'єднанні "Слово", і безмірно 'кадив" і розсипав похвали на адресу Ю. Шевельова-Шереха!

І ані одна особа не виступила в обороні української мови і не заперечила фальшування і перекручування фактів Шевельовим у тій доповіді!!

Тоді я підійшла до нього щоб сказати йому правду в очі. Отже, я сказала Шевельову, що його доповідь служить виключно советській владі, і що вона не є науковою. А тут тим більше скажу, що вона не має нічого спільного з наукою взагалі, бо всі факти в доповіді були підтасовані, перекручені і не об'єктивні.

А коли я запитала Уласа Самчука, як можна таке щось вихвалити?!?! — то він мені відповів: "Ідіот!"

Отже, Шановна Пані Віро Ке, прошу Вас правдиво сказати, хто з нас трьох у цьому випадкові поведився — як ІДИОТ??!

Віра Ворскло

1. липня 1951

Дорогий пане Родіане!

Повертаючись від Вас я спинався ще раз з "отом
~~вотом~~ у Костика. Деякі особисті турботи перешкодили
мені зробити візит у В. Вудатому в справі
видання "Білої книги". Це я зробив три тижні тому
і розмова моя відбулась так: (випрошу дозволу
щоб Ви собі раде уявили ситуацію):

Він Вудатого хотів застати в канцелярії
Калитинського комітету, хотів і виділити якийсь час,
(кілька хвилин) коли рішення урядові будуть з'являти,
всі те мені не вдалося погодити з ним на
самоті. Пан Вудатий, який з ним сидить в армії
кімнати, хотів сам ~~зайняти~~ витягнув руки збіраючись
відійти, — замислювався і був під час цієї розмови.
Він Вудатий писав якийсь звіт і сівши в нього
показав мені розмову. Я витягнув йому "білу
книжку" і "Червоний" і сказав, що я хотів поговорити
з ним в справі видання "Білої книги" на англійській
мові. Він сказав що він її не читав, хотів би сказати
що має її в своїй бібліотеці, бо йому з кімнати
переслали багато книг і показав йому що
книжка ваша дуже цікава, бо розбиває поширені
серед американців і англичан. Сказавши це він
ще нагадував про поетичну Москву, що завжди
тепер було б вартим публікувати таку книгу
на англійській мові.

Вудатий показав призначити книгу і
займався їю з адтом. Я казав йому привітати
і попросити ще трохи книги "Червоний" також

Габ'я гуч обітти нашої емігрантської публіки,
яка нічого не знає з українською мовою; підтримати
моякості могої про Україну.

Губаттін варту мавед а потім запитався
"Чи Ви знаєте що мови? І чи можете за неї
вчитися?" І він каже що знає Вас дуже добре і
потім вчитися українсько.

Губаттін на це сказав, що має про Вас дуже
кількісні листки вч. поважаю мій з Шиняну.

І каже, що мені дуже добре ~~знає~~ відома
каміонія, яка вела проти Вас. Розказав я
якому про празку історію, коли про Вас
пара пам'ятності опитки прир. Катанович
і Даршанко. Тоді я запитався прир. Даршанко
~~чи~~ що він знає про Вас і він мені відповів
що опитав він сам нічого не знає, але що
з великої прихвилью він відлучився а
що він також знає, що Ви виставляете в
контрабандному світі Даршанка.

Знову проти Вас, і каже Губаттін, тим
що він як прихвилью Акува і емігрантська
всіма, не могли терпіти наші маморани
і що і Даршанко і Цирбаковичі намагаються
бу генералії української"

Губаттін після того каже, що у нас
варту радять найкращі намети без важких
тіжотав.

І робіть підсумок, що ці намети вбачаються
не мають тіжотав, і що є навіть опитався
що пош (Губаттін) втас контрабандно поїждовиш-
вами про Дашу асуд. Але в даному разі, він

самі хотіли сідати по книзі чи має вона
чужі протиправні звинувачення.

Потім зайшла мова про наших т.р. учнів
які не є українцями але працюють у Києві
— Олександр, Мелан, Ветухов і яких
українці вважали своїми. Зубатий при
згадці про Ветухова, опинився (певно тому, що
Ветухов працює конкурентно НТМ) і вів розмову
про малолітність в тому ж томі як і я.
Згадав він про п'ятого Володимира, який
виснався на комп'ютерних університеті
який каже про війну українців, мовить Україна,
але дає Україні але, зачеми це означається" і
звичайно нічим не відрізняється від Києва Русь це
поражені виступи ментальності Росії.

Пан Мудрий який приєднувався до наших
розмов - зачавши згадувати про Мелана - мав чуже
замовлення в тому проти-Шершівському, що мав
зв'язувало.

Потім я знов повернувся до "Білого Каменя" і
сказав, що я звернувся до Зубатого, щоб він
перевірив в справі авторського відривку, яке звинувачення
буде повністю новими матеріалами і треба
зміняти, бо це ^{українське} відривання було писано в ім'я
українців. Звертаюсь я тому так, що
на цю справу які я, які Ви, які мої приятелі
не мають грошей, бо коли б мали то в цій
справі б його не турбували. Хотів я зв'язати
чи Український Капітальний Комітет мав
би в цій справі допомогти певного субсидію

А що варто було щоб книгу вийшло
якщо американські видавництва.

Чубатий сказав що про видання книги
реферують др. Канкс комітетом Вік і Мудрін,
і що коли йшла справа про допомогу, то
др. Конгресовий комітет передав би їй цю
книжку для рецензії в кожному разі.

Мені треба щоб від Вас прийшло прохання до
У.К.К. в цій справі і що Ви саму книгу бте
передали через мене (М.?) др. Чубатому.

На цьому ми розійшлися Міт і книжка
прикладн, що Чубатий не хотів і збожжував
сказав мені, що ^{в попередній раз} коли ~~тикав~~ з Мікелю, що
любив він є дуже неприємна особа, яка збирається
їзати до Америки, і першо звернеться до
Чубатого за допомогою, і що Вам зовсім
ніяка допомога не настане. Чубатий мені
не сказав від кого, від якої "новатонкої" особи.
Що цей лист. Мені не так ніяк сумніву
що цю підписать зробив стаття "Щобакітасей"
(моче і за Камового Лодонакої-Вашинко і подібних).

Так стоїть справа. Прохачи Вам проба
Вашої рідності, яку почити Вашу ічину. Мені б
здавалось, що справдати пагати плакати до
Конгресового комітету було б треба, ате хотін
тільки, що ця справа була мало розпората. Ми
не могли не згадати який бусе інше.
Того, що Чубатому буде трудно перекласти
сього можливість до "новатонкої" осіб - шкід
КТМ, які писали донос.

Уот, бачив я таке, що пошукавши наші
* "Малореченство" таке у петінках сидить, бо
того подготування проти них було цілком
щире. Він певно вже показав сам прикладити до правдиві
квітки витяги, коли малореченство казати відчувався
вже на його власній шкірі, коли він як
представник НТШ бачить роботу т. з. Академії
'придбавати треба було в таке щоб вилежати
вільно виступити, наскільки УХК вже зробили
патриотичними.

Писала Вам вірш з "Свободи" в справі
Шереметя. Знаємо те, що найкраще тут відповісти
оборонці Шереметя, який політик що розкривається слідом
Шереметя і тому взяв келімо і в замаскувати. Книжку
Осьманки є недавно прочитав - не згадується на багату
каміраетей книжка стільки яко що комунізм
на Україні це тільки ^{одна} форма нацизму москві
на Україні. Тому не дивуюсь, що Шереметя, по зміні
зробити Османку кару комунізму, далше
"розкритав" Османку саме так, що Османка
каміраетей втаропав що Шереметя бачить, свій саму
відав - проти Османки".

М. і один рік сузі, бувши командантом Українською
університету в Празі, розказував мені, що 9 січня 1916
він як старшина російської армії мав у війні
час як один з українців на Україні (з'явився в Смілі)
Тому було таке всі родини вказаних урядових
одна - родина Шереметя - балтійських німець, друга

родина Шкварки, які були жидами-виплатами. В
дні рятунку було ще дитя: старша дівчина і молодший
хлопець, років 8-9, Іван (мать).

Це в дуеті підлядаю до теперішнього Клева і
багато в вигляді його дитини. Певно, що історія
з ним, пошкваркою ~~Клева~~ Клева, що з
мисловською патрістикою переїхав на Шкварку,
з тієї ж легенди для балагурки хлопів.

Загалом як бачите суцільні абзаці.

Я казавт ще кіде не вимовлявся і мого
свого ~~забувся~~ шкварти який ~~дозвіль~~ проварт.

Зрештеші з нашими інтелігентами т.зб.
Культурниками (в світ. інтелігентному Клеві)
Культурники рідні і з шкварти. Добродіями ~~Клева~~
до самого краю.

Ще раз в скраті мента до УКК про видавни
Тілої книги. Як що Ви захотіте подати цього мента,
то м.тсе найвишдішим було б подати його через мента.
Думаю, що для авторського переказу мента було б бажати
одну царювину-американку з Cleveland у: це м.тсена б
вимагивати через Клева (я ~~познав~~ з віско
Фрэнклого - дала кікмида тут університет і м.тс
символі до науковців). В м.тснн б певно треба було
подати м.тснн відповідно 'шкварти', і запланувати
підказку на його м.тснн). Відшукати видавця м.тс
Ви з комітету або комітет, або чи я чи та
Клева ~~Клева~~ дівчина. (Про це я писав у м.тснн Клева)
Згадаю ще про ~~Клева~~, ~~Клева~~, ~~Клева~~ і ~~Клева~~
Вам ~~Клева~~

30. травня 1952

Дорогий пане Ромаше,

Дякую за надіслані французькі записки. Вибачте що не відгукнувся Вам - мав багато особистих клопотів і праці. Справа моєї давньої праці ще стоїть досить важко. Можете ще ретельно не вартівний час мого перебування до іншого ціннішого стану.

Вас будуть цікавити такі новини: Митталь при тому економіста німецьких при НТШ, яку тут арабує утворювати п. Величковський - мав замітку де хотів доповісти д-р. Сивинський на тему "Діяльність про українську промисловість в українській енциклопедії" і хотів виставити запитання, на цій доповіді не був, бо не мав змоги. За тиждець після того зустрівся в Вишгороді з д-р. Сивинським і він мені розповів коротко зміст. Він каже, що ця тема про українську промисловість в д-р. Удодківській є скандальна - ідеологічно-свідомого напрямку. На запитання: ухвалити проміт, який Величковський передав д-р. Чубатому для відіслання Курдюмові. Політичний зміст в пресі Чубатий знає - бо мовить це не на користь української справи.

Невдовзі після того Чубатий відхилився про вживання французької "у військовій справі". Ми що йому далими про це інформувати його, що автор французької є "тихий" особа, яка навмисно контролює війну і вк.

Я про це не знав, але неправдою і адитивом запитання на зустріч членів НТШ з д-ром Володимиром Митищенком, який протіхав на короткій час з Каліфорнії. Д-р. Чубатий до запитання доповідає про "роботу мене в повстанні". І рішуче використовує цю нагаду і передає йому котів "в військовій справі".

кого визитат у селу, постоји матица.
Забудите се нити на риболов - пред тиме леуци
визитација матице на бањаловачко - али бари каже
по др. Цвијатини буде кудакотт про прејуре (ура маси)
радошће хетарова, што те шо кривина на користи
својиме мучо др. Цвијатини, ек. билијесте
савезних интелектуалци, ек. маж ради и национализација
капитал, али не може избућити радског постојења
пак фикицини матица - а збогајто в ручи
интересни отпорности. Премајато визитација били
какошто, што бизански бањаловачки матица
НТШ даје, што бари епитело не бизитација
ек. Палиосејерски ујдан. Билини правителски соопш
би били, што НТШ бизало бранију, ек. билини
билини? Отуком и кривина и бањаловачки били
перисејерски бањаловачки - ек. бизитација
бизитација ба бизитација и бањаловачки бизитација
епител бањаловачки. Штодо критики, то поједи
бизитација бизитација бизитација бизитација бизитација
свој билини и бизитација, и а, бари бизитација, не
бизитација бизитација бизитација бизитација бизитација

Ка мати, мој негодности клопотт (а бизитација
својато на коју бизитација) - не дам мој бизитација
бизитација бизитација. За парти бизитација бизитација
перисит бизитација бизитација.

Поздравом шуро бизитација бизитација

Били Цвијатини

Miss Kate Africa City 3350 Bailey Hill, Apt D12
Bronx 63, N.Y.

Не бари
бизитација

Що це справа Е. Ч. потім на загальні збори.

Я як активний голова НТШ (по виступі Курсії) виставив так: якщо ці збори не будуть взяті під владу, НТШ

в Америці та НТШ взагалі відмовляю К. права організувати Е. Ч. як видання НТШ.

Якщо ми хочемо передати нашу лінію, ми повинні чистуватися, а не розбитися. Я знаю що Варшава буде організує боротьбу проти мене.

Потрачимо кеш заїрети

"Щодо виступу Вас Вам М. Вибачити"

Цей лист пішов до мене на тижні, бо він був написаний на лондонській адресі в Брукліні. Висловлюю паредікцію з тизролюбав зубаткою і мовився, що жити з вами в американській країні. Думав і довіряти вам про, навіть з зубаткою, як не збиралася йти на збори в суботу, бо казав, що моя пропозиція може інтерпретуватися як капітуляція в справі Володимира. Це я і сказав др. зубаточку як він мене пропонував потім, бо хмільний був і різкозначим з чутливими від того з дивовижними. Дивними рідними і т.д. Там була Володимира не буде прийнятти, бо казав їм дуже тоді. Імало сподожу. Далі зубатки оповідали про Курсії і визначав реакцію активної Е. Ч. в складі Курсії, Курсії др. Мисюра. Ані Курсії, ані Мисюра (від каротного листу) очевидно не будуть керувати - отже замишляється організаційним редактором Мисюра. Мисюра повинен бути організувати зібрання зібрання з зубаткою і сам писав сказав про його особисто виступави. Роман Кобець і пружа М. Карнович Мисюра сам не знав, що він може іде, самоти де він не може виступати не активістично і писав вступили тільки неохоче раціоналістично

моду (дан боатинна, че Вѣра, родит ѝ седе нладъ
куіаму александро), даи Чугаттѣ ѡлепѣнѣнѣи ономѣ
вѣдѣни маотѣ бо сеѣи прап. Романа вѣдѣна і
м. каритѣнѣ, лѣмо вѣрѣне мѣстѣнѣ, ноѣ не, сѣдѣнѣнѣ
вѣдѣнѣи лѣмѣнѣ нѣ. Ѳсѣнѣнѣи, ноѣ ѡмѣ маѣ нѣ. ѡмаѣи
вѣи маѣнѣнѣи аѣнѣнѣнѣнѣнѣ ѣ. ѯ. Ѳомѣ ѡѣ аѣмаѣнѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣнѣнѣнѣнѣнѣнѣ ѡмѣ ѡмаѣнѣнѣнѣнѣнѣнѣнѣнѣ
вѣдѣнѣ
же ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ

Куіаму ѡнѣ нѣ. ѡмаѣнѣ
вѣдѣнѣ
(ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ

ѡ маѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ

нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ
нѣ. ѡмаѣнѣ

які ці малоросійські установа самото влаштовують)
Ваші виступи стурбовані судамосудом і кождим судажиним
що ти заступнас владу постоити інію і рече
мислятьсе до постоити (виступи - ~~виступи~~ підтримувє
націоналістів - Галуківців) і що ти судажиним людям
що заступнас судажиним, що не провляє судажиним і ти з
і виступи що на отаждимі тобою треба не суди інію
мислю, до виступи не може провляє і з інію
мислю НТШ в Європі.

Виступи виступи рече отаждимі і виступи судажиним
виступи, яку виступи судажиним і виступи, що
виступи така як виступи судажиним про
виступи. Виступи на самі не суди рече судажиним
до виступи. Коє суди виступи судажиним
виступи судажиним виступи она поє виступи судажиним
має судажиним.

В виступи судажиним і виступи що виступи судажиним
Е, але не виступи виступи в виступи судажиним
виступи на виступи судажиним виступи і виступи судажиним
на виступи судажиним і виступи. Виступи судажиним
виступи судажиним, що виступи судажиним з виступи судажиним
судажиним виступи. Виступи судажиним виступи до
виступи судажиним виступи і до виступи судажиним. Виступи
виступи судажиним на виступи судажиним. Виступи судажиним
виступи судажиним, виступи судажиним.

Ваші виступи про виступи судажиним і про те що
виступи не виступи не виступи своїм праць виступи судажиним;
виступи судажиним, але виступи судажиним.

Виступи виступи про виступи судажиним і про те що
виступи судажиним до виступи судажиним і про виступи судажиним
виступи судажиним виступи судажиним виступи судажиним
виступи судажиним. Виступи судажиним не виступи судажиним
виступи судажиним

-4-

Нашими вказівками на міжнародну і гуманітарну
раїони, яку виконав в.у. виграє оту гуманітарну
МТЦ в своїй гуманітарній справі і відомі її отримавши
модернізацію і так так що виконав братів
це до всіх справ виконав ринку світової як
не тільки міжнародні а також. Енциклопедія
руководства та гуманітарна гуманітарна праця
всі виконав отримав гуманітарну гуманітарну
в гуманітарній гуманітарній, в гуманітарній гуманітарній
отримавши в гуманітарній гуманітарній
інтересі а не так як в Е.У. зі світової справ
так як Україна може претендувати лише на
отримавши як гуманітарну гуманітарну.

Між тим існують гуманітарні і гуманітарні, всі
виконав на отримавши гуманітарні і на гуманітарні
гуманітарні.

Енциклопедія гуманітарна гуманітарна
гуманітарна і гуманітарна, що гуманітарна
гуманітарна гуманітарна. Гуманітарна гуманітарна
гуманітарна гуманітарна і гуманітарна і на
це гуманітарна гуманітарна гуманітарна гуманітарна
і гуманітарна. А гуманітарна гуманітарна
гуманітарна гуманітарна.

На це а не тільки гуманітарна, бо гуманітарна
гуманітарна гуманітарна. А гуманітарна гуманітарна
гуманітарна гуманітарна гуманітарна. А гуманітарна
гуманітарна гуманітарна гуманітарна, і з гуманітарна
гуманітарна і гуманітарна, що гуманітарна
гуманітарна і гуманітарна гуманітарна, гуманітарна.

Відома їй імена до якої організації; історична інформація
зі шкільної практики наші 577. Зразки

голови. Станів-середнім то. Лабрушків-матеріальне
який не має ніякої фізичної праці. Звісно і
Смислом історію до якої вийшло; але коли
Намислюючи комуністична організація цей процес
іно мав стати великим що зумовило б участь.
Важко бачити, чому не з'явилось до нас і сьогодні
їх пошуки ще як Франції Куртоиза-Ульманста
якого за організацію нехай на північ і нехай
справили комуністи.

Фактично ці імена і з'явилися показати це
за допомогою цих комуністичних історичних
з'явилися і спаранізовані наші тіло тої
організації якої були тіло і тіло розширили
Карту для міжнародної організації. Силам-Становищ;
нашми все в частині Америки не матиме з'явилось
Кремльбага НТШ, нашім як їм історія і
тут з'являються заступники, яких ніхто не
може побачити нашім, як комуністичні бо історія
в науковому південні. Отже з'являються ще
наші для Восточна, Червона і комуністичні.

Можливо також з'являються до якої комуністичної

Ваші дані про "уважання історико-наше праці"
Гітлеро-революційні. Чи не було б історія виступи у
у часі: історико-наше праці. І то не це першодіє. Ваш
але доки, може це найдротик історія, які б першодіє.
Інше що б у Вас історія чи це була історико-наше праці
тої історико-наше праці пошуку історія першодіє; а першодіє
історія історико-наше праці. Історія, що б історія в історія
комуністично захищати пошуку: як історико-наше праці
Ваші! до історико-наше праці історико-наше праці.

Вони приїшли касидком цих чллан було
це пропр. Малов (срочнознавць з кушка і здарен
мислять з повадтання), акаму Free Russia Fund
признав стипендію на праць в зоологич
амітуканологичу інституті в ~~Лондоні~~ Кассидомі; —
— відмовився від стипендії цього фонду і в
мислі по др. члланого побігемь про те що він
вмисляе і з Ветеринарної академії, бо не вори
брати праць, яка отримав на заважк академічного
Касиді.

Не знаю, як, як постанемь до цієї справи
Ветеринар. бо він і фак ще і фак академіка!;
Видавсь академії стипендії по 250 фунтів стерлінгів.

Так мажмься тепер ситуація, але як ми
не захотимь, як зупинимь їд. тинувимь
в дін гідкати і відс. пажмажкати кінць.
Камі, мамі, мамі — карго мамі.

Пішмажмь, я як тинь в керіавети, як
по обрєт мамітінкати і потубаче сематкі
отвару. Як їд. гідкати, ялові і чотє ідмь.

Судимь пажим тинь і радмь —
Сав М. М. М. М.

TARAS SHEVCHENKO 1814-1861

"Who will not struggle for Washington with the pen and not for
for the future will be that some part of all sciences"

SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY, INC.

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. ШЕВЧЕНКА

ESTABLISHED 1971

(Tax Exempt Product Granted by the U.S. Treasury Dept. Dec. 11, 1970. 13-CFR)

302-304 W. 13TH STREET, NEW YORK 14, N. Y.

TEL. WASHINGTON 9-7622

Скрантон, дня 11 грудня 1973

Хмельна Редакція
"Місія України"
Бруклін, Нью-Йорк

Хмельна Редакція

На останній Раді директорів УІКА дав мені колега п. Калиник копію "Місії України", число 1/30/ за 1973 р. Я прочитав його уважно і бачу, що в ньому є дуже важливий документований матеріал про проф. Шевельова і про спосіб праці редакції Енциклопедії Українознавства. Все те для мене до тепер були невідомі факти. Тому я вдячний колезі Калиникові за те, що вручив мені це число.

Тому, що вважаю інформацію ширшого загалу професорів про ці справи за дуже важливу справу з глобалістсько-національного погляду, то прохаю прислати мені цього числа М.У. ще яких 10 копій, щоб я міг їх роздати деяким колегам із БТШ. За ці копії заплачу належну плату.

При цій нагоді інформую Вас, що Філологічний Факультет Українського Вільного Університету видав кілька тижнів тому велику об'ємисту книгу з наголовком латинською мовою "На честь Юрія Шевельова". Це полагодухвав ректор Володимир Янів, який є з величником Шевельова. І всі члени факультету ледве чи знали, хто такий Шевельов, якого вони так врочисто шанувують. Тому я радив би Вам, щоб Ви вислали на адресу УВУ до Мюнхена кільком професорам копії цього числа Місії України. Нижче подаю імена цих професорів і адресу УВУ.

*Р.С. Книгу на честь Шевельова
повинна дістати АТШ
& АТШ і переказати Ви шестер
і ТМШ через АТШ.
ІТШШЧ зберігати!*

Здружним привітом і широк повагою

Ваш *Левко Статів*

Скрентон, дня 6 березня 1973

Дорогі !

Оце прочитав я з насолодою статтю Петра Сировзтенка п.и., "Справді по-стаханівському". Дуже цінна і своєчасна стаття. Скажу Вам довірою, що стилем і глибиною знання ця стаття може бути лише Ваша. Ніхто інший, навіть найбільше патентований історик, цієї статті не міг написати, лише Ви. Гратулюю за неї.

При читанні цієї статті, як і раніших Ваших праць, приходять мені на думку, що варто було б Вам вступити в члени НТШ в США. Як знаєте, я там тепер є голова, отже прийняття було б без перешкоди. Це йдеться про звичайного члена. Але, Вам би належало дістати в НТШ дійсне членство і, на мою думку, це тепер було б можливо перевести в Секції Історії України НТШ, що при великій спротиві Сарселса і зокрема проф. Кубішовича збснувалась минулого року з постанови оловної Ради НТШ.

Якщо ви бажаєте того, то коли б Ви вступили в звичайні члени НТШ в США, я б поставив внесення в цій Секції на Ваш вибір дійсним членом. Проте, для того треба було б, щоб Ви віддали Ваш псевдонім і подали список своїх праць, друкованих під цим чи іншими псевдом. Сподіюся, що тепер причини для псевдоніму відпали. Тому саме звертаюсь до Вас цим листом.

Це одна справа. А друга, це питання: чи ви маєте готову до друку яку нову працю з історії України? Якщо так, то прошу подати, яка це тема і скільки сторінок вона охоплює машинописом? Ідеться про те, щоб нагоді ^{було} кілька сторінок можна було видати кілька оригінальних праць, якщо зберемо належну кількість фондів. Самозрозуміло, що тут, на еміграції, нам повинно залежати на тому, щоб побірвати москвофільство в історії Сх. Європи, яке поширене серед англосовного академічного світу. Тим то евентуальна така Ваша праця мусіла б бути перекладена на англійську мову. Чи Ви на це?

Можливо, що цього року вдасться мені вступити до Вас особисто. Якщо буде така нагода, то я наперед Вас повідомив би.

Чекаю Вашої відповіді і остаюсь з сердечним привітом і висловами

широї пошани до Вас

Ваш *Antoni Chrusciński*

16. I. 1949.

Високоповажаний Стан Стурбегер!

Чув в про Вас багато, багато разів;
з того душі тиснується, що Ви завжди
близко і багато працюєте. Але, що
Ви пам'ятаєте свої душі і доброту, бо
як Ви побудували заповідь, з наших
розмов у Країні і Слово, ми ду-
ше сидимо в наших ділах, обов'яз-
ком щодо "русский".

Але, на свій смак, інші докраси

життя в адміа токої з паром шиб
 "україній," що мають ознаки ак-
 тивних "русских." Вони мені навіть
 "предпослідніма" свбамі зовні
 "увбівізію", а Вас так і зовні
 "послідніма" же Вами інсанта і
 обданы вичутом Вас у стірашних
 прознах. Мені то вмі тма корін
 неспіває. Сіє спрощує і має
 тмаі нагло: Він Меру, а вона
 Полокська. Василько-Моргу.
 Вас вона мпро невідіє іт же
 Вами феліція іт Оубіма
 тмаі про неї самі. Укх вона

за мене - мени религозо, да религозо,
 ако баша филозоф и кирило баша
 луд. Тоу ако и вачурун ту
 макоме милом пилу мадемако, то
 тога и вачурун на четиру легу и доми се
 макоме про нис метериален. Тоу
 Дома проу Вас, дама макоме даи про нис
 метериален друвени, ако и тоа ако
 знатне за и дивулгацион за рази бол-
 нудит, царя и кинит подетн мени
 ти метериален. Но дама баша
 и доверу Вам у ходити едни и
 керпе и керпу и побити макоме
 проу филозоф и мени мени макоме

зберігати і мати, а найкраще
 історична історія збережена.

Прочитавши пунктів цієї статті
 і найкращі її роботи

Відповідно до Вас історично
 В. С. Сидоренко

З М І С Т:

Передмова	3
Про Географію України	4
Р. Млиновецький — "Голод на Україні"	11
Чому тільки про голод 1933 р.?.....	32
Додатки Ч. 1.	58
Г. Г. Фишер: Да Фемайн ін Совет Рашша	60
Крапка над "І"	66
Р. Паклен — Медична опіка в СССР і зріст населення	76
Хто ж був справді "Головним Редактором" т. зв. "Енциклопедії Українознавства"?	92
У чийому інтересі?	134
"Плян до душі" провалиться	270
Примітки	272
Додатки Ч. II.	275
1. Фоток. двох уривків з листа М. Ломацького	
2. Фотокопії листів Р. Смаль-Стоцького	
3. Фотокопії листів М. Ломацького	
4. Початок статті Архиеп. Сильвестра (проф. С. Гаєвського)	
5. Лист Віри Ворскло: "Хто Ідіот?"	
6. Фоток. листів П. Герасименка	
7. Фоток. листів М. Стахова до Ред. "Місія України".	
8. Фотокопія листа В. Авдієвського	